

nominat, ab initio evangelicæ prædicationis, quod A per Ioanem factum est, cœpit : et ad illud usque tempus narrando pervenit : quo apostoli idem Evangelii verbum totum prædicando disseminare per orbem. Restat sane quæstio non minima, quomodo scripserit idem evangelista, dixisse angelum mulieribus : *Ite, dicite discipulis ejus et Petro, quia præcedit vos in Galilæam ; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis*, nec tamen ibi visum a discipulis Dominum in ullo post hæc Evangelii suo loco retulerit. Et quidem Matthæus abisse discipulos dicit in Galilæam, ibique Dominum vidisse et adorasse, et præceptum ab eo accepisse eundi, docendi, baptizandi omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Attamen inspecta aliorum scriptura evangelistarum docet eum sæpius antea visum discipulis : maxime ipso die resurrectionis ejus in Jerosolymis, et in castello Emmaus. Quare ergo specialiter se in Galilæam præcessurum, et ibi a discipulis videndum prædixit, cum neque ibi solum, neque ibi primum fuerit visus? Videamus ergo cujus mysterii gratia secundum Matthæum et Marcum resurgens ita mandaverit : *Præcedam vos in Galilæam, ibi me videbitis*. Quod etsi completum est, tamen post multa completum est, cum mandatum sic sit (quanquam sine præjudicio necessitatis) ut aut hoc solum, aut hoc primum expectaretur fieri debuisse. Procul dubio ergo, quoniam vox est ista non evangelistæ narrantis, quod ita factum sit, sed angeli ex mandato Domini et ipsius Domini, evangelistæ autem narrantis, sed ita ut ab angelo et a Domino dictum sit, prophetiæ dictum accipiendum est. Galilæa namque interpretatur vel transmigrationis, vel revelatio. Prius itaque secundum transmigrationis significationem, quid aliud occurrit intelligendum,

Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis, nisi quia Christi gratia de populo Israel

transmigrationis erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes Evangelium nullo modo crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet? Et hoc intelligimus : *Præcedet vos in Galilæam*. Quod autem gaudentes mirantur, disruptis et evictis difficultatibus, aperiri sibi ostium in Domino per illuminationem fidelium ; hoc intelligitur : ibi eum videbitis, id est, ibi membra ejus invenietis. Ibi vivum corpus ejus in eis qui vos susceperint, agnoscentis. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua æqualis est Patri; quam promisit apud Joannem dilectoribus suis, cum diceret : *Ego diligam eum, et ostendam illi meipsum (Joan. xiv)*. Non utique secundum id quod jam videbant, et quod B etiam resurgens cum cicatricibus non solum videndum, sed etiam tangendum postmodum ostendit : sed secundum illam ineffabilem lucem, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum : secundum quam lucet in tenebris, et tenebræ eum non comprehenderunt (*Ibid.*). Illuc nos præcessit, unde ad nos veniens non præcessit, et quo nos præcedens non deseruit. Illa erit revelatio, tanquam vera Galilæa, cum similes ei erimus, ibi eum videbimus sicuti est. Ipsa erit etiam beatior transmigrationis ex isto sæculo in illam æternitatem, si ejus præcepta sic amplectamur ut ad ejus dexteram aggregari mereamur. Tunc enim ibunt sinistri in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Hinc illuc transmigrabunt, et ibi eum videbunt quomodo non vident impii. C Tolleitur enim impius ne videat claritatem Domini, et impii lumen non videbunt. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Ibid. xvii)*, sicut in illa æternitate cognoscitur, quo suos perducet per formam servi, ut eum liberi contemplantur per formam Domini.

IN LUCÆ EVANGELIUM

EXPOSITIO.

EPISTOLA ADHORTATORIA ACCÆ EPISCOPI

AD BEDAM PRESBYTERRUM.

Reverendissimo in Christo fratri, et consacerdoti D Bedæ presbytero Accæ, perpetuam in Domino salutem. Sæpe quidem tuæ sanctæ fraternitati et absens scribendo, et colloquendo præsens suggesti, ut post expositionem Actuum apostolorum, in Evangelium quoque Lucæ scribere digneris. Quod ipse hæcenus verecunda excusatione differre, quam facere maluisti, attestando te duas maxime ob causas a tentando hoc opere deterritum : quia videlicet et ipsum opus arduum, et a sanctissimo ac doctissimo antistite Ambrosio sit præoccupatum. Nec te negotium vires

tuas excedens suscipere ausum, imo nec opus fore ab ullo repeti, quod a summo ingenio constaret optime completum, et esse laboris superflui post fortissima tanti viri dicta, vel eadem aliter quasi compilatorem dicere, vel quasi minus doctum infirmiora velle subijcere. Teque multum timere, ne in reprehensionem studii veterum nova condere putaris, dicaturque tibi illud antiqui proverbi :

In mare quid pisces, quid aquas in lumina mittas?
Larga sed indignis munera fundo locis.

Sed hujus objectioni tuæ breviter respondeo quia,

juxta comicum : *Nihil sit dictum, quod non sit dictum prius* : et quod *charitas omnia sustinet*, nec sanctis unquam moris fuerit invicem invidere, invicem provocare, sed unumquemque in ornanda domo Domini pro viribus suis obtulisse quod potuerit. Neque enim, vel beatus papa Gregorius timuit ne offenderet Patres a quibus tot expositas Evangelii lectiones in suis ipse retractavit homiliis ; vel Augustinus, aut quilibet alius Patrum antecedentium tractatorum intuitu, ne aut psalmos aut alia quæ rogabatur, exponeret, aut quæcunque sibi videbatur, scriberet, manum metuendo retraxit. Qui etiam (ut idem Augustinus ait) ideo necesse est plures a pluribus fieri libros diverso stylo, sed non diversa fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios sic, ad alios autem sic. Sunt autem quædam in expositione beati Ambrosii in Lucam, tam diserta simul et excelsa (quod tuam quoque sanctitatem vidisse non ambigo), ut a doctoribus solum intelligi queant, a rudibus vero fastidiosive lectoribus (quales in præsentis ævo plures invenies) præ difficultate vel assequendi quæ diserta sunt, vel capiendi quæ alta, ne quærenda quidem quasi se celsiora, nec quasi se fortiora putentur esse scrutanda. Nec parum dedit judicii doctissimus pater Augustinus, qui ad Paulinam Dei famulam de videndo Deo scribens, non aliis magis quam ex hoc opusculo sumptis beati Ambrosii testimoniis utendum putavit, et ea pariter non solum ponenda simpliciter, sed etiam exponenda judicavit, adeo ut ex paucissimis memorati tractatoris sententiis non parvum volumen retractando confecerit. Quod ideo commemorandum putavi, ut et tua sancta fraternitas, et legentes simul agnoscerent. Volo enim completo a te per Dei auxilium opere quod postulo, hanc simul epistolam in capite præponi, te non ob

A aliam quam condescensionis fraternæ gratiam, in Lucam scribere rogatam, ut qui ob teneritudinem ingenii sublimia, vel difficilia intellectu capere nequeant, hæc simpliciori stylo exposita facilius apprehendant. Ergo age, dilectissime, memorato operi sedulus insiste, beatum Lucam luculento sermone expone. Et quia sanctus Ambrosius quædam indiscussa præterit, quæ illi quasi summæ eruditionis viro plana nec quæsitum videbantur, hæc quoque perspectis aliorum Patrum opusculis diligentius, vel tuis vel eorum dictis explanare curato. Credo etiam tuo vigilantissimo studio, qui in lege Dei meditanda dies noctesque ducis pervigiles, nonnullis in locis quæ ab eis intermissa sunt, quid sentiri debeat, auctor lucis aperiet. Justum namque satis est et superna pietatis atque æquitatis moderamini conveniens, ut qui, neglectis ad integrum mundi negotiis, æternum verumque sapientiæ lumen indefessa mente persequeris, et hic fructum intelligentiæ purioris assequaris, et in futuro ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, regem in decore suo, mundo corde contempleris. Intimandum sane tuæ sanctitati credidi, quod moveat quosdam quare in expositione Apocalypsis ubi ad quatuor animalia ventum est, nova interpretatione *Matthæum in leone, Marcum in homine* designatum dixeris. Cum nonnulli contra Matthæum homini, quia quasi de Domino scribere incipiat, Marcum leoni, in quo vox in deserto rugientis audiat, assignent. Rogo quoque in hoc opere plenius, quid tibi de his veris videatur insinues. Memorem nostri tuam sanctam fraternitatem, Deus dilectionis et pacis conservare, et ad consideranda suæ legis mirabilia semper illustrare dignetur.

EPISTOLA RESPONSORIA VENERABILIS BEDÆ

AD ACCAM EPISCOPUM.

Domino beatissimo et nimium desiderantissimo Accæ episcopo, Beda humilis presbyter, in Domino æterno salutem.

Mira vere est, et vera mire, doctoris egregii sententia : quia *charitas omnia credit, omnia sperat* (1 Cor. xiii). Datis namque ad me epistolis ut aliqua tibi scribam, rogare te dicis, et inter rogandum, necdumque meæ consensionis accepto responso, quæsitis adhuc opusculis quasi jam acquisitis ac perfecte consummatis, præfationis signaculum condis. Nondum fundamine jacto, non allata saltem materia, ipse quasi completo jam tanti laboris ædificio, claves quibus introitus muniatur dirigis, ut pudeat non cito subire opus quod cito subeandum, citius explendum fides amica præsumat. Non hæc certe alia quam indubitata mutui fiducia facit amoris, quæ de amico pectore (ut dictum est) omnia duntaxat quæ fieri possunt, credit, omnia sperat. Unde et ego innox lectis tuæ dulcissimæ sanctitatis paginulis injuncti me

operis labori supposui, in quo (ut innumera monasticæ servitutis retinacula præteream) ipse mihi dictator simul notarius et librarius existerem. Aggregatisque hinc inde quasi insignissimis ac dignissimis tanti muneris artificibus, opusculis patrum, quid beatus Ambrosius, quid Augustinus, quid denique Gregorius vigilantissimus (juxta suum nomen) nostræ gentis apostolus, quid Hieronymus sacre interpretis historia, quid cæteri patres in Lucæ verbis senserint, quid dixerint, diligentius inspicere satagi : mandatumque continuo schedulis ut jussisti, vel ipsis eorum syllabis, vel certe meis breviandi causa sermonibus, ut videbatur edidi. Quorum quia operosum erat vocabula interserere per singula, et quid a quo auctore sit dictum, nominatim ostendere, commodum duxi eminus e latere primas nominum litteras imprimere, perque has viris ubi cujusque patrum incipiat, ubi sermo quem transtuli desinat, intimare, sollicitus per omnia, ne resjorum dicta furari, et hæc

quasi mea propria componere dicar. Multumque obsecro, et per Dominum legentes obtestor, ut si qui forte nostra hæc qualiaevaque sunt opuscula transcriptione digna duxerint, memorata quoque nominum signa, ut in nostro exemplari reperiant, asfigere meminerint. Nonnulla etiam quæ (ut verbis tuæ sanctitatis loquar) mihi auctor lucis aperuit, proprii sedoris indicia ubi opportunum videbatur adnexui. Qui in legis divinæ meditatione etsi non (ut ipse scripsisti) dies noctesque pervigiles ducere sufficio, non parum tamen studii me in Scripturis impendisse non dubio, et ea solum quæ mihi auctor lucis aperire dignatus est, non in hoc tantum opusculo, sed in omni prorsus lectione potuisse videre, id est recte sentiendo dignoscere. Quod vero ais movere quosdam quare in Apocalypsi nova interpretatione Matthæum leoni, Marcum homini assignarim, intueri debuerant quicunque illi sunt quos hoc movet, quod non in hoc mea nova, sed antiqua patrum explanatione traditum dixi. Neque enim mihi a meipso ita visum, sed ita a beato Augustino expositum fuisse memoravi, et paucis etiam unde hoc affirmaret adjunxi. Cujus non ab re est si ipsa quoque verba ponentes, quid de evangelistis vel typis eorum animalibus senserit ostendamus, quibus et illud nostrum opus ad injusta vituperatione salvetur, et hoc præposita tanti doctoris auctoritate firmetur. Cum ergo iusta pulchre et eximie de evangelistis in libro de consensu eorum primo præmisisset, jungit inter cætera dicens: *Et quamvis singuli suum quendam narrandi ordinem tenuisse videantur, non tamen unusquisque eorum velut alterius præcedentis ignarus voluisse scribere reperitur, vel ignorata prætermisisse quæ scripsisse alius invenitur, sed sicut unicuique inspiratum est, non superfluum cooperationem sui laboris adjunxit.* Nam Matthæus suscepisse intelligitur incarnationem Domini secundum stirpem regiam, et pleraque secundum hominum præsentem vitam facta et dicta ejus. Marcus enim subsecutus tanquam pedisequus et brevior ejus videtur. Cum solo quippe Joanne nihil dixit, solus ipse perpauca, cum solo Luca pauciora, cum Matthæo vero plurima pene totidem atque ipse verbis, sive cum solo sive cum cæteris consonante. Lucas autem circa sacerdotalem Domini stirpem atque personam magis occupatus apparet. Nam et ad ipsam David non regium stemma secutus ascendit, sed per eos qui reges non fuerunt, exit ad Nathan filium David, qui nec ipse rex fuit. Non sicut Matthæus, qui per Salomonem regem descendens cæteros etiam reges ex ordine persecutus est, servans in eis (de quo postea loquimur) mysticum numerum. Dominus enim Jesus Christus, unus verus Rex et unus verus sacerdos, illud ad regendos nos, hoc ad expiandos, has duas personas apud patres singillatim commendatas, suam figuram egisse declaravit. Et paulo post: *Secundum hominem quippe Christus (inquit) et rex et sacerdos effectus est. Cui dedit Deus sedem David patris sui, ut regni ejus non esset finis, et esset ad interpellandum pro nobis*

A mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. Non autem habuit tanquam breviorum conjunctum Lucas, sicut Marcum Matthæus, et hoc forte non sine aliquo sacramento, quia regum est non esse sine comitum obsequio. Unde ille qui regiam personam Christi narrandam susceperat, habuit sibi tanquam comitem adjunctum qui sua vestigia quodammodo sequeretur. Sacerdos autem, quoniam in sancta sanctorum solus intrabit, propterea Lucas (cujus circa sacerdotium Christi erat intentio) non habuit tanquam sorium subsequentem, qui suam narrationem quodammodo breviaret. Tres tamen isti Evangelistæ in his rebus maxime diversati sunt, quas Christus per humanam carnem temporaliter gessit. Porro autem Joannes ipsam maxime divinitatem Domini quam Patri est æqualis, intendit, eamque præcipue suo Evangelio quantum inter homines sufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe a tribus istis superius fertur, ita ut hos videas quodammodo in terra cum Christo homine conversari, illum autem transcendisse nebulam qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum cælum, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret in principio Verbum Domini apud Deum, per quod facta sunt omnia, et ipsum agnosceret carnem factum ut habitaret in nobis. Item post aliquanta. *Unde mihi videntur, inquit, qui ex Apocalypsi illa quatuor animalia ad intelligendos quatuor evangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi qui leonem in Matthæo, hominem in Marco, vitulum in Luca, aquilam in Joanne intellexerunt, quam illi qui hominem Matthæo, aquilam Marco, leonem Joanni tribuerunt.* De principis enim librorum quamdam conjecturam capere voluerunt, non de tota intentione evangelistarum, quæ magis fuerat perscrutanda. Multo enim congruentius ille qui regiam Christi personam maxime commendavit, per leonem significatus accipitur. Unde et in Apocalypsi cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum: *Vicit leo de tribu Juda (Apoc. v).* Secundum Matthæum enim et magi narrantur venisse ab Oriente ad regem quærendum, et adorandum, qui eis per stellam, natus apparuit, et ipse rex Herodes regem Christum formidat infantem, atque ut eum possit occidere tot parvulos necat. Quod autem per vitulum Lucas significatus sit propter maximam victimam sacerdotis, neutri dubitaverunt. Ibi enim a sacerdote Zacharia incipit sermo narrantis. Ibi cognatio Mariæ et Elisabeth commemoratur. Ibi sacramenta primi sacerdotii in infante Christo impleta narrantur. Et quæcunque alia possunt diligenter adverti, quibus appareat Lucas intentionem circa personam sacerdotis habuisse. Marcus vero, qui neque stirpem regiam, neque sacerdotalem, vel cognationem vel consecrationem narrare voluit, et tamen in eis versatus ostenditur quæ homo Christus operatus est, tantum hominis figuram in illis quatuor animalibus significasse videtur. Hæc autem animalia tria, sive leo, sive homo, sive vitulus, in terra gradiuntur. Unde isti tres evangelistæ in his maxime occupati

sunt, quæ Christus in carne operatus est, et quæ præcepta mortalis vitæ exercendæ carnem portantibus tradidit. At vero Joannes supra nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat, et lucem incommutabilis veritatis acutissimis atque firmissimis oculis cordis intuetur. Hæc beati Augustini pauca de pluribus excerpta testimonia, ad repellendam queru-

lorum calumniam epistolæ præfationis inserui, quæ et prisco nostro operi (ut dictum est) tutelam defensionis exhibeant, et præsentī signaculum non ignobile præfigant. Orantem pro nobis sanctam paternitatem vestram, gratia superni adjutoris conservare, atque ad defensionem Ecclesiæ suæ sanctæ semper corroborare dignetur.

LIBER PRIMUS.

Beatus evangelista Lucas de omnibus quæ cœpit Jesus facere et docere, usque in diem qua assumptus est, sermonem factururus; primo eorum qui falsa de illo scripsere, redarguere curavit audaciam. Lectorem videlicet tacite admonens, ut non solum quæ prædicat ipse sequenda, verum quæ aliter sonuerint, novit penitus esse detestanda. Et ne errorum forte infirmis oriretur occasio, superflua passim scribentium lectionem prorsus aversandam. Neque enim de omnibus generaliter, sed de quibusdam speciali fidei vel scientiæ virtute præditis dici potuit; *Etsi mortiferum quid biberint, non eis nocebit* (Marc. xvi). Sic ergo incipit Lucas.

PROCEMIUM.

Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis, visum est et mihi assecuto a principio de omnibus diligenter ex ordine tibi scribere, optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem. Quo manifestissime proœmio significat eam sibi maxime causam Evangelii fuisse scribendi, ne pseudoevangelistis facultas esset falsa prædicandi, qui, ut eorum hodieque monumenta testantur, sub nomine apostolorum perfidiæ conati sunt inducere sectas. Denique nonnulli Thomæ, alii Bartholomæi, quidam Matthiæ, aliqui etiam duodecim apostolorum titulo reperiuntur falso sua scripta prænotasse. Sed et Basilides atque Apelles, quorum unus trecentos sexaginta quinque cœlos, alter duos invicem contrarios deos inter alia nefanda dogmatizabant, Evangelia sui nominis errore fœda reliquissæ. Inter quæ notandum, quod dicitur Evangelium juxta Hebræos, non inter apocryphas, sed inter ecclesiasticas numerandum historias. Nam et ipsi sacræ Scripturæ interpreti Hieronymo pleraque ex eo testimonia usurpare, et ipsum in Latinum Græcun- que visum est transferre sermonem. Falsa vero Evangelia, Lucas prima mox præfatione refellit. Quoniam quidem multi (inquit) conati sunt ordinare narrationem. Multos videlicet eos non tam numerositate quam hæreseos multifariæ diversitate connumerans, qui non Spiritus sancti munere donati, sed vacuo labore conati magis ordinarint narrationem, quam historiæ texerint veritatem, ideoque aliis complendum opus, in quo frustra sudavere reliquerint. Illis nimirum, qui cum sint quatuor, non tam

quatuor Evangelia, quam unum quatuor varietate pulcherrima consonum ediderunt. Ediderunt enim sicut tradiderunt illis qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis. Qua sententia non solum Lucas et Marcus, qui præsentem in carne Dominum non viderant, atque ideo quæ scriberent auditu discere debebant, verum Matthæus quoque et Joannes apostoli sunt designati. Et ipsi enim in multis quæ scriberent ab iis qui infantiam, pueritiam, genealogiamque ejus scire et gestis interesse potuerant, audire opus habebant. Quod autem visum etiam sibi scribere dicit, non quasi a se sibi visum, sed Spiritu sancto instigante, sibi quoque visum significat. Juxta quod in epistola sua dicunt apostoli: *Visum est enim Spiritui sancto, et nobis*. Cujus nimirum gratia geritur, ut id quod bonum est, nobis etiam bonum videatur. Et assecutum quidem se non pauca dicit, sed omnia. Verum assecuto omnia visum est scribere non omnia, sed de omnibus quæ ad fidem legentium confirmandam crederet idonea, quia *nec ipse mundus, si scriberentur caperet omnia* (Joan. xxi). Unde etiam consulto nonnulla quæ ab aliis sunt dicta præterit, ut multifaria in Evangelio gratia refulgeret, et propriis quibusdam singuli libri mysteriorum gestorun- que miraculis eminerent. Theophilus, interpretatur amans Deum, vel amatus a Deo. Quisquis ergo amat Deum, sive a Deo se desiderat amari, ad se scriptum putet Evangelium, et ut sibi datum munus, sibi que commendatum pignus conservet. Ne videlicet acceptam verbi pecuniam, vel tineæ dilacerationis hæreticæ, vel sordidæ cupiditatis ærugo devastet. Non autem novorum quorumlibet eidem Theophilo et velut ignotorum ratio pendenda, sed eorum de quibus eruditus est, verborum promittitur veritas exprimenda. Scilicet ut quo quid ordine de Domino vel a Domino gestum dictumve sit, agnoscere queat. Neque enim qui perfectus esse cupit, solummodo in Christum credere, sed et fidem perpetuæ divinitatis, et temporaneæ dispensationis illius debet ordinem nosse.

CAPUT PRIMUM.

Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, et uxor illi de filiabus Aaron, et nomen ejus Elisabeth. Sacrosancta præcursoris Domini nobilitas non solum a parentibus, sed etiam a progenitoribus gloriosa descendit, quatenus adventus illius fidem non subita inspira-

tionem conceptam, verum avita magis propagatione susceptam liberius prædicaret. Et quoniam quidem Aaron primi in lege pontificis, cunctis est nota dignitas, dicendum paucis de Abia. Cum David rex et propheta magna devotione peteret, ut inveniret tabernaculum Deo Jacob, Dominus autem magis hoc a Salomone fieri decerneret, atque ideo David eidem Salomoni omnia quæ ad impensas domus pertinebant præpararet, ipsius quoque domus per singula, mensuras, et descriptionem daret, ut crescente extrinsecus statu culturæ, etiam devotionis interius culmen augesceret, divisionem nihilominus sacerdotalium Leviticorumque graduum in omnia opera domus Domini distribuit. Erant enim principes sanctuarii, et principes Dei, id est summi Sacerdotes, tam de filiis Eleazar quam de filiis Ithamar. Quorum vices secundum ministeria sua, ut ingrederentur domum Dei, viginti quatuor sortibus distinxit, in quibus Abia familiam, de qua Zacharias ortus est, sors contigit octava. Divisit enim utrasque inter se familias sortibus, unam domum quæ cæteris præerat Eleazar, et alteram domum quæ sub se habebat cæteros, Ithamar. Lege Verba dierum, sed et Antiquitatum Josephi librum septimum, ubi statutum refert, ut utraque generatio juxta ordinem sortitionis ministraret Deo per dies octo a Sabbato usque ad Sabbatum. Ubi etiam de tribu Levitarum, viginti quatuor partes factas asserit, ut ipsi quoque eodem modo sortiti, juxta morem sacerdotum octonis diebus ministrarent. Non autem frustra primus Novi Testamenti præco in octavæ sortis vice nascitur, quia sicut septenario sæpe numero propter Sabbatum Vetus Testamentum, sic Novum aliquoties octonario propter sacramentum, vel dominicæ vel nostræ resurrectionis exprimitur. Unde quia non aliter quam per observantiam utriusque Testamenti regni celestis aula penetratur, recte et in templo Salomonis mysticus quindecim graduum ascensus fuisse narratur. Et is qui ad Dominum in tribulatione clamans exauditor, totidem graduum palmis ad superna perducitur, quo tandem in atrii domus Dei positus, sedere possit: *Benedicat te Dominus ex Sion (Psal. cxxxv)*. Tempus quoque Herodis alienigenæ, videlicet regis, etiam ipsum Dominico attestatur adventum. Prædictum namque fuerat, quia *non deficiet princeps ex Juda, neque dux de semoribus ejus, donec veniat qui mittendus est (Gen. xlix)*. Ex quo enim patres Egypto exierunt, suæ gentis iudicibus usque ad Samuel prophetam, ac deinde regibus usque ad transmigrationem Babylonis regebantur. Post reditum vero de Babylone, per pontifices rerum summa gerebatur, usque ad Hyrcanum regem simul et pontificem, quo fratris invidia multis calamitatibus vexato, et ad ultimum ab Herode (cujus patrem Ipse de ignobili advena, hoc est genere Idumæo, sublimem fecerat et civem) vi fraudis interempto, Judææ regnum ipsi Herodi jussu Cæsaris Augusti traditur gubernandum. Cujus tricesimo primo anno, juxta prophetiam supradictam, qui mittendus erat, advenit.

A *Erant autem justii ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela.* Bene justii ante Deum: non enim omnis qui justus ante homines, justus est ante Deum. Aliter vident homines, aliter videt Deus. Homines in facie, Deus in corde. Et ideo fieri potest, ut aliquis affectata bonitate populari justus videatur mihi, justus autem ante Deum non sit, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Beatus autem ille qui in conspectu Dei justus est. Beatus ille de quo Dominus dignatur dicere: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Verus enim Israelita qui Deum videt, et videri se novit a Domino, et ipsi exhibet occulta cordis.

B *Incedentes (inquit) in omnibus mandatis, et justificationibus Domini.* Prius mandatum, secunda est justificatio. Cum enim mandatis cælestibus obedimus, in mandatis incedimus Domini. Cum judicamus, et congrue judicamus, tenere Domini justificationes videmur. Plena igitur laudatio, quæ genus, mores, officium, factum, judicium comprehendit. Genus in majoribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in justificatione judicium. Quodque addidit: *Sine querela*, hoc est quod Apostolus ait: *Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus (Rom. xii)*. Et Ecclesiastes: *Ne sis (inquit) multum justus (Eccl. vii)*. Quia plerumque justitia durior, hominum querelam provocat. Quæ vero temperata est, ipsa suæ dulcedinis gratia etiam invidiam querimoniam vitat.

C *Et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth stertilis, et ambo processissent in diebus suis.* Divinitus est procuratum ut proventæ ætatis diuque conjugii fructu privatis Joannes parentibus nasceretur, quatenus inopinato proli ortu et ipsos donum gratius afficeret, et cæteros miraculi stupor futuri prophetæ pararet auditui. Denique posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes, *quid putas puer iste erit?*

Factum est autem cum sacerdotio jungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii. Per Moysen quidem Dominus unum constituit summum sacerdotem, cui mortuo unum per ordinem succedere jussit, et hoc ad David usque tempora servatum est, a quo plures fieri (ut diximus), Domino nihilominus agente decretum est, qui vicissim ministrantes, tempore vicis suæ singuli cærimoniam studerent, domumque suam omnino non tangerent. Unde nunc Zacharias in ordine vicis suæ sacerdotio functus asseveratur.

Sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum Domini; et omnis multitudo erat populi orans foris, hora incensæ. Non nova nunc sorte lectus est, cum incensum esset adolendum, sed prisca tunc sorte prælectus, cum primo ex ordine sui pontificatus in vicem Abia succederet. Incensum autem in sancta sanctorum a pontifice deferri, expectante extra templum omni populo, decima die septimi mensis est jussum. Et hanc diem expiationis, sive propitiationis vocari, quæ apud nos ob varium lunæ discursum a

qua menses computant Hebræi, modo in Septembrem inensem, modo incidit in Octobrem; quia scilicet mensis quo Pascha geritur, et ordine conditionis, et edicto legis anni principium tenet, dicente Domino ad Moysen: *Mensis iste vobis principium mensium, primus crit in mensibus anni. Decima die mensis hujus, tollat unusquisque agnum, etc. (Exod. xii)*. Hujus autem diei Apostolus ad Hebræos scribens, ita meminit: *In prius quidem tabernaculum semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes; in secundum autem semel in anno solus pontifex non sine sanguine quem offert, etc. (Hebr. ix)*. Quibus diei hujus mysterium pandens, Jesum ostendit pontificem esse verum, qui consummatis officii sui diebus, hoc est impleta dispensatione carnis in sanguine proprio, cœli secreta subiit, ut propitiu nobis faceret Patrem, et interpellaret pro peccatis eorum qui adhuc præforibus orantes exspectant, et diligunt adventum ejus. Pulchre igitur ea die descensio ejus per angelum nuntiatur, qua ejus per legem ascensio figurabatur. Quia *qui descendit, ipse est et qui ascendit. (Ephes. iv)*: Et, ut Psalmus ait, *a summo cœlo egressio ejus, et occursum ejus usque summum ejus (Psal. xviii)*.

Apparuit autem illi angelus stans a dextris altaris incensi. Bene angelus, et in templo, et juxta altare, et a dextris apparet, quia videlicet et veri sacerdotis adventum, et mysterium sacrificii universalis, et cœlestis doni gaudium prædicat. Nam sicut per sinistram præsentia, sic per dexteram sepe bona prænantiantur æterna. Juxta quod in sapientiæ laude canitur: *Longitudo dierum in dextera ejus: in sinistra illius divitiæ et gloria*.

Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus, etc. Tremementem Zachariam confortat angelus, quia sicut humanæ fragilitatis est spiritalis creaturæ visione turbari, ita et angelicæ benignitatis est, paventes de aspectu suo mortales mox blandiendo solari. At contra dæmonicæ est ferocitatis, quos sui præsentia terrores sensit ampliori semper horrore concutere, quæ nulla melius ratione quam fide superatur intrepida.

Et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium; et vocabis nomen ejus Joannem. Deprecationem dicens exauditam, partum continuo promittit uxoris. Non quod ille qui pro populo oblaturus intraverat, relictis publicis votis pro accipiendis filiis orare potuerit, præsertim quia nemo orat quod se accepturum desperat. Adeo autem ille jam suæ ætatis et infecundæ conjugis memor, nasci sibi filios desperabat, ut nec angelo hoc promittenti crederet, sed quod dicit, *exaudita est deprecatio tua*, pro populi redemptione significat: *Et uxor tua pariet tibi filium*, ejusdem redemptionis ordinem pandit, quod videlicet natus Zachariæ filius redemptori illius populi præconando sit iter facturus. Singularis autem meriti indicium datur, quoties hominibus a Deo vel imponitur nomen vel mutatur. Sic Abram quia pater multarum gentium erat futurus, Abraham est vocatus. Sic Jacob, quia

A Deum vidit, Israel appellari meruit. Sic Josias rex ob eximiam virtutis culmen, nominatus a Deo est multo antequam natus. Joannes ergo interpretatur: in quo est gratia, vel Domini gratia. Quo nomine declaratur, primo parentibus ejus gratiam quibus decrepitis filius nasceretur, esse donatam; deinde ipsi Joanni, qui magnus coram Domino futurus, et adhuc ex utero matris Spiritus sancti sit munere ditandus: postremo etiam filiis Israel, quos ad Dominum Deum ipsorum erat conversurus.

Et erit gaudium tibi et exultatio, et multi in natiuitate ejus gaudebunt. Merito gaudet pater quod, vel in senecta natum, vel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent et alii quibus inauditum eatenus regni cœlestis evangelizarit ingressum. Et notandum quod B nato præcursore multi gaudent, nato autem Domino annuntiat angelus gaudium magnum quod erit omni populo. Quia videlicet hic salutem multis prædicare, ille omnibus qui velint advenit donare.

Erit enim magnus coram Domino, et vinum et siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Magnæ coram Domino virtutis est prædicantem in deserto cœlestia gaudia terrenas ex integro sprevisse delicias. Sed et hoc coram Domino magnum eminet, quamvis hominibus videatur esse despectum, quod is cui in natis mulierum major nemo est, lascivientis ob ludum puellæ capite truncatus est. Cujus ordinem magnitudinis ipse qui proposuit angelus subsequenter exponens: *Et vinum, inquit, et siceram non bibet*. Sicera interpretatur ebrietas, quo vocabulo Hebræi omne quod inebriare potest poculentum, sive de pomis, sive de frugibus, seu de qualibet alia materia confectum significant. Proprium vero in lege Nazarenorum erat vino et sicera tempore consecrationis abstinere. Unde Joannes, Samson et Jeremias, cæterique tales, ut semper Nazareni, id est sancti, manere possint, semper his abstinere satagunt. Decet enim vas cœlesti gratiæ mancipatum, a sæculi illecebris castigari, nec vino, in quo est luxuria, inebriari eum qui musto Spiritus sancti desiderat impleri. Unde recte cui vini ebrietas tollitur, Spiritus gratia cumulatur. Quæ se tunc (ut prædictum erat) ipse repletum monstravit, cum intrante beata Maria in utero genitricis exsultavit, et præcursionis suæ cognoscens officium, Domini quantum adhuc potuit, evangelizavit adventum.

Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum, et ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ. Cum Joannes qui Christo testimonium perhibens, in ejus fide populos baptizabat, dicitur filios Israel ad Dominum Deum ipsorum convertisse, patet profecto Christum esse Dominum Deum Israel. Si autem Christus est, imo quia Christus est Dominus Deus Israel, desinant Ariani Christum Dominum Deum esse negare. Erubescant Photiniani Christo ex virgine principium dare. Cessent Manichæi alium populi Israel, atque alium Christianorum Deum credere. Et quia Joannes præcedere ante illum dici-

tar, videant æternum ante sæcula Deum post hominem in sæculis natum, ideoque a suo præcursore modo virum post se venturum, modo Dei Filium esse nominatum. Qui bene in spiritu et virtute Eliæ præcedere dicitur, quia sicut ille præco venturus iudicis, ita hic præco factus est Redemptoris. Unde et conversatione prorsus simillima ambo deserta secuti, victu frugi, vestitu inculti, cinctu sunt respecti. Ambo regis et reginæ vesaniam tolerant. Ille Jordanem cælum petiturus divisit, hic ad lavacrum salutare quo cælum petatur, homines convertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria.

Et convertat corda patrum in filios, et incredulos, etc. Corda patrum in filios convertere, est spiritalem sanctorum antiquorum scientiam populis prædicando infundere. Prudentia vero iustorum, est non de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem quærere. Ut quamvis in lege positi legis jussa perficiant, gratia se tamen Dei per Christum salvandos intelligant. *Iustus enim ex fide vivit (Rom. 1).* Et Petrus de jugo legis ait: *Quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xv).* Qua prudentia quia diutius increduli et per Joannem imbuti, et per Eliam sunt imbuendi, recte hæc sententia quæ per angelum de Joanno dicta est, iisdem pene syllabis est de Elia per Malachiam prædicta. *Parate (inquit) Domino plebem perfectam.* Quia enim Zachariam pro plebe supplicantes dixerat exauditus, docet quo ordine plebs eadem salvari et perfici debeat, ad prædicationem videlicet Joannis pœnitendo et credendo in Christum.

Et dixit Zacharias ad angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, et uxor mea processit in diebus suis. Ob altitudinem promissorum hæsitans signum quo credere valeat inquiri, cui sola angeli visio vel allocutio pro signo sufficere debuerat. Unde meritam diffidentia tacendo pœnam luit, cui taciturnitas eadem et signum fidei quod quæsit, et infidelitatis esset pœna quam meruit.

Et respondens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui adsto ante Deum, et missus sum loqui ad te, et hæc tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, et non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo, etc. Vult intelligi quod si homo talia promitteret, impune signum flagitare liceret; at cum angelus promittat, jam dubitari non deceat. Datque signum quod rogatur, ut qui discredendo locutus est, jam tacendo credere discat. Ubi notandum quod angelus se et ante Beniam adiare, et evangelizandum Zachariam missum esse testatur. Quia et cum ad nos veniunt angeli, sic exterius implent ministerium, ut tamen nunquam desint interius per contemplationem. Et mittuntur igitur et assistunt, quia et si circumscriptus est angelicus spiritus, summus tamen spiritus ipse qui Deus est, circumscriptus non est. Angeli itaque et missi ante ipsum sunt, quia quolibet missi veniant, intra ipsum currunt.

Et erat plebs expectans Zachariam, et mirabatur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. Et cognoverunt quod visionem vidisset in templo, et ipse erat innuens illis, et permansit mutus. Et factum est ut impleverentur dies officii ejus, abiit in domum suam. Hoc est quod dixi, quod vicis suæ tempore pontifices, templi tantum officii mancipati non solum a complexu uxorum, sed ab ipso quoque domorum suarum abstinere ingressa. Ubi nostri temporis sacerdotibus, quibus semper altari servire jubetur, perpetuo servandæ castitatis exemplum datur. Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe Aaron successio quærebatur, necessario tempus substituendæ soboli procurabatur. At quia nunc non carnalis successio, sed perfectio spiritualis inquiritur, consequenter sacerdotibus ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas observanda præcipitur.

Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus. Post dies videlicet officii Zachariæ completos. Rufinus sacratissimæ conceptionis Joannes Constantinopolitanæ urbis antistes mentionem faciens: *Gesta sunt hæc, inquit, mense Septembri, octavo Kalendas Octobris, incipiente luna undecima, quando oportebat Judæos jejunium Scenopegiæ celebrare.* Et inventum est ipsa die octava Kalendarum Octobrium esse æquinoctium, in qua est inchoatio noctis major quam lucis. *Illum enim oportet crescere, inquit, me autem minui (Joan. iii).* Minorata etenim fuerat lux a tenebris, cum Judæi secundum legem et prophetiam sacrificia Deo offerebant: in qua et Joannes conceptus est. Hæc sunt enim quæ ante pro peccatis populi offerebantur, quæ jam cessare oportebat, cum Joannes, id est baptistes, conciperetur. Et ideo Zacharias pater ejus, sacerdos Judæorum emutuit, quia jam cessare et emutescere oportebat sacrificia eorum, quæ pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim solus sacerdos, qui de agno suo proprio immolato, sacrificium Deo pro peccatis omnium offerret. Quibus B. Joannis verbis edocemur, prima mox die post diem expiationis, mutationem tunc sacerdotalis vicis esse celebratam, ideoque in hac præcursoris Domini conceptionem fieri. Quæ non frustra dies juniorum et afflictionis est ab angelo prædicta, quia per ipsum erat hominibus afflictio pœnitentiæ prædicanda.

Et occultabat se mensibus quinque, dicens, quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit, auferre opprobrium meum inter homines. Quanta sanctis cura sit, ne quid turpe de quo erubescere debeant admittant, ostendit Elisabeth, quæ et de ipsis quæ accipere cupiebat donis erubescit, et licet de ablato gaudeat opprobrio sterilitatis, de partu tamen anilis verecundatur ætatis. Sed pudet onus matris, quandiu latet honor prolis. Nam quæ occultabat se, quia conceperat filium, jam intrante beata Dei genitrice clamosa exsultavit, quia paritura erat prophetam. Allegorice autem per Zachariam sacerdotium Judæorum, per Elisabeth potest lex ipsa designari, quæ sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta,

spiritalia deos filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minime valebat. Non quia non multi, et ante legem, et in lege perfectissimæ vitæ fuerint, sed quia neminem ad perfectum adduxit lex, quæ regnum cælorum reserare, nisi Christo præcedente non potuit. Bene autem dicitur quod erant justii ambo ante Deum, quia sicut bona est lex, et mandatum sanctum et justum, et bonum, ita etiam sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum et justum est. Et quod sequitur, quia ambo processissent in diebus suis, ita potest exponi, quod legali devotioni quasi adolescentia, vel juvenus ipsius Moysi temporibus et deinceps effluerit: incumbente autem Salvatoris adventu, dira eam senectus incurvaverit, quando et sacerdotii ordo per ambitiones et contentiones pontificum confusus, et ipsa lex per pharisæorum traditiones discissa, minus habilis est ad gignendum Deo filios effecta. Ingreditur ergo Zacharias templum, quia sacerdotum est intrare in sanctuarium Dei, et intelligere in novissima mysteriorum cælestium. Oratoris multitudo, quia secreta quæque et mystica penetrare sublimeriter nequeunt, doctiorum necesse est monitis humiliter intendant. Dum vero Zacharias altari thymiama imponit, nasciturum Joannem cognoscit: quia dum doctores ampliori flamma divinæ lectionis inardescunt, gratiam Dei per Jesum Christum venturam, et de interiori litterarum medulla, quasi de vulva Elisabeth, prodituram esse reperiunt. Et hoc bene per angelam, quia et lex est ordinata per angelos in manu Mediatoris. Sed qui audita credere dissimulat, silentii poena mulctatur, quia mutus est qui non sensum litteris intelligit inesse spiritalem. Nec talis jam verba dare populo quasi magister novit, sed quasi verbi et rationis expertus, tacitis (ut ita dicam) nutibus innuit. Quale tunc erat sacerdotium Judæorum, cum nec rationem sacrificiorum, nec dicta curaret scire prophetarum. Muto ergo permanente Zacharia, concipit Joannem Elisabeth, quia non intelligant licet pontifices distinctionem fidei, Pharisei amittant et Scribæ, ita ut nec ipsi intrent, nec auditores suos intrare permittant, interiora tamen legis Christi sacramentis abundant. Et bene conceptum suum Elisabeth quinque mensibus occultat, sive quia ipse legifer Moyses

D *In mense sexto, missus est angelus Gabriel a Deo, in civitatem Galilee, cui nomen Nazareth. Idcirco angeli privati nominibus consentur, ut signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Neque etenim in illa sancta civitate, quam de visione omni-*

A potentis Dei plena scientia perfecit, idcirco propria nomina sortiuntur, nec eorum personæ sine nominibus sciri non possint: sed cum ad nos aliquid ministraturi veniunt, apud nos etiam nomina a ministeriis trahunt. Ad Mariam ergo virginem Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nuntiare veniebat, qui ad debellandas aereas potestates humilis apparere dignatus est. De quo per Psalmistam dicitur, *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii)*. Et rursum, *Dominus virtutum ipse est rex glorie (Ibid.)*. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum Dominus et potens in prælio, contra potestates aereas ad bella veniebat. Mensem autem sextum, Martium intellige, cujus vicesimo et quinto die Dominus

B noster et conceptus traditur et passus, sicut et vicesimo quinto die mensis Decembris natus. Quod vel hoc hodie (ut nonnulli arbitrantur) æquinoctium vernale, vel illo solstitium brumale fieri credamus, convenit utique cum lucis incremento concipi, vel nasci eum qui illuminat omnem hominem venientem in mundum. At si quis ante dominicæ nativitatis et conceptionis tempus lucem vel crescere, vel tenebras superare convicerit, dicimus et nos quia et Joannes tunc ante faciem adventus ejus regnum cælorum evangelizabat, et nunc quoque prædicatoribus imperatur: *Iter facite ei qui ascendit super occasum (Psal. lxxvii)*. Cur autem Joannes circa æquinoctium autumnale conceptus, circa solstitium æstivum sit natus, docet ipse qui vel ex sua, vel ex Veteris

C Testamenti (ut multi autumant) persona loquitur; *Illum oportet crescere, me autem minui (Joan. iii)*.

Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, et nomen virginis Mariæ. Multas ob causas Salvator non de simplici virgine, sed de sponsa voluit nasci. Primo videlicet, ut per generationem Joseph, cujus Maria cognata erat, Mariæ quoque nosceretur origo. Neque enim moris est Scripturæ feminarum genealogiam texere. Nam et de utroque potest intelligi quod dicitur de domo David. Deinde, ne velut adultera lapidaretur a Judæis, malens aliquos de suo ortu, quam de pudore dubitare parentis. Simul et virginibus impudicis occasionem tollens, ne matrem quoque Salvatoris dicerent falsis suspicionibus infamatam. Tertio, ut in Ægyptum fugiens et inde rediens haberet solatium viri, qui integerrimæ virginitatis custos pariter ac testis existeret. Quarto, ne partus ejus diabolo pateret; qui si eum de virgine natum cognosceret, forsitan quasi cæteris hominibus eminentiorem morti tradere timeret. Maria autem Hebraice stella maris, Syriace vero domina vocatur; et merito, quia et totius mundi Dominum, et lucem sæculis meruit generare perennem.

Et ingressus angelus ad eam, dixit, Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Bene gratia plena vocatur, quæ nimirum gratiam quam nulla alia meruerat, assequitur, ut ipsum videlicet gratiæ concipiat et generet auctorem.

Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio. Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio. Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri. Discant mulieres propositum pudoris imitari. Sola in penetralibus quam nemo virorum videret, solus angelus reperit, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degeneri depravaretur affectu, ab angelo salutatur. Disce, virgo, verborum vitare lasciviam. Maria etiam salutationem angeli verebatur. *Erat tamen cogitans, inquit, qualis esset hæc salutatio.* Et ideo cum verecundia, quia pavebat. Cum prudentia, quia benedictionis novam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam ante comperta.

Et ait angelus ei, Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Quam salutatione insolita, ut pote quæ ei soli servabatur, viderat turbatam, quasi familiariter notam vocans ex nomine, ne timere debeat jubet. Et quia gratia plenam vocaverat, eandem gratiam et astruit plenius, et uberius explicat, dicens :

Ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Jesus salvator, sive salutaris interpretatur. Cujus sacramentum nominis alloquens Joseph angelus exposuit : *Ipse enim, inquit, salvum faciet populum suum a peccato eorum.* Non ait, populum Israel, sed *populum suum*, hoc est in unitatem fidei ex præputio et circumcisione vocatum, quibus ex diversa parte congregatis fieret unus pastor et unus ovile.

Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Dicitur est et de Joanne quod *erit magnus*, sed ille quasi homo magnus, hic quasi Deus magnus. Ille enim magnus coram Domino, *hic autem erit magnus*, inquit, *et Filius altissimi vocabitur.* Idem ergo filius Altissimi qui in utero virginali conceptus et natus est. Idem homo in tempore, creatus ex matre, qui Deus est ante tempora natus ex Patre. Si autem idem homo qui Deus est, omittat Nestorius hominem tantum dicere ex virgine natum, et hunc a Verbo Dei non in unitatem personæ, sed in societatem inseparabilem esse receptum. Alioquin non unum Christum, verum Deum et hominem, sed duos (quod dici nefas est) asserere, ac per hoc non Trinitatem, sed quaternitatem prædicare vincitur. Catholica autem fides sicut unum quemlibet hominem carnem et animam, ita hominem et Verbum, unum Christum rectissime constitetur, juxta quod et angeli verba significant, quæ dandam illi sedem David patris ejus asseruerant. Qui enim eundem ipsum patrem haberet David, quem Filium Altissimi vocari pronuntiat, in duabus utique naturis unam Christi personam demonstrat. Accepit autem sedem David, ut nimirum gentem, cui David quondam et filii ejus temporalis regni gubernacula præbuerunt, ipse perpetuum vocaret ad regnum, quod eis paratum est ab origine mundi.

Et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. Et Isaias ait : *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis. Super solium David, et super regnum ejus, ut confirmet illud et corroboret in judicio et justitia (Isa. ix).* Non dixit in acquisitione gloriæ gazarumque terrestrium, non in victoria gentium plurimarum, urbiumque debellacione superbarum, sed in judicio et justitia. Per hæc enim regnum Christi, et in singulis quibusque fidelibus, et in universa per orbem multiplicatur pariter et confirmatur Ecclesia. Domum namque Jacob totam Ecclesiam dicit, quæ vel de bona radice nata, vel cum oleaster esset, merito tamen fidei in bonam est inserta olivam. Quam post triumphum passionis alloquens Salvator ait : *Qui timetis Dominum, laudate eum; universum semen Jacob, magnificate eum (Psal. xxi).* Non autem ideo futuri temporis verbis magnus exstiturus Jesus Altissimi vocandus, sceptrum David accepturus, et in domo Jacob regnaturus asseritur, quia juxta quod heretici sapiunt atque a veritate desipiunt, Christus ante Mariam non fuerit, sed quod homo assumptus in Deum, clarificatus est ea claritate quam Verbum Dei habuit priusquam mundus esset apud Patrem, hoc est ut idem Filii nomen eandem Christi personam, homo cum Deo plenus gratia et veritate sortiretur.

Dixit autem Maria ad angelum : Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Propositum suæ mentis reverenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decrevisse. Quæ quia prima seminarum tantæ se virtuti mancipare curavit, jure singulari præ cæteris feminis beatitudine meruit excellere. *Quomodo, inquit, fiet istud?* Non ait : Unde hoc sciam; sed, *Quomodo fiet, inquit, quoniam virum non cognosco.* Ordinem videlicet obsequii cui subdatur inquirens, non autem signum cui credat flagitans. Neque enim decebat electam generando Deo virginem dubiam diffidentia sed prudentia cautam existere, quia nec facile poterat homo nosse mysterium quod in Deo manebat a sæculis absconditum. Quia ergo legerat, *Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium*, sed quomodo id fieri posset non legerat, merito credula iis quæ legerat, sciscitatur ab angelo quod in propheta non invenit (Isa. vii).

Et respondens angelus, dixit ei : Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Non virili, inquit, quod non cognoscis, semine, sed Spiritus sancti quo implearis, opere concipies. Erit in te conceptio, libido non erit. Concupiscentiæ non erit æstus, ubi umbram faciet Spiritus sanctus. Verum in eo quod ait, *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi*, potest etiam incarnati Salvatoris utraque natura designari. Umbra quippe a lumine solet et corpore formari. Et cui obumbratur, lumine quidem vel calore solis quantum sufficit reficitur, sed ipse solis ardor, ne ferri nequeat, interposita vel nebula levi, vel quolibet alio corpore temperatur. Beatæ itaque Virgini, quia quasi pura homo omnem plenitudinem divinitatis corporaliter capere nequi-

bat, virtus Altissimi obumbravit, id est, incorporea lux divinitatis corpus in ea suscepit humanitatis. De qua pulchre propheta: *Ecce Dominus*, inquit, *ascendit super nubem levem, et ingreditur Ægyptum* (Isa. xix), quod est dicere: Ecce Verbum Dei Patri cœternum, lumenque de lumine ante sæcula natum, carnem in sine sæculorum atque animam nullo peccati pondere gravatam suscipiet, et de utero virginati, tanquam sponsus de thalamo suo, (Psal. xviii) procedet in mundum.

Ideoque, et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Jesus singulariter sanctus nasciturus asseritur. Nos quippe et si sancti efficitur, non tamen nascimur, quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur. Ut merito cum Propheta gementes singuli dicamus: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea* (Psal. l). Ille autem solus veraciter sanctus est qui, ut ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commistione carnalis copulæ conceptus non est. Sanctum (inquit) vocabitur Filius Dei. Quid hic dicis, Nestoriano, qui beatam Mariam Dei negans esse genitricem, apertam niteris impugnare veritatem? Ecce Deum dixit superventurum, Dei Filium nasciturum. Quomodo ergo aut Dei Filius Deus non est, aut quæ Deum edidit, quomodo Θεοτόκος, id est, Dei genitrix non esse potest?

Et ecce Elisabeth cognata tua et ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Ne virgo se parere posse diffidat, accipit exemplum sterilis anus parituræ, ut discat omnia Deo possibilia, etiam quæ naturæ ordine videntur esse contraria. Si quem vero movet quomodo beate Mariæ cognatam dicat Elisabeth, cum hæc de domo David, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animadvertat proavos earum liberis invicem nuptum traditis utramque tribum potuisse conjungere. Cui si hæc expositio forte non suffecerit contentiosus insistenti, quasi hoc contra interdictum legis fieri nequiverit, legat Exodum, ubi scriptum est: *Acceptit autem Aaron uxorem Elisabeth filiam Aminadab sororem Naason, quæ peperit ei Nadab, et Abiud, et Eleazar, et Ithamar* (Exod. vi). Videatque ante edictum legis, superna provisione sacerdotali, regali junctam jam fuisse progeniem. Ut videlicet Dominus Jesus Christus, qui secundum carnem verus Rex et sacerdos erat futurus, ipsam quoque carnem de utraque, David scilicet et Aaron stirpe susciperet. Unde et in hac utraque tribu chrisma per legem mysticum celebrabatur, Christi nimirum nominis pariter et generationis prænuntium. Et ipse David domum Dei ingrediens, panem sanctum et gladium quasi rex et sacerdos recepit. Illum, videlicet, de suo semine venturum præfigurans, qui et pro nostra libertate regis jure pugnaret, et pro nostra absolute panem suæ carnis offerret.

Dicit autem Maria: Ecce ancilla Domini. Fiat

A mihi secundum verbum tuum. Quanta cum devotionis humilitas, quæ et angeli promissum optat impleri, et seipsam quæ mater eligitur ancillam nuncupat? apertissime insinuans quam nil sibi meriti vindicet, in eo quod Domini jussis obsecundet. Fiat (inquit), sine viri semine conceptus in virgine, nascatur de Spiritu sancto integra carne sanctum, quod nascetur de femina matre sine homine patre, vocetur Dei Filius.

Et discessit ab illa angelus. Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda. Accepto virginis consensu, mox angelus cœlestia repetit, illa petit montana. Festinat invisere Elisabeth, non quasi incredula de oraculo, vel dubia de exemplo, sed ut læta pro voto, religiosa pro officio. Typicum pariter exemplum tribuens, quod omnis anima quæ verbum Dei mente conceperit virtutum statim celsa cacumina gressu conscendat amoris, quatenus civitatem Juda, id est, confessionis et laudis, arcem penetrare, et usque ad perfectionem fidei, spei et charitatis, quasi tribus in ea mensibus valeat commorari.

Et intravit in domum Zachariæ, et salutavit Elisabeth. Disce, virgo humilitatem, Mariæ, ut et corpore casta et pectore possis esse devota. Visitat junior seniore, salutatur virgo uxorem. Decet enim ut quæ castior virgo, eo sit humilior, et senioribus deferens, habitum castitatis præconio commendet humilitatis. Aliter: Maria ad Elisabeth, Dominus venit ad Joannem, hæc ut Spiritu sancto repleatur, illius ut baptisma consecratur. Majorumque humiliatio minorum est utique exaltatio. Denique sequitur:

Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exsultavit infans in utero ejus, et repleta est Spiritu sancto Elisabeth. Vide distinctionem, singulorumque verborum proprietates. Vocem prior Elisabeth audivit, sed Joannes prior gratiam sensit. Illa naturæ ordine audivit, iste exsultavit ratione mysterii. Illa Mariæ, iste Domini sensit adventum. Iste gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus, duplicique miraculo prophetant matres spiritu parvulorum. Exsultavit infans, et repleta mater est. Non prius mater repleta quam filius, sed cum filius esset repletus Spiritu sancto, replevit et matrem.

Et exclamavit voce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. Notandum quod præmissa de Christo prophetia non rerum tantum miraculis, sed et verborum proprietate completur. Iste est enim fructus, qui David patriarchæ sub jurejurando promittitur: *De fructu ventris tui ponam super sedem meam* (Psal. cxxxii). Simulque intuendum quod eadem voce Maria ab Elisabeth qua a Gabriele benedicitur, quatenus et angelis et hominibus veneranda, et cunctis merito feminis præferenda monstretur.

Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Non quasi nescia perquirat quod nimirum sancti Spiritus esse cognoscit, se videlicet a matre

Domini ad pignoris sui profectum salutari, sed, in-
racali novitate perecula, non hoc sui meriti, sed
muneris fatetur esse divini.

*Ece enim ut facta est vox salutationis tuæ in auri-
bus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Erubescerat Elisabeth onus parientis, quandiu ve-
sciebat mysterium religionis. Sed quæ occultabat se
quia conceperat filium, jactare se coepit quia gene-
rabat prophetam. Et quæ ante erubescerat benedi-
cit, et quæ dubitabat ante firmatur. *Ecce enim (in-
quit) ut vox salutationis tuæ facta est in auribus
meis, exultavit gaudio infans in utero meo.* Itaque
magna voce clamavit, ubi Domini sensit adventum,
quam religiosum credidit partum. Nulla enim causa
erat pudoris, ubi prophetæ ortus data, non affectatæ
fidem generationis ascisceret.

*Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ
dicta sunt ei a Domino.* Vides non dubitasse Mariam,
sed credidisse, et ideo fructum fidei consecutam.
Beata (inquit) quæ credidit. Et vere beata, quæ sa-
cerdote præstantior. Cum sacerdos negasset, virgo
correxerat errorem. Nec mirum si Dominus, redem-
pturus mundum, operationem suam inchoavit a
matre, ut per quam salus omnibus parabatur, eadem
prima fructum salutis hauriret ex pignore. Pariter-
que notandum quanta Elisabeth animum gratia,
Maria intrante, ditavit, quem simul de præterito,
præsentis, atque futuro, per prophetiæ spiritum il-
lustravit. Dicens enim, *Beata quæ credidisti,* aperte
iudicat quia verba angeli quæ dicta ad Mariam fue-
rant per spiritum agnovit. Atque subjungens: *Perfi-
cientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino,* quæ etiam
eam in futuro sequerentur prævidit. Matrem vero
Domini sui nominans, quia Redemptorem humani
generis in utero portare intellexit.

*Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et
exultavit Spiritus meus in Deo salutari meo.* Tanto
(inquit) me Dominus tamque inaudito munere subli-
mavit, quod non ullo linguæ officio explicari, sed
ipso vix intui pectoris affectu valeat comprehendi,
et ideo totas animæ vires in agendis gratiarum lau-
dibus offero, totam in contemplanda magnitudine
ejus cujus non est finis, quidquid vivo, sentio, dia-
cerno, gratulanter impendo, quia et ejusdem Jesu,
id est salutaris, spiritus meus, æterna divinitate
letatur, cujus mea caro temporali conceptione fetat.
Cui simile est illud Psalmistæ. *Anima autem
mea exultabit in Domino, et delectabitur super salu-
tari ejus (Psal. xxxiv).* Et ipse enim patrem Filium-
que pari venerabatur amore.

*Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Ecce enim
ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Cujus
humilitas respicitur, recte beata ab omnibus co-
gnominanda gratulatur, sicut e contrario cujus su-
perbia despectu econdemnatur, Evæ, id est, væ, sive
calamitatis nomine, multata tabescit. Decebat enim
ut sicut per superbiam primæ nostræ parentis mors
in mundum intravit, ita deo per humilitatem Ma-
riæ vitæ introitus panderetur.

*Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum
nomen ejus.* Ad initium carminis respicit, ubi di-
ctum est: *Magnificat anima mea Dominum.* Solet
quippe anima illa cui Dominus magna facere digna-
tur, dignis eum præconis magnificare, et ad consor-
tes ejusdem voti ac propositi potest cohortando
dicere: *Magnificate Dominum mecum, et exultemus
nomen ejus invicem (Psal. xxxiii).* Nam qui Domi-
num quem cognovit, quantum in se est, magnificare
et nomen ejus sanctificare contempserit, minimus
vocabitur in regno cælorum. Sanctum autem no-
men ejus vocatur, quia singularis culmine potenti
transcendit omnem creaturam, atque ab universis
quæ fecit longe segregatur. Quod Græca locutione
melius intelligitur, in qua ipsum verbum quod dici-
tur ἄγιον, quasi extra terram esse significat. Cujus
etiam nos imitatione pro modulo nostro segregari
præcipimur ab omnibus qui non sunt sancti, nec Deo
dedicati. Dicente Domino: *Sancti estote, quia et ego
sanctus sum (Levit. xi).* Quienque enim se conse-
craverit, merito extra terram et extra mundum vi-
debitur. Potest enim et ipse dicere, super terram
ambulantes conversationem in cælis habemus.

Et misericordia ejus in progenie et progenies timentibus eum. A specialibus se donis ad generalia Dei
judicia convertens, totius humani generis statum
describit, et quid superbi, quid humiles mereantur,
quid filii Adæ per liberum arbitrium, quid filii Dei
sint per gratiam, alternis versibus explicat. Non
ergo, inquit, soli mihi fecit magna qui potens est,
sed et in omni gente et progenie qui timet eum et
operatur justitiam, acceptus est illi.

*Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos
mente cordis sui.* In brachio suo, in ipso Dei Filio
significat. Non quod Deus Pater figura determinetur
carnis humanæ, eique Filius tanquam membrum cor-
poris hæreat, sed quia omnia per ipsum facta sunt,
ideo brachium Domini dictus est. Sicut enim tuum
brachium per quod operaris, sic Dei brachium di-
ctum est ejus Verbum, quia per Verbum operatus
est mundum. Cur enim homo brachium ut aliquid
operetur extendit, nisi quia continuo sit quod dixe-
rit? Si autem tanta potestate prævaleret ut sine ullo
motu corporis sui quod diceret fieret, brachium ejus
verbum ejus esset. Cum ergo audivimus brachium
Dei Patris esse Deum filium, non nobis obstrepat
consuetudo carnalis, sed quantum illo donante pos-
sumus Dei virtutem et sapientiam cogitemus, per
quam facta sunt omnia.

*Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Esu-
rientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.* Quod
dixit in brachio suo, et quod promisit in progenies
et progenies, his quoque ἀπὸ κοινῶν per singula com-
mata est adnectendum versiculis, quia videlicet per
omnes sæculi generationes et perire superbi, et hu-
miles exaltari, pia justaque diviniæ potentiæ dispen-
satione non ceasant.

*Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericor-
diæ.* Pulchre puerum Domini appellat Israel, qui ab

eo sit ad salvandum susceptus, obedientem videlicet et humilem, juxta quod Osee dicit : *Quia puer Israel, et dilexi eum (Ose. xi)*. Nam qui contemnit humiliari, non potest utique salvari, nec dicere cum Propheta : *Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ (Psal. LIII)*. *Quicumque autem humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno caelorum (Matth. XVIII)*.

Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham et semini ejus in sæcula. Semen Abrahæ, non carnale, sed spiritale significat, id est, non ejus tantum carne progenitos, sed sive in circumcissione, seu in præputio fidei illius vestigia secutos. Nam et in præputio positus ipse credidit, reputatumque est ei ad justitiam. Atque ejusdem fidei signaculum circumcissionem accepit, ut sic utriusque populi pater fieret per fidem, juxta quod Apostolus ad Romanos plenissime disseruit. Adventus ergo Salvatoris Abrahæ est et semini ejus in sæcula promissus, hoc est filiis promissionis quibus dicitur : *Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis, secundum promissionem hæredes (Galat. III)*. Bene autem vel Domini vel Joannis exortum matres prophetaudo præveniunt, ut sicut peccatum a mulieribus cœpit, ita etiam bona a mulieribus incipient, et quæ per unius deceptionem periit, duabus certatim præconantibus mundo vita reddatur.

Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam. Tandiu mansit Maria, donec Elisabeth partus tempore completo præcursoris Domini sui, propter quam maxime venerat, nativitatem videret. Dictum est autem supra, quod omnis anima casta quæ spiritale verbi desiderium conceperit, alta mox necesse sit exercitii celestis jûga subeat, et quasi trium mensium dies ibidem demorata, quousque perfecta principalium virtutum luce radietur, perseverare non desinat. Quos nimirum perfectissimi fulgoris menses describens Apostolus ait : *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. Major autem his est charitas (I Cor. XIII)*.

Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium. Verbum impletionis sancta Scriptura in bonorum tantum ortu, vel habitu, vel actu ponere consuevit, quorum vitam plenitudinem perfectionis habere significat. Denique *Elisabeth impletum est tempus pariendi*. *Impleti sunt dies Mariæ, ut pareret (Luc. II)*. *Implevit Salomon edificare domum Domini (II Paral. III)*. Defunctus est Abraham, vel alius aliquis patrum senex et plenus dierum. *Et postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum (Galat. IV)*. At contra dies impiorum inanes sunt et vacui. *Viri enim sanguinem et dolosi, non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV)*.

Et audierunt vicini et cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. Habet sanctorum editio lætitiâ plurimorum, quia commune est bonum. Justitia enim communis est virtus. Et ideo in ortu justæ futuræ vitæ insigne præmittitur, et gratia secutura virtu-

lis exultatione vicinorum præfigurante signatur.

Et factum est in die octava venerunt circumcidere puerum, et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus, dixit : Nequaquam, sed vocabitur Joannes. Mire sanctus evangelista præmittendum putavit, quod plurimi infantem patris nomine Zachariæ appellandum putarant, ut advertas matri non nomen alicujus displicuisse degeneris, sed id sancto infusum Spiritu quod ab angelo ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille motus intimare vocabulum filii nequivit uxori, sed prophetiam Elisabeth didicit, quod non didicerat a marito.

Et dixerunt ad illam : Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. *Innuebant autem patri ejus, etc. Joannes est (inquit) nomen ejus*, hoc est non ei nos nomen imponimus qui jam a Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum quod agnovimus, non quod elegimus. Nec mireris si nomen mulier, quod non audivit asseruit, quando ei Spiritus sanctus qui angelo mandaverat revelavit, neque poterat Domini ignorare prænuntium, quæ propheta verat Christum. Et bene additur quia nemo in cognatione ejus vocatur hoc nomine, ut intelligas nomen non generis esse, sed vatis.

Apertum est autem illico os ejus et lingua ejus, et loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum. Quia vox clamantis in deserto est nata, merito est lingua parentis soluta. Neque enim patrem a laudibus silere decebat, qui Verbi præcone sibi nato gauderet. Quippe cui labia quæ incredulitas vinxerat, fides jam solvit. Verum hæc etiam allegorice, si quis perscrutari desideret, Joannis celebrata nativitas, gratiæ Novi Testamenti inchoata sublimitas. Cui vicini et cognati patris nomen quam Joannis imponere malebant, quia Judæi qui legis ei observatione quasi affinitate juncti erant, magis justitiam quæ ex lege est sectari quam fidei gratiam suscipere cupiebant. Sed Joannis, hoc est gratiæ Dei vocabulum, mater verbis, pater litteris intimare satagunt, quia et lex ipsa psalmique ac prophetæ apertis sententiarum vocibus gratiam Christi prædicant, et sacerdotium illud vetus figuratis cæremoniârum et sacrificiorum umbris eidem testimonium perhibent. Pulchreque Zachariæ octava die prolis editæ loquitur, quia per Domini resurrectionem quæ octava die, hoc est post septimam Sabbati facta est, occulta sacerdotii legalis arcana patuerunt, linguaque pontificum Judæorum, quam diffidentæ vincula strinxerant, intelligentiæ rationabilis est voce soluta.

Et super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc. Et posuerunt omnes qui audierant, in corde suo dicentes : Quid putas puer iste erit ? Etenim manus Domini erat cum illo. Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus (Psal. CX). Ecce enim unum Zachariæ silentium, non ipsi tantum, cum datur ad poenam incredulitatis et signum credendi, proficit, sed et cum aufertur, omnes vici-

nos ejus miraculo ac timore stupefacit. Omnia circumquaque montana, fama nati prophetae perfundit, omnes qui audire poterant ad perquirendum diligentius pueri qui natus est modum statumque sollicitat, ut his, videlicet, atque hujusmodi futurus Christi propheta commendetur auspiciis, iterque (ut ita dixerim) praecursori veritatis praecurrentis signa praehaent. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, et prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebi suae. Quanta superni muneris est largitas, si prompta ad accipiendum nostrae fidei sit pietas. Ecce loquela quae sola est ablata diffidenti, cum spiritu prophetiae est restituta credenti. Visitavit autem Dominus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, et quasi vendita sub peccato, uncti filii sui sanguine redemit. Quod quia beatus Zacharias proximè faciendum cognoverat, prophetico more quasi jam factum narrat. Et: notandum quod visitasse et redemisse plebem suam dicitur, non quia videlicet hanc veniens suam invenit, sed quia visitando suam fecit. Cui simile est quod in Proverbiorum fine de eadem plebe cantatur: *Mulierem fortem quis inveniet (Proverb. xxxi)?* Neque enim eandem mulierem, videlicet Ecclesiam fortem, id est, fide devotam invenit, sed sibi desponsando fortem reddidit, quia suae fidei sublimitate perfecit.*

Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui. Cornu salutis firmam celsitudinem salutis dicit. Ussa siquidem omnia carne involuta sunt, cornu excedit carnem, et ideo cornu salutis regnum Salvatoris Christi vocatur, quo mundo spiritualis et quae carnis gaudia superet, altitudo nuntiatur. In cujus figuram David vel Salomon cornu olei sunt in regni gloriam consecrati.

Sicut locutus est per os sanctorum, a saeculo prophetarum ejus. A saeculo, inquit, quia tota Veteris Testamenti Scriptura, prophetia de Christo processit. Nec soli Jeremias, Daniel, et Isaias, caeterique tales, qui et prophetae specialiter appellati, et de ejus adventu manifesto sunt locuti, veram ipse pater Adam, Abel, et Enoch, et caeteri Patrum, factis quique suis ejus dispensationi testimonium reddunt. Unde Dominus ipse Judaeorum duritiam redarguens, ait: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit (Joan. v).*

Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos. Jungendum est a superiori versiculo *erexit nobis*, id est, erexit nobis salutem ex inimicis nostris. Cum enim primo breviter praemisisset: *Et erexit cornu salutis nobis*, continuo quasi apertius quid dixerit explanans: *Salutem (inquit) ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos.* Omnes autem qui oderunt nos, vel homines perversae, vel immundus Spiritus significat. De quorum manu et interim spe salvi facti sumus, et in futuro re ipsa salvandi.

Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui. Jusjurandum quod juravit,

ad Abraham patrem nostrum, etc. Dixerat Dominum juxta eloquia prophetarum in domo David nascenturum, dicit eundem, ad explendum testamentum quod Abraham disposuit, nos esse liberaturum. Quia videlicet iis praecipue patriarchis de suo semine, vel congregatio gentium, vel Christi est incarnatio promissa. Quod Matthaeus quoque breviter intimare voluit, qui Evangelii sui principium hoc modo coepit: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham.* Ubi notandum quod apud utrumque evangelistam, David praefertur Abraham. Quia et si temporis ordine posterior, promissionis tamen est munere major. Abraham namque, qui adhuc in praepotio positus propria dereliquit, Deum cognovit, fidei testimonium meruit, fides tantum gentium et sacrosanctus Ecclesiae coetus est promissus, dicente ad eum Domino: *Atque in te benedicentur universae cognationes terrae (Gen. xxviii).* David autem oraculo sublimiore, quod ex ipso Christus secundum carnem nasciturus esset, audivit: *Cumque impleveris (inquit) dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus. Ipse aedificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in aeternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium (I Paral. xvii).*

In sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris. Aperte et breviter quomodo sit Domino serviendum designat, videlicet et *in sanctitate ac justitia, et coram ipso, et omnibus diebus.* Nam qui vel ante mortem ab ejus servitio discedit, vel immunditia qualibet sive injustitia fidei suae sinceritatem commaculat, vel coram hominibus tantum et non etiam coram Domino sanctus perdurare contendit; et justus, necdum perfecte de manu spiritualium inimicorum liberatus Domino servit, sed, exemplo veterum Samaritanorum, diis gentium pariter, et Domino servire conatur.

Et tu, puer, propheta altissimi vocaberis. Praebis enim ante faciem Domini, purare vias ejus. Pulchre cum de Domino loqueretur, ad prophetam repente sua verba convertit, ut hoc quoque beneficium esse Domini designaret. Verum quaeritur quomodo octo dierum alloquatur infantem. Sed qua ratione vocem patris non audierit natus, qui salutationem Mariae adhuc utero clausus audivit? Nisi forte putandus est Zacharias propter eos potius qui aderant instruendos, futura sui filii munera, quae dudum per Angelum dixerat, mox ut loqui potuit praedicare voluisse. Audiant sane Ariani, et erubescant: audiant mansueti, et laetentur, quod Christum Dominum quem Joannes prophetando praebat, altissimum vocat. Juxta quod et Psalmista Deum hominemque perfectum in una persona collaudans, ait: *Mater Sion dicet homo, et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (Psal. lxxxvi).* Eum factum qui fundavit, eundem hominem, quem Altissimum nuncupat.

Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum. Quasi Jesu, id est, Salvatoris nomen exponere ac diligentius commendare deside-

raus, salutis mentionem frequentat, cum cornu salutis erigendum, salutem ex inimicis futuram, scientiam salutis plebi dandam commemorat. Sed ne temporalem carnalemque promitti salutem putares, in remissionem (inquit) peccatorum eorum. Verum Judæi ideo non Christum Jesum suscipere, sed Antichristum malunt expectare, quia non intus sed foris salvari, non a peccati dominio, sed ab humanæ servitutis cupiunt jugo liberari.

Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto. Et propheta de Domino loquens: *Ecce vir, inquit, Oriens nomen ejus (Zach. vi).* Qui ideo recte Oriens vocatur, qui nobis ortum veræ lucis aperiens filios, noctis et tenebrarum, lucis efficit filios, juxta quod beatus Zacharias consequenter exponit dicens:

Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Sedentibus quippe in tenebris et in umbra mortis Domino illuminare est, his qui in peccatis et ignorantiae cæcitate vixerant, agnitionis amorisque sui radios infundere. Quilibet dicit Apostolus: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Pedes autem nostri in viam pacis diriguntur, cum actionum nostrarum iter per omnia, Redemptoris illuminatorisque nostri gratiæ concordat. Congruo sane ordine, primo illuminanda corda, et post opera dirigenda testatur, quia nemo quam non ante didicerit pacem valet operari. Unde recte Psalmista: *Inquire (inquit) pacem, et sequere eam (Psal. xxxiii).* Quod est dicere: Illuminare qui in tenebris sedebas, et viam pacis a qua diutius exsulabas, ingredi.

Puer autem crescebat et confortabatur Spiritu, et erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel. Prædicator penitentiae futurus, opportunum justumque est ut solitudinis aspera sequatur; et quo liberius juvenis auditores suos a mundi illecebris erudiendo sustollat, ipse etiam primævam squalidus in desertis vitam transigat.

CAPUT II.

Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Nasciturus in carne Dei Filius sicut parentes sibi quos voluit, et locum nativitatis quem voluit, elegit, eosque ad ipsum locum priusquam nasceretur quomodo voluit advexit, ita etiam tempore quo voluit, imo quo ipse una cum Patre et Spiritu sancto a sæculis disposuerat, perque ora prophetarum prædixerat, mundum ut salvaret intravit. Quomodo enim de virgine matre natus, virginitatis sibi gloriam et angelicum castimoniam decus ostendit esse gratissimum, sic quoque pacatissimo sæculi tempore procreatus, quia pacem magnopere quæreret atque amaret edocuit, quia pacis charitatisque sectatores semper invisere dignaretur, indicavit. Juxta quod ipse fidelibus promittens ait: *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum (Math. xviii).* Quod enim majus regni quietissimi, et pulcherrimæ, quantum ad homines, potuit esse pacis indicium,

quam una totum orbem descriptione concludi, eodem cunctos longe lateque mundi fines census numismate comprehendi? Cujus auctor ac moderator Augustus, tanta, juxta fidem historiarum, duodecim annos circa tempus nativitatis dominicæ pace regnavit, ut tam forinsecis quam civilibus bellis toto orbe sopitis, spirituale prophetæ præsigium etiam ad litteram videatur implese. Qui videlicet propheta cum mystica dispensationem Christi voce præcineret dicens: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes (Mich. iv).* Post pauca etiam temporis illius sacratissimi statum describere curavit: *Et constabunt (inquit) gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit*

B gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. Domus Jacob venite, et ambulemus in lumine Domini (Ibid.). Non solum autem hæc nova mundi descriptio illius summi regis adventui testimonium perhibebat, qui congregatos a mundi plagis omnibus electos suos æternæ beatitudinis albo conscriberet, verum etiam ejusdem regni duces, quieti sui moderaminis pace juvabat, quia nimirum, compressis a præliorum turbine gentibus universis, prædicaturos orbi Christi discipulos, quolibet propter verbum ire vellent, ab ingruentium fervore seditionum, tremenda id temporis (ut ita dixerim) Romani nominis umbra protegebat. *Exiit ergo edictum a Cæsare Augusto, ut census profiteretur universus orbis,* quia imminuebat edictum Regis Christi, quo salutem consequeretur universus orbis. Qui vocabulum Augusti perfectissime complens, utpote suos et augescere desiderans, et ipse augere sufficiens, censoribus suæ protectionis, non ablatione pecuniæ subjectos, sed fidei oblatione signare præcipit. *Euntes, inquit, in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptisatus fuerit, salvus erit (Marc. xvi).*

Hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem. Hunc Cyrini temporibus habitum censum etiam Josephus illustris Hebræorum historiographus, in octavo decimo Antiquitatum libro hoc modo memorat: *Cyrinus autem vir unus ex consensu curiæ Romanæ per singulos magistratus usque ad gradum consulatus ascendens, per cætera quoque honorabilis, cum paucis Syriam venit, a Cæsare jus dare gentibus missus, et censor simul patrimoniorum futurus. Itaque quod ait: Hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrino,* significat hanc descriptionem, vel primam esse earum quæ totum orbem concluderint, quia pleræque jam partes terrarum sæpe leguntur fuisse descriptæ, vel certe primo tunc coepisse, quando Cyrinus in Syriam missus est. Quomodo autem tunc, imperante Augusto et Cyrino præsidente, ibant omnes, ut censum profiterentur singuli, in suam civitatem, ita et nunc imperante per Ecclesiæ præsides, id est doctores, imo suadente et præmia pollicente Christo, eamus omnes, nullus excipiat

a censu justitiæ. Veniamus ad eum, qui laboramus, et onerati sumus, et ipse reficiet nos. Tollamus jugum ejus super nos, et discamus ab eo quia mitis est et humilis corde, et inveniemus requiem animabus nostris (*Matth. xi*). Hæc est enim nostra civitas et patria, requies videlicet beata et celestis animarum, ad quam in sæculi nascentis exordio a Deo Christo creati, ad quam ab homine Christo sumus in fine sæculorum recreati. Ad quam nimirum civitatem pacis et quietis ire, et devotos regi nostro thesauros ferre, est crescentibus quotidie virtutis ac fidei profectibus supernæ lucis quæ sint gaudia æterna speculari, et pro his acquirendis prospera mundi simul et adversa contemnere, et his acquisitis, mundatos nos ab omni inquinamento carnis et Spiritus pretiosius auro Deo munus offerre (*II Cor. vii*). Quod si etiam genus numismatis quod Cæsari pendebatur diligentius inspexerimus, non parum nobis devotionis et ipsum mundare probabimus, quod non aliunde melius quam de ipso Evangelio quærere et invenire valemus, ubi tentantibus se de tributo Cæsari reddendo, Dominus ait: *Ostendite mihi numisma census. At illi, inquit, obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc et superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (Luc. xx)*. Ubi primum notandum, quod Cæsari denarius qui decem nummos habebat, quod etiam nomine prodit, imagine ejus et subscriptione titulatus, solvebatur. Deinde inferendum quia jubente Domino quæ Cæsaris Cæsari, et quæ Dei sunt Deo esse reddenda, nobis quoque solerter intimatur, in similitudinem denarii regalis Deo regi nostro decalogum legis offerendum, hoc est amorem Dei et proximi, quorum unus tribus perceptis septem alios complectitur, integro esse corde servandum. In quo videlicet Scripturæ sacræ denario, decem mandatis celestibus quasi totidem aureis nummis insignito, vultum nomenque regis æterni, hoc est agnitionem divinæ voluntatis quisquis intueri novit, inveniet. Quod in tabulis sui cordis quisque perfecte credit, sperat, diligit, stylo sedulæ castigacionis exarat. Et hunc nobiscum denarium quasi sæculo inclusum in via portamus, quando dicere scientes cum Psalmista: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiã in corde meo (Psal. iv)*, ipsum tamen hactenus fidei signaculum gaudiumque spei et charitatis, in occulta nostræ conscientiæ meditatione servamus Deo teste reconditum. Verum in patriam pervenientes regi nostro cujus visionem sitimus, ad quem in suo decore contuendum toto nisu virtutis, tota mentis intentione, properamus, quæ in terris latuerant, in cælis coronanda nostræ bonæ conversationis donaria preferemus, quando quæ in tenebris diximus in lumine dicentur, et quod in aurem locuti sumus in cubiculis, prædicabitur in tectis (*Matth. x*).

Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam civitatem David, etc. Superna dispensatione professio census ita descripta est, ut in

A suam quisque patriam ire juberetur. Non tantum propter mysterium quod diximus, verum etiam ut Dominus alibi conceptus, alibi natus, insidiantis sibi Herodis furorem facilius evaderet. Qui si Bethlehemitis parentibus nasceretur, fugam eorum subitam callidus scrutator potuisset habere suspectam, præsertim cum eos de stirpe David, unde Christus erat futurus, cuncti genus decore nosset. Cui David ipse, suo et nomine et patriæ, et officio, testimonium perhibet. David quippe, manu fortis, sivo desiderabilis, interpretatur. Nomen quidem inde mutans, quod et gigantem fortiter atraverit, et pulcher aspectu decoraque facie fuerit; sed altiori mysterio illum de sua domo ac familia nasciturum præfigurans, qui singulariter mundi principem debellaret, speciosus forma præ filiis hominum (*Psal. xlii*), et ipse in Bethleem natus et intellectualium pastor ovium, hoc est simplicium rector animarum. Cujus non prætereunter tanta tanque benigna est humilitas intuenda, qui non solum incarnari pro nobis, sed et eo tempore dignatus sit incarnari, quo mox censu Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem, ipse servitio subderetur. Quam etiam vobis humilitatis ejus semitam (neque enim conditiones venit mutare, sed animos) Petrus insinuat: *Subditi, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi, quasi præcellentis, sive ducibus, tanquam ab eo missis (I Petr. ii)*. Sed et coapostolus ejus Paulus: *Reddite, inquit, omnibus debita. Cui tributum, tributum. Cui vectigal, vectigal. Cui timorem, timorem. Cui honorem, honorem. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis (Rom. xiii)*.

Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, etc. Bene non solum propter indicium regii stemmatis, sed et propter nominis sacramentum Dominus in Bethleem nascitur. Bethleem namque domus panis interpretatur. Ipse namque est, qui ait: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi (Joan. vi)*. Locus ergo in quo Dominus nasceretur domus panis ante vocatus est, quia futurum profecto erat ut ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Sed usque hodie, et usque ad consummationem sæculi, Dominus in Nazareth concipi, nasci in Bethleem non desinit, cum quilibet audientium, verbi flore suscepto, domum se æterni panis efficit. Quotidie in utero virginali, hoc est in animo credentium per fidem concipitur, per baptismum gignitur. Quotidie Dei genitrix Ecclesia suum comitata doctorem, de rota mundanæ conversationis quod Galilæa sonat, in civitatem Judæ, confessionis, videlicet, et laudis ascendens, census suæ devotionis æterno regi persolvit. Quæ in exemplum beatæ semper virginis Mariæ nupta simul et immaculata, concipit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo sine gemitu, et quasi alii quidem desponsata, sed ab alio fecundata, per singulas sui partes quæ unam catholicam faciunt, præposito sibi Pontifici visibiliter jungitur, sed invisibili Spiritus sancti virtute cumulatur. Unde et bene

Joseph auctus interpretatur. Indicans nimirum hoc vocabulo quod instantia magistri loquentis nil valet, et non augmentum superni iuvaminis ut audiatur acceperit. Quod autem filium suum primogenitum Maria peperisse describitur, non juxta Helvidianos accipiendam est, alios quoque filios eam procreasse, quasi noqueat primogenitus dici, nisi qui habeat fratres, sicut non unigenitus nisi qui caret fratribus, solet appellari. Quia et testimonium legis, et aperta ratio declarat omnes unigenitos etiam primogenitos, non autem omnes primogenitos etiam unigenitos posse vocari. Hoc est non solum esse primogenitum post quem alii, sed omnem antequam nullus e vulva processerit. Denique quia *omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino* (*Hic, infra*), vocari præcipitur, sive fratres sequantur, sive non sequantur, quod primum de vulva nascitur, primogeniti est jure consecrandum. Verum altiori ratione Dei Filius in carne apparens, et juxta divinitatis excellentiam unigenitus a Patre, et juxta fraternam societatem Primogenitus est omnis creaturæ. De hac dicitur: *Nam quod præsciuit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut ipse Primogenitus in multis fratribus* (*Rom. viii*). De illa autem: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre* (*Joan. i*). Est ergo Unigenitus in substantia Deitatis, Primogenitus in susceptione humanitatis. Primogenitus in gratia, Unigenitus in natura. Inde est quod frater nuncupatur, et Dominus. Frater, quia Primogenitus; Dominus, quia Unigenitus.

Et panis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio. — Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi (*Isai. xli*)? Quid enim major est omni laude: *Parvulus natus est nobis*, ut nos viri possimus esse perfecti? Qui totum mundum vario vestit ornatu, pannis vilibus involvitur, ut nos stolam primam recipere valeamus. Per quem omnia facta sunt, manus pedesque cunis astringitur, ut nostræ manus ad opus bonum exertæ, nostri sint pedes in viam pacis directi. Cui cælum sedes est, duri præsepis angustia continetur, ut nos per cælestis regni gaudia dilatet. Qui panis est angelorum, in præsepio reclinatur, ut nos quasi sancta animalia carnis suæ frumento reficiat. Qui ad dexteram Patris sedet, in diversorio loco eget, ut nobis in domo Patris sui multas mansiones præpararet. Quamvis hoc quod non in parentum domo, sed in diversorio et in via nascitur, per significationem intelligi altius potest. Ipse namque ait: *Ego sum via, et veritas, et vita* (*Joan. xiv*). Qui ergo per divinitatis essentiam veritas et vita permanet, per Incarnationis mysterium via factus est, qua nos ad patriam ubi veritate et vita fruere adduceret.

Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigilias noctis supra gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos. Pulcherrima ratione Domino nato pastores vigilant, gregemque suum ab insidiis noctis custodiendo defendunt. Ut videlicet etiam per hoc

ostendatur illud adesse tempus, quod verus et solus bonus Pastor olim promisit dicens: *Ecce ego ipse requiram oves meas, et visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum, et liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerant in die nubis et caliginis.* Et paulo post: *Et suscitabo super ea pastorem unum, qui pascat ea, servum meum David, et cessare faciam bestias pessimas de terra* (*Ezech. xxxiv*), etc. Quæ mirabiliter a propheta prædicta, mirabiliter a Domino videmus impleta. Meminit et Michæas propheta loci hujus et temporis dicens: *Et tu, turris Gregis nebulosa, filia Sion usque ad te veniet, et veniet potestas prima, regnum filia Sion* (*Mich. iv*). Turris quippe Gregis quæ Hebraice turris Ader vocatur, mille circiter passibus a civitate Bethleem ad Orientem distat, vaticinio sui nominis pastores hos multo ante demonstrans, ad quam usque filia Sion angelicæ videlicet potestates pastoribus apparendo venerunt. Vigilent itaque nato Domino pastores supra gregem ovium suarum, significant ejus dispensatione manifestata vigilaturos in Ecclesia pastores animarum castarum. Quibus dicatur: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei* (*I Petr. v*). Bene autem vigilantibus pastoribus angelus apparet, eosque Dei claritas circumfulget, quia illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse sollicito sciunt, dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. Aliter angelus Mariam, angelus Joseph, angelus pastores instruit. Et concipiendum, et conceptum, et natum cæli cives Dominum testantur, ut et mortales sufficienter imbuant, et suum auctori servitium incessanter impendant. Nam et in sequentibus, tentato passuro, resurgenti atque ad cælos ascendenti, semper adesse perhibentur.

Et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Non omni populo Judæorum, quorum plurimi rebelles exstiterent, sed omni fidelium populo de cunctis tribubus, gentibus et linguis in unam Christi Ecclesiam congregato, æternum gaudium evangelizatur et magnum.

Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Hæc est potestas prima, hoc regnum filia Sion, quod præfato propheta testimonio promissum est in turre gregis venturum. Ubi notandum quod angelus qui in noctis utique vigiliis pastores affatur, non ait: *Hac nocte sed Hodie natus est vobis Salvator.* Non aliam scilicet ob causam, nisi quia gaudium magnum evangelizare veniebat. Nam ubi tristitia quæque nocturnis temporibus gesta vel gerenda significantur, ibi sæpe nox vel adjungitur, vel etiam sola nominatur. Ut est illud: *Omnes vos scandalum patiemini in me ista nocte* (*Matth. xxvi*). Et alibi: *Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederis, ter me es negaturus* (*Marc. xiv*). Neque enim frustra angelus tanto lumine cinctus apparuit, ut claritas Dei pastores circumfulsisset, hoc est ex omni parte

illorum radios luminis aspersisse dicatur, quod nunquam in tota Testamenti Veteris serie toties angelis apparentibus adjungitur. Sed mystice præmonuit quod aperte postea monuit Apostolus dicens: *Nos præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur nos arma lucis, sicut in die honeste ambulemus* (Rom. XIII).

Et hoc vobis signum. Inventietis infantem pannis involutum, et positum in præsepio. Crebris infantia Salvatoris et angelorum præconiis, et evangelistarum nobis est inculcata testimoniis, ut nostris altius cordibus quid pro nobis sit factus insigatur. Quia videlicet *vulneratus est propter iniquitatis nostras, et infirmatus est propter peccata nostra* (Isai. LIII). Et notandum solertius quod signum nati Salvatoris datur, infantem non Tyrio exceptum ostro, sed pannis squalentibus involutum, non in ornatis auro stratorii, sed in præsepibus inveniendum. Hoc est non tantum humilitatis eum et mortalitatis, sed et paupertatis habitum suscepisse pro nobis. *Quia cum dives esset, pauper factus est pro nobis, ut nos illius inopia ditaremur* (II Cor. VIII). Cum esset Dominus cælorum, pauper factus est in terris, ut terrigenas edoceret paupertate Spiritus regnum acquirere posse cælorum.

Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum et dicentium: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Uno evangelizante nuntio natum in carne Deum, mox multitudo militiæ cælestis advolans, consono in laudem Creatoris ore prorumpit, ut sui sicut semper obsequii devotionem Christo impendat, et nos suo pariter instituat exemplo, quoties vel aliquis fratrum sacræ eruditionis verbis insonuerit, vel ipsi lecta sive audita quæ pietatis sunt ad mentem reduxerimus, Deo statim laudes ore, corde et opere reddendas. Et bene chorus adveniens angelorum militiæ cælestis vocabulum accipit, qui et duci illo potenti in prælio, qui ad debellandas æreas potestates apparuit, humiliter obsecundat, et ipse potestates easdem contrarias, ne mortales tantum tentare valeant quantum volunt, fortiter armis cælestibus proturbat. Nam sicut imperatoris optimi provisione cuncta manu militari loca adversus hostilem muniuntur adventum, ita et Deus, quoniam immundi Spiritus ad pacis eversionem ubique versantur, ad tutelam nostram constituit exercitus angelorum, quorum præsentia et dæmonum confringatur audacia, et nobis pacis gratia ministretur. Quia vero Deus et homo nascitur, jure hominibus pax, et Deo gloria canitur. Glorificent angeli Deum pro nostra redemptione incarnatum, quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum repleri. Optant pacem hominibus, quia quos infirmos prius abjectosque desperaverant, nascente in carne Domino jam socios venerantur, qui cum pacem hominibus poscunt, exponunt, et quibus, videlicet bonæ voluntatis, hoc est eis qui suscipiunt natum Christum, non autem Herodi, pontificibus, et Phariseis, cæterisque

antichristis, qui ejus nativitate audita turbati sunt, eumque quantum valuerit gladiis insecuti. *Non est enim pax impiis, dicit Dominus. Pax autem multa diligentibus nomen tuum, Domine, et non est in illis scandalum* (Isai. XLVII). Quibus et hoc quod sequitur, aptissime congruit. *Expectabam salutare tuum, Domine* (Psal. CXVIII), hoc est venturum Christi adventum, longa votorum præstolatione suspirabam.

Et factum est ut discesserunt ab eis angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem. Transeamus usque Bethleem et videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, et ostendit nobis. Verba pastorum quam sint rationabilia, et pastoribus Ecclesiæ digna, diligenter inspicere. Vere enim quasi vigilantes non dixerunt: Videamus puerum, videamus quid dicitur, sed: Videamus verbum quod factum est: *In principio erat Verbum, et Verbum caro factum est* (Joan. I). Verbum quod semper erat, videamus quomodo pro nobis factum est, quod fecit Dominus et ostendit nobis. Verbum hoc, ipsum se fecit: siquidem hoc ipsum Verbum Dominus est. Videamus igitur quomodo hoc ipsum Verbum, hoc est Dominus ipse se fecerit, et ostenderit nobis carnem suam. Quod enim videre non poteramus dum erat Verbum, videamus factum quia caro est. Cui simile est quod Joannes ait: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod prospeximus, et manus nostræ tractaverunt de verbo vitæ, et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis* (I Joan. I).

Et venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Joseph et infantem positum in præsepio. Videntes autem cognoverunt de Verbo quod dictum erat illis de pueri hoc. Festinant pastores Christi quem cognovere, tota mentis intentione videre adventum desiderant. Neque enim cum desidia Christi est quærenda præsentia. Et ideo forte nonnulli quærentes invenire non merentur, quia desidiose Christum requirunt. Ideo pastores isti sine mora invenerunt, quia ad illum fide non ficta currebant, ad quem festinanter ire est non pedum gressus accelerare, sed in fide semper ac virtute proficere. *Invenerunt, inquit, Mariam et Joseph, et infantem positum in præsepio.* Sed et dominici gregis pastores quo crebrius ac suavius inter hujus vitæ tenebras cælesti attolluntur oraculo, eo ferventius sublimem patrum præcedentium vitam, in qua panis vitæ semper et servatur et reficit, quasi portas Bethleem contemplando subeunt, nihilque in hac aliud quam virginalem catholicæ Ecclesiæ pulchritudinem, quasi Mariam, virilem spiritualium doctorum cœtum, quasi Joseph, et humilem Mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi adventum Scripturæ sacræ paginis insertum, quasi in præsepio positum infantem, Christum prima visione reperiunt. De quo videlicet sanctarum Scripturarum præsepio eximium illud animal et sacrosanctis hostiis aptissimum pascebatur, quod exultando proclamabat: *Dominus*

de quo Dominus ait : *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi)*: Verum quia de circumcissione sermo est, libet inquirere quare Moyses ipse qui legem circumcissionis et patribus a Deo datam et sibi toties inculcatam refert, toto ducatus sui tempore neminem circumcidi voluerit, præter unum solummodo filium suum, quem mater arrepta petra antissima, ne a Domino feriretur, circumcidit, sed omnes qui in eremo nati sunt a Josue circumcidendos reliquerit, morem videlicet divinitus imperatum, quadringentis et sex annis observatum, et avita sibi successione contraditum, annis quadraginta continuis intermittens. Nequaquam hoc frustra, sed magno mysterio factum crediderim. De quo, salvo majorum intellectu, dicam breviter ipse quod sentio. Moyses circumcissionem prædicat, sed Josue perficit, quia *lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. i)*. Nihilque prodest littera jubens, nisi adfuerit gratia juvans. Moysæ prædicante præputium crescit, quia, sicut Apostolus ait, *ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati (Rom. iii)*. Et alibi: *Usque ad legem enim, peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputatur, cum lex non est (Rom. v)*. Et iterum: *Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam (Rom. vii)*. Sed Josue populo in terram repromissionis inducto, præputium quod Moysæ vivente acceperat, cultris petrinis incidit. *Quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom. v)*. Nam quare petrinis ad circumcidendum Josue cultris utatur, intelligit qui legit, quia *petra erat Christus (I Cor. x)*, et *super hanc, inquit, petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi)*. *Quod enim impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudine carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum (Rom. viii)*. Hæc autem Christi gratia, non solum Novi Testamenti fideles justificat, verum quicumque in lege perfecti fuerit, non ex operibus legis, sed eadem Christi in carne venturi gratia sunt salvi facti per fidem. Et hos populus a Josue circumcissus, illos Moysi filius designat, qui cum legis severitate coacti discerent Christi gratiam flagitare, quasi impendentem Domini gladium, petræ circumcissionem vitabant, Petro attestante qui de jugo legis loquens ait: *Quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xv)*. Et Psalmista, qui quasi carcerali legis custodi conclusus, et viam evadendi nullam nisi in gratia Christi reperiens, exclamat: *Dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici*

(*Psal. lx*). Nemo sane cum circumcissionem prædicari audierit, unius solum membri continentiam autimet imperari, quasi vel a fornicatione tutum, vel licito matrimonio temperanter utentem, vel virginitate gloriosum existere, absque aliarum virtutum adfectione sufficiat, et non omnium potius, quos corde vel corpore gestamus, sensuum castigationem præcipi. Nam et Moyses mundissima Dei verba suscipiens, incircumcisum se labiis esse querebatur, et Stephanus Judæis non credentibus, *Incircumcisi, inquit, cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis (Act. vii)*. Ille itaque vera circumcissione mundatus est, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem (*Isai. xxxiii*), et claudit oculos ne videat malum, qui custodit vias suas ne delinquat in lingua sua (*Psal. xxxviii*), et attendit sibi ne gravetur cor ejus in crapula et ebrietate (*Luc. xxi*), qui, donec superest fallitus in eo, et Spiritus Dei in naribus ejus (*Job xxvii*), non loquitur labiis iniquitatem (*Ibid.*), qui lavat inter innocentes manus suas (*Psal. xxv*), et ab omni via mala prohibet pedes suos (*Psal. cxviii*), qui super omnia castigat corpus suum, et servituti subijcit (*I Cor. ix*), omniique custodia servat suum cor, quoniam ex ipso vita procedit (*Prov. iv*). Ille vero post circumcissionem, Jerusalem allatus et Domino oblatus est, qui juxta eum qui dicit: *Declina a malo et fac bonum (I Petr. iii)*, postquam desijt a peccatis, bonis cœpit operibus abundare. Qui dicere potest: *Oculi mei semper ad Dominum, et circumibo altare tuum, Domine, ut audiam vocem laudis tuæ (Psal. cxv)*. Qui dicit: *Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. ii)*, et, *Levavi manus meas ad mandata tua, et converti pedes meos in testimonia tua (Psal. cxviii)*. Qui sive manducat, sive bibit, sive aliud quid agit, omnia in gloriam Dei facit (*I Cor. x*), et dicit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua (Psal. cxviii)*; et ad extremum: *Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum virum (Psal. lxxxiii)*. Sed et ipsa bona actio sua quæ in abscondito est, circumcissione non minus indiget, ut cum jejuno, oro, elemosynam facio, gloriam intrinsecus quæram. Nam si in angulis platearum sto, faciem demolior, tuba ante me cano ut videar et lauder ab hominibus (*Matth. vi*), foris quidem circumcissus appareo, sed immundus in corde permanens, pœnas insuper simulatæ sanctitatis incurro. In exemplum videlicet Sichimitarum quicum patriarcharum circumcissionem viderentur imitari, quia non ob Domini testamentum, sed ob causam fecere luxuriæ, non modo nil acquirere mercedis, verum tertia die quando gravissimus vulnere dolor est, inter suar civitatis perire ruinas. Tales namque obliiti propheticæ monitionis: *Circumcidimini Domino, et auferite præputia cordium vestrorum (Jerem. iv)*, ubi tempus resurrectionis ingruerit, evacuatis quibus confidebant virtutibus, in mortem nitentur æternam. Quapropter et Apostolus absconditam in corde circumcissionem sedulo commendat, *cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est (Rom. ii)*.

Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundam legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sislerent eum Domino. Decretum quidem legis erat, parvulum post tricesimum tertium circumcisionis diem ad templum Domini deferri, darique hostiam pro eo; primogenitum autem masculum, sanctum Domino fieri. Mystice, sicut diximus, insinuans neminem nisi circumcisum vitis, dominicis dignum esse conspectibus, neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernæ civitatis gaudia perfecte posse subire. Quia non habitavit, inquit, juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos (Psal. v). Et Apostolus: Caro et sanguis, regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit (I Cor. xv). Verum si legis ipsius verba diligentius inspexeris, profecto reperies quia non solum Dominus incarnatus, quantum a peccati contagione, tantum a conditione legis fuerit liber, quam ob hoc magis suscipere dignatus est, ut et eam sanctam, justam ac bonam esse probaret, et nos ab ejus servitute ac timore, fidei gratia liberaret, sed etiam ipsa Dei genitrix sicut ab admistione virili, sic et a legali sit jure immunis. Dicit enim Moyses: Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ, et die octava circumcidetur infantulus. Ipsa vero, triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis sue. Omne sanctum non tanget, nec ingreditur sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ etc. (Levit., xii), quæ ad ritum parientis pertinentia sequuntur. Nota ergo quod non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine pepererit, designatur immunda, ritumque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit et peperit filium, et vocavit nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus (Isa. vi). Non ergo filius qui cum homine Deus est, non mater quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed ut nos a legis vinculo solveremur, sicut Dominus Christus, ita et beata semper virgo Maria legi est sponte subjecta.

Sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Quod dicit: Omne masculinum adaperiens vulvam, et hominis et pecoris primogenitum significat, quod utrumque sanctum Domino vocari, atque ideo sacerdotis esse præceptum est. Ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium acciperet, et omne animal immundum redimi faceret. Cujus (inquit) redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque (Levit. xvii). Ubi salvo subtiliore tractatu breviter intimandum, quod illa omnia primogenita, vel figura fuerint ejus qui cum unigenitus esset Dei Filius, primogenitus fieri dignatus est omnis creaturæ, vere et singulariter sanctus Domino, quia peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (Isa. liii), vel certe nostræ fuerint devotionis indicium, qui omnia bonæ actionis initia, quæ quasi corde giguimus, Do-

mini gratiæ deputare, male autem gesta redimere debeamus, dignos videlicet pœnitentiæ fructus pro singulis quinque corporis vel animæ sensibus offerentes. Itaque quod ait, adaperiens vulvam, consuetæ nativitalis more loquitur. Non quod Dominus noster sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificarat, egressus devirginasse credendus sit, juxta hæreticos qui dicunt beatam Mariam virginem usque ad partum non virginem esse post partum, sed juxta fidem catholicam clauso virginis utero, quasi sponsus, suo processisse de thalamo. De quo pulchre Propheta: Et convertit me, inquit, ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, et erat clausa, et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi, princeps in ea sedebit, ut comedat panem coram Domino (Ezech. xlii). Quamvis possit etiam mystice designari, nullum præter Dominum Ecclesiæ virginis uterum per aquam et Spiritum sanctum ad generandos Deo filios posse reserare, ideoque hunc masculum incomparabili dignitate Domino sanctum vocari.

Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Dictum est in lege, ut pro infante si masculus sit, ut prædixi, quadragesimo, si femina, octogesimo die nativitalis, agnus anniculus immaculatus in holocaustum, et turtur sive pullus columbinus offerretur pro peccato: Si autem non invenerit, inquit, manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbæ, unam in holocaustum, et alterum pro peccato (Levit. xii). Dominus ergo Christus Jesus cum dives esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari. Ut videlicet una sua paupertate nos et hic divites in fide, et illic faceret hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Moraliter autem, sive fortia quis opes, seu creaverit infirma, quæ masculi ac feminæ vocabulo distinguuntur, ut hæc legitime Domino valeant consecrari, ovem necesse est innocentiam, et turturem pariter sive columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæc pro cantu gemitus habent, non immerito lacrymas humilium designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia et si bona esse quæ agimus noverimus, qua tamen distractione a Domino examinanda, qua a vobis perseverantia sint consummanda, nescimus. Qui vero divitiis virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apostolus ait: Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia (I Cor. i), agnum vitæ innocuæ in actuum suorum grege non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc est ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et bene duos, unum pro peccato, et alterum in holocaustum (Levit. xii). Holocaustum namque totum incensum dicitur; quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese lacrymis af-

pascit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit (Psal. xxii). Et paulo post: Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (Ibid.). Videntes autem, inquit, cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc, quia nimirum iusti est ordinis ut cognita, amata, et honore digno celebrata, Verbi incarnatione, ad ipsum quandoque Verbi gloriam contuendam capacioris longo exercitio mentis acumine pertingatur.

*Et omnes qui audierunt mirati sunt, et de his quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. A pastoribus populus ad Dei reverentiam cogitur. Non medioere fidei tibi hoc videatur exemplum, non vilis persona pastorum. Certe quo vilior ad prudentiam, eo pretiosior ad fidem. Non sapientes sed simplices, qui facere audita nescirent, Dominus sui præcones elegit; non rhetores, sed piscatores ad evangelizandum destinavit. Denique et in Veteri Testamento, præcipuos quosque suæ dispensationis nuntios pastores ordinavit. Protomartyr Abel qui innocuam pastoralis officii conversationem proprio sanguine dicavit, cuiusque in figuram dominicæ passionis sanguis clamat de terra, quasi doctissimus ac primus opilionum primitias gregum suorum Domino devotus offerebat. Abraham pater fidei, qui exultavit ut videret diem Christi, et vidit, et gavisus est, non auri meta hæc quibus sui cultui ornamenta conquiret, sed aquarum fontes quibus pecora potaret, in terræ venis fodiendo, quæsisse describitur. Jacob duodecim tribuum pater bis denis annis in pascendis pecoribus æstu urebatur et gelu, quorum in figuram veri pastoris habitum, ostensa inter doctrinæ salutaris aquas virtutum suarum varietate, stata sublimiore donabat. Legislator Moyses qui prius in typum Ecclesiæ septiformis sorores septem pascentes ab irruentium pastorum, donec suas oves adaquarent, improbitate defendit, postmodum inter pascua deserti Dominum videre et alloqui atque in virga pastorali signa facere ac populum Dei liberare promeruit. Ipse David, cujus Dominus noster vocari et esse dignatus est filius, arietem sui patris de manu ursi vel leonis eripiens, ostendit eum de sua stirpe et civitate nasciturum, cui similis non est, eripiens inopem de manu fortioris ejus, egenum et pauperem a rapientibus eum. Et ideo non est parvi ducenda pastorum attestatio, qui tunc vigilare et angelicæ exultationis hymnum audire meruerunt, quando, relictis in deserto nonaginta novem ovibus, ad requirendum ovem centesimam bonus Pastor apparuit. Cujus semper adventam totus fidelium grex desiderans implorat: *Erravi sicut ovis quæ perierat, requi're servum tuum, Domine (Psal. cxviii).**

Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Quid vult hoc quod dicit, conferens? Debit dicere, considerabat in corde suo, et conservabat in corde suo, sed quia sanctas Scripturas legerat, et sciebat prophetas, conferebat ea quæ secum sunt acta de Domino cum his quæ noverat a prophetis scripta de Domino, et collata ad invicem,

*cognovit instar celestium cherubim sociæ sui vultus luce concordia. Dixerat enim Gabriel: Ecce concipies in utero, et paries filium (Luc. 1). Prædixerat Isaias: Ecce virgo concipiet, et pariet filium (Isai. vii). Prædixerat Micha filias Sion in turre gregis adventuras, et potestatem primam tunc esse venturam. Dicebant pastores supernæ sibi civitatis in turre gregis apparuisse cohortes, quæ natum canerent Christum. Legerat Maria: *Bos cognovit possessorem suum, et asinus præsepis domini sui (Isai. 1).* Videbat in præsepi Dei Filium vagientem qui homines salvat ac jumenta; et in his singulis atque hujusmodi, conferebat quæ legerat, et comparabat his quæ audierat et videbat.*

*Et reversi sunt pastores glorificantes et laudantes Deum in omnibus quæ audierant et viderant, sicut dictum est ad illos. Glorificant pastores et laudant Deum in omnibus quæ audierant ab angelis, et viderant in Bethleem, sicut dictum est ad illos, id est, et in hoc glorificant quod non aliud venientes invenerant, quam dictum est ad illos; sive sicut dictum est ad illos, gloriam Deo laudesque referunt. Et hoc enim illis facere dictum est ab angelis, non quidem verbo imperantibus, sed formam suæ devotionis offerentibus, cum Deo in excelsis gloriam unanimi exultatione resonarent. Nam et qui dicit: *Evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo (Hic, supra),* ad glorificandum utique Deum laudandumque provocat. Sed et magistri spiritualium gregum modo cæteris dormientibus contemplando celestia aubeunt, modo fidelium castra lustrando et probitatis exempla quaerendo circueunt, modo ad publicum pastoralis officii docendo redeunt, ut memoria abundantiae suavitatis Dei, quam raptim licet intuendo gustaverant, prædicando proximis eruciant (Psal. cxliv).*

Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur. Ritus et religio circumcisionis a beato Abraham patriarcha sumpsit exordium. Qui cum positus adhuc in præputio perfecte Deo credidisset, reputatumque ei esset ad justitiam, signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio. A quo etiam, ut die circumcisionis nomen parvulis aptaretur, exortum est. Quis et ipse cum testamentum a Deo circumcisionis acciperet, eadem prius die, cum sua conjuge nominis augmentum promeruit, ut qui eatenus Abram, id est pater excelsus vocabatur, deinceps ob meritum fidei Abraham, hoc est pater multarum gentium nuncuparetur; Sarai quoque, Sara diceretur. Erat autem circumcisionis typus ac figura multiformis. Nam et signaculum (ut dictum est) justitiæ fidei Abrahæ et semini ejus, et indicium castigandi eos qui ad hoc semen hancque fidem pertinerent, ab omni inquinamento carnis et spiritus, et prophetiam nascituri de hoc semine Salvatoris, qui nos et in presenti per baptismum ab omni mortiferæ actionis pollu-

tioue mundaret, et in futuro per resurrectionem ab universa mortis ipsius corruptione, in perpetuum liberaret, et præcipue donum remissionis, quod solveret a peccato prævaricationis Adæ, per hanc id temporis ministrari, eidem gratiæ legisque lateri complacuit. Qui enim nunc dicit : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* (Joan. III), ipse tunc dicebat : *Masculus cujus præputii caro circumcisio non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit* (Gen. xvii). Non pactum utique circumcisionis, quod non infans qui discernere necdum valuit, sed majores qui id servare noverant, poterant, debuerant, irritum fecerunt; verum pactum quod cum primo homine Deus iniit, quod omnis qui vel unius diei vitam gessit in terra prævaricasse convincitur, atque ideo remedio salutis aliquo opus habere non ignoratur. Nam qui vel ante tempora circumcisionis, vel etiam post datam circumcisionem de exteris gentibus exstiteret fideles, ut exemplar patientiæ Job et amici liberique illius, sive victimis hostiarum, se suosque ab originali peccato, seu certo sola fide salvabant, quia *justus ex fide vivit* (Rom. 1), et *sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. 11). Verum his atque hujusmodi remediis egent qui de peccati traduce propagati in iniquitatibus concepti et in deliciis sunt nati. Redemptor autem noster, qui ut peccata mundi tolleret, sine peccato venit in mundum, sicut suo baptismo nobis remedia procuravit, id est, nostris abluendis sceleribus aquarum quæ subitit lavacra consecravit, ita etiam circumcissione quam suscepit, non sua quæ nulla erant admissa purgavit, sed nostræ in se naturæ vetustatem docuit innovandam, et nunc videlicet eam per se a vitorum labe purgandam, et in novissima die significans ab ipsa multifariæ mortalitatis ac mortis peste penitus esse restaurandam. Unde congrue Jesus octava die circumciscus asseritur, quod non facile in Veteri Testamento de quocumque legitimum actum, quamvis sapientissime de omnibus jussum, abque solo duntaxat Isaac, qui quasi filius promissionis primus octava die circumcisionem accepisse perhibetur. Bene, inquam, Jesus octava die circumciditur. Quia videlicet utraque hæc nostra quam prædiximus, hoc est et moderna et futura, et Spiritus et carnis innovatio, et in ejus resurrectione præfigurata, et in nostra est quandoque perficienda. Siquidem de prima nostra resurrectione, quæ interim vitæ et fidei emendatione celebratur, Apostolus ait : *Quicumque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus* (Rom. vi). De secunda autem quæ in fine speratur, ita dicit : *Si enim credimus quod Jesus mortuus est et surrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo* (I Thess. iv). Octavum autem numerum resurrectionis gloriæ convenire pene omnibus claret. Nam et Dominus octava die, hoc est post septimam Sabbati surrexit, et ipsi post sex

A hujus sæculi ætates et septimam Sabbati animarum, quæ nunc interim in alia vita geritur, quasi octavo tempore surgemus, tunc verissime circumcisci, hoc est ab omnibus carnalis concupiscentiæ vitiiis et corruptionibus, in quibus maxime luxuria regnat, expoliati, verissime præputium incisi. Quia sicut Dominus ait : *Filii sæculi hujus nubunt, et traduntur ad nuptias. Illi autem qui digni habebuntur sæculo illo, et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducunt uxores; neque enim ultra mori poterunt, æquales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis* (Luc. xx).

Vocatum est, inquit, nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur. Jesus Salvator interpretatur, cujus nominis etiam fideles et electi quique, in utraque sua, de qua satis dictum est, circumcissione, participes existere gaudent, ut sicut a Christo Christiani, ita etiam a Salvatore salvati nuncupentur, nunc quidem spe salvi facti per fidem, tunc autem re ipsa per visionem gloriæ quæ est in Christo Jesu Domino nostro, quod illis a Deo vocabulum non solum priusquam in utero Ecclesiæ per fidem conciperentur, sed etiam ante tempora sæcularia vocatum est. Cujus sacrosancti nominis non tantum etymologia, sed et ipse quem literis comprehendit numerus, perpetuæ nostræ salutis mysteria redolet. Sex quippe litteris, apud Græcos scribitur Ἰησοῦς, videlicet ι, et η, et σ, et ο, et υ, et ς, quarum numeri sunt x, et viii, et cc, et lxx, et cccc, et cc, qui sunt simul dcccclxxxviii. Qui profecto numerus, quia figuræ resurrectionis adgaudeat, satis est supra tractatum. Nam quod octo simpliciter posita, hoc et per eadem decem sive centum multiplicata significant. Vel certe perfectorum cumulatio numerorum firmitatis indicium esse credendum est. Possumus et ita dicere, quod nomen Salvatoris octo absoluta continet, quia resurrectionis in se exemplum mortalibus octava die resurgendo præstiterit. Contineat et decuplata, quia decalogus legis, quomodo debeat impleri suæ nos resurrectionis figuris, instituerit pariter et juverit. Ut quomodo ipse surgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, ita et nos existimemus nos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu (Rom. vi). Contineat etiam centies ducta, quia gloria suæ resurrectionis ostensa, quæ nos in futurum sequatur, retributio portenderit. Centenarius namque numerus qui post tot in læva cursum numerorum, primus dexteram petit, illius nimirum sæculi gaudiis figurandis aptissime congruit, quando novissima inimica destruetur mors (I Cor. xv), quando nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis qui resurrexerint, in nubibus obriam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus (Thess. iv). Unde pulchre in typum omnium electorum, primus promissionis filius et centenarius pater natus ac circumciscus, et secundum Domini prædictum Isaac, quod risum sive gaudium sonat, est appellatus, illius per omnia temporis dexteram felicitatem præfigurans,

de quo Dominus ait : *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi)*: Verum quia de circumcissione sermo est, libet inquirere quare Moyses ipse qui legem circumcissionis et patribus a Deo datam et sibi toties inculcatam refert, toto ducatus sui tempore neminem circumcidi voluerit, præter unum solummodo filium suum, quem mater arrepta petra antissima, ne a Domino feriretur, circumcidit, sed omnes qui in eremo nati sunt a Josue circumcidendos reliquerit, morem videlicet divinitus imperatum, quadringentis et sex annis observatum, et avita sibi successione contraditum, annis quadraginta continuis intermittens. Nequaquam hoc frustra, sed magno mysterio factum crediderim. De quo, salvo majorum intellectu, dicam breviter ipse quod sentio. Moyses circumcissionem prædicat, sed Josue perficit, quia *lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. i)*. Nihilque prodest littera jubens, nisi adfuerit gratia juvenans. Moysæ prædicante præputium crescit, quia, sicut Apostolus ait, *ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati (Rom. iii)*. Et alibi : *Usque ad legem enim, peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputatur, cum lex non est (Rom. v)*. Et iterum : *Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam (Rom. vii)*. Sed Josue populo in terram repromissionis inducto, præputium quod Moysæ vivente acceverat, cultris petrinis incidit. *Quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom. v)*. Nam quare petrinis ad circumcidendum Josue cultris utatur, intelligit qui legit, quia *petra erat Christus (I Cor. x)*, et *super hanc, inquit, petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi)*. *Quod enim impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudine carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum (Rom. viii)*. Hæc autem Christi gratia, non solum Novi Testamenti fideles justificat, verum quicumque in lege perfecti fuerint, non ex operibus legis, sed eadem Christi in carne venturi gratia sunt salvi facti per fidem. Et hos populus a Josue circumcisus, illos Moysi filius designat, qui cum legis severitate coacti discerent Christi gratiam flagitare, quasi impendentem Domini gladium, petra circumcissionem vitabant, Petro attestante qui de jugo legis loquens ait : *Quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xv)*. Et Psalmista, qui quasi carcerali legis custodi conclusus, et viam evadendi nullam nisi in gratia Christi reperiens, exclamat : *Dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spe mea, turris fortitudinis a facie inimici*

(Psal. lx). Nemo sane cum circumcissionem prædicari audierit, unius solum membri continentiam autinet imperari, quasi vel a fornicatione tutum, vel licito matrimonio temperanter utentem, vel virginitate gloriosum existere, absque aliarum virtutum adjectione sufficiat, et non omnium potius, quæ corde vel corpore gestamus, sensuum castigationem præcipi. Nam et Moyses mundissima Dei verba suscipiens, incircumcisus se labiis esse querebatur, et Stephanus Judæis non credentibus, *Incircumcisi, inquit, cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis (Act. vii)*. Ille itaque vera circumcissione mundatus est, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem (Isai. xxxiii), et claudit oculos ne videat malum, qui custodit vias suas ne delinquat in lingua sua (Psal. xxxviii), et attendit sibi ne gravetur cor ejus in crapula et ebrietate (Luc. xxi), qui, donec superest halitus in eo, et Spiritus Dei in naribus ejus (Job xxvii), non loquitur labiis iniquitatem (Ibid.), qui lavat inter innocentes manus suas (Psal. xxv), et ab omni via mala prohibet pedes suos (Psal. cxviii), qui super omnia castigat corpus suum, et servituti subjicit (I Cor. ix), omni que custodia servat suum cor, quoniam ex ipso vita procedit (Prov. iv). Ille vero post circumcissionem, Jerusalem allatus et Domino oblatus est, qui juxta eum qui dicit : *Declina a malo et fac bonum (I Petr. iii)*, postquam desiit a peccatis, bonis cœpit operibus abundare. Qui dicere potest : *Oculi mei semper ad Dominum, et circumibo altare tuum, Domine, ut audiam vocem laudis tuæ (Psal. xxv)*. Qui dicit : *Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. ii)*, et, *Levavi manus meas ad mandata tua, et converti pedes meos in testimonia tua (Psal. cxviii)*. Qui sive manducat, sive bibit, sive aliud quid agit, omnia in gloriam Dei facit (I Cor. x), et dicit : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua (Psal. cxviii)*; et ad extremum : *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vicum (Psal. lxxxiii)*. Sed et ipsa bona actio sua quæ in abscondito est, circumcissione non minus indiget, ut cum jejuno, oro, eleemosynam facio, gloriam intrinsicè quæram. Nam si in angulis platearum sto, faciem demolior, tuba ante me cano ut videar et lauder ab hominibus (Matth. vi), foris quidem circumcisus appareo, sed immundus in corde permanens, pœnas insuper simulatæ sanctitatis incurro. In exemplum videlicet Sichimitarum qui cum patriarcharum circumcissionem viderentur imitari, quia non ob Domini testamentum, sed ob causam fecere luxuriæ, non modo nil acquirere mercedis, verum tertia die quando gravissimus vulnerum dolor est, inter suæ civitatis perire ruinas. Tales namque obliiti propheticæ monitionis : *Circumcidimini Domino, et auferite præputia cordium vestrorum (Jerem. iv)*, ubi tempus resurrectionis ingruerit, evacuatis quibus confidebant virtutibus, in mortem mittentur æternam. Quapropter et Apostolus absconditam in corde circumcissionem sedulo commendat, *cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est (Rom. ii)*.

Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino. Decretum quidem legis erat, parvulum post tricesimum tertium circumcisionis diem ad templum Domini deferri, darique hostiam pro eo; primogenitum autem masculum, sanctum Domino fieri. Mystice, sicut diximus, insinans neminem nisi circumcisum vitium, dominicis dignum esse conspectibus, neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernæ civitatis gaudia perfecte posse subire. *Quia non habitavit, inquit, juxta te magnus, neque permanent injusti ante oculos tuos (Psal. v).* Et Apostolus: *Caro et sanguis, regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit (I Cor. xv).* Verum si legis ipsius verba diligentius inspexeris, profecto reperies quia non solum Dominus incarnatus, quantum a peccati contagione, tantum a conditione legis fuerit liber, quam ob hoc magis suscipere dignatus est, ut et eam sanctam, justam ac bonam esse probaret, et nos ab ejus servitute ac timore, fidei gratia liberaret, sed etiam ipsa Dei genitrix sicut ab admitione virili, sic et a legali sit jure immunis. Dicit enim Moyses: *Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruarum, et die octava circumcidetur infantulus. Ipsa vero, triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ etc. (Levit., xii),* quæ ad ritum parientis pertinentia sequuntur. Nota ergo quod non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine pepererit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit et peperit filium, et vocavit nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus (Isa. vi). Non ergo filius qui cum homine Deus est, non mater quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed ut nos a legis vinculo solveremur, sicut Dominus Christus, ita et beata semper virgo Maria legi est sponte subjecta.

Sicut scriptum est in lege Domini: *Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.* Quod dicit: *Omne masculinum adaperiens vulvam,* et hominis et pecoris primogenitum significat, quod utrumque sanctum Domino vocari, atque ideo sacerdotis esse præceptum est. Ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium acciperet, et omne animal immundum redimi faceret. *Cujus (inquit) redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque (Levit. xxvii).* Ubi salvo subtiliore tractatu breviter intinandum, quod illa omnia primogenita, vel figura fuerint ejus qui cum unigenitus esset Dei Filius, primogenitus fieri dignatus est omnis creaturæ, vere et singulariter sanctus Domino, quia peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (Isa. LIII), vel certe nostræ fuerint devotionis indicium, qui omnia bonæ actionis initia, quæ quasi corde gignimus, Do-

mini gratiæ deputare, male autem gesta redimere debeamus, dignos videlicet penitentiae fructus pro singulis quinque corporis vel animæ sensibus offerentes. Itaque quod ait, *adaperiens vulvam,* consuetas nativitatis more loquitur. Non quod Dominus noster sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificari, egressus devirginasse credendus sit, juxta hæreticos qui dicunt beatam Mariam virginem usque ad partum non virginem esse post partum, sed juxta fidem catholicam clauso virginis utero, quasi sponsus, suo processisse de thalamo. De quo pulchre Propheta: *Et convertit me, inquit, ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, et erat clausa, et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi, princeps in ea sedebit, ut comedat panem coram Domino (Ezech. xliv).* Quamvis possit etiam mystice designari, nullum præter Dominum Ecclesiæ virginis uterum per aquam et Spiritum sanctum ad generandos Deo filios posse reserare, ideoque hunc masculinum incomparabili dignitate Domino sanctum vocari.

Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Dictum est in lege, ut pro infante si masculus sit, ut prædixi, quadragesimo, si femina, octogesimo die nativitatis, agnus anniculus immaculatus in holocaustum, et turtur sive pullus columbinus offerretur pro peccato: *Si autem non invenerit, inquit, manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbæ, unum in holocaustum, et alterum pro peccato (Levit. xii).* Dominus ergo Christus Jesus cum dives esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari. Ut videlicet una sua paupertate nos et hic divites in fide, et illic faceret hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Moraliter autem, sive fortia quis opera, seu creaverit infirma, quæ masculi ac feminæ vocabulo distinguuntur, ut hæc legitime Domino valeant consecrari, eadem necesse est innocentiae, et turturem pariter sive columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæc pro cantu gemitus habent, non immerito lacrymas bumilium designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia et si bona esse quæ agimus noverimus, qua tamen distinctione a Domino examinanda, qua a nobis perseverantia sint consummanda, nescimus. Qui vero divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apostolus ait: *Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia (I Cor. i),* agnum vitæ innocuæ in actuum suorum grege non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc est ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et bene duos, unum pro peccato, et alterum in holocaustum (Levit. xii). Holocaustum namque totum incensum dicitur; quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese lacrymis af-

fit, quia dum materum suorum recollit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At vero cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, et in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ majestas æternæ visionis Dei, et amplius plangit, quia a bonis perennibus deest, quam flebat prius cum mala æterna metuebat. Qui ergo prius fleudo ne duceretur ad supplicium, turturem pro peccato offert, de altero facit holocaustum, cum postmodum flere amarissime incipit, quia dissortitur a regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lavat per singulas noctes lectum suum, hoc est per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lacrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cœlestis absentiam defientes aiunt: *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui, Sion* (Psal. cxxxvi). Sicut enim columbæ super fluenta residere delectantur, ut accipitris adventum umbræ cursu per aquas prævidere simul et evadere queant: sic profecto, sic animæ pauperum spiritu fluctus sæculi mente transcendentes, quo plura in hac Babylone qua suis gemitibus pascuntur, maligni hostis exempla conspiciunt, eo crebriores ad æterna sui desiderii pennas sustollunt. Hoc sane inter turturis et columbæ significationem distat, quod columba quæ gregatim conversari, volare, et genere consuevit, activæ vitæ frequentiam demonstrat: De qua dicitur: *Multitudo autem credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia omnia* (Act. iv). Turtur vero qui singularitate gaudet, adeo ut si conjugem casu perdidit, solus exinde permaneat, speculativæ vitæ culmina denuntiat, quia et paucorum est ista virtus, et his singillatim attributa. Solus Esaias Dominum exercituum videt, laudes Seraphim contemplatur, et quia male tacuerit, quasi turtur singularis ingemit. Moyses pavente procul populo solus ascendit ad Dominum, et ne idem populus feriatur, lacrymosis precibus impetrat. Solus fugientibus sociis, Daniel inter angelos remanet. Solus Ezechiel quadrigas Cherubim, et supernæ civitatis ædificia celsa miratur. Solus Paulus ad delicias paradisi, et visenda cœli tertii secreta raptatur. Item cum intrans cubiculum clauso ostio oro Patrem in abscondito, turturem offert. At cum ejusdem operis compares quæro, canendo cum Propheta: *Venite, adoremus, et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos* (Psal. xciv), columbas ad altare deporto. Et quia æque utraque conditori accepta est hostia, consulte Lucas utrum turtures, an pulli columbarum pro Domino sint oblati, non dixit, ne numerum alteri vivendi ordinem præferret, sed utrumque sequendum, utrumque divinis cultibus doceret offerendum. Igitur quia de purgatione longior se sermo

A pretraxit, quid ipse dierum purgationis numerus contineat mysterii, et quare idem in feminæ genitricis purgatione geminari sit jussus in Levitico congruentius explanabitur

B *Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste justus et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo.* Nato in carne Domino, non solum angeli de cœlis, sed et omnis ætas mortalium, et uterque sexus testimonium reddit. Decebat enim omnium Salvatorem sicut venturum in carne, omnium toto sæculi tempore fœdium facti vel dicto præaugurari, ita etiam venientem communi omnium laude prædicari, impleta prophetia quæ dicit: *Laudate Dominum de cœlis* (Psal. cxlviii), etc., usquequo ait: *Juvenes et virgines, senes cum januibus laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen ejus solius. Confessio ejus super cœlum et terram. Justus, inquit, et timoratus* (Ibid.), quia difficile justitia sine timore custoditur. Non illum dice timorem qui sub lege pœnali temporalia bona sibi subtrahi perhorrescit, quem perfecta dilectio foras mittere consuevit, sed timorem Domini sanctum qui permanet in sæculum sæculi, quo justus Deum suum quanto ardentius diligit, tanto solertius offendere cavet.

C *Et responsum acceperat a Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini; et venit in Spiritu sancto in templum.* Vide locutiones Scripturaram, mortem videri dixit. Quomodo videtur quibusve oculis, quæ veniendo ipsos oculos claudit, ne aliquid videant? Sed videri mortem, experiri significat. Multumque felix mortem videbit carnis, quicunque Christum Domini prius oculis cordis videre sategerit, conversationem habendo in cœlesti Jerusalem, templi Dei limina frequentando, hoc est pia sanctorum in quibus Dominus inhabitat exempla sectando, suspirando cum Psalmista: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini* (Psal. xxvi). Sic enim et ipse verbum Dei in manibus accipere, et fidei charitatisque suæ brachiis merebitur amplecti. Quod autem ait: *Et venit in Spiritu templum*, significat eum eadem Spiritus gratia, qua olim venturum præcognoverat, etiam nunc venientem et jam jamque a se videndum cognovisse Salvatore.

D *Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, et ipse accepit eum in ulnas suas.* Magna quidem Domini potentia, sed non minor claret humilitas, ut qui cœlo terraque non capitur, grandævum hominis gestetur totus in ulnis. Sed et tropice accipit Simeon Christum, veteranus infantem, ut doceat nos exuere veterem hominem qui corrumptur cum actibus ejus, et renovatos spiritu mentis nostræ induere eum, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate et veritate (Ephes. iv), hoc est deponentes mendaciam, loqui veritatem, et cætera quæ ad novi hominis statum pertinent, ore, corde, et opere perficere. Acci-

pit senior justus secundum legem et timoratus puerum Jesum in ulnas suas, ut significet justitiam operum quæ ex lege erat (Quis enim nesciat, opera per manus et brachia solere figurari?), humili quidem, sed salutari fidei Evangelicæ gratia mutandam. Accipit senior infantem Christum, ut insinuet hoc æreulum quasi senio jam et longæva ætate defessum, ad innocentiam et (ut ita dixerim) infantiam Christianæ conversationis rediturum, et sicut aquilæ juventutem illius esse renovandam.

Et benedixit Deum, et dixit: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Vides non solum Novi, sed et Veteris Testamenti justos spe futuræ vitæ desiderium habuisse, dissolvi a corpore, imo pacis viam deputasse sarcinam deponere terrestrem, ut pote qui se in sinu Abrahæ requiem non dubitarent habituros esse perpetuam. Denique et Idithun, hoc est transilitor cupiditatum sæcularium, postquam multa diu tacitus mundi mala contemplatus, interna secum cordis meditatione concaluit, tandem locutus in lingua sua, et quid intus egerit promens: *Notum, inquit, mihi fac, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi. Ecce veteres posuisti dies meos (Psal. xxxviii).* Quibus absque dubio verbis aperit, quàm maximumse præsentium calamitatum nacturam speret in fine solatium, quem tantisper advenire desiderat.

Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Beati oculi qui vident quæ Simeon vidit: *beati qui non viderunt, et crediderunt (Joan. xi).* Illud ipsum, inquit, quod omnibus post modum gentibus, populis et linguis mente ac fide conspiciendum parasti, spe ac dilectione quærendum prævidisti, ipse diu desideratum nunc et carnis et cordis oculis tuum salutare contemplor.

Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuæ Israel. Lumen quidem utrique populo salutare Dei, id est, Christus a Deo patre paratur. Qui tantum gloria magis Israel, cui diu speratus, et ex quo præsumptius advenit, gentium vero dicitur esse revelatio, quarum mentis oculos profunda jam cæcitate demersos, neque ulla spe adventus dominici erectos, ipse visitare, pariter revelare atque illustrare dignatus est. Et bene revelatio gentium, Israël gloria præfertur, quia cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel salvos fiet. Quomodo et Psalmista cum diceret: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam (Psal. lxxxix);* subjunxit atque ait: *Memor fuit misericordiæ suæ Jacob, et veritatis suæ domui Israel (Psal. xcvi).*

Et erat pater ejus et mater, mirantes super his quæ dicebantur de illo, et benedixit illis Simeon. Patrem Salvatoris appellat Joseph, non quod vere juxta Photinianos pater fuerit ejus, sed quo ad famam Mariæ conservandam pater sit ab omnibus æstimatus. Neque enim oblitus Evangelista, quod eam de Spiritu sancto concepisse et virginem peperisse narravit, sed opinionem vulgi exprimens, quæ vera historię lex est, patrem Joseph nuncupat Christi. Quam-

vis et eo modo pater illius valeat dici, quo et vir Mariæ recte intelligitur sine commistione carnis, ipsa copulatione conjugii, multo videlicet conjunctus quam si esset aliunde adoptatus. Neque enim propterea non erat appellandus Joseph pater Christi, quia nemo eum concumbendo genuerat, quandoquidem recte pater esset etiam ejus, quem non ex sua conjugè procreatum alicubi adoptasset.

Et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus es in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur. Bene in resurrectionem quia lumen est, quia gloria plebis Israel, quia dicit: *Ego sum resurrectio et vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum (Joan. xi).* Quomodo autem in ruinam, nisi quia et lapis offensionis est, et petra scandali? id est, ruinæ his qui offendunt verbum, nec credunt. De quibus ipse dicit: *Si non venissem et locutus eis fuisset, peccatum non haberent; nunc autem, excusationem non habent de peccato suo (Joan. xxi).* Qui non in seipso tantum, sed in suis quoque prædicantibus in ruinam positus est, resurrectionemque multorum, testante Apostolo qui ait: *Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt (II Cor. ii).* Qui enim prædicantem Apostolo verbum quod audit amando sequitur, bono odore resurgit et salvatur. Qui odendo insequitur, eodem ipso odore corrumpit et moritur. Signum autem cui contradicetur, fidem dominicæ crucis accipe. De qua apostolo Paulo dicunt Judæi: *Nam de secta hac notum est nobis, quod ubique ei contradicetur (Act. xxviii).* Et Apostolus ipse: *Nos enim (inquit) prædicamus Jesum Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (I Cor. i).*

Et tuam ipsius animam pertransiet gladius. Nulla docet historia beatam Mariam ex hac vita gladii occisione migrasse, præsertim cum non anima, sed corpus ferro soleat interfici. Unde restat intelligi gladium illum de quo dicitur: *Et gladius est in labiis eorum (Psal. lvm),* hoc est dolorem dominicæ passionis, ejus animam pertransisse. Quæ et si Christum ut pote Dei Filium sponte propria mori, mortemque ipsam non dubitaret esse deviturum, ut sua tamen carne procreatum non sine doloris affectu potuit videre crucifigi. Nam et ferrum quod animam Joseph pertransisse canitur, nullum melius quam dura tribulatio mentis intelligitur.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Incertum erat quondam, qui Judæorum gratiam Christi, quam venturam utique noverant, recipere, qui autem respicere mallent. Et ejus nativitate audita, revelatis mox cordium cogitationibus Herodes rex turbatus est, et omnis Jerosolyma cum illo. Pastores cum timore et gaudio Deo laudem resonant, hominibus pacis nuntium pandunt. Ejus doctrina et virtute diffamata, alii ad eum quasi magistrum veritatis confluent, alii ab eo quasi seductore refugiunt. Ejus signo crucis erecto, hi quasi juste morti dati blasphemantes irrident, illi quasi vitæ auctorem mori acri-

ter dolent. Sed et usque hodie, et usque ad consummationem sæculi præsentis Ecclesiæ animam gladius durissimæ tribulationis pertransire non cessat, cum signo fidei ab improbis contradici, cum audito Dei verbo multos cum Christo resurgere, sed plures a credulitate ruere gemebunda pertractat. Cum revelatis mulorum cordium cogitationibus, ubi optimum Evangelii sevit semen, ibi zizania vitiorum vel plus justo prævalere, vel etiam, quod dictu grave est, sola germinare ac regnare conspiciunt.

Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser; hæc processerat in diebus multis, etc. Juxta historiam devotæ conversationis, et venerandæ pariter ætatis, dignaque per omnia quæ Domino incarnato testimonium ferret, Anna fuisse docetur. Juxta intellectum vero mysticum, quia Ecclesiam significat, quæ in præsentis quasi sponsi Domini que sui est morte viduata, numerus etiam annorum viduitatis ejus, tempus Ecclesiæ designat, quo in corpore constituta, peregrinatur a Domino, magnæque devotionis affectu cælestis templi limina servans, quotidie illum Domini præstatur adventum. De quo dicit: *Veniemus et mansionem apud eum faciemus* (Joan. xiv). Septies quippe duodeni octoginta quatuor faciunt. Et septem quidem ad hujus sæculi cursum, qui diebus septem volvitur. Duodecim vero ad perfectionem doctrinæ apostolicæ pertinent. Ideoque sive universalis Ecclesia, seu quælibet anima fidelis quæ totum vitæ suæ tempus apostolicis mancipare curat institutis, quasi septem per duodecim multiplicare, et typicis octoginta quatuor annis Domino servire laudatur. Sicut etiam tempus septem annorum, quæ cum viro suo manserat, dominicæ incarnationis tempori decentissime congruit. Septenario namque (ut dixi) numero, perfectio solet temporis indicari. Sed ibi propter dominicæ privilegium majestatis quo in carne versatus docuit, simplex septem annorum est numerus expressus. Hic ob Apostolicæ culmen dignitatis, septem anni per duodecim multiplicantur. Arridet autem Ecclesiæ mysteriis quod Anna et gratia ejus interpretatur, et filia est Phanuel, qui facies Dei dicitur, cum Psalmographo decantans: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine* (Psal. iv). Et de tribu Aser, hoc est beati. descendit, qui inter patriarchas duodecim ordine nascendi est octavus. De quo numero quia Novo Testamento sit sacer, crebrius est inculcatum.

Et hæc ipsa superveniens confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptorem Jerusalem. Prophetavit Simeon, prophetaverat copulata conjugio, prophetaverat virgo, debuit etiam vidua, ne aliqua aut professio deesset aut sexus. Et ideo Anna et stipendiis viduitatis et moribus talis inducitur, ut digna plausu fuisse credatur, quæ Redemptorem venisse omnium nuntiaret.

Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth. Prætermisit hoc loco Lucas quæ a Matthæo satis exposita noverat, Dominum videlicet post hæc, ne

A ab Herode necandus inveniretur, Ægyptum a parentibus esse delatum, defunctoque Herode sic demum in Galilæam reversum, Nazareth civitatem suam inhabitare cœpisse. Solent enim evangelistæ singuli sic omittere quædam, quæ vel ab aliis commemorata viderint, vel ab aliis commemoranda in spiritu præviderint, ut continuata suæ narrationis serie quasi nulla prætermisisse videantur. Quæ tamen alterius evangelistæ considerata scriptura, quo loco translata fuerint, diligens lector inveniat.

Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia, et gratia Dei erat in illo. Notanda distinctio verborum, quia Dominus Jesus Christus in eo quod puer erat, id est, habitum humanæ fragilitatis induerat, crescere et confortari habebat. In eo vero quod B etiam verbum Dei et Deus æternus erat, nec confortari indigebat, nec habebat augeri. Unde rectissime plenus sapientia perhibetur et gratia. Sapientia quidem, quia *in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Gratia autem, quia eidem mediator Dei et hominum, homini Jesu Christo magna gratia donatum est, ut ex quo homo fieri cœpisset, perfectus esset et Deus. Cui simile est, quod Joannes scribit, eum plenum gratia et veritate, eandem ipse divinitatis excellentiam veritatis, quam Lucas sapientiæ nomine commendans.

Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, in die solemnium Paschæ. Vides hunc evangelicam inter animalia quatuor non frustra vitulo comparatum, qui, quasi hostiis deputatum animal, circa templum maxime et Jerosolymæ narrationis suæ diversatur incessu. Siquidem in principiis sacerdotem collocat ad aram orantem, populi multitudinem templi sistit in atriis, Mariam in Domino concepto Jerosolyma mittit, domum Pontificis intronizat. Ibi et Baptistam natum refert, et Dominum post nativitatem continuo cum hostia transfert. Eundem illo singulis annis cum parentibus ducit, et duodenem in templo doctorum choris inserit. Ubi inter alia sapientibus stupenda dicit: *Quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse* (Luc. ii). Et post cætera talia, laudantes Deum in templo discipulos in Evangelii sui fine concludit.

Et cum factus fuisset annorum duodecim, ascendentibus illis in Hierosolyma secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem. Qui a nativitate, imo a conceptione humana manifestis miraculorum quia Deus sit, est approbatus indicibus, ipse etiam mox ubi tempus ætatis congruebat, utramque suam reverenter pandere cœpit atque aperire substantiam, et quid videlicet Patri juxta veritatem divinæ majestatis, et quid juxta assumptionis humanæ fragilitatem debeat matri. Nec absque providentia duodenis prima suæ fidei rudimenta revelabat, quæ duodecim apostolorum ministerio cunctum erat revelanda et elucidanda per orbem. Possumus et hoc dicere, quia sicut septenario, sic et duodenario numero, qui multiplicatis inter se invicem septenarii partibus constat, vel rerum vel temporum universitas ac perfectio designe-

tur. Atque ideo quo omnia loca vel tempora decrat occupari, recte a duodecimo numero jubar sumat exordium. Non igitur otiose suorum perhibetur immemor existisse parentum, sed ut nos instruat, quia non solum antequam parentes ipsi, verum etiam antequam Abraham fieret ipse est, in civitate potius ac templo Dei, quasi paterno jure residere delectatur.

Et non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirerant eum inter cognatos et notos, et non inventientes, regressi sunt in Jerusalem requirentes eum. Quæret aliquis quomodo Dei Filius tanta parentum cura nutritus, his abeuntibus potuerit obliviscendo relinqui. Cui respondendum, quia filiis Israel moris fuerit, ut temporibus festis vel Jerusalem confluentes, vel ad propria redeuntes, seorsum viri, seorsum autem feminæ choros ducentes incederent, infantesque vel pueri, cum quolibet parente indifferenter ire potuerint. Ideoque beatam Mariam vel Joseph vicissim putasse puerum Jesum, quem se comitari non cernebant, cum altero parente reversum.

Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem. Quæsi fons sapientiæ doctorum medius sedet, sed quasi exemplar humilitatis, audire prius et interrogare doctores, quam instruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli a senioribus erubescant discere, et ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, et illo puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam, verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit.

Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus, et videntes admirati sunt. Nota distinctionem verborum, et tuæ salvationis ac fidei mysteria sedulus intueri. *Stupebant qui eum audiebant, et videntes admirati sunt.* Et eo amplius stupebant super prudentia responsionum, quo paucitatem videntes contemnebant annorum. Divinam lingua sapientiam prodebat, sed infirmitatem ætas prætendebat humanam. Verum hæc doctores Judæorum quasi nova stupeant, interque alta quæ audiunt, et infirma quæ vident, dubia admiratione turbentur: nos autem scientes hunc esse de quo olim Propheta gratulabundus exsultabat: *Parvulus natus est nobis. Filius datus est nobis, et vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis (Isa. ix);* nequaquam miremur eum qui sic parvulus factus est homo, ut nihilominus quod erat semper Deus ac fortis permaneret, modo divinitatis suæ, modo humanitatis his quos erudire cupiebat indicia dedisse, sed digna fide, spe et charitate agamus illi gratias, quia qui magnus erat et laudabilis nimis, sed nos non cognoscebamus. *Parvulus natus est nobis,* ut crescendo et proficiendo inter parvulos, paulatim eos ad capessenda suæ virtutis ac magnitudinis arcana proveheret.

Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes, quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? ne-

sciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Non Joseph qui nihil in ejus generatione præter ministerium præstitit et affectum, unde et pro fidei ministerio et ab evangelista et ab ipsa Maria pater appellatur; vel ipse Christus suum negat esse parentem, sed simpliciter et aperte qui sit verus sibi pater, nobis pariter et illis insinuat. Non quod enim quasi filium quæerunt, vituperat, sed quid ei potius cui æternus est filius debeat, cogit oculos mentis attollere. Quia enim Deus et homo est, nunc excelsa deitatis, nunc infirma præfert humanæ fragilitatis. Quasi homo seniores interrogat, quasi Deus quæ seniores et docti mirentur, respondet. Quasi Dei Filius in templo Dei commoratur, et quasi filius hominis cum parentibus quo jubent regreditur.

Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad illos. Et descendit cum illis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Quantum pietatis simul in Domino et humilitatis exemplum? Parentes ejus non intelligunt verbum quod de sui divinitate loquitur ad illos, et tamen ipse humanæ illorum erga eum sedulitatis non ingratus, quo præcipiunt descendit, et subditur illis. Quid enim magister virtuti-, nisi officium pietatis implet? Quid inter nos aliud, quam quod a nobis agi vellet, ageret? Deserebat homini, deserebat ancillæ. Ipsa enim dicit: *Ecce ancilla Domini (Luc. 1).* Deserebat simul patri, deserebat Deo vero patri. Et utique matrem natus virginem conservat et castam, utique a patre non voluntate, non opere, non tempore distabat. Ut ejus videlicet exemplis admoniti, quid parentibus debeamus, qui tanta pro nobis patientur, agnoscamus. Solent autem dicere Ariani imperfectum esse filium, quia dixerit, *Pater major me est (Joan. xiv).* Sed quid mirum si ex humana susceptione minorem se Patre asserit in cælo, ex qua subditus erat etiam parentibus in terra.

Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo. Sive quæ intellexit, seu quæ necdum intelligere verba Evangelii potuit, omnia suo pariter in corde quasi ruminanda, et diligentius scrutanda recondebat. Discamus ergo sanctæ virginis in omnibus castitatem, quæ non minus ore pudica quam corpore, argumenta fidei conservabat in corde. Et si illa ante præcepta apostolica tacet, cur tu post apostolica præcepta magis cupis docere quam discere?

Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines. Hic locus Manichæos pariter et Apollinarias expugnat, ostendens Dominum veram carnem, veram habere et animam. Nam sicut carnis est ætate, sic est animæ sapientia proficere et gratia. Quæ tamen in sapientia nullatenus proficeret, si naturalem intelligentiam quæ hominibus rationis causa concessa est, non haberet. Non quia hoc susceptor Deus eguit, præsertim cum supra plenus sapientia puer fuisse describitur, sed quia hoc pro remedio nostræ salutis effectus piæ susceptionis elegit, ut dum caro et anima rationalis a Deo suscipitur, utraque pariter salvaretur.

CAPUT III.

Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galiliæ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha. Herodes, Philippus et Lysanias, qui cum Pilato præside Romano Judæam regabant, filii sunt Herodis illius sub quo Dominus natus est, inter quos et ipsum Herodem Archelæus frater eorum decem annis regnavit. Qui a Judæis ob intolerabilem animi ferocitatem, apud Augustum criminatus, æterno apud Viennam disperit exsilio. Regnum vero Judææ quo minus validum fieret, idem Augustus per tetrarchias discindere curavit. Porro Pilatus duodecimo anno Tiberii Cæsaris in Judæam missus procuracionem gentis suscepit, atque inibi per decem continuos annos usque ad ipsum pene finem Tiberii perduravit.

Sub principibus sacerdotum Anna et Caipha, factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto. Ambo quidem, incipiente prædicationem Joanne, id est, Annas et Caiphas principes fuere sacerdotum; sed Annas illum annum, Caiphas vero eum quo Dominus crucem ascendit, administrabat, et quidem tribus aliis in medio pontificatu perfunctis, verum his maxime qui ad Domini passionem pertinerent, ab evangelista commemoratis. Legalibus namque tunc præceptis vi et ambitione cessantibus, nulli pontificatus honor vitæ vel generis merito reddebatur, sed Romana potestate aliis nunc, item aliis summa sacerdotii præstatur. Denique Josephus refert in hunc modum, dicens: *Valerius Gratus Anna sacerdotio deturbato, Ismaelem pontificem designavit filium Bassi. Sed et hunc non multo post abiciens, Eleazarum Ananix pontificis filium pontificatui subrogavit. Post annum vero etiam hunc arcet officio et Simoni cuidam Canyai filio pontificatus tradidit ministerium. Quo non amplius et ipse quam unius anni spatio perfunctus, Josephum cui et Caiphas nomen fuit, accepit successorem.* Ac per hoc omne tempus quo Dominus noster in terris docuisse describitur, intra quadriennii spatia coarctatur. In quo quatuor istæ quas Josephus memorat successiones Pontificum describuntur, vix per annos singulos ministratæ. Quia ergo Joannes illum prædicare veniebat, qui et ex Juda quosdam, et multos ex gentibus redempturus erat, per regem gentium et principes Judæorum, prædicationis ejus tempora designantur. Quia autem gentilitas colligenda erat, et Judæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni principatus ostendit, quoniam et in Romana republica unus præfatus describitur, et in Judææ regno per quartam partem plurimi principabantur. Voce enim nostri Redemptoris dicitur: *Omne regnum in seipso divisum, desolabitur* (Math. xii). Liqueat ergo quod ad finem regni Judææ pervenerat, quæ tot regibus d. visa subiacebat. Aptè quoque non solum quibus regibus, sed quibus etiam sacerdotibus actum sit, demonstratur. Ut quia illum Joannes Baptista

A prædicaret, qui simul rex et sacerdos existeret, Lucas evangelista prædicationis ejus tempora per regnum et sacerdotium designavit.

Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Cunctis legentibus liquet quia Joannes baptismum pœnitentiæ non solum prædicavit, verum etiam quibusdam dedit, sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum, in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque quod dicitur, *prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*, quoniam baptismum quod peccata solveret, quia dare non poterat, prædicabat. Ut sicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis: ita baptismum pœnitentiæ quo peccata solvantur præcurreret suo baptismo, quo peccata solvi non possunt.

Sicut scriptum est in libro sermonum Isaïæ prophetæ: *Vox*, etc. Idem vero Joannes Baptista requisitus quis esset, respondit, *Ego vox clamantis in deserto*, qui ideo vox a propheta vocatus est, quia verbum præibat; qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret, aperitur cum subditur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Omnis qui fidem rectam et bona opera prædicat, quid aliud quam venienti Domino ad corda audientium viam parat? Ut hæc vis gratiæ penetret, et lumen veritatis illustret, ut rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes, per sermonem bonæ prædicationis format.

Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur. Quid hoc loco vallium nomine, nisi humiles; qui montium et collium, nisi superbi homines designantur? In adventu igitur Redemptoris valles impletæ, montes vero et colles humiliati sunt. Quia juxta ejus vocem, *omnis qui se exaltat, humiliabitur: et omnis qui se humiliat, exaltabitur* (Luc. xiv). Vallis etenim impleta crescit, mons autem et collis humiliatus decrescit. Quia nimirum in fide mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, et gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, et Judæa per errorem perfidiæ, hoc unde tumebat perdidit.

Erunt prava in directa, et aspera in vias planas. Prava in directa fiunt, cum malorum corda per injustitiam detorta ad justitiæ regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cum immites atque iracundiæ mentes, per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cum mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam correptionis, vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam prædicator invenit, ubi prius pro asperitate itineris pergere, id est prædicationis gressum ponere non valebat.

Et videbit omnis caro salutare Dei. Quia omnis caro, accipitur omnis homo, salutare Dei videlicet Christum in hac vita omnis homo videre non potuit.

Ubi ergo in hac sententia propheta prophetiæ oculum, nisi ad extremi iudicii diem tendit? Ubi cum apertis coelis, ministrantibus angelis, consedentibus Apostolis, in sede majestatis suæ Christus appa-ruerit, omnes hunc et reprobi pariter videbunt, ut et justî de munere retributionis sine sine gaudeant, et injusti in ultione supplicii in perpetuum gemant. Nam quia hoc ista sententia intendit, quod in extremo examine ab omni carne videbitur, recte subjungitur:

Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, etc. Ventura enim ira est animadversio ultionis extremæ. Quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Et notandum quod malæ soboles, malorum parentum actiones imitantes, genimina viperarum vocantur. Quia per hoc quod bonis invident eosque persequuntur, quod quibusdam mala retribuunt, quod læsiones proximis exquirunt, quoniam in his omnibus priorum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filii de venenatis parentibus nati sunt. Sed quia jam peccavimus, quia usu malæ consuetudinis involuti sumus, dicat quid nobis faciendum sit, ut fugere a ventura ira valeamus.

Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. In quibus verbis notandum est, quod non solum fructus pœnitentiæ, sed dignos pœnitentiæ admonet esse faciendos. Aliud namque est fructum pœnitentiæ facere, aliud dignum pœnitentiæ facere. Neque enim par fructus esse boni operis, debet ejus qui minus, et ejus qui amplius deliquit, aut ejus qui in nullis, et ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo quod dicitur: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, unusquisque conscientia convenitur, ut tanto majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto graviora sibi intulit damna per culpam. Sed Judæi de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores nolebant, quia de Abraham stirpe descenderant. Quibus recte dicitur:

Et ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Quid enim lapides, nisi corda gentilium fuerunt, ad intellectum Dei omnipotentis insensibilia? Sicut enim quibusdam ex Judæis dicitur: *Auferam cor lapideum de carne vestra* (Ezech. xxxvi), nec immerito lapidum nomine gentes significatæ sunt, quæ lapides coluerunt. Unde scriptum est: *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis* (Psal. cxiii). De quibus nimirum lapidibus filii Abraham suscitati sunt. Quia dum dura corda gentilium in Abraham semine, id est in Christo crediderunt, ejus filii facti sunt, cujus semini sunt uniti. Unde et eisdem gentibus per egregium prædicatorem dicitur: *Si autem vos Christi, ergo Abraham semen estis* (Gal. iii). Si igitur nos per fidem Christi, Abraham jam semen existimus, Judæi propter perfidiam Abraham filii esse desierunt.

Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Arbor hujus mundi est universum genus humanum.

Securis vero est Redemptor noster, qui velut ex manubrio et ferro tenetur ex humanitate, sed incidit ex divinitate. Quæ videlicet securis jam ad radicem arboris posita est, quia et si per patientiam expectat, videtur tamen quid factura est.

Omnis ergo arbor non faciens fructum, excidetur et in ignem mittetur. Quia unusquisque perversus paratam citius gehennæ concrenationem invenit, qui hic boni operis fructum facere contemnit. Et notandum quod securem non juxta ramos positam, sed ad radicem dicit. Cum enim malorum filii tolluntur, quid aliud quam rami infructuosæ arboris absciduntur? Cum vero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscisa est, ne jam remaneat unde prava iterum soboles succrescat. In quibus Joannis Baptistæ verbis constat, quod audientium corda turbata sunt, cum protinus subinfertur.

Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Percussæ enim terrore fuerant, quæ consilium quærebant.

Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat. Per hoc quod tunica plus est necessaria usui nostro, quam pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet. Ut non solum exteriora quæque et minus necessaria, sed ipsa valde nobis necessaria dividere cum proximis debeamus, scilicet vel escam qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in lego scriptum est: *Diligens proximum tuum tanquam teipsum* (Marc. xii), minus proximum amare vincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam in ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idcirco ergo de dividendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum, quia hoc de una dici non potuit, quoniam si una dividitur, nemo vestitur. In dimidia quippe tunica, et nudus remanet qui accipit, et nudus qui dedit. Inter hæc autem sciendum est quantum misericordiæ opera valeant, cum ad fructus dignos pœnitentiæ ipsa præ cæteris præcipiuntur. Hinc etiam per semetipsam Veritas dicit: *Date elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.*

Venerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam constitutum est vobis, faciat. Quantam beati Baptistæ sermo virtutem habuerit, quantumque mentes concusserit audientium, hinc probatur, cum etiam publicanos et milites ad consilium salutis suæ coegerit inquirendum. Quibus ipse non aliter quam turbis juxta congruum sibi modum misericordiam suadet agendam. Præcipit ergo publicanis ne ultra præscriptum exigant. Publicani etenim sicut etiam nomine probant, appellantur hi qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium fisci, vel rerum publicarum. Nec non et hi, qui sæculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur. Quos omnes pariter in suo quemque gradu, ab agenda fraude coercet, ut dum primo se ab alienorum tem-

perarent appetitu, tandem ad propria cum proximis A
communicaanda pertingerent.

Interrogabant autem illum et milites dicentes : Quid facientis et nos? Et ait illis: Neminem concutiat, etc. Justissimo doctor eximius moderamine præmonet, ne ab eis calumniando prædam requirant, quibus militando prodesse debuerant. Docens idcirco stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. Nullum ergo officium, nullum ab agenda misericordia genus excipitur, quæ plenitudo virtutum est, et sola a morte liberat, vitamque confert æternam. Ipso iudice attestante qui se dicturum esse promisit: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc.*

Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus, B
respondit Joannes dicens omnibus. Quomodo respondit eis qui existimabant de illo, et secreto in corde, quia Christus esset, cogitabant? Nisi quia non solum cogitabant, sed etiam sicut alius Evangelista declarat, missis ad eum sacerdotibus ac Levitis, an esset Christus inquirebant. Unde patet Judæis tunc fuisse notissimum secundum Scripturas incarnationis dominicæ tempus adesse. Sed mira cæcitas, quod in Joanne sponte credebant, hoc in Salvatore tantis signis ac virtutibus approbato, et ipso etiam Joanne attestante, non credere.

Ego quidem aqua baptizo vos. Veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus. Joannes non spiritu, sed aqua baptizat, quia peccata solvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat, sed mentem per veniam non lavat. Cur ergo baptizat qui peccata per baptismum non relaxat? Nisi ut præcursoris suæ ordinem servans, qui nasciturum nascendo prævenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando præveniret, et qui prædicando factus est præcursor Christi baptizando etiam præcursor ejus fieret imitatione sacramenti. Mos autem apud veteres fuit, ut si quis eam quæ sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quod igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsus apparuit? De quo et idem Joannes dicit, *Qui habet sponsam, sponsus est (Joan. III).* Sed quia Joannem homines C
Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendum corrigiam ejus calceamenti denuntiat. Ac si aperte dicat: Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest: Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticinia nostræ corruptionis assumpsit. Sed hujus incarnationis mysterium humanis oculis penetrare non sufficit. Investigari enim nullatenus potest, quomodo corporatur verbum, quomodo summus et vivificator spiritus intra uterum matris animatur, quomodo is

qui initium non habet et existit et concipitur. Corrigia ergo calceamenti est, ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiæ spiritum agnovit.

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. Hoc est et purgatione sanctificationis, et probatione tribulationis. Potest autem idem Spiritus sanctus, etiam nomine ignis significatus intelligi. Quia et incendit per amorem, et per sapientiam corda quæ replet, illuminat. Unde et illi quibus dictum est, quia *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto (Act. XI)*, idem baptismum spiritus in ignis visione percipiunt. Sunt qui ita exponunt, quod in præsentem in spiritu, et in futuro baptizemur in igni. Ut videlicet sicut nunc in remissionem omnium peccatorum, ex aqua et spiritu renascimur, ita et tunc de levibus quibusdam peccatis quæ hinc nobis euntibus adhæserint, purgatorii ignis ante ultimum judicium baptismate permundemur. Dicente Apostolo: *Si quis superædificaverit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. III).* Quod quamvis et de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est, quia illum dixit posse per ignem salvari, non qui super fundamentum Christi, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est peccata majora et duriora, atque tunc jam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est peccata minima atque levissima, quæ ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est, quod illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat promereatur.

Cujus ventilabrum in manu ejus, et purgabit aream suam. Per ventilabrum, id est palam, discretio justis examinis: per aream vero, præsens Ecclesia figuratur. In qua procul dubio quod lugubre satis est, *multi sunt vocati, pauci vero electi (Matth. XX).* Pauca grana supernis recipienda mansionibus, in comparatione loliorum, quæ flammis sunt mancipanda perpetuis. Cujus areæ purgatio et nunc vitium geritur, cum quisque perversus, vel ob manifesta peccata de Ecclesia sacerdotali castigatione rejicitur, vel ob occulta post mortem divina districtione damnatur, et universaliter in fine perficietur, quando mitet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala. Ventilabrum itaque Dominus in manu, id est judicii discrimen habet in potestate, quia Pater non judicat quemquam, sed judicium omne dedit Filio.

Et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni exstinguibili. Et ipse Dominus

parabolam boni seminis, cui superseminavit inimicus A homo zizania, ita terminaverit ut diceret: *Et in tempore messis dicam messoribus meis: Colligite primum zizania; et alligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum (Matth. xiii).* Nimirum docens impios et peccatores gehennæ igni tradendos, sanctus vero cœlesti gloria coronandos. Verum hoc inter paleas et zizania distat, quia paleæ non alio quam triticum semine prodeunt, quamvis a radicis bonæ nobilitate degenerent. Zizania autem non fructus solum merito discrepant, sed et diversa prorsus origine procreantur. Quod paleæ sunt illi qui ejusdem cum electis fidei mysteriis imbuuntur, sed ab eorum solida perfectione, vel operum levitate, vel perfidiae vacuitate dissentiunt. Zizania vero, qui ne audire quidem fidei verba dignantur, ideoque a B bonorum sorte, et opere simul et professione secerantur. Et ita in agro mundi istius, unus electorum, et duo sunt fructus reproborum, quia et omnia quæ inimicus seminat, flammis obnoxia sunt, et quod est gravius, plurima ex his quæ bonus sator facit, aut a volatilibus rapta, aut sole arefacta, aut spinis suffocata, aut certe in paleas versa deperunt. Solum autem de terra bona creatum et patientia digna probatum triticum electorum cœlestis vitæ recondetur in horreum. Quomodo juxta aliam parabolam, non solum p̄sces qui Apostolicæ fidei retia declinant, imis peccatorum obscuri resident in undis, verum multi ad litus, usque discretionis extremæ inter bonos attracti, tunc ob suæ nequitiae noxam exteriores mitti merentur in tenebras. Ignem autem gehennæ bifaria ratione inextinguibilem vocat, id est quia neque ille perpetuo possit exstingui, neque eos quos cruciat unquam extincturus, sed immortalis (ut ita dixerim) sit morte plexurus. Ad distinctionem videlicet illius sacratissimi ignis, quo electos Christi baptizandos esse præmiserat. De quo et Psalmista: *Ignem nos examinasti, ait, sicut igne examinatur argentum (Psal. lxxv).* Et paulo post: *Non hæsimus in æternum, sed transivimus (inquit) per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium. Introibo in domum tuam in holocaustis (Ibid.),* id est devictis pressurarum angoribus, in gratiarum actione regni tui cœlestis atria penetrabo.

Herodes autem tetrarcha, cum corripere ab illo, de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis quæ fecit Herodes, adjecit et hoc supra omnia, et inclusit Joannem in carcere. Plenius hæc a Matthæo commemorantur, et Marco, Joannem videlicet Herodiadis insidiis non modo vinculum, sed etiam capite cæsum. Quod non his diebus, sed juxta Evangelium Joannis post aliquot a Domino signa patrata, ejusque jam baptismi difamatum sciendum est esse gestum, verum ab hoc Evangelista propter exaggerandam Herodis malitiam præoccupando commemoratum. Quia cum ad prædicationem Joannis imperitum vulgus conflueret, milites crederent, publicani pœniterent, totus in commune populus baptismi suscipere, ipse e contrario illum non solum con-

temnere, sed occidere non dubitavit. Alioris autem ratione mysterii, quia Joannes evangelista, de divinitate Christi, tres autem alii de ejus humanitate ministerium suscipere scribendi, Baptista vero Joannes legis veteris (quæ præcursor est gratiæ) typum tenet, pulchre Joanne evangelista prædicante adhuc, et baptizante Domini præcursore, ipsam Dominum plures discipulos facere et baptizare testatur. Mystice docens eum prius quam in carne nasceretur, æternum per sæcula Deum, et fidelium per legem doctorem fuisse populorum. Pulchre et evangelistæ alii post traditum carceri Joannem dominicæ prædicationis exordium sumunt, quorum officii erat, post corruptam a Judæis legem et quasi tenebris carceris ignorantia cæca, sævaque traditione sædatam, Domini in carne apparentis ac per carnem operantis, quasi advenientis in Galilæa cœlestem pandere doctrinam.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato et orante, apertum est cælum. Baptizatus est Dominus, non ipse aquas mundari, sed ipsas mundare cupiens aquas, quæ ablutæ per carnem ejus peccati utique nesciam baptismi, jus induerent, et quod tam innumera sub lege baptismata non poterant contra prævaricationis malum, vim regenerativæ sanctificationis conciperent. Unde bene cum baptizatum diceret omnem populum, nihil magni addidit. *Jesu autem baptizato et orante, apertum est, inquit, cælum.* Quia dum corporis humilitate Dominus undas Jordanis subiit, divinitatis suæ potentia cœli nobis januas pandit. Dumque caro innoxia frigentibus tingitur aquis, opposita quondam noxiis romphæa restingitur ignea. Quid enim, nunquid ei tunc cælum apertum est, cujus oculi cœlorum interiora cernebant? Sed virtus ibi baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni cœlestis ei janua declaratur. Sicut et illud, quod Jesus cujus omnia quæ Patris sunt, baptizatus orasse memoratur, ad nos informandos actum non dubitatur, quibus post lavacrum baptismatis, ut aula cœli pandatur, non otiose vivendum, sed jejuniis, precibus atque eleemosynis est insistendum. Quia etsi peccata sunt omnia in baptismo laxata, non adhuc tamen est carnis fragilitas solidata. Nam quasi transitio mari Rubro necatos quidem gratulamur Ægyptios, sed in deserto mundanæ conversationis hostes occurrunt alii qui duce et cooperatrice Christi gratia nostro sudore vincantur, donec promissam vitæ æternæ perveniamus ad patriam.

Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Bene corporali specie, quia in natura divinitatis a mortalibus videri non potuit. Bene sicut columba, quia spiritus disciplinæ effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et quia ad exemplum Simonis in felle amaritudinis, et iniquitatis obligatione perdurant, sortem in eo partemque habere nullatenus possunt. Unde cum mundi crimina quondam in figuram baptismi diluvio purgarentur, non corvi, sed columbæ ore delatus olivæ

ramus pacem sæculo redditam nuntiavit. Mystice docens solis eis qui in cordis simplicitate baptizati sunt, unctionem sancti Spiritus adfuturam. Nemo enim putet Dominum post baptismum primum Spiritus sancti gratia perunctum, aut aliquem divinæ naturæ per tempora gessisse profectum, sed noverit potius a primo conceptus humani tempore quem verum hominem, eundem et Deum existere verum. Adventu autem columbæ demonstratum, quod in corpore ejus, id est Ecclesia, præcipue baptizati accipiunt Spiritum sanctum.

Et vox de cælo facta est : Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi. Merito Joannes inter natos mulierum nulli secundus est, cui se baptizandum Christus, se videndum invisibilis exhibet spiritus, suum de cælo Filium commendat Pater. Neque enim ipsi Filio quod optime noverat, sed vel Joanni vel cæteris qui aderant, quod nossent, indicabatur. Unde notandum quod idem Joannes qui eatenus virum se fortiozem et Christum evangelizabat, exinde jam vel descensione Spiritus, vel Patris attestatione præmonitus, aperte Dei Filium prædicaverit : *Hic est*, inquit, *de quo dixi, post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat, et ego nesciebam eum (Joan. 1).* Itemque de columba : *Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Ibid.).* Itaque mysterium Trinitatis in baptismo Salvatoris ostenditur, ut et nos in ejus nomine baptizandos esse doceatur. Quod autem dicit : *In te complacui mihi*, tale est ac si dicat : *In te placitum meum constitui, hoc est, per te gerere, quod mihi placet.* Quod vero secundum Matthæum dicitur : *In quo mihi complacui (Math. 17)*, ita exponitur : Quod omnis qui pœnitendo corrigit aliqua quæ fecit, eo ipso quo pœnitet se sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo locutus est de peccatoribus dicens : *Pœnitet me fecisse hominem super terram (Gen. 6),* quasi sibi metipsi displicuit in peccatoribus quos creavit. In solo autem sibi unigenito Domino nostro Jesu Christo complacuit. Quia hunc inter homines, hominem creasse non pœnituit, in quo peccatum nullum omnino invenit, sic de illo per Psalmistam dicitur : *Juravit Dominus et non pœnitebit eum ; tu es sacerdos in æternum (Psal. 110).*

Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph. Jesus annorum triginta baptizatur, et tunc demum incipit signa facere et docere, legitimum videlicet et maturum tempus ostendens ætatis, his qui omnem ætatem, vel ad sacerdotem, vel ad docendum putant opportunam. Qui etiam, ut supra lectum est, anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum sedens in templo, non docens, sed interrogans, voluit inveniri. Ut enim non auderent homines in infirma ætate prædicare, ille duodenis interroget homines in terra, qui per divinitatem suam semper angelos docet in cælo. Nec contra hæc movere quempiam debet, quod Hieremias atque Daniel prophetæ spiritum pueri perceperunt, quia

miracula in exemplo operationis non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus et linguas infantium facit disertas, et ex ore infantium et lactentium perfecit laudem. Sed aliud est quod nos doctrinæ usu dicimus, aliud quod de miraculo scimus. Potest autem tricennalis baptizati Salvatoris ætas etiam nostri baptismatis intimare mysterium, propter fidem, scilicet sanctæ Trinitatis et operationem decalogi legalis. Qui nimirum decalogus revelata fidei gratia, quo sublimius intelligitur, eo et devotius impletur. Quasi enim quoddam sacrosanctum triennii tempus baptizandos habere docuit, qui ait : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Math. xxviii).* Quasi hoc idem triennium per decem multiplicari præcepit, eum subjunxit : *Docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis (Ibid.).* In cujus etiam figuram mare æneum, in quo sacerdotes templum intraturi lavabantur, et triginta cubitorum funiculo circumiri exterius, et intus tria millia metretas capere potuisse narratur. Quia (corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.) Cui sensui suffragatur, quod apostoli percepta sancti Spiritus gratia, primo animarum tria millia baptizant. Et quia maris ænei mentio incidit, libet et in cæteris quomodo baptismi regulæ congruat inquirere. *A labio (inquit) usque ad labium cubitorum decem (III Reg. vii),* quia non terrena nos sollicitudine coangustari, sed cœlestis denarii oportet expectatione dilatari. Labium ejus quasi labium calicis vel solum repandi liliæ : quorum uno poculum dominicæ passionis, altero patefacta resurrectionis ejus claritas exprimitur. Nam quod ait Apostolus : *Quicumque baptizati sumus Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (Rom. vi),* ad labium calicis pertinet. Quod vero subjungit : *Ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus (Ibid.),* ad florem repandi liliæ respicit. Crassitudo ejus, trium unciarum, ut omne baptizatorum robur, fidei, spei, charitatisque perfectione solidetur. Quinque cubitos habebat altitudinis, quia quidquid visu, auditu, gustu, olfactu, vel tactu delinquitur, totum unda regenerationis abluitur. Boves qui portant, singulas cœli plagas terni aspiciunt, ut in fide sanctæ Trinitatis, orbis baptizetur universus. Stabat autem in latere dextro atrii sacerdotum contra Orientem ad Meridiem, quia stante Novi Testamenti gratia, datum est per eum *qui visitavit nos oriens ex alto (Luc. 1).* Sed et innumeris Scripturæ sanctæ locis tricennarius numerus Christi et Ecclesiæ sacramentis aptatus invenitur. Nam et Joseph, qui in figuram resurrectionis Novique Testamenti octoginta annis Ægyptios a fame defendit, tricennarius ablutis ergastuli sordibus regni gubernacula suscepit, et David eadem ætate regnum, quod septuagenarius, hoc est perpetua quiete dignus completeret, inchoavit, et Ezechiel triginta annorum apertis sibi oculis prophetiæ dona promeruit. Et quia per fidem et adversa longanimiter ferri, et sublimiter debent præmia sperari,

et arcæ vel templi altitudo, et tabernaculi longitudo, A
arginta cubitis mensuratur.

Ut putabatur (inquit) filius Joseph. Hoc verbum pro-
pter illos posuit, qui eum ex Joseph sicut alii homines
generantur, rebantur esse progenitum. Unde si quem
mouet, cum Maria de Spiritu sancto genuerit Chri-
stum, et Joseph illius non vere, sed putative pater
appelletur, cur non Maria potius quam Joseph, quæ
nihil ad eum pertinere videbatur, generatio describitur,
scilicet primum non esse consuetudinis Scripturarum
ut mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde
ex una tribu fuisse Joseph et Mariam, unde et lege
eam accipere cogebatur, ut propinquam. Et quod
simul censentur in Bethlehemi, ut de una videlicet
stirpe generati, atque ideo per generationem
Joseph, origo quoque Mariæ monstretur. Pulcherrime
sane Lucas, genealogiam Christi dicturus, ipsum
patrem præmisit loquentem: *Tu es filius meus dilectus*
(*Marc. 1*), ut eundem verum Dei Filium divina
attestatione, quem verum hominis filium humanæ
successionis ordine comprobaret.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui
fuit Melchi, etc. Merito movet quomodo Joseph duos
patres ex diversa proavorum stirpe venientes, unum
quem Lucas, alterum quem Matthæus commemorat,
habere potuerit. Dicit enim Matthæus: *Mathan au-*
tem genuit Jacob. Jacob autem genuit Joseph, virum
Mariæ. Sed hujus nodum questionis, Africanus de
consonantia Evangeliorum scribens, apertissime sol-
vit. *Mathan, inquit, et Mathat diversis temporibus*
de una eademque uxore Estha nomine singulos filios
procreaverunt. Quia Mathan, qui per Salomonem de-
scendit, uxorem eam primus acceperat, et relicto uno
filio Jacob nomine, defunctus est. Post cujus obitum,
quoniam lex viduam alii viro non velat nubere, Mathat
qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu,
sed non ex eodem genere, relictam Mathæ accepit
uxorem, ex qua et ipse accepit filium nomine Heli,
per quod ex diverso patrum genere efficiuntur Jacob et
Heli interim fratres. Quorum alter, id est Jacob, fratris
Heli sine liberis defuncti, uxorem ex mandato legis ac-
cipiens, genuit Joseph, natura quidem germinis suum
filium, propter quod et scribitur: Jacob autem genuit
Joseph. Secundum vero legis præceptum Heli efficitur
filius, cujus Jacob quia frater erat, uxorem ad susci-
tandum fratri semen acceperat. Et per hoc rata inven-
tur atque integra generatio, et ea quam Matthæus enu-
merat dicens: Jacob autem genuit Joseph: et ea quam
Lucas competenti observatione designat, dicens: Qui
putabatur esse filius Joseph, qui fuit Heli. Qui et ipse
subsannante eadem distinctione, Heli esse filium putaba-
tur, qui fuerat Mathat, quia legalem hanc successio-
nem, quæ velut adoptione quadam erga defunctos con-
stat, magis quam germinis veritatem competenti satis
per hoc designavit indicio, observans Evangelista, ne
omnino in hujuscemodi successionibus genuisse aliquem
nominaret, per quod digna distinctione non descendens,
sed ascendens, usque ad Adam et ad ipsum usque per-

venit Deum. Hæc autem non nobis ad subitum reperta,
aut absque ullis auctoribus commentata sunt, sed ipsæ
hæc Salvatoris nostri, secundum carnem propinqui,
seu studio tanti seminis demonstrandi, seu docendi quod
secundum veritatem gesta sunt, tradiderunt. Hæc Afri-
canus his ipsis syllabis profert, excepto quod præ-
Matthæus, posuit Melchi, quia fortasse vel codex illius
sic habuit, vel in historia in qua hæc didicerat, eun-
dem Matthæus invenit esse dyonysium. Quia ergo
Matthæus regalem, Lucas sacerdotalem Domini per-
sonam suscipere taxandam, unde et in quadriga
cherubim hunc leo fortissimus bestiarum, illum vitu-
lus sacerdotum videlicet hostia designat, eandem
uterque sui operis intentionem in genealogia quoque
Salvatoris texenda servavit. Acute namque animad-
versum est Matthæum qui regiam in Christo institue-
rat insinuare personam, excepto ipso Christo quadra-
ginta homines in generationum serie nominasse. Num-
erus autem iste illud tempus significat, quo in hoc
sæculo, et in hac terra regi nos oportet a Christo se-
cundum disciplinam laboriosam, qua *flagellat Deus*
(ut scriptum est) *omnem filium quem recipit* (*Hebr. xii*).
Neque enim quadraginta dux, quod faciunt ter qua-
terni et deni, sed propter unum Jechoniam bis nume-
ratum quadraginta una generationes sunt, si et ipsum
Christum adnumeremus, qui huic regendæ vitæ no-
stræ temporali atque terrenæ, tanquam numero qua-
dragenario regulariter præsidet. Nam quia numerus
laboriosi hujus temporis sacramentum est, quod
sub disciplina regis Christi adversus diabolum dimi-
camus, etiam illud declarat quod quadraginta dierum
jejunium, hoc est humiliationem animæ consecravit.
Et lex et prophetæ per Moysen et Heliam, qui qua-
dragenis diebus jejunaverunt, et Evangelium per
ipsius Domini jejunium, qui diebus quadraginta etiam
tentabatur a diabolo, quid aliud quam per omnia
hujus sæculi tempus teutationem nostram in carne
sua, quam de nostra mortalitate assumere dignatus
est præfigurant? Idcirco autem iste numerus hanc
temporalem vitam terrenamque significat, quia et
tempora annorum quadripartitis vicibus currunt,
et mundus ipse quatuor partibus terminatur. Qua-
draginta autem quater habent decem. Porro ipsæ
decem ab uno usque ad quatuor progredientes numero
consummantur. Ad istam itaque mortalitatem nobis-
cum participandam, quia descendente Christum
voluit significare Matthæus, ideo ipsas generationes ab
Abraham usque ad Joseph, et usque ad ipsius Christi
nativitatem descendendo commemoravit ab initio
Evangelii sui. Lucas autem non ab initio Evangelii sui,
sed a baptismo Christi generationes enarrat, nec de-
scendendo sed ascendendo, tanquam sacerdotem in ex-
piandis peccatis magis assignans, ubi eum vox de cælo
declaravit, ubi testimonium Joannes ipse perhibuit,
dicens: *Ecce qui tollit peccata mundi.* Ascendendo
autem transit ad Abraham, et pervenit ad Deum, cui
mundati et expiati reconciliamur. Merito et adoptio-
nis originem ipse suscepit, quia per adoptionem effi-

rimur filii Dei credendo in Filium Dei. Per carnalem vero generationem Filius Dei, potius filius hominis factus est. Satis autem demonstravit non se ideo dixisse Josephi Heli quod de illo genitus, sed quod illi fuerit adoptatus, cum et ipsum Adam filium Dei dixit, cum sit factus a Deo, sed per gratiam quam postea peccando amisit, tanquam filius in paradiso constitutus sit. Quapropter in generationibus Matthæi, significatur nostrorum susceptio peccatorum a Domino Christo: in generationibus autem Lucæ, significatur abolitio nostrorum peccatorum a Domino Christo. Ideo eas ille descendens enarrat, iste ascendens. Quod enim dicit Apostolus: *Misit Filium suum in similitudine carnis peccati* (Rom. viii), hæc est susceptio peccatorum. Quod autem addit: *Ut de peccato damnaret peccatum in carne*, hæc est expiatio peccatorum. Proinde Matthæus ab ipso David per Salomonem descendit, in cujus matre ille peccavit. Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per cujus nominis prophetam Deus peccatum illius expiavit.

Qui fuit (inquit) *Mathan, qui fuit David, qui fuit Jesse*. Iste quoque numerus quem Lucas exsequitur, certissime præsens abolitionem indicat peccatorum, de quo suo loco videbis. Nec mireris, si Lucas a David usque ad Christum plures successiones, Matthæus pauciores: hoc est, iste quadraginta tres, ille viginti octo posuit, cum per alias personas generationem fatearis esse decursam. Potest enim fieri ut alii longævam transegerint vitam, alterius vero generationis viri immatura ætate decesserint, cum videamus complures senes cum suis nepotibus vivere, alios vero viros statim filiis obire susceptis.

Qui fuit Selo, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat. Nomen et generatio Cainan juxta Hebraicam veritatem, neque in Genesi, neque in Verbis Dierum invenitur; sed Arphaxat Sela, vel Sale filium, nullo interposito genuisse perhibetur; sic enim habes: *Porro Arphaxat vivit triginta annos, et genuit Sale* (Gen. xi). Itemque et Paralipomenon: *Arphaxat autem genuit Sala, qui et ipse genuit Heber* (I Paral. i). Scito ergo beatum Lucam, hanc generationem de Septuaginta interpretum editione sumpsisse, ubi scriptum est, quod Arphaxat centum triginta quinque annorum genuerit Cainan, et ipse Cainan, cum centum triginta fuerit annorum, genuerit Sela. Sed quid horum sit verius, aut si utrumque verum esse possit, Deus noverit. Nos simpliciter admonemus lectorem tantam inter utrosque codices in serie temporum esse discrepantiam, ut a diluvio usque ad nativitatem Abrahamæ in Hebraica veritate anni cccxii in septuaginta Interpretum translatione in septuaginta septem reperiantur esse comprehensi. Et quod quidam chronographi mediis horum intercedentes, ablata tantum Cainan generatione, nec cæteris annis ad Hebræum exemplar emendatis, nongentos quadraginta duos annos ejusdem describant ætatis.

Qui fuit Mathusalæ, qui fuit Enoch. Pulchre generationum ordo a baptizato Dei Filio usque ad

A Deum Patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch habet, qui dilata morte translatus est paradysum, ut significet eos qui in gratiam adoptionis filiorum ex aqua et Spiritu sancto regenerantur, interim, post absolutionem corporis, æternam suscipiendos in requiem (septuagenarius quippe numerus propter septimam Sabbati, ad requiem eorum significandam qui, juvante Christi gratia, decalogum legis impleverint, aptissime congruit) et in tempore resurrectionis, indemutabili Dei sapientiæ contemplandæ per sæcula monstrat esse jungendos.

Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Quia Curisti aliqua iniquitas, qui nullam habuit, non est utique conjuncta iniquitatibus hominum, quas in sua carne suscepit; ideo numerus penes Matthæum, excepto Christo, est quadragenarius. Quia vero justitiæ suæ Patrique nos expiatis ab omni peccato et purgatos conjungit, ut fiat quod ait Apostolus: *Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est* (I Cor. vi), ideo in eo numero qui est penes Lucam, et ipse Christus a quo incipit enumeratio, et Deus ad quem pervenit, connumerantur, et fit numerus LXXVII, quo significatur omnium prorsus remissio et abolitio peccatorum. Nam et hujus numeri mentionem Dominus fecit, cum eum Petrus de dimittendis peccatis fratris interrogasset. Ait enim: *non solum septies, sed septuagies septies esse dimittendum* (Matth. xviii). Unde recte creditur commemoratione hujus numeri omnia peccata jussisse dimitti. Nec temere Dominus et frustra septuagesima et septima generatione venit aboliturus omnia peccata, nisi quia in illo numero aliquid latet, quod ad significationem pertineat omnium peccatorum. Hoc autem in undenario numero et septenario considerandum est. Qui numeri per se multiplicati ad tantum perveniunt. Nam undecies septem, vel septies undeni, LXXVII sunt. Undecim autem transgressionem denarii significant. At si in denario perfectio beatitudinis significatur, unde est etiam illud, quod omnes conducti ad vineam denario remunerantur (Matth. xx), quod fit cum septenaria creatura trinitati Creatoris adjungitur, manifestum est quod transgressio denarii peccatum significat, per superbiam plus aliquid habere cupientis, et integritatem perfectionemque amittentis. Hoc autem septies propterea ducitur, ut motu hominis facta significetur illa transgressio. Ternario enim numero incorporea pars hominis significatur. Unde est quod ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligere jubemur Deum (Marc. xii). Quaternario vero corpus; multis enim modis quadripartita invenitur natura corporis. Ex his ergo conjunctis homo constans, non absurde septenario numero significatur. Motus autem in numeris non exprimitur, cum dicimus unum, duo, tria, quatuor, etc., sed cum dicimus, semel, bis, ter, quater. Quapropter (ut dixi) non septem et undecim, sed septies undecim significatur transgressio, quæ motu facta est hominis peccantis, hoc est perfectionis suæ stabilitatem transgredientis cupiditate amplius aliquid

habendi. Convenienter igitur undenario septies multiplicato, ad numerum septuagesimum et septimum cuncta peccata perveniunt. In quo numero etiam fit plena remissio peccatorum, expiante nos carne sacerdotis nostri, a quo nunc iste numerus incipit, et reconciliante nos Deo, ad quem nunc iste numerus pervenit, per Spiritum sanctum qui columbæ specie in hoc baptismo, ubi numerus iste commemoratur, apparuit. Verum præmissæ superius expositioni, si quis resultare voluerit, dicendo Matthæum non quadraginta unam, sed quadraginta duas generationes posuisse, quia, juxta fidem Paralipomenon, Jechonias pro duobus personis, patre scilicet et filio, debeat computari, intelligat eundem nihilominus numerum præseas Ecclesiæ tempus quo Domino cooperante in spem futuri Sabbati laborat, intimare. Septies enim soni quadraginta duo faciunt. Et sex quidem ad opera, septem vero ad requiem significandam pertinere, rarus est qui dubitet. Unde bene populus de terra Ægypti salvatus quadraginta quidem annos moratur in deserto, sed quia sub spe intrandi in requiem solus exercetur, septies sena, id est quadraginta duo viæ arctissimæ castrametatur. Quorum ultimo dum Jesum ducem suscipit, mox aperto Jordane promissas olim sedes, devictis hostibus, adit. Sicut et Dominus Jesus, quadagesima secunda generatione, ex quo mundus cæcitatibus tenebras Abraham credente discussit, adveniens in carne baptismi nobis lavacro cæli januas pandit. Et ipsi perfecto virtutum cursu, in quo quod non videmus sperantes, per patientiam expectamus (Rom. viii) sub ejusdem (ut dictum est) numeri sacramento, post siccitatem Christo duce læti fluvium promissa patriæ cælestis pervenimus ad regna. Qui quoniam ipso quod tricenarius inchoavit baptismi, totius sit Ecclesiæ sordes expiaturus, eorumdem quoque numerorum mystica cognatio declarat. Quia videlicet triginta æqualibus suis partibus computata pariunt amplius duodecim, qui est patriarcharum et apostolorum numerus, et sunt quadraginta duo. Habent enim partes, tricesimam, unum; quintam decimam, duo; decimam, tria; sextam, quinque; quintam, sex; tertiam, decem; dimidiam, quindecim. Quæ simul juncta, quadraginta duo consumunt. Ubi mystice (ut diximus) innuitur totam Ecclesiæ perfectionem in Christi fide et gratia consistere, quæ a patriarchis primo agnita, apostolorum est latius voce diffamata. Nec esse nomen aliud sub cælo in quo oporteat nos salvos fieri (Act. iv), quomodo in quadraginta duobus nulla est particula quæ non æqualibus tricenarii numeri contineatur in partibus. Tricenarius ergo numerus suis partibus quadagesimum complet et secundum, quia Dominus Ecclesiam sui baptismatis sacramentis, et nunc laborantem temporaliter munit, et finitis laboribus ad requiem æternaliter perducit.

CAPUT IV.

Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane, et agebatur in Spiritu in deserto diebus

A quadraginta. Hæc baptizato Domino confestim facta Matthæus Marcusque designant. Quorum unus, descripto ejus baptismate, mox ita subjunxit: *Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu ut tentaretur a diabolo* (Matth. iv). Aliter ita: *Et statim Spiritus expulit eum in desertum, et erat ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et tentabatur a Satana* (Marc. i). Verum ne cui veniret in dubium a quo eum spiritu ductum, sive expulsam dicerent in desertum, consulte Lucas primo posuit, quia *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane*, ac deinde intulit, *et agebatur in Spiritu in deserto*, ne quid contra eum valuisse spiritus putaretur immundus, qui plenus Spiritu sancto, quo volebat gradiendo, quæque volebat agebat. Nam et infra ubi manifeste a diabolo assumptus sive statutus esset, non ejus imbecillitas, sed inimici superbia qui voluntatem Salvatoris necessitatem putat, arguitur. Non ergo virtute spiritus mali Jesus agitur in desertum, sed voluntate sui spiritus boni locum certaminis quo adversarium sternat, de victoria certus ingreditur. Ubi nobis pariter ordinem recte conversandi præmonstrat, ut post acceptam videlicet in baptismi remissionem peccatorum, Spiritusque sancti gratiam, arctius contra novas antiqui hostis insidias accingi, mente sæculum desere, et quasi manna deserti, sola æternæ vitæ gaudia discamus esurire.

B *Et nihil manducavit in illis diebus, et consummatis illis, esuriit.* Quadagesima jejuniorum habet auctoritatem, et in veteribus libris ex jejuniis Moysi et Eliæ, et ex Evangelio, quia totidem diebus Dominus jejunavit, demonstrans Evangelium non dissentire a lege et prophetis. In persona quippe Moysei lex; in persona Eliæ, prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte gloriosus apparuit, ut evidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: *Testimonium habens a lege et prophetis* (Rom. iii). In qua autem parte anni congruentius observatio quadagesimæ constitueretur, nisi confinis atque contigua dominicæ passionis, quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, ut ab ipsius mundi amicitia jejunetur. Aliter: Jejunavit Dominus, cum tentaretur ante mortem, cibo adhuc indigens. Manducavit autem et bibit, cum glorificaretur post resurrectionem, jam cibo non indigens. Hic enim ostendebat in se nostrum laborem, illic autem in nobis suam consolationem, quadagesimæ diebus utrumque definiens. Quo numero quadagesima hujus sæculi significare videtur excursus, in his qui vocantur per gratiam, ad eum qui non venit legem solvere, sed adimplere (Matth. v). Decem namque præcepta sunt legis, jam gratia Christi diffusa per mundum, et quadripartitus est mundus, et decem quadruplicata quadraginta faciunt. Quoniam qui redempti sunt a Domino, de regionibus congregavit eos. Ab Oriente, et Occidente, et Aquilone, et mari. Jejunans itaque quadraginta diebus ante mortem carnis velut clamabat: *Abstinete vos a desideris hujus sæculi* (1 Petr. ii). Manducans autem et bibens xl diebus

post resurrectionem carnis velut clamabat: *Ecce A ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi* (*Math. xxviii*). Jejunium quippe est in tribulatione certaminis, quoniam qui in agone est, ab omnibus abstiniens est. Cibus autem in spe pacis, quæ perfecta non erit, nisi cum corpus nostrum, cujus expectamus redemptionem, induerit immortalitatem, quod nondum adipiscendo gloriamur, sed sperando jam pascimur. Utrumque Apostolus simul nos agere ostendit, dicens: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes* (*Rom. xii*). Tanquam illud esset in cibo, hoc in jejuniis. Simul enim cum viam Domini carpinus, et a vanitate præsentis sæculi jejnamus, et futuri promissione reficimur, hic non apponentes cor, illic pascentes sursum cor. Quod autem Dominus consummatis jejuniis diebus, esurit, cum de Moyse, vel *Etha* jejunantibus nihil tale sit scriptum, ideo factum est, ne ab eo tentando pavens tristis aufugeret, quem cum tot signis cœlestibus præconatum, tum etiam viris excellentissimis in abstinendo videret æquatam. Esurit enim humilis Deus homo, ne inimico innotescat sublimis homo Deus.

Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat. Antiquus hostis redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum venisse cognovit, unde et per obsessum hominem dixit: *Quid nobis et tibi, Fili Dei, venisti huc ante tempus torquere nos* (*Math. viii*)? Qui tamen prius cum hunc passibilem cerneret, cum posse mortalia perpeti humanitatis videret, omne quod de ejus divinitate suspicatus est, eî fastu suæ superbix in dubium venit. Nihil quippe, nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, Deum esse dubitavit. Unde ad tentationum se argumenta convertit. Sed non sicut nos qui puri homines sumus, irruente sæpe tentatione concutimur, ita Redemptoris nostri animam tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster, et si in excelsum montem eum permissus assumpsit, si daturam se regna mundi perhibuit, si quasi in panem vertendos lapides ostendit, mentem tamen Mediatoris Dei et hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta suscipere, ut tamen ejus mens interiori divinitati suæ inherens inconcussa permaneret. Qui et si quando turbatus spiritu infremuisse dicitur, ipse divinitus disponebat, quantum ipse humanitas turbaretur.

Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est quia non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei. Ideo sic respondit Dominus, quia propositum ei erat humilitate diabolum vincere, non potentia. Simulque animadvertendum quod nisi jejunare cœpisset Dominus, tentandi occasio non fuisset diabolo. Secundum illud: *Fili, accedens ad servitatem Dei, præpara animam tuam ad tentationem* (*Eccli. ii*). Sed et ipsa responsio Salvatoris hominem fuisse indicat qui tentatus est: *Non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.* Si quis ergo non vescitur verbo Dei, ille non vivit. Aliter: Hostis noster adhuc in hac vita

nos positos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos vero eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolum non nisi post baptismum se tentare permisit, ut signum nobis quoddam futuræ conversationis innumeret, quod membra ejus postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

Et duxit illum diabolus, et ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis. Cum ductus a diabolo Deus homo narratur, mens refugit, humana hoc audire aures expavescent. Cui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo et alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium diabolus caput est, et hujus capitis membra sunt omnes iniqui. Quid ergo mirum si se permisit ab illo in montem duci qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? Non est ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Justum quippe erat ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare. Bene autem in momento temporis sæcularia et temporalia monstrantur. Non enim tam conspicuus celeritas indicatur, quam caducæ fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta ista prætereunt, et sæpe honor sæculi abiit antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint sæcula?

Et ait: Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo, do illa. Tu ergo procidens si adoraveris coram me, erunt tua omnia. Arrogans et superbus etiam hoc de jactantia loquitur, non quod in toto mundo habeat potestatem, ut possit omnia regna dare diabolo, cum sciamus plerosque sanctos viros a Deo reges factos. Si, inquit, *procidens adoraveris coram me.* Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit.

Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Dicitur diabolus Salvatori: *Si procidens adoraveris me, et contrario audit quod ipse magis adorare eum debeat, Dominum et Deum suum.* Querit forte aliquis quo modo conveniat, quod hic præcipitur, Domino soli serviendum, Apostoli verbo qui dicit: *Sed per charitatem servite invicem* (*Galat. v*). Sed huic facile Græcæ linguæ ex qua Scriptura translata est, origo satisfacit, in qua servitus duobus modis ac diversis significatione solet appellari. Dicitur enim, *λατρεία*, dicitur et *δουλεία*. Sed *dulia* intelligitur servitus communis, hoc est sive Deo, sive cuilibet in rerum natura exhibitæ. A qua etiam servus, id est, *δούλος*, Græcæ nomen accipit. Latria autem vocatur servitus illa quæ soli Divinitatis cultui debita, neque ulli esse participanda creaturæ. Unde et idololatræ nuncupantur hi, qui vota, preces et sacrificia, quæ uni Deo debuerant, idolis impendunt. Jubemur ergo per

charitatem servire invicem, quod est Græce δουλεύειν. Jubemur uni Deo servire, quod est Græce λατρεύειν. Unde dicitur : *Et illi soli servies*, quod est græco λατρεύεις. Et iterum : *Non enim sumus circumcisio, Spiritui Dei servientes (Philipp. III)*, quod est in Græco λατρεύοντες.

Et duxit illum in Jerusalem, et statuit eum super pinnam templi. Ut quem gula vel avaritia superare non poterat, tentet et vana gloria, si forte illum, vel ipsa victoriæ suæ jactantia dejicere queat.

Et dixit illi : Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum. In omnibus tentationibus hoc agit diabolus, ut intelligat si Filius Dei sit, sed Dominus sic responsionem temperat, ut eum relinquat ambiguum. Mitte te deorsum. Vox diaboli, qua semper omnes deorsum cadere desiderat. Mitte te, inquit : persuadere potest, præcipitare non potest.

Scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te, ut conservent te, et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc in nonagesimo psalmo legimus. Verum ibi non de Christo, sed viro sancto prophetia est. Male ergo interpretatur Scripturas diabolus. Certe si vere de Salvatore scriptum noverat, debuerat et illud dicere, quod in eodem psalmo contra se sequitur : Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem (Psal. xc). De angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur, de sui conculcatione quasi tergiversator tacet.

Et respondens Jesus, ait illi : Dictum est : Non tentabis Dominum Deum tuum. Falsas de Scripturis diaboli sagittas, veris Scripturarum frangit clypeis. Et notandum quod necessaria testimonia de Deuteronomio tantum protulerit, ut secundæ legis sacramenta monstraret. Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum. Suggerebatur enim tanquam homini, ut signo aliquo exploraret ipse quantus esset, id est, quam multum apud Deum posset. Quod vitiose fit, cum sit. Pertinet namque ad sanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum suum. Neque enim et ipse Salvator non poterat tueri discipulos suos, quibus tamen ait : Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (Math. x). Cujus rei prior exemplum præbuit. Nam cum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam poneret nisi cum vellet, in Ægyptum tamen infans portantibus parentibus fugit. Et ad diem festum non evidenter, sed latenter ascendit, cum alias palam loqueretur Judæis irascentibus, et de inimicissimo animo audientibus, nec tamen valentibus in eam mittere manus, quia nondum venerat hora ejus. Qui ergo palam docendo et arguendo, et tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, Dei demonstrabat potestatem, idem tamen fugiendo et latendo hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet evadat.

Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Vides ipsum diabolum non esse in studio pertinacem, cedere vero solere vir-

tuti. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audite itaque Dei nomine, recessit (inquit) usque ad tempus. Postea enim non tentaturus, sed aperte pugnaturus advenit. Quamvis sæpe antiquus hostis postquam menti nostræ tentationum certamen inlitterit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut illatæ malitiæ finem præbeat, sed ut corda quæ per quietem secunda reddiderit, repente rediens, facilius inopinatus irrumpat. Notandum autem quod tribus solum tentatoris fraudibus expositis, omnem tentationem dicit esse consummatam. Quia videlicet his omnium vitiorum origines amplectuntur et fontes. Joanne attestante qui ait : Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (I Joan. II). Et in evangelica parabola tribus solum reprobi negotiis, ab æternæ vitæ dapibus excluduntur. Primus (inquit) dixit : Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam. Et alter dixit : Juga boum emi quinque, et eo probare illa. Et alius dixit : Uxorem duxi, ideo non possum venire. Uxor quippe appetitus, sicut et gula, ad concupiscentiam carnis pertinet. Villæ emptio, quæ avaritia non caret, ad superbiam vitæ respicit. Probatio quinque jugorum, id est, corporalium rerum curiositas, quæ est vana gloria, ad concupiscentiam refertur oculorum. Nam per oculos maxime curiositas prævalet, et his quidem Dominus quasi fortior facie ad faciem tentatur. Nos vero cum ipsi, percepto baptismate gratia spiritus, eremum virtutum adimus, cum jejunium quadragesimale suscipimus, id est, ab illecebris sæcularibus toto vitæ nostræ tempore continere disponimus, vel tacitis appetitur insidiis, vel aliquando etiam proximioribus pulsamur. Qui cum blandiens dicit : Homo fortis es, manduca et bibe, et similis mane, videndum est, ne nobis serpentis antiqui nescius venena propinet. Dicendumque : Non in solo pane vivit homo, sed in omnī verbo Dei. Verum multi, concupiscentia carnis devicta, non avaritia pulsantur, et aliquoties etiam superantur, adeo ut pro oblatiis muneribus diabolum adorare non metuant. Quorum ubi plurimi continentiam laudant, majores etiam personæ honorant, dona tribuunt, sit ut voluptatum victores philargyria vincantur, et crescente per tempus insaniam, divites quosque quos per aperta facinora dæmone plenos agnoscunt, non modo exsecrantur et arguant, sed et flexa cervice adorent et suscipiant. Unde dicit Apostolus avaritiam, simulacrorum esse servitutem. Qui si et hanc Salvatoris exemplo triumpharint, Dominum, videlicet, Deum suum adorando, et pro æternis gaudiis illi soli serviendo, aderit et tertia vanæ gloriæ pestis, quæ vitiorum præcedentium viatores de suis viribus extollat, ut quasi in virtutum culmine positos ulterius se jam cadere non posse præsumant. Et hoc plane curiosis oculis Deum tentare est, de suis quæpiam meritis gloriari. Contra hoc quod ipse fidem discipulis augens ait : Cum perfeceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi

invidios sumus, quæ debuimus facere fecimus (Luc. xvii). Qui cum alibi præciperet ne justitiam nostram coram hominibus faciamus, in ejusdem definitione jejunium tantum, eleemosynam atque orationem subjunxit, triplici, scilicet, hostis telo totidem arma defensionis opponens, ut jejunio concupiscentia carnis, eleemosynis avaritia, precibus jactantia pella-

tur meritorum. Hæc de principiis evangelicæ dispensationis uno libello dixisse sufficiat, verum quæ sequuntur gesta vel dicta Salvatoris, non solum nostræ quieti, sed et legentium commodo consulentes, ab alio magis intueamur exordio. Nescio quo enim modo, ut Augustinus ait, ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor viatoris hospitio.

LIBER SECUNDUS.

Ecclesiastica narrat historia, beatissimum Joannem apostolum, usque ad ultimum pene vitæ suæ tempus, absque ullius Scripturæ indicio Evangelium prædicasse. Sed cum trium, inquit, Evangeliorum, etiam ad ipsum notitia pervenisset, probasse quidem dicitur fidem et veritatem dictorum, deesse tamen vidit aliqua, et ea maxime quæ, primo prædicationis suæ tempore, Dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus Evangelistis hæc videntur sola contineri, quæ in eo gesta sunt anno quo Joannes Baptista vel inclusus est in carcerem, vel punitus. Denique si observes, statim in initiis narrationum, posteaquam refert Matthæus de quadraginta dierum jejunio, et de tentatione ejus, continuo subjecit, dicens: *Audiens autem quia Joannes Baptista traditus est, recessit a Judæa, et venit in Galilæam (Mat. h. iii).* Sed et Marcus similiter: *Posteaquam (inquit) traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam (Marc. i).* Lucas vero etiam priusquam incipiat aliquid de actibus referre Jesu, dicit quia *adjecit Herodes super omnia mala quæ gesserat, et inclusit Joannem in carcerem (Luc. i i).* Quia, inquam, ab his hæc videbantur ommissa, rogatus dicitur Joannes apostolus ut ea quæ præterierant priores ante traditionem Joannis Salvatoris gesta describeret. Et ideo dicit in Evangelio: *Hæc fecit initio signorum Jesus (Joan. ii).* Et iterum in alio loco indicat dicens: *Nondum enim Joannes missus fuerat in carcerem (Joan. iii).* Ex quibus constat quod ea quæ antequam Joannes traderetur a Jesu fuerant gesta describit. His memoratæ historiæ dictis initium hujusce, hoc est secundi nostri in Lucam libelli, præmunire curavimus, ne quis legentium putaret ea quæ per ordinem sunt expocanda post dierum xi jejunium confestim facta, sed post aliquot a Domino miracula, vel in Judæa, vel in Galilæa patrata potius animadverteret esse secuta.

Et ingressus est Jesus in virtute spiritus in Galilæam, et fama exiit per universam regionem de illo; et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus. Virtutem spiritus, signa miraculorum dicit. Sicut et alibi Judæi admirantes. Unde (inquiunt) huic sapientia hæc et virtus (Matth. xiii)? Sapientiam, videlicet, ad doctrinam, virtutem vero ad opera referentes. Quæ utraque pariter et in hoc loco junguntur, dum Jesus et in virtute spiritus ingressus esse, et in synagogis eorum docuisse perhibetur. Unde merito et magnificatus a præsentibus, et per absentes quosque fama vulgaris asseveratur. Quod non

utique nisi præsentibus factorum dictorumve fieri posset indicio. Sed horum tempus et ordinem in Joannis (ut dictum est) Evangelio, quisquis quæsierit inveniet. Cujus ut cætera prætermittens, unum solummodo testimonium ponam. *Cum venisset, inquit, in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum vidissent omnia quæ fecit in Jerosolymis in die festo (Joan. iv).* Notandum sane, quod primo Jesum virtutem spiritus demonstrasse, et post doctrinæ gratiam iniustrasse, primo de virtutibus famam egressam, et sic doctrinam magnificatam esse commemorat. Juxta ordinem, videlicet, quem et in Actibus apostolorum breviter commendare curavit: *Quæ cepit Jesus facere et docere (Act. i).* Prius enim facere, et postea posuit docere, ne quis doctor auditoribus suis quæ nondum factis ipse patravit, imperare præsumat.

Et venit Nazareth ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in Synagogam. Synagoga Græce, Latine dicitur *congregatio*, quo nomine non solum affluentium turbarum conventum, sed et domum, qua ad audiendum dicendumve Dei verbum conveniebant Judæi, appellare solebant. Unde Dominus ad Annam pontificem: *Ego semper, inquit, docui in synagoga, et in templo*, quo omnes Judæi conveniunt. Sicut et nos Ecclesiæ fidelium, et loca et choros vocitamus. Verum differt inter Synagogam quæ *congregatio*, et Ecclesiam quæ *convocatio* interpretatur, quod veteris Testamenti populus utroque vocabulo, Novi autem tantum Ecclesia nuncupatur. Quia videlicet et pecora, et inanimæ quæque res congregari in unum possunt, convocari autem non nisi ratione utentia possunt. Ideoque novæ gratiæ populum quasi majori dignitate præditum, rectius convocatum in unitatem fidei, quam congregatum dicere, id est, Ecclesiam, quam Synagogam nominare, apostolicis scriptoribus et doctoribus visum est. Confluebant autem die Sabbati in synagogis, ut, juxta quod Dominus præcepit: *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus (Psal. xlv),* feriatis mundi negotiis, ad meditanda legis monita quieto corde residerent. Cujus eo die devotionis agendæ hactenus in Ecclesia perdurat indicium, quæ ad memoriam prisce religionis canticum Deuteronomii, in quo universus veteris populi status, quid videlicet offenso, quid propitio Deo meruerit, continetur, nonnullis in locis Sabbato dicere consuevit. Alioquin es et præposterum ut prioribus septimanæ diebus propheta-

rum dictis carminibus, Moysi ultimum diceretur. Intravit ergo Jesus die Sabbati in synagogam, ut ritum legis Moysiæ cumulo gratiæ cœlestis adimpleret.

Et surrexit legere, et traditus est illi liber prophetæ Isaiæ. Indictum quidem humillimæ dispensationis est, qua Deus inter homines ministrare, non ministrari venerat, quod etiam lectoris suscipere non designatur officium. Sed altiore providentiæ Lucas a lectione et explanatione prophetæ gesta Domini scripturus inchoavit, quia scilicet omnis prophetiæ Scriptura ad ipsum usque pertingens, per ipsum nobis aperienda, et in ipso constiterit adimplenda. Unde et utrumque hoc in Evangelii sui fine manifestus explicat, cum posito prius dicto Salvatoris : *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, et prophetis, et psalmis de me* (Luc. xxiv); mox et ipse subjunxit : *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* (Ibid.). Surrexit igitur legere Jesus, ut quos nova signorum operatione non converterat, vel prophetiæ lectionis attestatione corrigeret.

Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat. Pulchre librum prophetæ clausum accipit, sed revolutum legit, quia mysterium Incarnationis suæ prophetarum voce præscriptum, et prius suscepti exhibendum, et post intelligendum mortalibus aperuit.

Spiritus Domini super me, propter quod unxit me evangelizare pauperibus, etc. Loquens supra de vocatione gentium et Ecclesiæ confirmatione per prophetam Salvator, cum inter cætera diceret : *Ego Dominus, in tempore ejus subito faciam istud* (Isai. lx), confestim hoc, quod hic lectum est, intulit : *Spiritus Domini super me.* Non quod Dominus Deus habeat Dominum Deum, sed quod juxta dispensationem carnis assumptæ dicat ea quæ humilia sunt. Ad quem Psalmista jam dixerat : *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis* (Psal. xlv). Quando enim consortes nominantur, naturam carnis intellige, qua Deus consortes substantiæ suæ nos habet. Et quia erat unctio spiritualis, et nequaquam humani corporis, ut fuit in sacerdotibus Judæorum, idcirco præ consortibus, id est, cæteris sanctis unctus esse memoratur. Cujus unctio illo expleta est tempore, quando baptizatus est in Jordane, et Spiritus sanctus in specie columbæ descendit super eum, et mansit in illo. Unctus est igitur oleo spiritualis et virtute cœlesti, ut paupertatem conditionis humanæ thesauro resurrectionis rigaret æterno, captivitatem mentis auferret, cæcitatem illuminaret animorum. *Beati, inquit, pauperes, quia vestrum est regnum Dei* (Luc. vi). Et iterum : *Si vos Filii Abrahæ eritis, vere liberi eritis* (Joan. i. xxxv). Et iterum : *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ* (Ibid.).

Dimittere contractos in remissionem. Prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Sacrifi-

cium, inquit, Deo, spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. l). Atque ideo missum sive unctum se dicit, ad medendum contractis, sive contritis corde; juxta quod et Psalmista de illo : *Qui sanat, inquit, contritos corde, et alligat contritiones eorum* (Psal. cxlvi). Vel certe dimittere contractos in remissionem eos qui legis pondere gravi atque importabili fuerant depressi relevare, atque in remissionem venit gratiæ spiritualis admittere. Et hoc ipsum est prædicare annum Domini acceptum. Tunc enim verus Jubilæi, id est, libertatis annus aderat tempus, videlicet, Ecclesiæ, quo in corpore versata peregrinatur a Domino. De quo Psalmista canit : *Benedices coronam anni benignitatis tuæ* (Psal. lxxiv). Neque enim ille, quo Dominus prædicabat, solus fuit acceptabilis, sed etiam iste quo prædicat Apostolus dicens : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (II Cor. vi). Post annum sane Domini acceptabilem, etiam diem retributionis extremæ prædicat, dicens : *Filius enim hominis venturus est in gloria sua cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opus ejus* (Matth. xvi). Ad cuncta igitur hæc evangelizanda ideo se dicit missum, quia spiritus Domini est super eum.

Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, et sedit. Librum Dominus omnibus qui aderant audientibus legit, lectum vero ministro reddidit. Quia sicut ipse alibi testatur, cum esset in mundo, palam locutus est in mundo, semper docens in synagoga et in templo, quomodo omnes Judæi convenire consueverant. Sed ad cœlestia regressurus, his qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis, evangelizandi officium tradidit. Et bene stans quidem legit, sed libro reddito resedit. Stare enim, operantis; sedere, quiescentis vel judicantis est. Quia Dominus Jesus Christus, ut viam nobis scientiæ quæ de se erat scripta patefaceret, ad tempus in carne dignatus est operari. Peracto autem piæ dispensationis officio, discipulos suæ doctrinæ sequaces elegit, seque supernæ quietis solio restituit, unde et nunc occulta judicio cuncta dispenset, et in fine totius sæculi judex manifestus appareat. Simul exemplum mystice proponens, ut verbi quisque prædicator ejusdem sit etiam factor. Surgat, legat, et resideat : hoc est, operetur, prædicet, et sic præmia quietis exspectet. Et notandum quia librum ipse revolutum legit, ministro autem plicatum reddidit. Quia et Ecclesiam suam misso a Patre spiritu veritatis, docuit in omnem veritatem, et tamen non omnibus omnia dicenda, sed pro captu audientium verbum doctori dispensandum suo præmonebat exemplo, cum ait : *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.*

Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cæpit autem dicere ad illos : Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. In eo utique impleta, quia, sicut illa prædixerat : *Et magna faciebat, et majora Dominus evangelizabat.* Quod igitur majus quam quærimus testimonium, quam quod se fuisse, qui locutus est in prophetis, propria voce signavit ?

Removens sacrilegia perfidorum, qui alium Deum A est, quia caput Christi Deus. Sputum luto immistum nos illuminat in natatoria Siloe baptizatos, quia *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus* (Joan. 1), quam prius, tenebris arcantibus, comprehendere non poteramus. Per fabrum ergo Christum creatus es, ut esses. Per medicum Christum recreatus es, ut post vulnera sanus esses. Qui ab irridentibus quidem civibus seipsum curare, hoc est, in sua patria virtutes facere moneatur, sed non otiose ab Evangelista alio excusatur, quia non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum. Ne fortasse quis villiorem nobis fieri debere patriæ putaret affectum. Amabat itaque cives, sed ipsi se charitate patriæ qui

Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore illius. Testimonium illi dabant, attestando illum vere, ut dixerat eum esse de quo cecinere prophetæ, vere Spiritus sancti gratia perunctum, vere se pauperes, cæcos, captivos, atque confractos, illius per omnia indigere muneribus.

Et dicebant: Nonne hic est filius Joseph? Quanta Nazarenorum cæcitas, qui eum quem in verbis fatidisque Christum esse cognoscunt, ob generis tantum notitiam contempnunt. Quorum tamen error salus nostra est, et hæreticorum condemnatio. In tantum enim cernebant hominem Jesum Christum, ut hunc filium Joseph, et juxta alios evangelistas fabrum, vel fabri clamarent filium. Inter quæ intuumdum quare Christus in carne apparens, fabri filius, imo faber appellari voluerit. Sanoque intellectu sentiendum quod etiam per hoc se ejus ante sæcula filium esse docuerit, qui fabricator omnium in principio creavit Deus cælum et terram. Nam et si humana non sunt comparanda divinis, typus tamen integer est, quia pater Christi igni operatur et spiritu. Unde et de ipso tanquam de fabri filio, præcursor ejus ait: *Ipsæ vos baptizabit in Spiritu sancto et igni* (Luc. 11). Qui in domo magna hujus mundi diversi generis vasa fabricat. Imo vasa iræ spiritus igne molliendo, in misericordiæ vasa commutat. Unde bene Malachias, cum ex persona Patris diceret: *Ecce mittam angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum suum dominator quem vos queritis*, post pauca subjunxit atque ait: *Et sedebit constans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et conflabit eos quasi aurum et quasi argentum*. Sed hujus sacramenti Judæi ignari, divinæ virtutis opera prosapiæ carnalis contemplatione despiciunt, sicut non solum ex præcedentibus ipsorum, sed etiam ex subsequentibus Domini verbis apparet cum subditur:

Et ait illis: *Utique dicitis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum: quanta, etc.* Quorum insana perfidia, sanam licet nesciens fidem confitetur, quæ Dominum Christum fabrum cognominat et medicum. Faber est enim verus, quia omnia per ipsum facta sunt. Medicus est, quia omnia per ipsum restaurata sunt in cælis et in terra. Et sicut de se ipse testatur: *Non habent opus sani medico, sed male habentes* (Marc. 11). Et quia diximus quo instrumento fabricandi, dicamus et quo utatur genere medicandi. *Præteriens vidit cæcum a nativitate, exspuit in terram, et fecit lutum de sputo, linivitque super oculos ejus, et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo et lavit, et venit videns* (Joan. 9). Agnosce igitur magnæ modum medicinæ, et gaude quia per hanc illuminari meruisti. Lutum de terra caro Christi est. Sputum de ore, divinitas ejus

B livore privabant.

Ait autem: *Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua*. Prophetam dici in Scripturis Dominum Christum, et Moyses testis est qui ait: *Prophetam vobis suscitabit Deus vester de fratribus vestris tanquam me* (Deut. xviii). Non solum autem ipse qui caput et Dominus est prophetarum, sed et Elias, Jeremias, cæterique prophetæ, minoris in patria, quam in extremis civitatibus habiti sunt. Quia propemodum naturale est cives semper civibus invidere. Non enim considerant præsentia viri opera, sed fragilem recordantur infantiam, quasi non et ipsi per eodem ætatis gradus ad maturam ætatem venerint.

C In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel quando clausum est cælum annis tribus, etc. Non (inquit) hoc quod divina fastidiosis civibus beneficia subtrahit, prophetarum gestis adversatur. Quia sicut, fame quondam omnem terram premente, nemo est in Judæa repertus Eliæ dignus hospitio, sed exteræ gentis est vidua quæsitæ, quæ ob fidei gratiam a tanto propheta visitari deberet, et sicut multis ibidem leprosis Naaman tantum Syrus, quia devote quæsierat, ab Elisæo propheta curari promeruit, hic et vos non alia quam invidiæ perfidiæque causa, superno munere privabit. Quorum si facta prophetarum, et jam allegorice discusseris, invenies profecto Dominum in patriæ suæ, a qua receptus non est, perfidia, superbiam notasse Judæorum. Nomine vero Capharnaum, quæ ager consolationis interpretatur, gentium prædicasse salutem, ubi majora quotidie signa per apostolos apostolorumque successores non tam in corporum quam in animarum sanatione patrantur. Igitur vidua ad quam Eliæ missus est, gentium designat Ecclesiam, quæ, a suo diutius conditore deserta, populum rectæ fidei nescium, quasi pauperem filium, egena stipe nutribat, id est, verbo fructus experite docebat, donec adveniens sermo propheticus, qui, exsiccato vellere Israelis, utpote clausa cæli janua, fame periclitabatur in Judæa, pasceretur ibi simul et pasceret, et receptus videlicet a credentibus, et reficiens ipse credentes. Unde bene hæc eadem vidua, in Sarcpta Sidoniæ dicitur esse morata. Sidonia

quippe, venatio inutilis; Sarepta vero, incendium, A vel angustia panis interpretatur. Quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom. v). Ubi rebus supervacuis acquirendis, quasi aucupandi cura impendebatur, ubi diræ sitis incendium panisque spiritalis ante fiebat angustia, ibi farina oleumque ore prophetico benedicuntur, id est fructus et hilaritas charitatis, sive gratia corporis dominici et chrismatis unctio, indefectivo verbi cœlestis munere secundabatur. Cujus hactenus in vasis oleum gaudii spiritalis et benedictionis farina non deficit, cæteris quæ non credunt gentibus, inopia panis divini miseris, et venatui deditis inutili. Nam et ipsa pulcherrime mysticum sibi prius quam moreretur panem factura, deo se ligna colligere velle testatur, non solo ligni nomine, sed etiam numero lignorum signum crucis B exprimens, quo nobis est panis vitæ præparatus æternæ.

Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Quia nota est historia, de mysterio necesse est paucis intuemus. Et Naaman ergo iste Syrus, qui interpretatur decor, populum demonstrat nationum, quondam perfidiæ scelerumque lepra maculosum, sed per sacramentum baptismatis ab omni mentis et corporis feditate purgatum. Qui captæ consilio puellæ, hoc est inspirationis supernæ gratia, quam Judæis conservare non valentibus, gentes rapuere, salutem sperare communitus, septies lavari jubetur. Quia nimirum solum baptismi genus, quod ex Spiritu sancto regenerat, salvat. Unde jure caro ejus post lavacrum, velut caro pueri parvi apparuisse memoratur. Sive quia cunctos in Christo baptizatos, in unam parit gratia mater infantiam, seu magis ille sit intelligendus puer, de quo dictum est: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis (Isai. ix)*. Cujus corpori per baptismum tota credentium soboles adunatur. Et ut cuncta hic baptismi scires sacramenta præmonstrata, in quo abrenuntiare Satanæ, fidem confiteri præcipimur, negat se Naaman ultra diis alienis litaturum, soli per omnia Domino serviturus. Partem quoque terræ sanctæ, secum tollere gaudet, quia baptizatos oportet dominici quoque corporis participatione confirmari. Merito igitur Naaman, cujus dum aqua corpus abluitur, fide pectus abluatur, id est, populus gentium, Judæis lepra contumaciæ squalentibus, antefertur. Merito vidua Sareptana, id est, Ecclesia, ligno crucis refici desiderans, Judæis fame verbi pereuntibus, pane sacrosancti corporis et vivifici Spiritus unctio recreatur. Probaturque Dominus non ob suam impotentiam civibus, sed ob eorum invidentiam virtutum dona negasse, atque hoc exemplo totam postremo gentem, non quia non amaretur, sed quia ipsa se amari non amaret, ab eo derelictam, doctoribus scilicet inde ob salvationem gentium toto orbe dispersis. Sed quod Dominus verbo de Judæis, hoc ipsi de se Judæi factio testantur. Nam sequitur:

Et repleti sunt omnes in synagoga ira hæc audientes,

et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem. Sacrilegia quippe Judæorum, quæ multo ante Dominus prænuntiaverat per prophetam, dicens: *Retribuebant mihi mala pro bonis (Psal. xxxiv)*, in Evangelio docet esse completa. Nam cum ipse per populos beneficia diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum si perdidissent salutem, qui ejecerunt de suis finibus Salvatorem. Moralis enim Dominus, et qui docuerit exemplo suo apostolos suos omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deest. Sic Gerasenos alibi cum virtutes ejus sustinere non possent, quasi infirmos et ingratos reliquit. Simul intellige, non ex necessitate fuisse, sed voluntariam corporis passionem; nec captum a Judæis, sed a se oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult labitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur.

Et duxerunt, inquit, illum usque ad supercilium montis supra quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. O pejor magistro discipulorum hæreditas! Diabolus verbo Dominum tentat, Judæi facto. Ille dicit, *Mitte te*; isti adoriuntur ut mittant. Et quidem Dominus supercilium montis præcipitandus ascenderat, sed per medium illorum, mutata subito vel obstupefacta furentium mente, descendit, quos adhuc sanare quam perdere malebat, ut cassata videntes suæ cœpta nequitia, a poscendo deinceps ejus morte desisterent. Necdum enim venerat hora passionis, quæ non quolibet Sabbato, sed in Parasceve Paschæ futura exstiterat. Necdum locum passionis, qui non in Nazareth, sed Jerosolymis hostiarum sanguine figurabatur, adierat. Sed nec genus mortis, qui crucifigeudus a sæculo præconabatur, elegerat. Non igitur a Nazareth præcipitari, non a Jerosolymis lapidari, non inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi, non alia vel alia voluit morte consummari. Quod enim tali morte regiæ potestatis indicium, quo fidelium frons armaretur, emereret? Sed solum crucis expectatum est vexillum, cujus figura et celerimo dexteræ motu contra maligni hostis tentamenta depingi, et ipsa nihilominus figura monarchiæ singularis potuisset typus haberi. Ut quomodo triumphum crucis exponens Apostolus, ait: *In nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, et terrestrium, et infernorum (Philipp. ii)*. Hoc est enim quod ejusdem crucis cacumina ad cœlos tendunt, ima petunt inferos, cornua terram tegunt.

Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbato. Vide clementiam Domini Salvatoris: nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec injuria violatus Judæam deserit; quin etiam immemor injuriæ, sed memor clementiæ, nunc docendo, nunc liberando, nunc sanando, in fide plebis corda demulcet. Quod autem Sabbatis maxime medicinæ doctrinæque suæ dona frequentat, docet se non sub lege, sed supra legem, qui eandem quoque legem adimplere, non autem solvere venerit, nec

Judaicum eligere Sabbatum, quo vel ignem accendere, vel manum pedemque movere non liceat, sed verum Sabbatum dilectamque Domino esse requiem, si, saluti studentes animarum, ab opere servili, id est, a cunctis contineamus illicitis.

Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. Sermo doctoris in potestate fit, cum ea quæ docet operatur. Nam qui actis ipse sua dicta destruit, contemnitur. Cui contra doctorem instituentis Apostolus ait: *Nemo adolescentiam tuam contemnat (I Tim. iv)*. Singulariter autem Dominus ac principaliter solus ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit. Aliter in potestate erat sermo ipsius, sive ut alius evangelista dicit, erat docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribæ. Quoniam scribæ quæ per legem didicerant præcepta, populis dabant. Ipse vero quasi auctor impletorque legis, vel mutando, vel augendo quæ minus videbantur, libere agendo substituit.

Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum. Bene in synagoga homo erat qui spiritum immundum habebat, quia Spiritum sanctum amiserat. Introierat enim diabolus unde Christus exierat. Sicut etiam nunc quidam dicunt se Judæos esse et non sunt, sed sunt synagoga Sotaneæ.

Et exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis et tibi, Jeshu Nazarene? Paululum (inquit) a me vexando quiesce, cui nulla est cum nostra fraude societas. Et vere: *Quæ enim participatio luci ad tenebras? quæ communicatio Christi ad Belial? (II Cor. vi.)*

Venisti perdere nos? scio te quia sis sanctus Dei. Non voluntatis ista confessio est, quam præmium sequitur confitendi, sed necessitatis extorsio quæ cogit invito. Et velut si servi fugitivi post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur, sic et dæmones cernentes Dominum in terris repente versari, ad judicandos se venisse credebant. Præsentia Salvatoris tormenta sunt dæmonum.

Et increpavit illum Jesus dicens: Obmutesce, et exi ab illo. Quoniam *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Sap. ii)*, ideo contra ipsum mortis auctorem primo debuit medicina salutis operari: primo lingua serpentina, ne ultra virus spargeret ocludi; ac deinde femina quæ prima seducta est, a carnalis concupiscentiæ febre curari; tertio vir, qui male suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra castigari. Ut ipse apud hunc evangelistam esset ordo restorationis qui fuerat et casus.

Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit. Divina permissione liberandus a dæmone homo projicitur in medium, ut virtus patefacta Salvatoris plures ad fidem viamque salutis invitet. Sed quod dicitur, *Nihilque*

illum nocuit, videtur repugnare Marco, qui ait: Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo (Marc. i). Nisi intelligamus hoc dixisse Marcum, *Discerpens eum*, quod Lucas dixit: *Et cum projecisset illum in medium, ut quod secutus ait: Nihilque eum nocuit*, intelligatur quia jactatio illa membrorum atque vexatio non eum debilitavit, sicut solent exire dæmonia etiam quibusdam membris amputatis aut evulsis. Unde merito pro tam integra restitutione sanitatis qui aderant patientes tametsi nondum credentes, adinvicem dicebant.

Quia in potestate et virtute imperat spiritibus immundis, et exeunt. Expellere enim dæmonia et homines sancti, sed in verbo Dei possunt, ipsum autem Dei Verbum propria potestate virtutes operatur.

Surgens autem de synagoga, introiit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Si virum a dæmonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum significare dixerimus, consequenter femina febribus tenta, sed ad imperium Domini curata, carnem ostendit a concupiscentiæ suæ fervore per continentiæ præcepta frenatam. *Omnis enim amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia, spiritus immundi furor est. Fornicationem vero, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est simulacrorum servitus (Ephes. iv)*, febrem illecebrosæ carnis intellige.

Et rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam, imperavit febre, et dimisit illam. Modo Salvator rogatus, modo ultro curat ægrotos, ostendens se contra peccatorum quoque passiones et precibus semper annuere fidelium, et ea quæ ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel etiam non intellecta dimittere. Juxta quod Psalmista postulat: *Delictu quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine (Psalm. cxviii)*.

Et continuo surgens, ministrabat illis. Naturale est febricitantibus, incipiente sanitate, lassescere, et ægrotationis sentire molestiam, verum sanitas quæ Domini confertur imperio, simul tota redit. Non solum ipsa rodit, sed et tanto robore comitante, ut eis continuo qui se adjuverant, ministrare sufficiat, et, juxta leges tropologiæ, membra quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem ut fructificarent morti, serviant justitiæ in vitam æternam (Rom. vi).

Cum sol autem occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Solis occubitus passionem mortemque significat illius qui dixit: *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi.* Et sole occidente plures dæmoniaci quam ante, plures sanantur ægroti. Quia qui temporaliter in carne vivens paucos Judæorum docuit, calcato regno mortis, omnibus per orbem gentibus fidei salutisque dona transmisit. Cujus ministris, quasi vitæ lucisque præconibus, Psalmista canit: *Ite facite ei qui ascendit super occasum (Psalm. lxxvii)*. Super occasum quippe Domini

nos ascendit, quia unde in passione occubuit, inde a majorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

Exibant etiam dæmonia a multis, clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Dæmonia Filium Dei confitebantur, et attestante evangelista, sciebant ipsum esse Christum. Quia quem dierum quadraginta jejuniis fatigatum diabolus hominem cognoverat, nec tentando valebat, an et Dei Filius esset experiri, jam nunc per signorum potentiam, vel intellexerit, vel potius suspicatus est esse Filium Dei. Non igitur ideo Judæis eum crucifigere persuasit, quia Christum sive Dei Filium non esse putavit, sed quia se morte illius non previdit esse damnandum. Vere enim de hoc mysterio a sæculis abscondito dicit Apostolus: *Quod nemo principum hujus sæculi cognovit; si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (1 Cor. II). Quare autem dæmonia Dominus de se loqui prohibeat, Psalmista manifestat, qui ait: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas* (Psal. XLIX)? et cætera: ne quis, dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbis enim magister est diabolus, qui falsa veris sæpe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat. Alias autem non soli dæmones qui inviti confitebantur jubentur silere de Christo, sed et illi qui ab eo sanati sponte confiteri volebant. Imo ipsi apostoli, qui eum post resurrectionem toto erant orbe prædicaturi, ante passionem ejus præcipiuntur omnino reticere de illo, ne, divina videlicet majestate prædicata, passionis dispensatio differretur, et, dilata passione, salus mundi quæ per hanc futura erat negaretur.

Facta autem die, egressus ibat in desertum locum, et turbæ requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum. Si occasu solis Domini mors exprimitur, quare non die redeunte resurrectio illius indicetur? Cujus manifestata luce a credentium turbis inquiritur, et in gentium desertis inventus, ne abeat detinetur. Maxime cum hæc prima Sabbati, quo resurrectio celebrata est, egressio, quæsitio, et inventio contigerit.

CAPUT V.

Factum est autem cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth. Stagnum Genesareth idem dicitur esse quod mare Galilææ, vel mare Tiberiadis. Sed mare Galilææ ab adjacenti provincia dictum, mare Tiberiadis a proxima civitate, quæ olim Chennereth vocata, sed ab Herode tetrarcha instaurata, in honorem Tiberii Cæsaris Tiberias est appellata. Porro Genesar a laici ipsius natura, qua crispantibus aquis de seipso sibi excitare auram perhibetur, Græco vocabulo, quasi generans sibi auram dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus auris spirantibus agitur, haustu dulcis, et ad potandum habilis. Sed Hebrææ linguæ consuetudine, omnis aquarum congregatio sive dulcis, sive salsa, mare nuncupatur. Qui lacus, interfluente Jor-

dane, centum quadraginta stadiis in longitudinem, et quadraginta extenditur in latitudinem. Quia ergo stagnum sive mare præsens sæculum designat, Dominus secus mare stat, postquam vitæ labentis mortalitatem devincens, in ea qua passus est carne stabilitatem perpetuæ quietis adiit. Turbarum conventus ad eum gentium in fide concurrentium typus est. De quibus Isaias: *Et fluent* (inquit) *ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini* (Isai. II).

Et vidit duas naves stantes secus stagnum. Duæ naves secus stagnum positæ, circumcisionem et præputium figurant. Quas bene Jesus vidisse perhibetur, quia in utroque populo novit Dominus qui sunt ejus. Eorumque cor a fluctibus sæculi hujus ad futuræ vitæ tranquillitatem quasi ad soliditatem littoris vivendo, hoc est misericorditer vitando, provelit.

Piscatores autem descenderant, et lavabant retia. Piscatores sunt Ecclesiæ doctores, qui nos rete fidei comprehensos, et de profundo ad lunam elatos, quasi pisces littori, sic terræ viventium advolvunt. Quasi enim quæ retia piscantium sunt complexæ, prædicantium dictiones, quæ eos quos cœperint in fide, non amittant. Unde et retia quasi retinentia sunt vocata. Sed hæc retia modo laxantur in capturam, modo lota plicantur, quia non omne tempus est habile doctrinæ, sed nunc exercenda lingua doctori, nunc sulmet cura gerenda.

Ascendens autem in unam navem quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de navicula turbas. Navis Simonis est Ecclesia primitiva, de qua Paulus ait: *Qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes* (Galat. II). Bene una dicta, quia multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. IV). De qua docebat turbas, quia de auctoritate Ecclesiæ docet usque hodie gentes.

Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam. Quod primo rogavit Simonem navem a terra reducere pusillum, significat vel temperate utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic a terrenis in profunda sacramentorum recedatur, ut ea penitus non intelligant, vel prius in proximis regionibus gentibus prædicandum, ut quod dicit item Petro: *Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam*, ad remotiores gentes quibus postea prædicatum est pertineat.

Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus. In verbo autem tuo, laxabo rete. — *Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificant eam* (Psal. CXXVI). Nisi Dominus cor illustraverit auditorum, doctor in nocte laborat. Nisi in verbo gratiæ supernæ laxata fuerint instrumenta disputationum, frustra vocis suæ prædicator jaculum mittit. Quia fides populorum non sapientia verbi compositi, sed divini vocationis munere provenit.

Et cum hoc fecisset, concluderunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Præ multitudine piscium rete rumpebatur, quia nunc ad confessionem fidei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiam hæresibus scindant. Rumpitur autem rete, sed non labitur piscis, quia suos Dominus etiam inter persequentium scandala servat.

Et amoverunt socii qui erant in alia navi, ut venient et adjuvarent eos. Alia navis (ut prædiximus) est Ecclesia de gentibus, quæ et ipsa non sufficiente una navicula piscibus impletur electis, quia novit Dominus qui sunt ejus, et apud ipsum certus est suorum numerus electorum. Cumque tot in Judæa credituros non invenit, quot ad fidem vitamque prædestinatos novit æternam, quasi aliæ navis receptacula piscibus quærens suis, corda quoque gentium fidei gratia replet. Et bene rupto rete socii navis advocatur, quoniam ante Judas proditor, ante Simon Magus, pisces nequissimi, capti sunt, ante Ananias et Sapphira fidei rete subdole tentabant ingredi, ante, ut Joannes testatur, multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant (Joan. vi). Ac deinde Barnabas et Paulus ad gentium sunt apostolatam segregati (Act. xiii).

Et venerunt et impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur. Harum impletio navium, usque in finem sæculi crescit. Sed quod impletæ merguntur, hoc est in submersione premuntur (non enim submersæ, sed tamen sunt periclitatæ), Apostolus exponit, dicens: *In novissimis diebus erunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes,* etc. (II Tim. iii). Nam mergi naves est, homines in sæculum, ex quo elati per fidem fuerant, morum pravitate relabi. Quales et ipse Petrus adhuc in infirmitate positus, hoc loco demonstrat. Unde sequitur:

Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. Quia carnales quique in Ecclesia regimen spiritualium, in quibus maxime Christi persona eminet, a se quodammodo repellunt. Non enim hoc voce lingue dicunt bonis ministris Dei, ut eos a se repellant, sed voce morum et actuum suorum suadent a se recedi, ne per bonos regantur, et eo vehementius quo deferunt eis honorem, attamen factis suis a se recedere admonent, ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod ait: *Exi a me, Domine, quia peccator homo sum.* Quod tamen quia non fecit Dominus, non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit, significat in bonis et spiritualibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbamur commoti, quo quasi securius tranquilliusque vivant, munus ecclesiasticum deserant.

Et ait ad Simonem Jesus: Nolite timere. Confortat Dominus timorem carnalium, animosque fragillum. Consolando erigit, ne quis vel de suæ conscientia culpæ tremens, vel de aliorum innocentia stupens,

A sanctitatis iter formidet aggredi. Quod autem sequitur,

Ex hoc jam homines eris capiens, ad ipsum Petrum specialiter pertinet. Exponit enim ei Dominus quid hæc captura piscium significet. Quod videlicet ipse sicut nunc per retia pisces, sic aliquando per verba sit capturus homines. Totusque facti hujus ordo quid in Ecclesia, cujus ipse typum tenet, quotidie geratur ostendat. Quod vero subjungitur:

Et subductis ad terram navibus, relictiis omnibus, secuti sunt eum, potest significare finem temporis, quo ab hujusmodi salo qui Christo inhæserint penitus recessuri sunt. Sciendum est autem hanc eandem non esse lectionem qua Matthæus et Marcus binos de naviculis piscatores, primo Petrum et Andream, deinde filios Zebedæi a Domino narrant esse vocatos. Non enim eos Lucas nunc a Domino vocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum quod homines esset capturus, insinuat. Quod non ita dictum est, quasi jam pisces nunquam esset capturus. Nam et post resurrectionem Domini legitur eos esse piscatos. Unde datur intelligi eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret quod Matthæus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit. Tuuc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt, tanquam vocantem ac jubentem ut sequerentur.

Et factum est, cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra. Et videns Jesum, et procidens in faciem, rogavit eum dicens, Domine, si vis, potes me mundare. Bene ubi leprosus mandatur, certus non exprimitur locus, ut ostendatur non unum populum specialim alicujus civitatis, sed omnium populos fuisse sanatos. Et quia Dominus ait: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Matth. v), ille qui excludebatur a lege, purgari se Domini potestate præsumens, non ex lege, sed supra legem esse gratiam judicabat, quæ leprosi maculam possit ablueri. Verum ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis est et pudoris, ut unusquisque de suæ vitæ maculis erubescat. Sed confessionem verecundia non repressit, ostendit vulnus, remedium postulavit. Et ipsa religionis et fidei plena confessio est. *Si vis* (inquit), *potes me mundare.* In voluntate Domini tribuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumpsit.

Et extendens manum, tetigit illum dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Nihil medium est inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique dixit, et facta sunt. Vides igitur quod dubitari non potest quia voluntas Dei potestas est. Si ergo voluntas ejus potestas est, qui unius voluntatis asserunt, unius utique asserunt potestatis. Itaque quasi habens potestatem sanandi, et jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit. *Volo* enim dicit, propter Photinum; imperat, propter Arium; tangit, propter Manichæum. Et

lex quidem tangi leprosus prohibet, sed qui Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit, quia sine tactu mundare non poterat, sed ut probaret quia subjectus non erat legi, nec contagium timebat ut homines, sed et quia contaminari non poterat qui alios liberabat, lepra tactu Domini fugaretur, quæ solebat contaminare tangentem. Simulque illud mirabile, quod eo sanavit genere quo fuerat obsecratus: *Si vis, potes me mundare. Volo*, inquit, mundare. Habes voluntatem, habes etiam pietatis effectum.

Et ipse præcepit illi ut nemini diceret. Quare præcipitur nemini dicere, nisi ut doceret non vulganda nostra beneficia, sed premia? ut non solum a mercede abstinemus pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Et vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis, etc. Ostendere se sacerdoti jubetur, ut intelligeret sacerdos eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem, esse curatum; offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus quia legem non solverat, sed impleverat: qui secundum legem gradus, supra legem sanaret eos quos remedia legis non sanaverant. Et bene addidit *In testimonium illis*, hoc est, si Deo credant, si impietatis lepra diacedat. Quod si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id non receperit Ecclesia, meminerit nondum esse cœpisse sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus ejus est. Nondum enim obtulerat in passione holocaustum suum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia priusquam illud quod significabatur confirmatum esset contestatione apostolorum prædicantium et fide credentium populorum. Quia vero typice vir iste peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosus, sed et plenus lepra describitur. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii)*. Illam scilicet, ut, extenta manu Salvatoris, hoc est, incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisce varietate mundentur, possintque cum apostolis audire: *Jam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. xv)*; et qui diutius aominabiles a populi Dei erant castris secreti, jam aliquando templo reddi et sacerdoti queant offerri, illi utique cui dicitur: *Tu es sacerdos in æternum (Psal. cix)*, audientes ab Apostolo: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii)*; offerantque pro emundatione sua sicut præcepit Moyses, id est, exhibeant corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem (Rom. xii).

Perambulabat autem magis sermo de illo, et conveniebant turbæ multæ ut audirent eum, et curarentur ab infirmitatibus suis. Unius perfecta salvatio multas ad Dominum cogit turbas. Ut enim ipse se exterius interiusque doceret esse sanatum, nequaquam perceptum beneficium vel ab ipso a quo acceperat jusus læcet. Quin potius, ut Marcus narrat, evangelistæ functus officio, mox egressus cœpit prædicare et diffu-

A mare sermonem, ita ut jam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad eum undique (Marc. i). Unde merito quæritur quidnam sit quod Dominus nonnulla quæ gessit abscondi jussit, et nec ad horam poterunt abscondi. Nunquid enim unigenitus Filius Patri et Spiritui sancto coæternus hac in re velle habuit quod implere non potuit? Sed notandum quod Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplo actionis præbuit. Miraculum namque faciens et taceri jussit, et tamen taceri non potuit. Ut videlicet electi ejus, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis quæ faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis, prodantur inviti: quatenus et magnæ humilitatis sit quod opera taceri appetunt, et magnæ sublimitatis sit quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit quidquam fieri et minime potuit, sed quid velle ejus membra debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ magisterio exemplum dedit.

Ipse autem secedebat in desertum, et orabat. Quod secedit orare, non ei naturæ tribuas quæ dicit, *Volo, mundare*, et curabat ab infirmitatibus, sed ei quæ extendens manum tetigit leprosum: non quo, juxta Nestorium gemina sit Filii persona, sed quo ejusdem personæ sicut naturæ, sic et operationes sint duæ. Aliter: quod in urbe miracula facit, in deserto vero vel in monte (ut infra legitur) orando pernoctat, utriusque vitæ nobis, et activæ scilicet et contemplativæ documenta præmonstrat, ut nec contemplationis studio quis proximorum curam negligat, nec cura proximorum immoderatus obligatus, contemplationis studia derelinquat: quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendit, abjiciat amor Dei. In monte quippe orare est, relictis infirmarum cogitationum curis, tota mente quemlibet ad æterna supernæ contemplationis gaudia festinare. In deserto secedere et orare est, exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premere, et quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærere, ubi cum illo exteriori cessante tumultu, per interna desideria silenter loquatur.

Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens, et erant pharisæi sedentes, etc. Ubi Dominus sedens docuerit quando scribis et pharisæis considentibus paralyticum curavit, Lucas breviandi gratia præterit, sed Matthæus et Marcus qui narrant, quæstionem facere videntur. Quoniam quidem Matthæus in civitate sua, Marcus in Capharnaum hoc eum fecisse testantur. Quæ difficiliter solveretur, si Matthæus etiam Nazareth nominaret. Nunc vero vel ipsa Galilæa in qua erat Nazareth, intelligenda est dicta civitas Christi, ad distinctionem videlicet regionis transmarinæ Gerasenorum, de qua transfretando, sicut Matthæus scribit, venerat Galilæam. Vel certe ipsa Capharnaum civitas Christi est dicta, quam non nascendo, sed virtutibus illustrando, suam ipse fecerat.

Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus, et quærebant eum inferre et ponere ante eum. Curatio paralytici hujus, animæ post diuturnam illecebæ carnalis inertiam ad Christum suspirantis indicat salvationem. Quæ primo omnium ministris qui eam sublevent et Christo afferant, id est, bonis doctoribus qui spem sanationis opemque intercessionis suggerant, indiget. Qui bene, Marco narrante, quatuor fuisse reperiuntur, sive quia quatuor Evangelii libris omnis prædicantium virtus, omnis sermo firmatur, sen quia quatuor sunt virtutes, quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in æternæ sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim et sapientiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus (Sap. viii)*. Quas nonnulli versis nominibus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, et justitiam appellant.

Et non inveniētes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum per tegulas. Desiderant paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte recluduntur. Quia sæpe anima post infini corporis desidiā ad Deum respiciens, supernæque gratiæ remedio cupiens innovari, prisca consuetudinis obstaculo retardatur. Sæpe inter ipsas orationis secretæ dulcedines, et quasi snave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens aciem mentis, ne Christus videatur, intercludit. Et quid inter hæc agendum? non utique in infimis exterius qua turbæ tumultuantur remanendum, sed tectum domus in qua Christus docet ascendendum, id est, sacræ Scripturæ sublimitas est appetenda, lexque Domini cum Psalmista die noctuque meditanda. *In quo enim corrigit junior viam suam? In custodiendo, inquit, sermones tuos (Psal. cxviii)*.

Et submiserunt illum cum lecto in medium ante Jesum. Patefacto tecto æger ante Jesum submittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis ad notitiam Christi pervenitur, hoc est ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Jesu tegulis connecta describitur, quia sub contemptibili litterarum velamine, si adsit qui reseret doctor, divina spiritalis gratiæ virtus invenietur. Quod autem cum lecto deponitur, significat ab homine in ista carne adluc constituto Christum debere cognosci.

Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua. Hominem Dominus a paralyti curaturus primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum ob nexus culparum, artuum dissolutione damnari, nec nisi his relaxatis membrorum posse recuperatione sanari. Sic et illi paralytico qui juxta probaticam piscinam diu motum aquæ frustra præstolabatur, sanato a Domino dicitur: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat (Joan. v)*. Et bene is cui peccata dimittebantur, homo vocatur, qui hoc ipso quod homo erat, non posset dicere, Non peccavi, simul etiam ut ille qui homini dimittebat, intelligeretur Deus. Intuendum sane quanti propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tanti valuit aliena, ut totus homo repente,

A id est, exterius interiusque jam salvatus essurgeret, aliorumque merito, aliis laxarentur errata.

Et cæperunt cogitare scribæ et pharisæi dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Verum dicunt scribæ, quia nemo dimittere peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus vero Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando falluntur. Errant itaque Judæi, qui cum Christum et Deum esse et peccata dimittere posse credant, Jesum tamen Christum esse non credunt. Sed multo dementius errant Ariani, qui cum Jesum et Christum esse, et peccata posse dimittere Evangelii verbis devicti, B negare non audeant, nihilominus tamen Deum negare non timent. At ipse perfidos salvare desiderans, et occultorum cognitione, et virtute operum, Deum se esse manifestat.

Respondens enim, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Eidem namque Deo qui dicit: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas (Isa. xliii), sapientissimus orator ait: *Tu enim solus nosti corda omnium filiorum hominum (III Reg. viii)*. Eadem ergo, inquit, majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite, quid paralyticus consequatur.

Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata, an dicere, Surge et ambula? Utrum sint paralytico peccata dimissa, solus noverat qui dimittebat. *Surge autem et ambula*, tam ille qui surgebat, quam ii qui surgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, ut probetur spiritale.

Ut autem sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittere peccata. Si et Deus est, juxta memoratum Isaia testimonium, *qui delet iniquitates nostras (Psal. i)*, et *Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata (Matth. ix)*, ergo idem ipse et Deus et Filius hominis est, ut et homo Christus per divinitatis suæ potentiam dimittere peccata possit, et idem Deus Christus per humanitatis suæ fragilitatem pro peccatoribus mori.

Ait paralytico: Tibi dico, surge; tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Spiritualiter de lecto surgere, est animam se a carnalibus desideriis, ubi ægra quiescebat, abstrahere. Lectum vero tollere est, ipsam quoque carnem per continentia frena correptam, spe cœlestium præmiorum deliciis privare terrenis. Ipse enim lectus qui per singulas noctes lavatur a David, id est, pro uniuscujusque noxæ maculis digno pœnitentiæ flumine castigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradysum redire est. Ipsa est enim vera domus, quæ hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude, tandemque restituta per eum qui fraudulento hosti nihil debuit. Aliter. Sanus qui languebat, lectam reportat domum, cum anima peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore referi, ne post

veniam quid, unde iterum juste feriat, admittat. A

Et confestim surgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat, et abiit in domum suam magnificans Deum, etc. Mira divinæ potentæ virtus, ubi nulla temporis interveniente morula, jussa Salvatoris salus festina comitatur. Merito qui adfuerant, danatis blasphemæ jaculis, ad laudem tantæ majestatis stupentia corda convertunt.

Et post hæc exiit, et vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere me. Idem Levi qui Matthæus est, sed Lucas Marcusque propter verecundiam et honorem evangelistæ noluerunt nomen ponere vulgatum. Ipse autem Matthæus juxta illud quod scriptum est, *Justus accusator sui est* (Prov. xviii), in primordio sermonis Matthæum se et publicanum nominat: ut ostendat legentibus nullum debere conversum de salute diffidere, cum ipse de publicano in apostolum, de telonario in evangelistam sit repente mutatus. *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Intelligent Matthæus quid sit veraciter Dominum sequi, relictis omnibus sequitur. Sequi enim, imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quam affectu consecrari potuisset, reliquit propria qui rapere solebat aliena, perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens, non solum lucra reliquit vectigalium, sed et periculum contempsit quod evenire poterat a principibus sæculi, quia vectigalium rationes imperfectas, atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum vel cogitationem sibimet reservaverit. Propter quod justa mercede dum humana sedulus negotia deserit, dominicorum fidelis dispensator meruit esse talentorum.

Et fecit ei convivium magnum Levi, in domo sua. Qui domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exsuperantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, et in ejus qui crediderit recumbit affectum, et hoc est bonorum operum spiritale convivium, quo dives populus eget, pauper epulatur.

Et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes. Viderant publicanum a peccatis ad meliora conversum, locum invenisse pœnitentiæ, et ob id etiam ipsi non desperant salutem.

Et murmurabant pharisæi et scribæ eorum dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? Convivantibus cum Domino publicanis, pharisæi murmurantes de jejuniis gloriantur. Ubi primo legis et gratiæ quanta sit distantia declaratur. Quia qui legem sequuntur, jejuniæ mentis famem patientur æternam. Qui vero verbum in interioribus animæ receperunt alimentis cœlestis, et fontis ubertate recreati, esurire et sitire non possunt. Deinde retributionis futuræ species præfiguratur, quando epulantibus cum Christo electis perfidia superborum jejuna torquebitur. Quibus dicitur, *Meretrices et publicani præcedent vos in regno Dei* (Matth. xxi). Quod si per Matthæi electionem fides gentium

quæ prius mundi lucris inhiabant, sed nunc corpus Christi sedula devotione relinunt, exprimitur, profecto supercilium pharisæorum, Judæorum invidiam, qua de gentium salute torquentur, insinuat.

Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam. Suggillat scribas et pharisæos, qui justos se putantes, peccatorum consortia declinabant. Seipsum namque medicum dicit, qui miro medicandi genere, vulneratus est propter iniquitates nostras, et livore ejus sanati sumus (Isa. lxi). Sanos autem et justos appellat eos, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti, qui ex lege præsumentes, Evangelii gratiam non quærunt. Porro male habentes et peccatores vocat eos, qui suæ fragilitatis conscientia devicti, nec per legem justificari posse videntes, Christi se gratiæ pœnitendo submitunt. Ubi simul ostenditur quod non in pristinis vitiis permanentes, ut pharisæi et scribæ murmurabant, sed pœnitentiam agentes publicani venerint ad Jesum: et ipse quoque Jesus convivia peccatorum ut occasionem haberet docendi, et spiritales invitatoribus suis præberet cibos, adire dignatus sit. Denique cum frequenter pergere ad convivium describitur, nihil refertur aliud, nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, ut et humilitas Domini eundo ad peccatores, et potentia doctrinæ ejus in pœnitentium conversione monstraretur.

At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, et obsecrationes faciunt, similiter et pharisæorum, tui autem edunt et bibunt? Matthæus refert, ipsos Joannis discipulos hæc dixisse Salvatore, unde patet utrosque conjunctos hac eum questione pulsasse. Ubi Joannis maxime reprehendendi discipuli non solum de sui jactantia jejunii, verum quia calumniabantur quam sciebant a magistro prædicatum, et jungebantur pharisæis quos ab eo noverrant condemnatos. Spiritualiter autem discipuli Joannis et pharisæorum jejunant, Christi autem edunt et bibunt, quia sive opera quis legis seu traditiones sequatur hominum, sive ipsum etiam Christi præconium, aure tantum percipiat corporis, spiritualibus abstinentis bonis jejuno corde tabescit. Qui vero Christi membris fidei incorporatur amore, non potest jejunare, quia carne ipsius epulatur et sanguine. Aliter: Joannes vinum et siceram non bibit, Dominus cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit, quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla naturæ: Dominus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere puriores? Sed jejunavit et Christus, ne præceptum declinaret. Manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneret, agnosceret potestatem.

Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare? Veniet autem dies, et cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus. Sponsus Christus, sponsa

Ecclesia est. De hoc sancto spiritalique connubio, apostoli sunt creati. Unde bene Marcus evangelista filios eos appellat nuptiarum, non tantum sponsi, sed etiam sponsæ, volens intelligi quia per lavacri regenerationem, in jus divinæ generationis assumpti sunt. Qui jejulare ac lugere non possunt quandiu sponsum in thalamo vident, et ipsum sciunt esse cum sponsa. Quando verò transierint nuptiæ, et passionis ac resurrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii jejunabunt. Quod autem Lucas non ait ut ceteri: Nunquid possunt filii sponsi aut nuptiarum jejulare vel lugere, sed *nunquid potestis filios sponsi facere jejunare (Luc. v)?* eleganter intimavit eisdem ipsos qui loquebantur fuisse facturos, ut lugentes jejurent filii sponsi, quoniam ipsi essent sponsum occisuri. Notandum vero hunc luctum absentiae sponsi, non nunc tantum, id est, post mortem resurrectionemque ejusdem sponsi, sed et ante incarnationem illius per totum hujus sæculi tempus esse celebratum. Prima quippe tempora Ecclesiae ante Virginis partum sanctos habuere, qui desiderarent incarnationis Christi adventum. Ista vero tempora ex quo ascendi in cælum sanctos habent, qui desiderant ejus manifestationem ad vivos et mortuos judicandos. Neque hic desiderabilis Ecclesiae luctus requievit aliquantum, nisi quandiu hic cum discipulis in carne versatus est. Juxta leges autem tropologiæ sciendum, quod quandiu sponsus nobiscum est, et in lætitia sumus, nec jejulare possumus, nec lugere. Cum autem ille propter peccata a nobis recesserit et avolverit, tunc indicendum jejunium, tunc recipiendus est luctus.

Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a vestimento novo, immittit in vestimentum vetus. Alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo. Cum interrogatus esset Dominus cur discipuli ejus non jejunarent, respondit carnales adhuc quosque, et necdum passionis resurrectionisque suæ fide solidatos, non posse severiora jejunia et continentiae sustinere præcepta, ne per austeritatem nimiam, etiam credulitatem quam habere videbantur amittant. Ipsos ergo adhuc discipulos tanquam vetera vestimenta dicit, quibus inconvenienter novus pannus assuitur, id est, aliqua particula doctrinæ, quæ ad novæ vitæ temperantiam pertinet. Quia si hoc fiat, et ipsa doctrina quodammodo scinditur, cujus particula quæ ad jejunium ciborum valet, inopportune traditur. Cum illa doceat generale jejunium non a concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni lætitia temporalium delectationum, cujus quasi pannum, id est, partem aliquam quæ ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veteræ consuetudini deditis impertiri. Quia et illinc quasi conscisio videtur fieri, et ipsi vetustati non convenit.

Et nemo mittit vinum novum in utres veteres, alioquin rumpit vinum novum utres, et ipsum effunditur, et utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraque conservantur. Eisdem quoque

A veteribus comparat utribus, quos vino novo, id est, spiritalibus præceptis facilius dirumpi, quam id posse continere dicit. Erunt autem jam utres novi, cum post ascensum Domini desiderio consolationis ejus orando et sperando innovantur. Tunc enim acceperunt Spiritum sanctum, quo impleti cum linguis omnibus loquerentur, a Judæis nescientibus, sed tamen vere attestantibus dictum est, quia musto pleni sunt isti. Novum enim vinum jam novis utribus noverat, hoc est Spiritus sancti fervor spiritalium corda repleverat. Aliter. Cavendum doctori, ne animæ nondum renovatæ, sed in vetustate malitiæ perduranti, novorum mysteriorum secreta committat.

Et nemo bibens vetus, statim vult novum, Dicit enim, Vetus melius est. Judæos significat, quibus vitæ veteris saliva imbutis, novæ gratiæ præcepta sorduerant. Quia profecto majorum traditionibus commaculati, dulcedinem spiritalium verborum percipere nequam valebant.

CAPUT VI.

Factum est autem in Sabbato secundo primo cum transiret per sata, pellebant discipuli ejus spicas, et manducabant confricantes manibus. Illoc est quod Marcus ait, quia discipuli propter nimiam eorum qui veniebant ut curarentur importunitatem, ne manducandi quidem spatium habebant, et ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum manibus confricant, et inediam consolantur, vitæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed cibos simplices quærentium. Et nota quod primus apostoli Salvatoris litteram Sabbati destruit, adversum Ebionitas, qui cum cæteros recipiant apostolos, Paulum quasi transgressorem legis repudiant. Unde bene Lucas diem quo Sabbati littera solvi cœperat, *δευτερόπρωτον* hoc est secundo-primum Sabbatum nuncupat, volens intimare Sabbati legalis observantiam cessare ultra debere, et naturalis Sabbati libertatem quæ ad Moysi usque tempora cæterorum dierum similis erat, oportere restitui. Ut sicut Ecclesiam non circumcisio vel cæremoniarum legis, sed fides Abrahæ qua in præputio justificatus est, per dilectionem operata salvat, ita hanc etiam non aliud quam spiritale Sabbatum, quo et ipse Abraham semper a servili, id est, noxia vacabat actione, per septiformem D Spiritus sancti gratiam Deo commendat. Hujus itaque temporis Sabbatum, quo sicut in cæteris diebus utilia quæque licet operari, ad distinctionem Judaici Sabbati quo non iter facere, non ligna colligere, non alia quælibet necessaria facere licebat, secundo-primum appellat. Primum videlicet hoc a secundo prælatum sive temporis ordine, quia per innumera ante legem sæcula, quomodo nunc agitur a patribus agebatur, seu certe gratiæ munere significans ut nil aliud secundo-primum, quam inferiori superius intelligas esse Sabbatum. Nam et primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Nec tamen errat, si quis Dominum Jesum Christum secundo-primum Adam velit appellare, qui merito scilicet et gratia non humanæ nativitatis ordine pri-

num præcesserit Adam, juxta quod de illo præcursor suus ait : *Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat* (Joan. 1). Potest et ita in Sablato secundo primo dictum intelligi, ut unum idemque Novi Testamenti Sabbatum, et secundum et primum sit. Secundum, quia post legale Sabbatum a nobis observatur. Primum, quia et ante decreta legis a justis observabatur antiquis. Mystice autem discipuli per sata transeunt, illa videlicet de quibus Dominus ait, *Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albe sunt jam ad messem, et qui metit, mercedem accipit* (Joan. 14). Et ideo nihil melius esurire, quam salutem intelliguntur, hominum quam ipse messorum primus quondam inter preces esuriens, mox ostensis quas cupiebat dapibus, audit : *Surge, Petre, occide et manduca* (Act. 1). Et mira sacramenti concordia, quia et ibi inactari et manducari jubentur animalia, et hic confricari et nihilominus manducari spicæ referuntur. Hoc est enim : *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, et exiite vos veterem hominem, cum acibus ejus* (Coloss. 3). Quia non aliter quisque transit in corpus Christi, non aliter doctorum profectus sui fructibus pascit. Venere itaque spicæ esse homines a terrena intentione, qua solum mentis quasi radicem fixerant, eruere. Fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa etiam carnis concupiscentia, quasi folliculis atque integumentis aristarum, puritatem mentis exuere. Grana vero manducari est, emundatum quemque ab omni inquinamento carnis et Spiritus, per ora prædicantium, Ecclesiæ membris incorporari. Et bene hæc discipuli apud Marcum, Dominum prægredientes egisse referuntur, quia doctoris necesse est sermo præcedat, et sic cor auditoris gratia supernæ visitationis illustret.

Quidam autem Phariseorum dicebant illis : Quid facitis quod non licet in Sabbatis? Hæc alii Evangelistæ narrant ipsi Domino fuisse magis objecta. Sed sive illi, sive discipulis ejus, sive per plures passim criminantes utrisque sint dicta (neque enim ullus evangelista falsum scribere potuit) tamen quia quidquid a discipulis agitur, ad eum respicit, cujus in agendo magisterium sequuntur, confestim ille juxta quod Esaias ait : *Et arguet in æquitate pro mansuetis terræ* (Isa. 41), falsos legis defensores veris sanctorum devincit exemplis. Ait enim :

Nec hoc legis quod fecit David, cum esurisset ipse et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei et panes propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? Regum narrat historia, beatum David insidias Saulis vitantem ad Abimelech sacerdotem venisse in Nobæ, sibi suisque cibos petisse. At sacerdotem panes communes non habentem, cum solum primo disceret mundos a mulieribus ab heri et nudius tertius suisque pueros, panes consecratos ei dare non dubitasse, melius arbitratum propheta dicente : *Misericordiam volo et non sacrificium* (Matth. 12) de famis periculo homines liberare, quam Deo offerre sacrificium. Hostia enim Deo placabilis, ho-

minum salus est. Opponit ergo Dominus Phariseis calumniatoribus, et dicit : Si et David sanctus est, et Abimelech pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et famæ in causa est, cur eandem famem non probatis in apostolis, quam probatis in cæteris? Quamquam et in hoc multa distantia sit, isti spicæ in Sabbato manu confricant, illi panes comedere Leviticis, et ad Sabbati solemnitatem accedebant. Coquebantur enim panes propositionis ante Sabbatum, et Sabbato mane oblati super sacram mensam ponebantur, bis seni ad alterutros conversi, duas pateris aureis superpositis thure plenis. Quæ permanebant ad aliud Sabbatum, et tunc pro illis alii deportabantur, illi vero sacerdotibus exhibebantur. Et thure incenso in igne sacro in quo omnia holocausta fieri solebant, aliud thus super alios duodecim panes adjiciebatur. Qua hora superveniens David, panesque consecratos accipiens, ostendit figurate sacerdotalem cibum, ad usum transiturum esse populorum. Sive quod omnes vitam sacerdotalem debemus imitari, sive quia omnes filii Ecclesiæ sacerdotes sunt. Ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spirituales.

Et dicebat illis, quia Dominus est Filius hominis etiam Sabbati. Si, inquit, David rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est, et juxta alterius Evangelii fidem sacerdotes Sabbatum per templi ministerium violantes crimine carent, quanto magis Filius hominis, qui verus rex et verus sacerdos, et ideo Dominus est Sabbati, evulsarum Sabbato spicarum noxa non tenetur.

Facium est autem et in alio Sabbato, ut intraret in synagogam et doceret, et erat ibi homo, et manus ejus dextera arida. Sabbatis præcipue Dominus in synagoga docet, operaturque virtutes, non solum propter insinuandum spiritale Sabbatum, sed et propter celebriorem eo die populi conventum. Cui tunc ex antiqua Patrum institutione inoris erat, qui vacare a labore per legem jubebatur, legendis audiendisque Scripturis operam dare. Juxta quod in Actibus apostolorum Jacobus loquitur. Moyses enim a diebus antiquis habet qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur. Nam sicut hi quibus venandi ars est, ubi feras, pisces et volucres abundare didicerint, ibi sua maxime retia tendunt : ita et Dominus semper docuit in synagoga et in templo, quo omnes Judæi conveniebant, volens omnes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Homo sane qui manum habebat aridam, humanum genus indicat infecunditate boni operis arefactum, sed Domini miseratione curatum. Cujus dextera quæ in primo parente dum vetæ arboris poma decerperet, aruerat, per Redemptoris gratiam, dum insontes manus in crucis arbore tenderet, bonorum operum succis est restituta saluti. Et bene in synagoga manus erat arida, quia ubi scientiæ donum majus, ibi gravius est inexcusabilis noxæ periculum.

Observabant autem scribæ et pharisæi si Sabbato cu-

raret, ut invenirent accusare illum. Quia destructionem Sabbati quam in discipulis arguebant probabili magister excusaverat exemplo, nunc ipsum observando magistrum calumniari volunt, ut si Sabbato curet, transgressionis, si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant.

Ipsæ vero sciebat cogitationes eorum, etc. Hoc est quod legimus: Dominus novit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt (Psal. xciii). Et quod sequitur: Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum (Ibid.). De illis dictum est qui legem per Christum adimpletam, nec nobis carnale per hanc, sed spiritale Sabbatum didicerunt esse præceptum.

Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet Sabbato bene facere an male? Præveniens Dominus calumniam Judæorum quam sibi perfida mente paraverant, arguit eos quia legis præcepta prava interpretatione violarint, æstimando in Sabbato etiam a bonis operibus feriandum, cum lex a malis abstinere jubere dicens: *Omnia opus servile non facietis in eo* (Levit. xxiii), id est peccatum: *Omnia enim qui facit peccatum, servus est peccati* (Joan. viii). Eodem præcepto simul et futuri sæculi formam in præsentibus adumbrans, ubi qui per sex sæculi hujus ætates bona fecerunt, in septima quiete malorum tantummodo, non autem et bonorum sint ferias habituri. Nam licet sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude quiescere.

Animam salvam facere, aut perdere? Hoc est hominem curare, an non. Idem est quod præmiserat: *Bene facere, an male.* Non quod Deus summe bonus, auctor mali nobis aut perditionis esse possit, sed quod ejus non salvare, Scripturæ consuetudine perdere dicatur. Sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quod molle obduraverit, sed quod meritis præcedentibus obduratum, misericorditer emollire noluerit. Et nos cum rogamus, *ne nos inducas in tentationem* (Matth. vi), protinus addendo: *Sed libera nos a malo* (Ibid.), manifeste docemur ejus non inducere in tentationem, non esse aliud, quam liberare a malo; ejus perdere animam esse, a perditione salvam non facere. Si quem vero movere quare Dominus cum corpus esset curaturus, de animæ salvatione interrogaverit, intelligat vel animam more Scripturarum pro homine positam, sicut dicitur: *Hæ sunt animæ quæ exierunt de femore Jacob* (Exod. i); vel quod illa miracula propter animæ salutem faciebat, vel quod ipsa manus sanatio salutem animæ significabat, quæ a bonis (ut prædixi) cessans operibus, aridam quodam modo dextram habere videbatur.

Et circumspexit omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus ejus. Sananda manus arida jubetur extendi, quia infruetuosæ debilitas animæ nullo melius ordine quam elemosynarum largitate curatur. Unde Joannes Baptista turbis aciscitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcepit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat* (Luc. iii). Et in Eccle-

siastico dicitur: *Fili, non sit manus tua ad accipendum porrecta, et ad dandum collecta* (Eccle. iv). Frustra enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem beneficium laturus extenderit.

Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu. Magna utique insipientia, eos qui salute plurimum indigebant, de nece Salvatoris agere consilium. Qui quantum nequitiae studeant, ostenditur, cum et hoc in crimen reputant, quod ad verbum illius salvam qui languebat extenderit dexteram. Quasi non eorum quisque majora Sabbatis egerit, cibis portando, porrigendo calicem, cæteraque quæ victui necessaria sunt exsequendo. Neque enim qui dixit et facta sunt, Sabbato laborasse poterat convinci.

Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare. Non omnis qui orat, ascendit in montem. Est enim oratio quæ peccatum facit. Sed qui bene orat, qui Deum orando quærit, hic a terrenis ad superiora progrediens, verticem curvæ sublimioris ascendit. Qui vero de divitiis, aut de honore sæculi, aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis jacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam et si omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen ut formam hominis impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster: *Advocatum enim, inquit, habemus apud Patrem Jesum Christum* (I Joan. ii). Si advocatus est, debet pro meis intervenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quam omnia quæ velit, possit? et advocatus, et iudex est. In altero, pietatis officium; in altero, iustitiae est potestatis.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Forma tibi præscribitur quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cum vis aliquod officium pietatis adorari, quando Christus missurus apostolos prius orare curavit? Vis scire quam mihi, non sibi oraverit?

Et cum dies, inquit, factus esset, vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis. Ubi notandum, quod evangelica et apostolica Scriptura non solum illos duodecim appellat discipulos Christi, sed et omnes qui in eum credentes magisterio ejus ad regnum colorum erudiebantur. Discipuli quippe a *discendo* sunt vocati, ex quorum multitudine quos ipse voluit elegit.

Quos et apostolos nominavit. Apostoli Græce, Latino missi dicuntur. Cujus sacramentum nomine exponens evangelista Marcus, ait: *Et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos prædicare Evangelium.* Et ipse Dominus dicit: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Qui bene duodecim sunt electi, ut videlicet mundi salutem quam verbo prædicarent, suo quoque numero mystice commendarent. Ter enim quater, decus dipondium (*sic*). Hinc est enim quod et superius

dixi, qua cum in typo Ecclesiæ Salomon Domino templum conderet, fecit et mare æneum, in quo sacerdotes laventur, duodecimque illud boum clavis imposuit, quorum tres aquilonem, tres occidentem, tres meridiem, et tres aspicerent orientem, figuratim insinuans quoniam apostoli apostolorumque successores, cunctas orbis quadrati plagas fide et confessione sanctæ Trinitatis essent a peccatorum labe purgaturi.

Simonem quem cognominavit Petrum, et Andream fratrem ejus. Non nunc primum Simoni Petri cognomen indidit, sed longe ante cum a fratre Andrea ad se adductum intus dixit: *Tu es Simon filius Joannæ, tu vocaberis Cephæ, quod interpretatur Petrus* (Joan. 1). Sed cum volens Lucas nomina duodecim apostolorum enumerare, necesse habet Petrum dicere, breviter innuere voluit quod non hoc ante vocaretur, sed ita eum Dominus cognominaverit, quamvis non tunc, sed quando Joannes ipsa Domini verba posuit, intentos videlicet reddens auditores. Nam si hoc ante vocaretur, non ita videres mysterium petræ, putans eum casu sic vocari, non providentia Dei. Ideo voluit eum prius aliud vocari, ut ex ipsa commutatione nominis, Sacramenti vivacitas commendaretur. Idem ergo Latine Petrus, quod Syriace Cephæ, et in utraque lingua nomen a petra derivatum est, haud dubium quin illa, de qua Paulus ait: *Petra autem erat Christus* (1 Cor. 3). Nam sicut lux vera Christus, donavit apostolis ut lux mundi vocentur, sic et Simoni qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen. Cujus alias alludens etymologiæ dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. 16). Violenter ergo quidam Latino vel Græco nomini Hebræum quærentes etymologiam, dicunt Petrum dissolventem, sive disalciantem, vel agnoscentem interpretari: cum et expositio Joannis Evangelistæ cujus memini, et ipsa lingua Hebræa, quæ P litteram omnino non sonat, Hebræum hoc nomen non esse testatur. Abusive enim Petrum pro Petro, sicut et Faulum pro Paulo, et Filatum pro Pilato scribentes, violenter ficto nomini falsam interpretationem subnectunt. Simon autem obediens interpretatur. Porro Andreas, Græcum nomen est, ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, hoc est a viro, virilis appellatur. Quibus recte vocabulis, apostolorum primi decorantur, qui mox agnum Dei a Joanne cognoverunt, eum videre et audire curaverunt. Quod vero Simon ponens mœrorem vel audiens tristitiam interpretatur, illi tempori congruit, quando post resurrectionem viso Domino, vel mortis illius vel suæ negationis mœrorem deposuit, sed suæ festum mortis tristitiam audivit, dicente Domino: *Cum autem tenueris, extendes manus tuas, et alius te cinget et ducet quo non vis* (Joan. 21).

Jacobum, et Joannem, Philippum, et Bartholomæum, Matthæum et Thomam. Pulchre ac reverenter Lucas in catalogo apostolorum usitato nomine Matthæum, in prima vero de telonio vocatione, ut superius admonui, Levin appellare maluit. Ipse vere

Matthæus, juxta quod scriptum est: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris*; et manifeste Matthæum de telonio vocatum, et in ordine se apostolorum publicanum cognominavit, sed et compari suo Thomæ cum a cæteris evangelistis sit prælatum, se in ordine supponit. Jacobus sane et Joannes qui ob eximium virtutis et animi culmen filii tonitruum hoc est, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, sive ut emendatius scribitur, Ιακώβου καὶ Ἰωάννου, sunt a Domino cognominati. Nec frustra. Quorum unus e cœlestibus intonans vocem illam theologice, quam nemo prius edere noverat emisit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*, etc. (Joan. 1). Quæ tanto rotore gravis relinquit, et si aliquanto plus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed et alio sæpe seorsum, et in montem a Domino duci, et aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est filius meus dilectus*. Prisca quoque nomina meritis aptissima gestarunt. Jacobus enim supplantator. Joannes, in quo est gratia, vel Domini gratia dicitur. Nam ille et carnis curam Domino vocante supplantare, et ipsam carnem Herode trucidante gavisus est contemnere. Iste ob amoris præcipui gratiam, quam virginali gloria meruerat, super redemptoris sui pectus in cœna recubuit. Philippus os lampadis interpretatur. Et recte, quia et vocatus a Domino, mox invento Nathanaeli lumen quod agnoverat prædicavit dicens: *Quem scripsit Moyses in lege et prophetæ, invenimus Jesum, filium Joseph a Nazareth* (Joan. 1). Et postmodum quod se de lumine minus scire sentiebat, suppliciter quæsit: *Domine, inquires, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis* (Joan. 14). Bartholomæus Syrus est non Hebræum, et interpretatur *filius suspendentis aquas*, hoc est, Filius Dei. Qui prædicatorum suorum mentes ad cœlestia contemplanda suspendit, ut quo celsa liberius pervolant, eo terrenorum corda feracius dictorum suorum guttis inebriant. Unde bene Moyses de Ecclesia mystice disserens ait: *Quia non est terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terræ Egypti, de qua existis, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ, sed de cœlo pluvias expectans, quam Deus suus invisit omni tempore*. Sæcularis enim sapientia quasi coluber per humum serpit, divina autem de cœlestibus intonat. Matthæus donatus dicitur, videlicet, quia magno Domini munere de telonario publicano in apostoli est et evangelistæ delegatus officium. Thomas, *abyssus* vel *geminus*. Unde et Græce Didymus appellatur, quia quo cæteris diutius dubitavit, eo dominicæ resurrectionis veritatem altius didicit. De quo pulchre Paulinus Nolæ antistes cecinit:

Hic dubius gemino, Didymus cognomine, Thomas, Adjacet, hunc Christus pavidæ cunctamine mentis, Pro nostra dubitare fide permisit, ut et nos Hoc duce firmati, Dominumque Deumque tremantes, Vivere post mortem vero fateamur Jesum Corpore, viva suæ monstrantem vulnera carnis.

Jacobum Alphaei, et Simonem qui vocatur zelotes. Hos cum additamento posuit, ad distinctionem Ja-

cubi Zebedæi et Simonis Petri, vel etiam Judæ tra-
ditoris. Nam et hunc Simonem fuisse dictum, Joannes ostendit, qui ait : *Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simoni Iscariot.* Et Jacobus quidem Alphæi, ipse est qui in Evangelio frater Domini nominatur, quia Maria uxor Alphæi, soror fuit Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ, Joannes evangelista cognominat. Fortasse quia idem Alphæus etiam Cleophas est dictus, vel ipsa Maria defuncto post natum Jacobum Alphæo, Cleophæ nupsit. Cui Simeonem filium genuisse, eumque consobrinum Domini existentem, eo quod Cleophas frater fuerit Joseph, Jerosolymæ post Jacobum rexisse Ecclesiam, historia ecclesiastica tradit; sive hic apostolus Simon, seu quilibet alius Simeon fuerit. Quia vero Jacobus merito filius Alphæi, id est, docti sit cognominatus, ipsi testantur apostoli, qui eum post Domini passionem statim Jerosolymorum ordinaverunt episcopum. Quia et ante sanguinis effusionem verus etiam ipse carnalis desiderii sit supplantator, testatur Hegesippus vicinus apostolorum temporum historicus. *Suscepit*, inquit, *Ecclesiam Jerosolymæ post apostolos frater Domini Jacobus cognomento Justus.* Multi quidem Jacobi vocantur, hic de utero matris sanctus vocatus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, neque unctus est unguento, neque usus est balneo. Huic solitum erat ingredi sancta sanctorum. Siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur in templum, et fixis genibus pro populo deprecabatur. In tantum, ut camelorum duritiam contraxisse ejus genua crederentur. Simon autem Zelotes, ipse est et Simon Cananæus de vico Galilææ Cana, ubi aquas Dominus convertit in vinum. Cana quippe zelus, Cananæus Zelotes interpretatur.

Judam Jacobi, et Judam Iscariot, qui fuit proditor. Et horum distinctionis gratis, nomina duplicavit. Quorum unus, ut ipse in catholica scribit Epistola, frater est Jacobi, qui etiam Thadæus vocabatur. Alter, aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Isachar præsegiū suæ condemnationis vocabulum sumpsit. Isachar quippe quod dicitur *merces*, pretium proditoris insinuat. Iscariot autem quod *memoria mortis* interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatam diutius dominicæ traditionis subiisse piaculum. Qui non per imprudentiam, sed per providentiam inter apostolos eligitur. Quanta enim est veritas, quam nec adversarius minister infirmat? quanta moralitas Domini, qui periclitari apud nos judicium suum, quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem, et ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi, ut tu a socio desertus, a socio proditus, moderate feras tuum errasse judicium, periisse beneficium.

Et descensaens cum illis stetit in loco campestri, et turba discipulorum ejus, et multitudo copiosa plebis.

A Electurus apostolos Dominus in montana subiit, turbas vero docturus ad campestra redit, quia non nisi in humili Christum turbæ videre sufficiunt. Nam hæc est norma qua secutus Apostolus ait : *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Quasi parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed ne nunc quidem poteratis (I Cor. iii).* Apostoli autem ipsi secundum Matthæum quasi perfectiores, et in monte et aperto Salvatoris ore docti esse narrantur. Ubi si quis diligentius utrumque velit evangelistam perscrutari, potest intelligi, cum in monte duodecim discipulos elegit e pluribus, quos et apostolos nominavit, quod Matthæus prætermisit, tunc illum habuisse sermonem quem Matthæus interposuit et Lucas tacuit, hoc est in monte. Ac deinde cum descendisset, in loco campestri habuisse alterum similem, de quo Matthæus tacet, Lucas non tacet, et utrumque sermonem eodem modo esse conclusum.

Ab omni Judæa et Jerusalem et maritima, et Tyri et Sydonis, etc. Maritimam multitudinem non a proximo mari Galilææ (neque enim hoc miraculi loco poneret), sed a mari magno reor esse cognominatam, in qua etiam Tyrus et Sidon comprehendi poterant. Verum, quia gentium civitates sunt, Judæis quidem sorte datæ, sed non ab eis possessæ, eo quod hostes exterminari nequirent, consulte nominatim ponuntur, ut quanta sit fama virtusque Salvatoris intimetur, quæ exteras etiam ad sanitatem doctrinamque capessendam civitates accersiat. Ubi notandum quia Dominus etsi venientibus ad se gentilibus misertus sit, unde et puerum centurionis et Chananææ filiam approbata petentium fide curavit, non tamen eorum civitates intras-e reperitur, ne videlicet occasionem querelæ Judæis calumniantibus suggereret, sed perfectam potius salutem gentium passionis et resurrectionis suæ temporis reservaret. Quo imminente tempore gentilibus eum videre quærentibus ait : *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum offert (Joan. xii).*

Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes. Et supra leprosus Domino tangente mundatur, et hic omnis turba quæ eum tangere potuit spiritus illius virtute sanatur. Tacitus ergo Salvatoris, opus est salutis. Quem tangere, est fideliter in eum credere. A quo tangi est ejus munere firmari. Sed unusquisque in suo sensu abundat. Turbæ quæ de longe ad audiendum confluunt, descendentes in campum Domini curantur tactu. Discipuli qui in minoribus jam sunt instituti, in montis cacumine ad majora provehuntur. E quibus etiam eliguntur, qui eum transfiguratum secreto in monte speculentur. Unus præ omnibus quasi sublimioris sapientiæ fonte inebriandus, magistri recumbit in pectore. Raroque uspiam vel turbas Dominum ad altiora sequi, vel quempiam debilem invenies in monte curari, sed extincta febre

libidinum, accensaque scientiæ luce, pedetentim quemque ad culmen subire virtutum. Nam et in Veteri Testamento Moyses solus cum Josue montem Dei ascendens; ad regendum vulgus in campo donec redirent, Aaron ordinavit et Hur. Aaron quippe qui interpretatur *mons fortitudinis*, singularem dominicæ Incarnationis excellentiam. Hur vero qui *ignis* dicitur, donum sancti Spiritus insinuat. Quia plures in Ecclesia parvuli, et si comitari magistros ad penetranda summæ Divinitatis arcana nequeunt, dominicæ tamen Incarnationis sacramentis redimi, et Spiritus sancti possunt ardore signari.

Et ipse, elevatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Et si generaliter omnibus loquitur, specialius tamen oculos Salvator in discipulos levat, ut his qui verbum intentæ cordis aure percipiunt latius saporis intimi lamen aperiat. Cui simile est quod Matthæus ait: *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu (Matth. v).* Nam quibus os in monte sedens aperit, ut magna sublimeret audiant, in eos oculos stans in campo dirigit, ut audita patenter intelligant. Beati itaque pauperes. Non utique omnes, sed illi tantummodo qui omne præsentis sæculi, tametsi altum videtur, pro nihilo culmen ducunt. Qui merito regni cœlestis perhibentur munere digni, quia delectationis humanæ probantur cupiditate nudati. Qualem se rex David pauperiem sustinuisse declarans ait: *Ego vero egenus et pauper sum.* Et alibi non modo terrestria, sed et ipsa pro Domino supercœlestia parvi pendens dicens: *Quid enim mihi restat in cœlo, et a te quid volui super terram (Psal. LXXI)?* mox ubi spei suæ fixisset anchoram, subdendo manifestat: *Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Alioquin nonnulli miserrima conditione paupertatis, et hic sæculi gaudiis ob inopiam rerum, et ibi regno Dei ob meritorum nequitiam carent.

Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Quid esurire beati, qui sitire debeant, Matthæus exponit, videlicet justitiam, apertissime nos instituens nunquam nos satis justos æstimare debere, sed quotidianum justitiæ semper amare, imo ardere profectum. Cujus perfectam saturitatem non in hoc sæculo, sed in futuro posse provenire supernorum desiderio Psalmista flagrans ostendit, qui ait: *Ego autem cum justitia apparebo in conspectu tuo, satiabor dum manifestabitur gloria tua (Psal. xvi);* potest et simpliciter accipi: *Beati qui nunc esuritis,* qui castigatis corpus vestrum et servituti subiectis (*I Cor. ix*), qui in fame et siti verbo operam datis (*II Cor. xi*), quia cœlestium tunc gaudiorum habetis ubertate perfui.

Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Non temporariam damna commodorum, sed virtutum detrimenta spiritualium qui flet, æterna beatitudine consolantur. Ubi non nostra solum, sed et proximi jubentur commissa deslere. Quem si ut nos diligimus,

A consequenter illius et profectu nos gratulari, et defectu necesse est tribulari; nec solum tribulari, verum ad lacrymas usque succendi. Sic enim Samuel et David, peccatum Saulis et interitum lugent. Sic peccatricem Dominus ipse flevit super civitatem, et mœstis compassus sororibus, Lazarum quem divina erat majestate resuscitaturus, humana prius miseratione deflebat. Mystice significans eos qui peccati morte sopiuntur, ut reviviscere queat a proximis esse plangendos. Quod autem nunc fientes risuros esse promittit, non pueriliter accipiendum, sed Scripturæ more risus nomine mentis exsultatio et affectus quidam lætior intelligendus est esse designatus. Sicut Sara: *Risum (inquit) mihi fecit Deus (Gen. xxi).* Et in Job dictum est: *Os autem veracium replebitur risu.* Per quæ (ut dixi) nomina, gaudium animæ figuratur interius.

Beati eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et expronaverint. Qui propter divitiis hæreditatis Christi in sanctis, propter panem vitæ æternæ, propterque spem cœlestium gaudiorum, fletus esuriam paupertatemque pati desiderat, beatus est. Multo autem beatior, qui has inter adversa virtutes servare non trepidat. Quia odiant licet homines corde nefando, dilectum cor Christo lædere nequeunt. Separent et synagoga depellant, Christus invenit et confirmat. Exprobrent nomen Crucifixi, ipse commortuos sibi conresuscitat, et consedere facit in cœlestibus (*Ephes. ii*).

Et ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. Nomen vestrum quod dicit, nomen Christianorum significat, quod a gentibus Judæisque sæpissime quantum ad ipsos memoriæ abrasum, et ab hominibus est ejectum, nulla jam existente causa odii, nisi propter filium hominis, quia videlicet, nomen Christi, credentes suum voluerint facere cognomen; atque ideo nominis summi persecutores, hominum non immerito nomine notantur. *Beati (inquit) eritis, cum vos oderint homines,* docens eos ab hominibus insectandos, sed ultra homines esse beandos.

Gaudete in illa die, et exsultate. Ecce enim merces vestra multa in cœlo. Non hoc a quolibet patiente, sed ab eo qui supernæ tantum mercedis intuitu patitur, præceptum potest impleri, ut scilicet inter odia cordium, inter probra linguarum, inter ipsas persequentium manus, æquali, imo lætiori adhuc corde versetur, non ad hoc nostri similes valeant, sed eorum qui ibant gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habitus sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (*Act. v*). Qui ergo multa in terris pro Christo sustinet adversa, multa in cœlis a Christo recipiet dona. Cæterum quanta ab Elia verborum jacula falsi sustinuerunt prophetæ, quos deridens aiebat: *Clamate voce majore: Deus enim est Baal, et forsitan loquitur, aut in diversario est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur (III Reg. xviii).* Quantum dedere stragem qui octingenti simul et quinquageni sunt interempti? Verum quia Baal et non

Christus in causa erat, nec irrisi gaudabant, nec occisi palmam, sed pœnam meruere perennem.

Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Bene exemplo adhortatus est, quia vera dicentes solent persecutionem pati. Nec tamen ideo prophetae antiqui timore persecutionis, a veritatis prædicatione defecerunt. Notandum sane quia sicut Matthæus per octo quas posuit beatitudines octavam spei nostræ perfectionem quæ resurrectionis gloria dedicatur insinuat, ita Lucas per quatuor virtutes amplectitur cardinales. *Beati enim pauperes*, qui per temperantiam a mundi refrenantur illecebris. *Beati esurientes*, qui sua fame commoiti esurientibus esse miserendum, et ipsi per justitiam miserentur ut valent. Nam elemosynam qua Christo non nostra donamus, sed sua reddimus, justitiam recte dici testatur Psalmista, qui ait : *Disperdit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi* (Psal. cxi). Justitia est enim, qua sua cuique tribuimus, nemini quidquam debentes, nisi ut invicem diligamus. Beati qui per prudentiam inter bonum dignoscentes et malum, occidua flere, et ad æterna norunt anhellare. Beati qui per fortitudinem fidei omnia valent molesta tolerare. Igitur, qui necdum consummatæ virtutis arcem conscendere valent, generalis interim perfectionis sunt beatitudine perfovendi. Quatenus a bonis paulatim ad meliora progressi, dum consistenti in planitie Domino libenter auscultant, ad hunc quandoque in monte sedentem sublimiter ascendunt. Nam quorum adhuc edomandis instruendisque cordibus insistit, hos quasi stans, qui situs est laborantis, affatur. Quos vero longo studii spiritualis exercitio promptos jam ac dociles invenit, his libertate ac dignitate magistri, quasi quietus Salvator residens, mystica quæque de supernis intimat. Quæ spiritualium differentia profectuum, in Israeliticæ plebis est habitu pulcherrimis expressa figuris. Ubi vulgus omne quibuslibet vestibus utens, in quatuor angulis palliorum hyacinthinas sibi limbras est facere præceptum. Sacerdotes quatuor habere vestes, totidem mysticis coloribus mira varietate distinctas. Pontifices et ea quæ sacerdotes et alia quatuor indumenti genera, colorum quidem eorundem, sed sublimioris gratia dignitatis, et auro interlucente corusea, et patriarcharum atque ipsius domini nomine redimita gestare. Quæ per singula vel exponere, vel solum proponere, proprii industriam spectat operis.

Verumtamen, vœ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram. Quod sit vœ divitibus adfuturum, a contrario melius intelligitur, ubi pauperum dicitur esse regnum Dei. A quo se regno per omnia, qui hic consolari quærunt, alienant, audituri a justo iudice : *Filii, recordamini quia recepistis bona in vita vestra* (Luc. xvi). Ubi notandum quod non tam divitiarum quam divitiarum amor in culpa est. Non enim omnis qui habet divitias, sed ut Ecclesiastes ait : *Qui amant divitias, fructus non capient ex eis* (Eccl. v), quia qui habita temporalia vel animo contemnere, vel pauperi

neavit erogare, usu quidem horum delectatur ad præsens, sed fructu, quem dando, poterat acquirere, carebit in posterum. Et alibi legimus : *Beatus dives, qui inventus est sine macula, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia et thesauris* (Eccl. xxxi).

Vœ vobis, qui saturati estis, quia esurietis (Luc. xvi). Saturatus erat dives ille purpuratus, quando epulabatur quotidie splendide, sed dirum vœ sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. Aliter. Si beati sunt illi qui justitiæ semper esuriunt opera, infelices e contrario sunt æstimandi qui sibi in desideriis placentes, nullam veri et inconcussi boni famem patiuntur, satis se rati beatos, si non ad tempus sua voluptate priventur.

Vœ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. Et Salomon ait : *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat* (Prov. xiv). Et iterum : *Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum, ubi lætitia* (Eccl. vii). Manifeste docens stultitiam, ridentibus prudentiam, ut supra docuimus, flentibus semper ascribendam.

Vœ cum bene vobis dixerint omnes homines. Hoc est, quod Psalmista deplorat, quoniam *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur* (Psal. Hebr. x). Cui non minima pœnæ pars est sua scelera non modo non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Unde provide Dominus non ait : *Vœ, quia bene vobis dicunt homines, quasi distante aliquantum tempore culpam tardius pœna sequatur, sed vœ* (inquit) *cum bene vobis dixerint omnes homines.* Quia ipsa peccati nutrix adulatio; sicut oleum flammis, sic in culpa ardentibus solita ministrare fomentum, maxima est utique pœna peccantium. Nam quomodo pauperes esurientes et flentes, malorum decet improbitate probari, ita divitiis, epulis, risuique vacantes, per districti iudicis iram male obsequentium clientela majorem foventur ad pœnam.

Secundum hæc enim, faciebant prophetis patres eorum. Pseudopropheta significat, qui et ipsi sæpe in Scriptura sacra prophetae solent appellari, eo quod ob captandum vulgi favorem futura præfari, id est, præloqui contentur. Unde dicit Ezechiel : *Vœ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. Quasi vulpes in deserto, prophetæ tui Israel erant* (Ezech. xiii). Itaque Dominus in monte beatitudines solummodo proborum, in campo vero etiam vœ describit reproborum. Quia rudes adhuc auditores minis necesse est, ac territoribus ad bona compelli, perfectos autem sat est præmiis invitari.

Sed vobis dico, qui auditis : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Quia dixerat supra quid ab inimicis pati possint, nunc qualiter ipsi cum eisdem inimicis agere debeant ostendit. Multi autem putant sufficere virtutibus non odiasse inimicos, cæterum diligere plus præcipi, quam humana natura patiatur, non videntes, quia et Moyses, Samuel et

Stephanus pro inimicis orabant, et mortuos David **A** placuit inimicos. Neque enim Dominus impossibilia, sed perfecta juberet. Non deficientes ergo dum tempus est, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

Benedicite male dicentibus vobis, orate pro calumniantibus vobis. Et hæc sævique similes egisse, testatur Apostolus, qui ait: *Maledicimur, et benedicimus. Blasphemamur, et obsecramus (I Cor. iv).* Sed hic merito movet, quomodo huic præcepto Domini non sit adversum, quod et in prophetis inveniuntur multæ imprecationes adversus inimicos, quæ maledictiones putantur, sicuti est illud: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et cætera, quæ ibi dicuntur.* Joannes apostolus ait: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.* Ubi primo videndum quia prophetæ per imprecationem quid esset futurum, cecinerunt, non optantis voto, sed spiritus prævidentis, qui maxime solent figura imprecationis futura prædicere, sicut figura præteriti temporis ea quæ ventura erant sæpe cecinerunt. Deinde in Apostoli verbis intelligendum esse quosdam fratres, pro quibus orare non nobis præcipitur, cum Dominus etiam pro persecutoribus nostris orare nos jubeat. Quæ solvi quæstio non potest, nisi fateamur esse aliqua peccata in fratribus inimicorum persecutione graviora. Fratres autem Christianos significari, multi divinarum Scripturarum documentis probari potest. Peccatum ergo fratris ad mortem puto esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, et adversus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, invidentiæ facibus agitur. Peccatum autem non ad mortem est, si quisquam non amorem a fratre alienaverit, sed officia fraternitatis debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter et Dominus in cruce ait: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxiii).* Nondum enim gratiæ Spiritus sancti participes facti, societatem sanctæ fraternitatis inierant. Et beatus Stephanus orat pro eis, a quibus lapidatur, quia nondum Christo crediderant, neque adversus illam communem gratiam dimicabant. Et apostolus Paulus propterea, credo, non orat pro Alexandro, quia jam frater erat, et ad mortem, id est, invidentiam, fraternitatem oppugnando peccaverit. Pro his autem qui non abruperant amorem, sed timore succubuerant, orat ut eis ignoscatur. Sic enim dicit: *Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddet illi Dominus secundum opera illius; quem et tu evita, valde enim resistit nostris sermonibus (II Tim. iv).* Deinde subjungit, pro quibus orat, ita dicens: *In prima mea defensione nemo mihi adsuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur (Ibid.).* Ista differentia peccatorum, Judam tradentem a Petro negante distinguit.

Si quis te percussit in maxillam, præbe et alteram. Non ait, cum qui te percussit noli tu percutere, quan-

quam hoc etiam magnam præceptum sit, sed ait: Para te adhuc percuti. Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis, quos multum diligunt, tanquam filiis, vel quibuslibet dilectissimis suis ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, a quibus multa sæpe patiuntur. Et si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus, medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum quorum saluti consulere vellent imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit, quia nihil innocentius est eo qui in virtute perfectus est. Multi autem alteram maxillam præbere noverunt, diligere vero illum, a quo feriuntur ignorant. At vero ipse Dominus, qui utique præcepta quæ docuit primus implevit, percutienti se in maxillam ministro sacerdotis non præbuit alteram, sed insuper dixit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me cædis (Joan. xviii)?* Non tamen ideo paratus corde non fuit, non solum in alteram maxillam cædi pro salute omnium, sed etiam toto corpore crucifigi.

Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Quod de vestimento et tunica dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit.

Omni autem petenti te, tribue. Omni petenti, inquit, non omnia petenti, ut id des quod dare honeste et juste potes. Quid si enim pecuniam petat, qua innocentem conetur opprimere? Quid si postremo stuprum petat? Sed ne multa persequar, quæ sunt innumerabilia, id profecto dandum est, quod nec tibi nec alteri noceat, quantum sciri aut credi ab homine potest. Et cui juste negaveris, quod petit, indicanda est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te tribues, quamvis non semper id quod petit, tribues. Et aliquando melius aliquid tribues, cum petentem injusta correxeris.

Et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. De veste, domo, fundo, jumento, et generaliter de omni pecunia dicit. Utrum autem de servis accipiendum sit, magna quæstio est. Non enim Christianum oportet sic possidere servum, quomodo equum aut argentum. Quanquam fieri possit, ut majore pretio valeat equus, quam servus, et multo magis aliquid aureum vel argenteum. Sed ille servus, si rectius et honestius, et ad Deum colendum accommodatius abs te domino educatur aut regitur, quam ab illo potest, qui eum cupit auferre, nescio utrum quisquam dicere audeat, ut vestimentum eum debere contemni. Hominem namque homo tanquam seipsum diligere debet, cui ab omnium Domino etiam ut inimicos diligat imperatur.

Et prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter. Quia *charitas patiens est, benigna est,*

non tantum injurias inimici fortissime suffert, sed amici quoque gratiam benignissime prævenit. Nam redamare amantem, cunctos natura docuit. Non amantem vero beneficiis ad amorem cogere Christi solum doctrina perfectos instituit. Qui cum nos priores, prout nobis fieri velimus, aliis facere juberet, eundem mox æsensum latius astruendo firmavit, dicens :

Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Nam et peccatores diligentes se diligunt, etc. Si etiam peccatores, publicani et ethnici, erga dilectiores suos natura duce norunt esse beneficii, quantum vos (inquit) quibus ut gradus professionis eximior, ita cura necesse est sit virtutis uberior, latiori sinu dilectionis amplecti debetis etiam non amantes? Unde quæsitum dignum videtur quomodo cum Dominus eos qui diligentes se solum diligunt, benefacientibus sibi benefaciunt, amicis fenerantur, non modo perfectam non habere charitatem, verum peccatoribus æquiparari testetur, ille pectoris dominici reubitor Epistolam de Dei et proximi dilectione consummans, non uspiam inimicos monuerit esse diligendos, sed absolute dixerit : *Quia si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas Dei in nobis perfecta est (1 Joan. 14)*. Quod si quem movet, sciat eum non de inimicorum amore tacuisse, sed et illos fratrum nomine comprehendisse fraternique amoris intuitu diligi, et pro eis præcepisse orari. Scilicet, ut non semper inimici remaneant, sed respiscant a diaboli laqueis, nobisque germano fœdere socientur. Nec durum videatur, quod nondum credentes, propter spem tamen credendi fratres appellari posse dicimus. Nam idem Joannes, eos etiam filios Dei vocitare legitur. *Quia Jesus (inquit) moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filius Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum (Joan. 11)*. Quandiu enim dispersi, nondum filii sunt Dei, sed conveniendo in unum, jam efficiuntur filii.

Verumtamen diligite inimicos vestros, et benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes. Quia dilectionem beneficiumque mutuum peccatorum, infructuosa redarguit, nunc qualiter hæc a fidelibus fructuose fieri debeant, ostendit. Mutuatur autem omnis qui accipit, etiam si non ipse solviturus est. Cum enim misericordibus Deus plura restituat, omnis qui beneficium præstat, feneratur. Aut si non placet accipere mutuantem, nisi eum qui accipit redditurus, intelligendum est dominum ipsa duo genera præstandi esse complexum. Namque aut donamus, quod danus benevole, aut reddituro commodamus. Quia enim multi (ut scriptum est) quasi inventionem æstimaverunt fenus, et molestiam præstiterunt his qui se adjuverunt, multi non causa nequitiae non fenerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Huic etiam infirmitati divina medetur auctoritas, dicens : *Et mutuum date, nihil inde sperantes (Luc. 6)*. Id est, non in homine spem mercedis figentes. Qui sive reddat quod commodastis, reddet et Deus quod illo jubente fecistis. sive non reddat, hæreditas vestra in æternum

erit. Mutuatur enim peccator, et non solvit, *justus autem miseretur et commodat (Psal. cxi)*. *Quoniam benedicentes eum, possidebunt terram (Psal. xxxvi)*. Et alibi cum diceret : *Jucundus homo qui miseretur, et commodat*, continuo subjunxit : *In memoria æterna erit justus (Psal. cxi)*.

Et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi. Nulla major potest esse merces, quam filios hominum terrigenas, efflicti filios Altissimi, qui in caelis est. Itaque quod ait : *Et eritis filii Altissimi*, ex illa regula est intelligendum, qua et Joannes dicit : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Unus enim naturaliter filius est, qui nescit omnino peccare. Nos autem potestate accepta efficiuntur filii, in quantum ea, quæ ab illo præcipiuntur implemus. Unde apostolica disciplina adoptionem appellat, qua in æternam hæreditatem vocamur, ut cohæredes esse possimus. Igitur non ait : *Facite ista, quia estis filii, sed facite ista, et eritis filii*. Cum autem ad hoc nos vocat per ipsum Unigenitum, ad similitudinem suam nos vocat.

Quia ipse benignus est (inquit) super ingratos et malos, etc. Benignus est Deus super ingratos et malos, vel multiplici scilicet, sua misericordia, quæ etiam jumenta salvat, temporalia bona largiendo, vel ad caelestia dona singulari gratia, qua electos solum glorificat, inspirando. Sed sive hoc, sive illud, sive utrumque intelligas, magna Dei bonitate fit, quæ nobis imitanda præcipitur, si filii Dei esse volumus.

Nolite judicare, et non judicabimini; nolite condemnare et non condemnabimini. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta quæ dubiamur est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est : *Ex fructibus eorum cognoscetis eos, de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, sicuti sunt stupra, vel blasphemiae, vel furta, vel ebrietas, et si qua sunt talia, de quibus nobis judicare permittitur. De genere autem ciborum, quia possunt bono animo et simplici corde sine vitio concupiscentiae quicumque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus judicari eos qui carnibus vescabantur, et vinum bibebant, ab eis qui se ab hujusmodi alimentis temperabant. Qui manducat (inquit) non manducantem non spernat; et qui non manducat, manducantem non judicet (Rom. 14)*. Ad hoc pertinet etiam illud, quod alio loco dicit : *Nolite ante tempus quidquam judicare quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis (1 Cor. 14)*. Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant, quæ bono et malo fieri possunt, de quibus temerarium est judicare, maxime ut condemnemus. Horum autem veniet tempus, ut judicentur, cum *Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis (Ibid.)*. Duo sunt autem, in quibus temerarium judicium cavere debemus, cum incertum est quo animo quidque factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit, qui nunc vel malus vel bonus apparet.

Dimittite, et dimitemini. Date, et dabitur vobis. Dimittere nos injurias, dare beneficia jubet, ut et nobis peccata dimittantur, et vita detur æterna. Qua sententia brevi, sed eximia, cuncta quæ latissime de conversando cum inimicis mandaverat, comprehendendo concludit.

Mensuram bonam confertam et coagitatam et superfluentem dabunt in sinum vestrum. Huic simile est, quod a'ibi dicit: *Et et ipsi recipiant vos in æterna tabernacula (Luc. xvi).* Non enim pauperes ipsi, sed Christus mercedem his, qui eleemosynam fecere redditurus est. Quam tamen in sinum dare dicuntur, quia promerendo illius occasionem dedere, cum vel egentes misere, vel improbe sævientes, fortiorum sunt et tolerati patientia, et beneficentia sustentati, et ad ipsam aliquoties fidem dulci gratia provocati.

Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Et Apostolus ad eleemosynam Corinthios hortans, inter alia dicit: *Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet (II Cor. ix).* Potest autem et de omnibus quæ mente, manu, lingua gerimus, accipi. Quia tu reddes singulis, inquit, secundum opera eorum.

Dicebat autem illis et similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadent? Sensus hujusce sententiæ pendet ex superioribus, ubi de danda eleemosyna et injuria dimittenda præcipitur. Si te (inquit) ira contra violentum, et contra petentem philargyria, cæcaverit, nunquid tua mente vitiosa vitium ejus curare poteris? aut ille solus, qui injuriam fecit, et non tu etiam, qui ferre nesciebas, reus deputaberis? At si mitem te tranquillique pectoris ejus improbitas invenerit, et ille ad poenitentiam movebitur, et tu patientiæ præmio donaberis, quia cæcum vidente oculo, hoc est, corde sereno, ducere curabas ad lumen.

Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. Si magister, qui utique quasi Deus potuit, non suas ultum ire injurias, sed ipsos maluit insecutores patiendò reddere mitiores, eandem necesse est discipuli, qui puri homines sunt, regulam perfectionis sequantur.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est non consideras? Et hoc ad superiora respicit, ubi cæcum a cæco duci, id est, peccantem a peccatore castigari non posse præmonuit. Multi enim superbia, vel odio, philargyria, vel avaritia, vel alio quolibet crimine præventi, lævia hæc aut nulla judicantes, acerrime corripunt eos quos subita viderint ira turbatos, oculum mentis a solito puritatis statu, quasi festuca irruente, mutasse, atque immemores dominici præcepti, quod ait: *Nolite condemnare, et non condemnabimini (Luc. vi),* magis amant vituperare et damnare, quam emendare atque corrigere.

Et quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine, ejectionem festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? Hæc cum fratre agis, si (verbi gra-

tia), quod ira ille peccavit, tu odio reprehendis. Quantum autem inter festucam et trabem, quasi tantum inter iram distat atque odium. Odium est enim ira inveterata, quasi quæ vetustate ipsa tantum acciperit ut merito appelletur trabs. Fieri autem potest, ut si irascaris homini, velis eum corrigi. Si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigere. Et ideo impossibile dicitur ut festucam de fratris oculo demat, qui suo trabem gestat in oculo.

Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies, ut educaas festucam de oculo fratris tui. Id est, primo abs te expelle odium, et deinceps poteris jam eum quem diligis emendare. Et est vere multum cavendum et molestum hypocritarum, id est, simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accusationes odio et livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo pie cauteque vigilandum est ut cum aliquem reprehendere vel objurgare necessitas cœperit, primo cogitemus utrum tale sit vitium quod nunquam habuimus, vel quo jam caruimus. Et si nunquam habuimus, cogitemus et nos homines esse, et habere potuisse. Si vero habuimus, et non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem aut objurgationem, non odium, sed misericordia præcedat. Ut sive ad correctionem ejus, propter quam id facimus, sive ad perversionem valuerit (nam incertus est exitus) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus, sed tamen congemiscamus, et non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Raro ergo, et magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt. Ita tamen, ut etiam in his ipsis, non nobis, sed Deo, ut serviamus, instemus; ipse est enim finis, ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus eijcere festucam de oculo fratris.

Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos; neque arbor mala, faciens fructum bonum. Contra hypocritam quæ cœperat exsequitur. Si veram (inquit) et non fictam vis habere justitiam, quæ verbis ostentas, etiam factis compensare curato, ut bona existens arbor, bonis orneris et fructibus. Quia et si se fingat hypocrita, non est bonus, qui facit opera mala. Et si reprehendat insontem, non ideo malus est qui facit opera bona.

Unaquaque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Qui sit fructus quo mala bonave dignosci debeat arbor, Apostolus ostendit, dicens: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixa, dissensiones, hæreses, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, et his similia, quæ prædico vobis, sicut paradisi. Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, longani-*

mitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia (Galat. v). Cæterum elemosyna, vel oratio, vel jejunium, fructus quidem est proprie bonorum, sed nonnunquam simulate etiam usurpatus a malis. De quibus Dominus ait: *Quia receperunt mercedem suam* (Matth. vi). Et alibi: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Matth. vii). Sed non ideo debent oves odisse vestimentum suum, quod plerumque illo se occultant lupi, dum aliud ostentant ad decipiendum, aliud exerunt ad deprædandum vel interficiendum eos qui sub isto vestitu ovino lupos videre non possunt. Hic ergo non est fructus, de quo cognosci arborem monct, sed ille qui est supra monstratus.

Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Spinæ reor et rubum sæculi curas et punctones esse vitiorum, de quibus peccanti homini dictum est: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii). Ficus vero et uvam, dulcedinem conversationis novæ, quam Dominus in nobis esurit, et fervorem dilectionis, qui lætificat cor hominis. De quibus Evangelio coruscante vox turturis in terra longe lateque resonat, *ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem* (Cant. ii). Non autem de spinis ficus, non uva de rubo colligitur. Quia mens ulluc veteris hominis consuetudine depressa simulare potest, sed fructus novi hominis ferre non potest. Quod si quis objicere voluerit, ac dicere, quod et Moyses de rubo vindemiarit uvam, quando a cognito gentili consilium utile suscepit, et de spinis collegerat ficus hi quibus dictum est de Pharisæis: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite* (Matth. xxiii); sciat quia sicut verax nonnunquam palmes sepi involuta recumbit, portansque fructum spina suam non usibus servat humanis, sic dicta vel acta malorum, si quando bonis prosunt, non hoc ipsi faciunt mali, sed sit de illis superno providente consilio.

Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo profert malum. Idem thesaurus cordis, quod radix est arboris. Et quod de corde profertur, idem est, quod arboris fructus. Qui ergo thesaurum in corde patientiæ perfectique habet amoris, optimos nimirum fructus effundens, diligit inimicum, benefacit odienti, benedicit maledicenti, orat pro calumniante, percutienti se vel despolianti non reluctatur, omni petenti tribuit, sua ablata non repetit, non judicare, non condemnare desiderat, errantem patienter amanterque corrigit, et cætera, quæ supra Salvator edocuit. At qui nequam thesaurum corde servat, odit amicum, maledicit diligenti, maledicit benedicenti, et cætera, quæ dominicus sermo redarguit, bono thesauro contraria peragit. Qui ne sibi frustra blandiretur ex eo quod sequitur:

Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quasi non fructus arboris, sed folia, hoc est, verba solum, et non magis opera, vel veri Christiani, vel hypo-

critæ quærantur, consequenter Dominus adjungit:

Quid autem vocatis me Domine, Domine, et non facitis, quæ dico? Ac si aliis verbis ita diceret: *Quid folia rectæ confessionis vos germinare jactatis, qui nullos operis boni fructus ostenditis?* Unde Apostolus pretiosum a vili separatus, hoc est, bonum thesaurum a malo, bonam arborem a mala, perfectum boni magistri discipulum ab hypocrita, ducem videntem a cæco secreturus, ait: *Veniam autem ad vos, si Dominus voluerit, et cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem.* Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute (I Cor. iv). Per oris ergo locutionem Dominus universa, quæ vel actu, vel fatu, vel cogitatu de corde proferimus insinuat, quæ magis quam hominibus dicta nuda et aperta sunt oculis ejus. Nam et moris est Scripturarum, verba pro rebus ponere. Unde Psalmista: *Dic* (inquit) *animæ meæ, salus tua ego sum* (Psal. xxxiv). Et Ezechias: *Non fuit verbum, quod non ostenderim eis* (Isai. xxxix). Qui utique rerum et non verborum Chaldæis revelarat arcanæ. Itemque Apostolus: *Et nemo dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* (I Cor. xii). Pro eo ut diceret, nemo Dominum Jesum intellectu cernit, nemo voluntate amplectitur, nisi per gratiam Spiritus sancti

Omnis qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum. Multa Dominus supra de aperte bonis malive, multa de vere ac simulate bonis disputans, quibus tribus personis omne, opinor, hominum genus comprehendit, totum suum sermonem terribili simul ac amabili parabola concludit, qua alios verbi auditores diabolo, alios Christo assimilet, qui uterque suam in hominum subjectione domum per totum hujus sæculi tempus ædificare non desinit. Itaque qui sermones Christi audit et facit, comparabitur Christo. Quia sicut Christus variis hominum personis unam sibi Ecclesiam catholicam construit, erudit et gubernat, in vitam quandoque dedicaturus æternam, sic et auditor utilis juxta proprium modulum variis virtutum studiis ad superna proficiens, habitationem sibi perpetuæ mansionis ædificat, cujus in præsentis quadrantis, poliendis, charitatisque glutino copulandis lapidibus instet, sed in futuro cum Christo dedicatione lætetur.

Qui fodit in altum, et posuit fundamenta super petram. Fundamenta quando pluraliter in Ecclesiæ mysterio ponuntur, doctores significant, de quibus dicitur: *Fundamenta ejus in montibus sanctis* (Psal. lxxxvi). Quando vero singulariter fundamentum, ipse doctorum doctor et fundamentum fundamentorum exprimitur Christus. De quo dicitur: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus* (I Cor. iii). Hæc ergo fundamenta non supra terram, sed supra petram sapiens architectus locavit, quia mentes sublimium vitiorum, non in terrenis desideriis Christus, sed insuperabili sua fide, spe et charitate constituit. *Petra autem* (inquit) *erat Christus* (I Cor. x).

Qui fodit in altum, quia præceptis humilitatis terrena omnia fidelium de cordibus eruit, ne propter aliquid infirmum vel commodum temporale Deo serviant. Moraliter autem fundamenta domus ipsæ sunt intentiones bonæ conversationis, quæ perfectus verbi auditor, exhaustis humilitate Christiana supervacuarum fragiliumque cogitationum rudibus, in adimplendis Christi mandatis firmiter inserit, hoc, videlicet, in seipso Christo cooperante specialiter agens, quod in universali Ecclesia Christus generaliter agit. Gaudensque cum Psalmista: *Quia eduxit me de lacu miseris, et de luto sœcis. Et statuit supra petram pedes meos, etc. (Psal. xxxix).*

Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere. Fundata enim erat supra petram. Fluminis inundatio, quam alibi portas inferi nuncupat, dicens: *Quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam (Math. xvi)*; ipsa est, cujus supra meminit: *Beati eritis, inquit, cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et exprobraverint, et ejecerint nomen vestrum tanquam malum (Luc. vi).* Quæ firmos Ecclesiæ angulos, et si irruere, non tamen diruere potuit. Quia gaudebant in illa die, et exultabant, ita se invicem contra undarum rabiem cohortantes: *Ecce, beatificamus eos, qui sustinuerunt. Patientiam Job audistis, et finem Domini vidistis (Jac. v).* Et iterum: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Deus in medio ejus non commovebitur (Psal. xlv).* Sed et juxta leges tropologiæ singulæ nostræ domus quotidie vel immundorum spirituum, vel improborum hominum, vel ipsa suæ mentis aut carnis inquietudine pulsantur, et quantum propriis viribus fidunt inclinantur. Quantum vero invictissimæ illi petreæ adhærent, labefactari nequeunt.

Qui autem audivit, et non fecit, similis est homini ædificanti domum suam supra terram sine fundamento. Domus diaboli, mundus qui in maligno positus est, non Creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis vocatur. Quam super terram ædificat, quia obsequentes sibi de cœlis ad terrena detrahit. Sine fundamento ædificat, quia omne peccatum fundamentum non habet, ut quod non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est, quod tamen utcumque sit, in boni natura coalescit. Quia vero a fundo dicitur fundamentum, possumus etiam fundamentum pro fundo positum, non inconvenienter accipere. Sicut auditus ab aure dicitur, et tamen plerumque ipsa auris auditus nomino designatur. Sicut ergo, qui in puteo mergitur putei fundo retinetur, ita corruens quasi in quodam fundi loco consisteret anima, si semel lapsa, in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cum peccato, in quo labitur, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora dejicitur, quasi in puteo, quo cecidit, fundum non invenit, quo figuratur. Unde bene alias dicitur: *Peccator cum venerit in profundum malorum, cœternit (Prov. xviii).* Redire namque dissimulat,

quia misereri sibi posse desperat. Sed cum desperando amplius peccat, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi retineri possit inveniat. Ergo qui audit sermones Christi, et non facit, sive initiatus mysteriis Christi, seu in totum alienus a Christo, quia seipsum male ædificat, similis est homini stulto, de quo dicitur: *Inimicus homo hoc fecit (Math. xiii).*

In quam illisum est fluvius, et continuo cecidit. Et facta est ruina domus illius magna. Manifestum est quia, ingruente qualibet tentatione, mox et vere mali et ficti boni pejores fiunt, donec ad extremum perpetuam labantur in pœnam. Porro moraliter dicendum quia unusquisque tentatur a concupiscentia sua, abstractus et illectus. Dehinc *concupiscentis cum cæperit, parit peccatum. Peccatum autem cum consummatum fuerit generat mortem.* Potest etiam per impetum fluminis extremi judicii discrimen intelligi, quando, utraque domo consummata, omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur; ibuntque impii, non solum homines, sed et angeli, qui ad diaboli domum pertinebant, in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam (*Math. xxv*).

CAPUT VII.

Cum autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intravit in Capharnaum. Hic intelligendum est, cum impleisset quidem omnia verba sua in aures plebis, intrasse Christum Capharnaum, hoc est, quia non antequam hæc verba terminasset, intravit, sed non esse expressum post quantum temporis intervallum, cum istos sermones terminasset, intraverit Capharnaum. Ipso quippe intervallo leprosus ille mundatus est, quem loco suo Matthæus interponit, iste autem antea præoccupat.

Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Quærit forte aliquis, vel pius ut inveniat, vel impius ut reprehendat: qua ratione evangelista servum, qui non mortuus, sed sanatus subinfertur, dixerit esse moriturum. Cui breviter respondendum quia revera erat moriturus, si non domini sui fide deprecantis, et Christi pietate miserentis fuisset redditus vitæ. Sic et Ezechias rex juxta quemdam naturæ humanæ modum erat moriturus, cum veracis prophete verbis audivit: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu et non vives (IV Reg. xx)*; sed occulto divinæ providentiæ judicio, quæ omnia in mensura et numero et pondere disposuit, quindecim adhuc annorum vitam lacrymis precibusque nactus.

Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret et salvaret servum ejus. Superna dispensatione factum est ut seniores Judæorum mitterentur ad Dominum, hisque astantibus, qui languerat, sanaretur, quo inexcusabiles forent, si, credente viro gentili, non crederent. Verum quæritur quomodo conveniat quod Lucas Centurionem nuntios misisse, Matthæus autem ipsum accessisse narrat ad Dominum. Sed pie quærentibus facile patet quod Matthæus brevitatibus causa dixerit ipsum

accessisse, cujus desiderium et voluntas ad Dominum veraciter, aliis licet deferentibus, est perlata, mystice etiam nobis commendans hoc quod scriptum est: *Accedite ad eum, et illuminamini (Psal. xxxiii)*. Nam quia fidem Centurionis, qua vere acceditur ad Jesum, ipse ita laudavit, ut diceret: *Non inveni tantam fidem in Israel (Matth. viii)*, ipsum potius accessisse ad Christum dicere voluit prudens evangelista, quam illos per quos verba sua miserat. Porro autem Lucas ideo totum quemadmodum gestum sit aperuit, ut ex hoc intelligere cogere-mur quemadmodum accessisse dixerit alius, qui mentiri non potuit. Sicut enim illa mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur, quamvis simbriam vestimenti ejus tenuerit, magis tamen quia credidit, tetigit Dominum, quam illæ turbæ, a quibus premebatur, ita et centurio, quo magis credidit, eo magis accessit ad Dominum.

Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse ædificavit nobis. Qui ædificatam sibi a centurione narrant synagogam, evidenter ostendunt quia sicut nos Ecclesiam, sic etiam illi synagogam, non conventum solummodo fidelium, sed et locum, quo conveniebant, sint appellare soliti, juxta quod et supra docuimus.

Jesus autem ibat cum illis. Magna Domini sublimitas, qui solo verbo curare valebat, sed non minor humilitas, qui servum dignatus est visitare languentem. Nam quasi potens et benignus et rogatus salvare pergebat, et itineris medio rogatus dicto salvavit, ne videlicet ob impotentiam virium, et non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur. Alibi ad sanandum reguli filium venire voluit, ne divitias honorasse videretur. Hic, ne conditionem sprevisse servilem, ad centurionis famulum mox ire consensit.

Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli vexari. Non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter vitæ gentilis conscientiam, gravari se magis dignatione putavit Domini, quam juvari, nec posse habere hospitem Christum, cujus et si fide præditus, nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quæ nostra infirmitas non præsumit, divina gratia dare novit; et alius centurio, qui, sicut et iste, credentem ex gentibus populum præfiguratur, magnæ fidei et justitiæ merito Spiritus sancti donum, priusquam baptizaretur, accepit, et iste necdum catechizatus, et fidem suam laudari a Domino, et famulum salvari promeruit. De quo pulchre per allegoriam dicitur quia Jesus non longe aberat a domo, tametsi sub tectum suum invitare non auderet, quia *propetimentibus eum salutare ipsius*. Et qui naturali lege recte utitur, quo bona, quæ novit, operatur, eo illi, qui vere bonus est, appropriat. At qui errori gentilitatis etiam crimina junxerunt, his aptari potest, quod confluentibus ad se turbis alibi Dominus ait: *Quidam enim ex his de longe venerunt.*

Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te. Et nos, qui de gentibus credimus, non ipsi ad Dominum venire possumus, quem nunc

A in carne videre nequaquam valemus, sed quicunque passiones nostræ servitutis agnovimus, ad residentem in dextera Patris jam per fidem accedere debemus, jam seniores Judæorum mittere, hoc est, summos Ecclesiæ viros, qui nos ad Dominum præcesserunt, suppliciter obsecrando patronos acquirere, qui nobis testimonium reddentes, quod diligamus Ecclesiam, et quantum in nobis est, ædificare curemus, pro nostris apud Dominum nostrorumque peccatis intercedant.

Sed dic verbo, et sanabitur puer meus. Magna fides centurionis, qua verbi opus in Christo confitetur, et nostræ sanationis accommoda mysteriis, qui et si noveramus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus (*II Cor. v*).

B *Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites.* Hominem se et potestati, vel tribuni, vel præsidis subditum dicit, imperare tamen posse minoribus, ut subaudiatur eum multo magis, qui Deus sit, et super omnia potens, innumeram virtutis angelicæ, quæ ad imperata obtemperet, habere militiam.

Et dico huic: Vade, et vadit, et alio: Veni, et venit, servo meo: Fac hoc, et facit. Vult ostendere Dominum quoque non per adventum tantum corporis, sed per angelorum ministeria posse implere quod vellet. Repellendæ enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariæ, quibus homo ad debilitatem sæpe conceditur, et verbo Domini et ministeriis angelorum. Aliter. Milites et servi, qui centurioni obediunt, virtutes sunt naturales. Quarum non minimam copiam multi ad Dominum venientes, secum deferunt. De quibus in Cornelii centurionis laude dicitur: *Quia erat vir justus, et timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper (Act. x)*.

C *Quo audito Jesus, miratus est.* Miratus est, quod vidit centurionem suam intelligere majestatem. Sed quis in illo fecerat ipsam fidem vel intelligentiam, nisi ipse, qui eam mirabatur? Quod si et alius eam fecisset, quid miraretur, qui præsciens erat? Notandum ergo quia quod miratur Dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est sic moneri. Omnes enim tales motus, cum de Deo dicuntur, non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

Et conversus, sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni. Non de omnibus retro patriarchis et prophetis, sed de præsentis ævi loquitur hominibus. Quibus ideo centurionis fides antefertur, quia illi legis prophetarumque monitis edocti, hic autem nemine docente, sponte credidit.

Et reversi, qui missi fuerant domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum. Probat fides domini, et servi sanitas roboratur. Potest ergo meritum Domini etiam famulis suffragari, non solum fidei merito, sed etiam studio disciplinæ. Plenius sane hæc explicat Mattheus quod dicente Domino centurioni:

Vade, et sicut credidisti fiat tibi (Matth. viii), sanatus sit puer ex illa hora. Sed beato Lucæ moris est quæ plena viderit ab aliis evangelistis exposita breviare, vel etiam de industria præterire; quæ vero ab eis ommissa, vel breviter cognoverit attacta, dilucidare solertius. Mystice, ut dixi, centurio, cujus fides Israelii præfertur, electos nimirum ex gentibus ostendit, qui quasi centenario milite stipati, virtutum spiritalium sunt perfectione sublimes, nilque a domino terrenum, sed sola æternæ salutis gaudia sibi suisque requirunt. Numerus enim centenarius, qui de læva transfertur ad dexteram, in cœlestis vitæ significatione poni consuevit. Unde est quod arca Noe centum annis fabricatur, Abraham centenarius filium promissionis accepit; sevit Isaac, et invenit in ipso anno centuplum; atrium tabernaculi centum cubitos longum est; in centesimo psalmo misericordia et iudicium Domino cantatur, et cætera hujusmodi. Talis ergo meriti viri pro his necesse est Domino supplicent, qui adhuc spiritui servitutis in timore premuntur, quatenus eis paulatim ad sublimiora provecis, perfecta dilectio foras mittat timorem (*1 Joan. iv*).

Et factum est deinceps, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim. Naim civitas est Galilææ in secundo milliario Thabor montis contra meridiem juxta Hendor, qui est vicus grandis in quarto milliario ejusdem montis ad meridiem.

Et ibant cum illo discipuli ejus, et turba copiosa. Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ. Defunctus hic, qui extra portam civitatis multis est intuentibus elatus, significat hominem lethali criminum funere soporatum, eandemque insuper animæ mortem, non cordis adhuc cubili tegentem, sed ad multorum notitiam per locutionis operisve indicium, quasi per suæ civitatis ostia propalantem. Qui bene filius unicus matris suæ fuisse perhibent, quia licet e multis collecta personis, una sit perfecta et immaculata virgo, mater Ecclesiæ, singuli quique tamen fidelium universalis se Ecclesiæ filios rectissime fatentur. Nam et electus quilibet, quando ad fidem imbuatur, filius est. Quando alios imbuat, mater. An non materno erga parvulos agebat affectu, qui ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis?* Portam civitatis qua defunctus efferebatur, puto aliquem de sensibus esse corporeis. Qui enim seminat inter fratres discordias, qui iniquitatem in excelsum loquitur, per oris portam extrahitur mortuus. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam (*Matth. v*), per oculorum portam suæ mortis indicia profert. Qui fabulis otiosis, obscensive carminibus, vel detractionibus, aurem libenter aperit, hanc animæ suæ portam mortis efficit, cæterosque qui non servat sensus, mortis sibi ipse reddit aditus. Obsecro, Domine Jesu, cuncta mæ civitatis portas justitiæ facias, ut ingressus in eas confitear nomini tuo (*Psal. cxvii*), tuæque majestati, cum ministris cœlestibus eam crebrius invisenti, non fetor elati cadaveris occurrat, sed

occupet salus viros illius, et portas ejus laudatio.

Et hæc vidua erat, et turba civitatis multa cum illa. Viduam esse Ecclesiam, omnis anima, quæ sponsi Dominique sui se morte redemptam meminit, agnoscit. Divino autem nutu, multa Dominum turba, multa vidua comitabatur, ut viso tanto miraculo, multi testes, multi Dei fierent laudatores.

Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Desiste, inquit, quasi mortuum flere quem mox vivum resurgere videbis. Ubi mystice Novati dogma confunditur, qui de sua munditia superbe gloriatus, humilem pœnitentium mundationem evacuato conatur, veramque matrem Ecclesiam, renatorum suorum spiritali extinctione plorantem, spe vitæ redondæ negat consolari debere. Et pulchre evangelista, Dominum prius misericordia motum esse super matrem, ac sic filium suscitare testatur, ut in uno nobis exemplum imitandæ pietatis ostenderet; in altero, fidem mirandæ potestatis astrueret.

Et accessit, et tetigit loculum. Hi autem qui portabant steterunt. Loculus, in quo mortuus effertur, male secunda desperati peccatoris conscientia est. Qui vero sepeliendum portant, vel immunda desideria, quæ hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium sunt venenata sociorum, quæ peccata nimirum dum favoribus tollunt, accumulunt, peccantesque contemptu, quasi aggere terræ obruunt. De quibus alibi dicitur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos (Matth. viii)*. Mortuos quippe mortui sepeliunt, cum peccatores quique sui similes alios nocivo favore demulcent, congestaque pessimæ adulationis mole, ne qua aliquando spe resurgendi potiantur, opprimunt. Domino ergo loculum tangenti funeris bajuli steterunt, quia formidine superni iudicii attacta conscientia et carnalium sæpe affluentiam voluptatum, et injuste laudantium turbam coercens, ad se ipsam revertitur, vocantique ad vitam festina respondet Salvatori. Unde recte sequitur:

Et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, et cepit loqui, et dedit illum matri suæ. Residet quippe qui erat mortuus, cum interna compunctione reviviscit peccator. Incipit loqui, cum reducis indicia vitæ cunctis, qui peccatum luxerant, ostendit. Redditur matri, cum per sacerdotalis decreta iudicii communioni sociatur Ecclesiæ.

Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis. Quanto desperatio animæ mors ad vitam revocatur, tanto plures eodem concurrunt exemplo. Vide David prophetam, vide apostolum Petrum. Quorum quo gradus altior, eo casus gravior. Quo autem gravior casus, eo pietas erigentis gratior. Quo vero gratior in eis Domini pietas apparuit, eo certior cunctis pœnitentibus spes salutis apparuit, ut jure omnes qui audiunt dicant:

Quia Deus visitavit plebem suam. Non tantummodo verbum suum semel incorporando, sed etiam nostra

hoc, ut suscitari debeamus, semper in corda mittendo.

Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his. Non simplici corde, ut opinor, sed invidia stimulatō, discipuli Joannis ei Christi virtutes et miracula narrant. Nam et alibi ita apud eum questi esse produunt: *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui in testimonium perhibuisti, et ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum (Joan. III).* Quibus tunc respondit Joannes: *Quia non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo, etc.* Quibus et se purum hominem, et Christum Dei esse Filium, manifeste declarat. Verum quia mansit invidia, livorque, nequibat expelli, quid pro eis corrigendis optimus magister adhuc egerit, attende.

Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, et misit eos ad Dominum, dicens: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Videlicet, ut per hanc saltem occasionem, videndo signa quæ faciebat, crederent in eum, et, magistro interrogante, sibi discerent. Ergo non ait, *Tu es, qui venisti, sed tu es, qui venturus es?* Et est sensus: *Manda mihi, quia interficiendus ab Herode, et ad inferna descensurus sum, utrum te et in inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi superis, an non conveniat Filio Dei, ut gustet mortem, et alium ad hæc sacramenta missurus es.*

In ipsa autem hora curavit multos a languoribus, et plagis, et spiritibus malis, et cæcis multis donavit visum. Joannes interrogaverat per discipulos: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Christus signa demonstrat, non ad ea respondens quæ interrogatus fuerat, sed ad scandalum nuntiorum.

Eantes (inquit) renuntiante Joanni quæ vidistis et audistis, quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et, quod his non minus est, pauperes evangelizantur. Vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, ut nulla inter nobiles et ignobiles, inter divites et egenos, in prædicatione distantia sit. Hæc magistri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem, quando omnis apud eum, qui salvari potest, æqualis est. Quod autem ait:

Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me. Et nuntios Joannis, qui cum esse Christum non crediderant, a perfidiæ scandalo castigat, et eisdem Joanni quod quærebat exponit, quia Deus salvos faciendi, et Domini exitus mortis (*Psal. LXXVII*). Visis enim tot signis, tantisque virtutibus, non scandalizari quisque potuit, sed admirari. Sed infidelium mens grave in illo scandalum pertulit, cum eum et post tot miracula morientem vidit. Quid est ergo dicere: *Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce, abjectionem mortis suæ humilitatemque signare?* Ac si patenter dicat: *Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor.* Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valde est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.

Et cum discessissent nuntii Joannis, cepit dicere de Joanne ad turbas. Quia turba circumstans interrogationis mysterium nesciebat, et putabat Joannem dubitare de Christo, quem ipse monstraverat, ut intelligerent, Joannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis, dignis eum laudibus accumulat.

Quid existis in desertum? videre arundinem vento moveri? Quod videlicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe mox, ut aura contigerit, in partem flectit. Et quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur, qui mox favore vel detractōne tangitur, in partem quamlibet inclinatur? Si enim ab humano ore aura favoris flaverit, hilarescit, extollitur, totumque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus detractōnis eruperit, unde laudis aura veniebat, mox hunc quasi partem alteram ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cujuslibet ira asperum faciebat, nec prospera hunc erigere, nec adversa noverant inclinare.

Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum: ecce qui in veste pretiosis sunt et deliciis, in domibus regum sunt. Camelorum etenim pilis vestitus Joannes ille fuisse describitur. Non ergo cælesti, inquit, sed terreno regno militant hi qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, sed, solis exterioribus dediti, præsentis vitæ molliem et delectationem quærunt. Nemo ergo existimet in luxu atque studio vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Quamvis hoc, quod Joannes non esse vestitus mollibus dicitur, per significationem intelligi aliter potest. Mollibus enim vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperæ invectionis increpavit dicens: *Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira (Luc. III)?*

Sed quid existis videre? prophetam? utique dico vobis, et plus quam prophetam. Prophetæ quippe ministerium est ventura dicere, non etiam demonstrare. Joannes ergo plus quam propheta est, quia eum quem præcurrere prophetaverat, etiam ostendendo nuntiabat.

Hic est de quo scriptum est, *Ecce, mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te.* Quod Græce angelus, hoc Latine nuntius dicitur. Recte ergo, qui nuntiare supernum judicem miuitur, angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine quam explet operatio. Altum quidem nomen est, sed vita nomine inferior non est. Sed et omnes qui sacerdotii nomine censentur, angeli vocantur, propheta attestante, qui ait: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Malach. I).* Nec non etiam unusquisque fidelium, in quantum sufficit, in quantum gratiæ supernæ aspirationis accipit, si a pravitate proximum revocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum vel

supplicium erranti denuntiat, cum verba sanctæ annuntiationis impendit, profecto angelus existit.

Dico enim vobis : Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est. Inter mulierum, inquit, natos. Illis ergo præfertur hominibus qui de mulieribus nati sunt et de concubitu viri, et non ei qui est natus ex Virgine et Spiritu sancto. Quamquam in sententia non cæteris prophetis et patriarchis, cunctisque hominibus Joannem prætulit, sed Joanni cæteros æquavit. Non enim statim sequitur ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit, verum ut æqualitatem habeat cum cæteris sanctis :

Qui autem minor est in regno Dei, major est illo. Hæc sententia duobus modis potest intelligi. Aut enim regnum Dei appellavit, quod nondum accepimus, et in quo nondum sumus, unde in fine dicturus est : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth. xxv) ; et quot ibi sunt sancti angeli, quilibet in eis minor, major est utique quolibet sancto et justo, portante corpus, quod corrumpitur et aggravat animam (Sap. ix).* Aut si regnum Dei intelligi voluit hujus temporis Ecclesiam, cujus filii sunt omnes ab institutione generis humani usque, quotquot justii et sancti esse potuerunt, profecto seipsum Dominus significavit, quod nascendi tempore minor erat Joanne, major autem divinitatis æternitate, et dominica potestate. Proinde secundum priorem expositionem, ita distinguitur : *Qui autem minor est in regno Dei.* Ac deinde subinfertur, *major est illo.* Secundum posteriorem, ita : *Qui autem minor est, ac deinde subinfertur, in regno Dei, major est illo.*

Et omnis populus audiens et pnblicani, justificaverunt Deum baptizati baptismo Joannis. Justificatur Deus ipse per baptismum, dum se homines peccata propria confitendo justificant, sicut scriptum est : *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.* Et justificatur in eo, quia non per contumaciam refutatur, sed per justitiam Dei munus agnoscitur. *Justus enim Dominus, et justitias dilexit (Psalm. x).* In eo ergo justificatio Dei est, si non ad indignos et noxios, sed ad innocentes per ablutionem factos videatur et justos sua munera transtulisse. David quoque dicit : *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis et vincas dum judicaris (Psalm. l).* Ergo is qui peccat, et confitetur Deo peccatum, justificat Deum, cedens ei vincenti, et ab eo gratiam sperans. In baptisate igitur justificatur Deus, in quo est et confessio et venia peccatorum.

Pharisæi autem et legis periti, consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizari ab eo. Quod dicit in semetipsos, vel contra semetipsos, significat quia qui gratiam Dei respuit, contra semetipsum facit, vel a semetipso missum Dei consilium stulti et ingrati vituperantur noluisse recipere. Consilium ergo Dei est, quo per passionem et mortem Domini Jesu mundum salvare decrevit. Sed hoc Pharisæi et legis periti spreverunt, respicientes secretum et salubre mysterium, cujus auspicia in Joannis prædicatione baptismoque præcesserunt, sed tamen eidem consilio ne-

sciendo ac nolendo servientes, juxta quod eis apostolus Petrus de Domino loquens, ait : *Hunc definitio consilio et præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis (Act. ii).*

Cui ergo similes dicam homines generationis hujus, et cui similes sunt ? Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem, et dicentibus : Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis. Lamentavimus, et non plorastis. Generatio Judæorum comparatur pueris sedentibus in foro, quia doctores olim prophetas accipiebat. De quibus dicitur : *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem (Psalm. viii).* Et alibi, *Declaratio sermonum tuorum illuminat me, et intellectum dat parvulis (Psalm. cxviii),* id est, humilibus spiritu. Forum autem dominicum, vel synagoga, vel ipsa est Ierusalem, in qua præceptorum cælestium jura condebantur. Ubi ad invicem isti pueri, sive juxta Matthæum ad cœquales suos loquebantur, quia generis gentisque suæ populis patriæ quotidie voce sonabant exprobrare, quod nec Psalmis primo Davidicis, nec threnis postea correpti voluerint annuere prophetis. Quoties victoria de hoste vel futura præcinebatur, vel facta recolebatur, nec ad virtutis opera consentiebant assurgere. Nam saltationis verbo non histrionicis motibus sinuati corporis rotatus, sed impigri devotio cordis, et religiosa membrorum designatur agilitas. Quoties excidia vel facta ab hoste, vel fœnda prophetarum lamenta resonabant, et nec sic auditores ad pœnitentiæ remedia confugere curabant. Canit Psalmista : *Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob, sumite psalmum, et date tympanum (Psalm. lxxx),* et cætera. Sed quid sequitur ? *Et non audivit populus vocem meam, et Israel non intendit mihi (Ibid.).* Clamat propheta : *Hæc dicit Dominus : Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis et in fletu, et in planctu, et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra (Joel. ii).* Et iterum : *Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei conturbati sunt in me. Non tacebo, quia vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii (Jerem. iv).* Et paulo post : *Quia stultus populus meus me non cognovit, filii insipientes sunt, et vecordes (Ibid.).*

Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, et dicitis : Dæmonium habet. Venit Filius hominis, manducans et bibens, et dicitis : Ecce homo devorator, et bibens vinum, amicus publicanorum et peccatorum. Sicut (inquit) tunc, sic neque et nunc utramque salutis viam recipietis. Nam quod ait, *Lamentavimus, et non plorastis,* ad Joannem pertinet, cujus abstinencia a cibo et potu luctum pœnitentiæ significabat. Quod autem ait : *Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis,* ad ipsum Dominum, qui utendo cum cæteris cibo et potu, lætitiarum regni figurabat. At illi nec humiliari cum Joanne, nec cum Christo gaudere voluerunt, dicente illum dæmonium habere, istum voracem et ebriosum, et amicum publicanorum et peccatorum. Quod autem subjungit :

Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis,

ostendit filios sapientiæ intelligere nec in abstinendo, A nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, et temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non est enim regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium. Et quia solent homines multum gaudere de carnalibus epulis, addidit, *In Spiritu sancto*. Aliter. Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis, id est, Dei dispensatio, atque doctrina, quæ *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (Jacob. 1v), justie fecisse, a fidelibus suis comprobata est. Ex quorum numero sunt et illi, de quibus supra dicitur: *Et omnis populus audiens, et publicani justificaverunt Deum. Amen.*

LIBER TERTIUS.

Sanctissima Mariæ pœnitentis historia, quæ tertii nostri in Lucam caput est libri, etsi ob laborem legentium minnendum a novo inchoatur exordio, rerum tamen nexura secundi libri finem respicit. Nam quia superius sive ex persona evangelistæ, sive Domini Salvatoris (ut quibusdam placuit) dictum fuerat: *Et omnis populus audiens, et publicani justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis*. Quod si a Domino dictum interpreteris, audiens Joannem populus intelligitur esse designatus. Si ab evangelista interpositum, audiens ipsum Dominum, de Joannis magnitudine disputantem restat intelligi. Pharisei autem et legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos non baptizati ab eo. Pergit idem Evangelista quæ verbis proposuerat etiam factis astruere, justificatam videlicet sapientiam ab omnibus filiis suis, id est, et justis, et post injustitiam pœnitentibus, decentissimo comprobans exemplo.

CAPUT XXVIII.

Rogabat autem, inquit, illum quidam de Phariseis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei, discubuit. Et ecce mulier quæ erat in civitate, peccatrix, ut cognovit quod accubuit in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti. Alabastrum est genus marmoris candidi, variis coloribus interstincti, quod ad vasa unguentaria cavare solent, eo quod optime servare incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Ægyptias et Damascus Syriæ, cæteris candidius, probatissimum vero in India. Quidam dicunt hanc eandem non esse mulierem quæ imminente dominica passione caput pedesque ejus unguento perfudit, quia hæc lacrymis laverit, et crine pedes terse- rit, et manifeste peccatrix appelletur; de illa autem nihil tale scriptum sit, nec potuerit statim capite Domini meretrix digna fieri. Verum, qui diligentius investigant, inveniunt eandem mulierem, Mariam videlicet Magdalenam sororem Lazari, sicut Joannes narrat, his eodem functam fuisse obsequio. Semel quidem hoc loco, cum primo accedens cum humilitate et lacrymis, remissionem meruit peccatorum. Nam et Joannes hoc, quamvis non ut Lucas quomodo factum sit narraverit, tamen ipsam Mariam commendans commemoravit, ubi de resuscitato fratre jus cœpit loqui. Erat autem quidam, inquit, languens Lazarus a Bethania, de castello Mariæ, et Martha sororis ejus. (Maria autem erat quæ unxit Domi-

num unguento, et extersit pedes ejus capillis suis [Joan. xi]). Secundo autem in Bethania (nam prius in Galilæa factum est) non jam peccatrix, sed casta, sancta, devotaque Christo mulier, non solum pedes, sed et caput ejus unxisse reperitur. Quod et regulis allegoriæ pulcherrimæ congruit. Quia et unaquæque fidelis anima, prius ad Domini pedes humiliata peccatisque absolvenda curvatur; deinde, augescentibus per tempora meritis, lætæ fidei flagrantia Domini quasi caput odore perfundit aromatum. Et ipsa universalis Ecclesia Christi, in præsentem quidem incarnationis ejus, quæ pedum nomine designatur, mysteria celebrando, devota Redemptori suo reddidit obsequia. In futuro autem et humanitatis ejus gloriam, et divinitatis ejus æternitatem, quia caput Christi Deus, simul intuendo, perpetuis confessionum laudibus, quasi pistica nardo glorificat. Attulit ergo, inquit, alabastrum unguenti.

Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis caput rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat. Et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat. Liqueat omnibus quod illicitis actibus prius mulier intenta, unguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos jam per pœnitentiam conteners flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam capillis lacrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in Redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutum numero, numerum criminum, ut totum serviret Deo in pœnitentia, quidquid ex se Deum contempserat in culpa.

Videns autem Phariseus, qui vocaverat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quæ et qualis esset mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Ecce Phariseus veraciter apud se superbus, fallaciter justus, ægram reprehendit de ægritudine, medicum de subventionem, qui ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat, et ignorabat. Unde necesse semper est ut cum peccatores quosque conspiciamus, nosmetipsos prius in illorum calamitate de- fleamus. Quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus. Et si censura magisterii debet semper virtute disciplinæ vitia per-

sequi, oportet tamen ut sollicite discernamus, quia A
 districtiōnem debemus vitii, compassionem naturæ.
 Sed jam iste superbus et arrogans, qua sententia
 convincatur, audiamus.

Duo, inquit, debitorum erant cuidam feneratori.
 Unus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta.
 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque.
 Quis ergo plus eum diligit? Respondens Simon, dixit:
 Æstimo quia is cui plus donavit. Qua in re notan-
 dum est quia dum sua sententia Pharisæus convin-
 eitur, quasi phreneticus funem portat ex quo ligetur.
 Enumerantur bona peccatricis, enumerantur
 mala falsi justii, cum dicitur:

Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non
 dedisti. Hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, et
 capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti. Hæc au-
 tem, ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.
 Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento
 unxit pedes meos. Post enumerationem vero sub-
 inferuntur sententia.

Propter quod dico tibi, remittentur ei peccata multa,
 quoniam dilexit multum. Quid esse dilectionem
 credimus, nisi ignem? et quid culpas, nisi rubiginem?
 Unde dicitur: Remittentur ei peccata multa,
 quia dilexit multum. Ac si aperte diceretur: Incendit
 plene peccati rubiginem, quia ardet valide per amoris
 ignem. Tanto namque amplius peccati rubigo
 consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis
 igne concrematur. Ecce ea quæ ad medicum venerat
 ægra, sanata est, sed de salute ejus adhuc alii ægro-
 tant; nam sequitur:

Et ceperunt, qui simul discumbebant dicere intra se:
 Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Sed cœlestis
 medicus ægros non respicit, quo etiam de medica-
 mento fieri deteriores videt. Eam quam sanaverat
 per pietatis suæ sententiam confirmat, dicens:

Fides tua te salvam fecit, vade in pace. Fides et-
 enim salvam fecit, quia hoc quod petiit posse se
 accipere non dubitavit, sed ipsam quoque spei cer-
 titudinem jam ab illo acceperat, a quo per spem
 etiam salutem quærebat. In pace autem ire præcipitur,
 ut a veritatis itinere in viam scandali ulterius
 non derivetur. Hæc historica expositione dicta sint,
 nunc mystici intellectus secreta videamus. Quem
 namque Pharisæus de falsa justitia præsumens, nisi
 Judaicum populum? quem peccatrix mulier, sed ad
 vestigia Domini veniens et plorans, nisi conversam
 gentilitatem designat? Rogabat autem Pharisæus
 Dominum, ut manducaret cum illo, quia populus
 idem quem venientem credere noluit venturum spe-
 rare non desiit, imo votis precatoriis, ut veniat,
 optare dicens: Excita potentiam tuam, et veni, ut
 salvos facias nos (Psalm. LXXIX). Domino quippe cum
 Pharisæo manducare est, de credentis populi devo-
 tionem mentis gaudia suscipere. Unde ipse alibi cre-
 ditura Samaria discipulis ait: Ego cibum habeo man-
 ducare, quem vos nescitis (Joan. IV). Illisque hæsitantibus
 quid diceret, exponens ait: Meus cibus est, ut
 faciam voluntatem ejus qui me misit, ut perficiam opus

PATROL. XCII.

ejus (Ibid.). Et ingressus, inquit, domum Pharisæi,
 discubuit. Domus Pharisæi, ipsa legis prophetarum-
 que custodia est, in qua se populus Judæorum man-
 sionem continuæ conversationis habere gloriabatur.
 Quam Dominus ingressus est, quia temporaliter in
 carne apparens, non venit solvere legem aut pro-
 phetas, sed adimplere. Discubuit autem, quia qui in
 sublimitate suæ majestatis intelligi non poterat, formæ
 servilis humilitatem, qua videri posset, assumpsit.
 Cognovit itaque mulier quæ erat in civitate, peccatrix,
 quod accubuit in domo Pharisæi, quia gentilitas
 immundis prius acibus in sæculi conversatione
 devincta, fama sermonis apostolici didicit, quod
 misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum
 sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (Galat. IV).

B Atque in domo Pharisæi, non Pharisæus, sed illa
 justificatur, dum populus Judæorum litteram tantum
 legis, nos autem et gratiam Spiritus in lege sequi-
 mur. Ille Jesum non esse prophetam, eo quod pecca-
 tores recipiat, æstimat; nos vero hunc etiam Deum
 verum, qui peccatores justificare possit, agnoscimus.
 Attulit autem mulier alabastrum unguenti. Quid in
 unguento nisi bonæ odor opinionis exprimitur?
 Unde et Paulus dicit: Christi bonus odor sumus Deo
 in omni loco (II Cor. II). Si igitur recta opera agi-
 mus, quibus opinionis bonæ odore Ecclesiam res-
 pergamus, quid in Domini corpore nisi unguentum
 fundimus? Sed secus pedes mulier stetit. Contra
 pedes enim Domini stetimus, cum in peccatis posi-
 ti, ejus itineribus retinebamur. Sed si ad veram
 C pœnitentiam post peccata convertimur, jam retro
 secus pedes stamus, quia ejus vestigia sequimur quæ
 impugnabamus. Lacrymis mulier pedes rigat, quod
 nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet ultimis
 membris Domini per compassionis affectum incline-
 mur, si sanctis ejus in tribulatione compatimur, si
 eorum tristitiam nostram putamus. Capillis mulier
 pedes quos rigaverat tersit. Capilli quippe super-
 fluunt corpori. Et quid abundantia terrena substantia,
 nisi capillorum speciem tenet? Quæ dum ad usum
 necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentit.
 Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando sanctis
 ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex his
 quæ nobis superfluant miseremur, quatenus sic
 mens per compassionem doleat, ut etiam manus
 D larga effectum doloris ostendat. Osculatur mulier
 pedes quos tergit. Quod nos quoque plene agimus,
 si studiose diligimus quos ex largitate continemus,
 ne gravis nobis sit necessitas proximi, ne ipsa ejus
 indigentia quæ sustentatur fiat onerosa, et cum ma-
 nus necessaria tribuit, animus a dilectione torpescat.
 Potest quoque per pedes ipsum mysterium incarna-
 tionis ejus intelligi, quo divinitas terram tetigit,
 quia carnem sumpsit. Verbum enim caro factum est,
 et habitavit in nobis (Joan. I). Osculamur igitur pe-
 des Redemptoris, cum mysterium incarnationis ejus
 ex toto corde diligimus. Unguento pedes unguimus,
 cum ipsam humanitatis ejus potentiam sacri eloquii
 bona opinione prædicamus. Sed hoc Pharisæus

videt, et invidet. Quia cum Judaicus populus gentilitatem Deum prædicare conspexit, sua apud se malitia tabescit. Sed Redemptor noster facta ei mulieris, quasi bona gentilitatis enumerat, ut in quo malo jaceat agnoscat. *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Hæc autem lacrymis irjavit pedes meos.* Aqua quippe extra nos est, lacrymarum humor intra nos. Quia videlicet infidelis ille populus, nec ea quæ extra se erant unquam pro Domino tribuit; conversa autem gentilitas pro ea non solum rerum substantiam, sed etiam sanguinem fudit. *Osculum mihi non dedisti. Hæc autem, ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Osculum quippe dilectionis est signum. Et infidelis ille populus, Deo osculum non dedit, quia ex charitate Deum amare noluit, cui ex timore servivit. Vocata autem gentilitas, Redemptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus amore continuo suspirat. *Oleo caput meum non unxisti.* Si pedes Domini mysterium incarnationis accipimus, congrue per caput illius ipsa Divinitas designatur. Unde et per Apostolum dicitur: *Caput Christi Deus (I Cor. xi).* In Deo quippe, et non se, quasi in homine credere Judaicus populus fatebatur. Sed Pharisæo dicitur, *Oleo caput meum non unxisti,* quia ipsam quoque Divinitatis potentiam, in qua se Judaicus populus credere spondit, digna laude prædicare neglexit. *Hæc autem unguento unxit pedes meos.* Quia dum incarnationis ejus mysterium gentilitas credidit, summa laude etiam ejus imā prædicavit. Duo quoque debitorum, de quibus Simonis paradigma opponitur, utrumque populum, Judæorum scilicet et gentium, designant, qui uno feneratori, id est, suo Creatori, non materialem pecuniam, sed propriæ salutis numerum debebant. Conditor etenim noster, quos ad imaginem et similitudinem suam creavit, quasi commodato ad servandum sublimavit denario. Nam denarius solet regis imagine ac nomine formari. *Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Et cui multum commendaverunt, plus petunt ab eo.* Et quidem utriusque populi debitum, per quinarium numerum multiplicatur. Quia videlicet quinque sunt sensus, quibus in hac vita utentes, imaginem quam accepimus nostri Conditoris excollere debemus: sed minus debet populus, cui legis decalogus per servum data est. Amplius autem, cui gratia vitæ æternæ per filium commissa. Ideoque hujus per denarium, illius per centenarium numerum fenus accumulatur, quem ad regni cœlestis, quod dextris dabitur, significationem pertinere nemo qui dubitet. Neque enim frustra eodem flexu digitorum, quo denarius in læva, ipse figuratur in dextera. Nisi quia et nunc opera Decalogi, quæ littera non poterat, fides perficit, et in futuro reddet unicuique secundum opera ejus, his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam, et honorem, et incorruptionem, quærentibus vitam æternam. Verum, quia neutri nostris viribus, sed *illius gratia salvi facti sumus per fidem,* recte dicitur: *Non habentibus illis*

unde redderent, donavit utrisque. Et utique plus diligit, cui plus donatur. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Quia sive bona perficiendæ, quam accepimus scientiæ, seu vitandæ quam incurramus insipientiæ, velis intelligere, nullo utique plus Ecclesiæ quam Synagogæ donatur, quæ et foediori quodam, ut pote quam nullus doctor prohibuit, idololatriæ sorde corrupta est, sed *ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom. v),* et majori nunc est perfectionis evangelicæ sublimata præconio. Cui dicitur: *Quia multi prophetæ et justi cupierunt videre quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ auditis, et non audierunt (Matth. xiii).* Congruit sane huic loco quod Numerorum historia refert, divisio æqualiter casorum Madianitarum spoliis, eos quidem qui de pugna venerunt, quingentesimum de sua portione caput, cæteros vero quinquagesimum Domino dedisse. Quia et magna offert qui se in castris virtutem exercendo tutum ab incursione conservat hostili, sed majora utique qui gladium verbi v. brando, innumeras adversarii exercitus copias sternit.

CAPUT VIII.

Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitatem et castellum, prædicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim cum illo. Videmus in Christi discipulis impletum quod de antiquo illo Hebræorum populo legimus dictum. Nec mirum, quia unus utriusque Testamenti Deus ipse per filium benedictionem dabit, qui legem dedit per famulum. *Sicut (inquit) aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas, et assumpsit eum, et portavit in humeris suis (Deut. xxxii).* Nam sicut mox nati pulli, donec plumescant, aera volando superare non valent: ita quique fideles, ut ad cœlestia pervolanda sufficiant, in nido prius fidei necesse est virtutum penna se vestiant. Ita ipsi fidelium doctores apostoli pedetentim ad sublimia, quatenus et aliis erudiendis præfici possint, ascendunt. Prius si quidem Dominus docet in synagogis, miracula facit, famam ubique dispergit, convenientes ad se turbas suscipit, curat, instruit. Hinc discipulos facit, in sponsi nuptiis reficit, per sata ducit, atque a calumniatoribus Pharisæis, quasi teneros aquila pullos a serpentibus morsibus allato ætate defendit. Ex his duodecim, quos apostolos nominat, eligit, sed et hos primo præsentem turba docet, comminante cum eis turba, solita miseris beneficia reddit. Postmodum vero, ut in præsentem lectum est, per civitates et castella prædicans, solos secum, qui eum familiarius audiant, retinet, solis mysteria regni Dei, quæ cæteris parabolatim dixerat, exponit. Ac si demum virtutum suarum ostensione, quasi alarum protectione firmatis, dat et illis potestatem curandi, mittitque prædicare regnum Dei.

Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ ab spiritibus malignis, et infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua dæmonia septem exiorant. Maria Magdalene, ipsa est cujus tacito nomine proxima lectio pœnitentiam narrat. Nam pulchre ac reveren-

ter evangelista, ubi eam cum Domino iter facere, A etque de facultatibus suis ministrare commemorat, nota hanc vocabulo manifestat. Ubi vero peccatricem, sed penitentem describit, mulierem generaliter dicit; ne videlicet tantæ nomen famæ, quo per omnes hodie veneratur Ecclesias, prisca erroris nota fuscaret. De qua dæmonia septem exisse referuntur, ut innumeris, imo universis vitiis plena fuisse mon-tretur. Nam quia septenis d'ebussæcula currunt, septenario sæpe numero solet in Scripturis universalitas intimari. Unde et sancti quoque Spiritus gratiam propheta septem virtutum distinctione complectitur.

Et Joanna, uxor Chusa, procuratoris Herodis. Si Maria mundatam a sordibus Ecclesiam de gentibus insinuat, cur non Joanna eandem designat Ecclesiam, quondam quidem idolorum cultui subditam, sed jam nunc Christi pietate redemptam? Nam quilibet malignus spiritus, ad deceptionem generis humani promptus, dum pro regno diaboli facit, quasi Herodis impiissimi procurator existit.

Et Susanna, et alia multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Consuetudinis Judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abjecisse memorat: Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut et cæteri apostoli faciunt (1 Cor. ix)?—Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meteret earum carnalia, cujus illæ metebant spiritalia. Non quod indigeret cibus Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. Interpretatur autem Susanna liliū, aut gratia ejus. Sed melius, si femininum nomen figuretur a lilio, credo propter odoriferum cælestis fidei candorem, aurosumque internæ dilectionis ordinem. Joanna, Dominus gratia ejus, vel Dominus misericors; videlicet quia ejus est omne quod vivimus. Maria, amarum mare, propter utique insitum penitentia rugitum, quo vel ipsa Maria, vel nos singuli, vitia prisca deflemus, ut ad gratiam splendoremque pervenire mereamur æternum. Magdalene, turris; sed melius sicut a monte montanus, ita turrensis a turre dicatur. Illa scilicet cui Psalmista canit: *De-* D *duxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici (Psal. lx).*

Cum autem turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: *Exiit qui seminat seminare semen suum.* Hanc parabolam Dominus ideo per seipsum exponere dignatus est, ut figurate se loqui innotesceret, rerumque significationes in iis etiam quæ per semetipsum noluit explanare, doceret esse quærendas. Sed quia semen, quod verbum Dei sit, terramque varian, quod diversum cor auditorum significet, ipse Dominus aperuit, satorem quem nobis quærendum reliquit, nullum melius quam Filium Dei intelligere possumus, qui *exiit seminare semen suum*, quia de sinu Patris, quo creaturæ

non erat accessus, egrediens, ad hoc venit in mundum ut testimonium perhiberet veritati. Unde bene juxta evangelistas alios hanc parabolam dicturus, de domo exisse, mare adisse, navem conscendisse perhibetur, ipsum nimirum situ corporis quod processu sermonis insinuans.

Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cæli comederunt illud. Quæ Dominus exposuit, pia fide suscipienda sunt. Quæ autem tacita nostræ intelligentiæ dereliquit, perstrigenda sunt breviter. Semen quod secus viam cecidit, duplici læsura disperiit, et a viantibus scilicet conculcatum, et a volucris raptum. Via est ergo cor, sedulo malarum cogitationum transitu attritum atque arefactum, ne verbi semen excipere ac germinare sufficiat. Atque ideo quidquid boni seminis vicinia talis viæ contingit, pessimæ cogitationis meatu conculcatum, a dæmonibus eripitur. Qui volucres cæli, sive quia cælestis spiritalisque sint naturæ, seu quia per aera volitant, appellantur.

Et aliud cecidit super petram, et natum aruit, quia non habebat humorem. Petram hic recte dicit, durum et indomitum cor, ac nullo veræ fidei vomere penetratum. Hoc est autem humor ad radicem seminis quod juxta aliam parabolam, oleum ad lampades virginum nutriendas, id est, amor et perseverantia virtutis.

Et aliud cecidit in terram bonam. Et ortum fecit fructum centuplum. Fructum centuplum, fructum perfectum dicit. Nam denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præceptis legis custodia continetur. Activa enim et contemplativa vita, simul in decalogi mandatis conjuncta est, quia in eo et amor Dei, et amor servari proximi jubetur. Amor quippe Dei, ad contemplativam, amor vero proximi pertinet ad activam. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de illo qui sua pro Domino terrena relinquit, dicitur: *Centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (Matth. xix).* Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat quæ contemnit, et in sequenti sæculo ad æternam vitæ gloriam pervenit. Terra ergo bona fructu centuplo fecundatur, quando cor docile virtutum spiritalium perfectione donatur.

Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Quoties hæc admonitiuncula, vel in Evangelio, vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysterium esse quod dicitur, quærendumque a nobis intentius ostenditur.

Interrogabant autem eum discipuli eius quæ esset hæc parabola. Nemo putet finita mox parabola discipulos hæc interrogasse Salvatorem, sed, ut Marcus ait, cum esset singularis, interrogaverunt eum ei qui cum eo erant duodecim, parabolas. Et dicebat eis: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.*

Cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant,

et audientes non intelligant. Marcus ita dicit : *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt* (Marc. iv). Ideoque et nos cum discipulis Christi intremus in sanctuarium Dei, ut intelligamus in novissima mysteriorum regni Dei. Nam qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius, dicentes cum Psalmista : *Revela oculos nostros, et considerabimus mirabilia de lege tua* (Psal. cxviii). Recte itaque in parabolis audiunt, et in ænigmate, qui clausis sensibus cordis, neque intrare, neque eurant cognoscere veritatem, obliiti dominicæ præceptionis : *Qui habet aures audiendi, audiat* (Matth. x1).

Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt. Deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant. De hoc semine Marcus ita scribit : *Hi autem sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum. Et cum audierint, confestim venit Satanas, et aufert.* Matthæus ita : *Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus et rapit.* Ex quo manifeste docetur eos circa viam seminatos, qui verbum quod audiunt nulla fide, nullo intellectu, nulla sæltentem tentante utilitatis occasione percipere dignantur. Porro super petrosa et in spinis (ut Dominus exponit) seminantur hi qui auditi quidem verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant : sed ne ad id quod probant perveniant, hujus vitæ eos vel adversa terrendo, vel prospera blandiendo retardant. Contra quæ utraque damna, semen quod acceperat tutari curabat qui ait, *Per arma justitiæ, a dextris et a sinistris ; per gloriam, et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam, ut seductores, et veraces* (II Cor. vi). Illis ergo tribus terræ generibus, scito omnes qui verbum auditum non faciunt, esse designatos. A quibus omnibus, qui semen acceptum servat, terra bona est. Excipiuntur sane Judæi et gentiles, qui ne audire quidem merentur.

Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, et sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitæ euntes suffocatur, et non referunt fructum. Mirum quomodo Dominus spinas divitiis interpretatus sit, cum illæ pungant, istæ delectent. Et tamen spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctationibus mentem lacerant, et cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Quas bene hoc in loco, alio evangelista testante, nequaquam Dominus divitiis, sed fallaces divitiis appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt. Fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Notandum vero est quod exponens Dominus dicit, *quia sollicitudines et voluptates, et divitiæ suffocant.* Suffocant enim, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant : et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt quæ divitiis jungunt, sollicitudines videlicet et voluptates, quia profecto et per curam mentem opprimunt, et per affluentiam

resolvunt : re enim contraria, possessores suos et afflictos et lubricos faciunt. Sed quia voluptas convenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiæ suæ sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia. Bona terra (ut prædiximus) omnibus tribus terræ nequam varietatibus contraria facit, et libenter videlicet semen verbi suscipiendo, et quod suscipit inter adversa et prospera patienter ad fructus usque tempora servando. Aliter. Bona terra fructum per patientiam reddit, quia scilicet nulla sunt bona quæ agimus, si non æquanimiter etiam proximorum mala toleramus. Quanto enim quisque altius profecerit, tanto in hoc mundo invenit quod durius portet. Quia dum a præsentis sæculo mentis nostræ dilectio defleat, ejusdem sæculi adversitas crescit. Ilinc est enim quod plerosque cernimus, et bona agere, et tamen sub gravi tribulationum fasce desudare. Sed juxta vocem Domini, fructum per patientiam reddunt. Quia cum humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiuntur. Quod vero secundum Matthæum dicitur : *Et fructum afferit, et facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta,* triginta referuntur ad nuptias. Nam et ipsa digitorum conjunctio, quasi molli osculo se complexans et fœderans, maritum pingit et conjugem. Sexaginta ad viduas, eo quod in angustia et tribulatione sint positæ. Unde et in superiore digito deprimuntur. Quantoque major est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto majus et præmium. Porro centesimus numerus, quæso diligenter, lector, attende, a sinistra transfertur ad dexteram, et iisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in læva manu nuptiæ significantur et viduæ, circulum faciens, exprimit virginitatis coronam. Aliter. Fructum tricesimum verbum profert, quod fidem sanctæ Trinitatis ædificat. Sexagesimum, quod operis perfectionem docet. Quia sex dies sunt, in quibus oportet operari. Centesimum, quod ad dexteram regni vitam prædicat æternam.

Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subius lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen. Quia supra dixerat apostolis : *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis,* nunc ostendit per eos aliquando etiam cæteris idem mysterium esse revelandum, et pectus omnium qui domum Dei essent intraturi fidei flammis illustrandum. Quibus etiam verbis typice fiduciam docet prædicandi, ne quis timore carnalium incommodorum lucem scientiæ quam novit abscondat. Vasis enim et lecti nomine, carnem ; lucernæ autem vocabulo, verbum designat. Quod qui ob metum (ut dixi) carnalium incommodorum occultat, ipsam carnem utique præponit manifestationi veritatis, et ea quasi operit verbum quod prædicare trepidat. Supra candelabrum autem ponit

lucernam, qui corpus suum ministerio Dei subicit, ut superior sit prædicatio veritatis, et inferior servitus corporis, per ipsam tamen corporis servitutem excelsior luceat doctrina, quæ per officia corporalia, id est, per vocem et linguam et cæteros corporis motus; in bonis operibus insinuatur discipulis. Sæpe candelabrum ergo ponit lucernam, cum dicit Apostolus: *Non sic pugno, tanquam aerem cædens, sed castigo corpus meum, et servituti subicio, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus inveniar* (I Cor. ix).

Non enim est occultatum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur et in palam veniat. Nolite (inquit) *erubescere Evangelium Dei, sed inter tenebras persecutorum, lumen verbi supra vestri corporis candelabrum levate, fixa mente retinentes illum retributionis extremæ diem, quo illuminabit Deus abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordium* (I Cor. iv). Tunc enim et vos a Deo laus, et adversario veritatis pœna manet æterna.

Videte ergo quomodo auditis. Instanter nos docet verbo auscultare, quatenus et nostro illud pectore continue ruminare, et alieno ructare sufficiamus audiat.

Qui enim habet, dabitur illi. Et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. Tota (inquit) intentione verbo quod auditis operam date. Quia qui amorem habet verbi, dabitur illi et sensus intelligendi quod amat. At qui verbi amorem non habet audiendi, etiamsi vel naturali ingenio vel litterario se callere putarit exercitio, nulla veræ sapientiæ dulcedine gaudebit. Quod etsi specialiter de apostolis, quibus charitate fideque potius, datum est nosse mysterium regni Dei, et de perfidis Judæis, qui in parabolis videntes non videbant, et audientes non intelligebant, quod videlicet litteram legis, in qua gloriabantur, amissuri essent, dictum videatur: potest tamen et generaliter accipi, quia nimirum sæpe lector ingeniosus negligendo se privat sapientia, quam simplex, sed studiosus, elaborando degustat. Idcirco autem sæpe et desidiosus ingenium accipit, ut de negligentia justius puniatur, quia quod sine labore assequi potuit scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo majora præmia retributionis inveniat, quo magis studio inventionis elaborat.

Venerunt autem ad illum mater et fratres ejus, et non poterant adire ad eum præ turba. Fratres Domini, non filii beatæ semper virginis Mariæ, juxta Helvidium, nec filii Joseph de alia uxore, juxta quosdam, putandi, sed eorum potius intelligendi sunt esse cognati, sicut et supra disseruimus. Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus, ab officio verbi dissimulat egredi, non maternæ refutat obsequia pietatis, cujus præceptum est, *Honora patrem et matrem* (Exod. ix); sed paternis se mysteriis amplius quam maternis affectibus debere demonstrat, idem nobis exemplo quod verbo commendans, *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus* (Matth. x). Non injuriose fratres contemnit, sed

opus spiritale carnis cognationi præferens, religiosiorem cordium copulam docet esse quam corporum. Mystice autem hæc lectio superiori concinit, ubi de Judæis litteram solum legis intuitibus dicitur: *Et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.* Nam mater et fratres Jesu, synagoga, ex cujus carne est editus, et populus est Judæorum: qui Salvatore intus docente, venientes intrare nequeunt, cujus spiritualiter intelligere dicta negligunt. Præoccupans enim turba, ejus ingreditur domum, quia, differente Judæa, gentilitas confluit ad Christum, atque interna vitæ mysteria, quanto fide viciniore, tanto mente capacior hausit. Juxta quod psalmus ait: *Accedite ad eum, et illuminamini* (Psalm. xxxiii).

Et nuntiatum est illi: Mater tua et fratres tui stant foris, volentes te videre. Intus verbum, intus est lumen; unde supra: *Ut intrantes* (inquit) *videant lumen.* Si ergo foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, et propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum, quemadmodum nos agnoscemur, si foris stemus? Foris enim stantes volunt Dominum videre, qui spiritalem in lege sensum non querentes, sese ad custodiam litteræ foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spiritualia consentiant intrare.

Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea et fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt, et faciunt. Tota vitæ cœlestis perfectio duobus his comprehenditur, verbum scilicet Dei audire et facere. Unde supra Dominus parabolam seninis exponens, ait eos qui auditu tantum verbum susceperint terram esse reprobam; bonam vero eos qui in corde bono et optimo verbum quod audiunt retineant, et fructum afferant in patientiâ. Qui mater Domini vocantur, eo quod illum quotidie suo vel exemplo vel dicto quasi pariant in mente proximorum. Fratres quoque sunt ejus, cum et ipsi faciunt voluntatem Patris ejus qui in cœlis est.

Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in unam naviculam, et discipuli ejus, et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. In hac navigatione Dominus utramque unius ejusdemque suæ personæ naturam dignatur ostendere, dum is qui ut homo dormit in navi, furorem maris ut Deus verbo coercescit. Porro, juxta allegoriam, mare sive stagnum quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque sæculi præsentis accipitur æstus. Navicula autem, quam ascendunt, nulla melius quam dominicæ passionis intelligitur arbor. Cujus beneficio quique fideles adjati, emensis mundi fluctibus, habitationem patriæ cœlestis quasi stabilitatem securi littoris obtinent. Quod autem ipse in unam naviculam cum discipulis Salvator ascendit, alibi quid significet aperit, cum, prænuntiato suæ passionis resurrectionisque mysterio, mox dicebat ad omnes: *Si quis vult post me venire, abneget seipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me.*

Navigantibus autem illis, obdormivit. Discipulis

navigantibus Christus obdormivit, quia calcantibus sæculum fidelibus, futurique regni quietem animo meditantibus, et vel secundo Spiritus sancti flatu, vel proprii remigio conatu infidos mundi fastus certatim post terga jactantibus, tempus subito dominicæ passionis advenit. Unde bene Marcus hoc imminente noctis tempore gestum fuisse perhibet, ut veri solis occubitum, non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet.

Et descendit procella venti in stagnum, et complebantur, et periclitabantur. Domino puppim crucis, qua somnum mortis carperet, ascendente, fluctus blasphemantium persecutorum dæmonicis excitati procellis assurgunt. Quibus tamen non ipsius patientia turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur, trepidat, periclitatur.

Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. Suscitant Dominum discipuli, ne eo dormiente, fluctuum feritate dispereant, quia cujus mortem viderant, maximis votis resurrectionem quærebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret. Unde bene sequitur:

At ille surgens, increpavit ventum et tempestatem aquæ, et cessavit, et facta est tranquillitas. Ventum quippe surgens increpavit, quia, resurrectione celebrata, diaboli superbiam stravit, dum per mortem destruxit eum qui habebat mortis imperium. Tempestatem quoque aquæ surgens cessare fecit, quia vesanam Judæorum rabiem, quæ caput quatens clamaverat: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei*, de sepulcro surgendo labefecit. Ubi juxta litteram notandum quod omnes creaturæ sentiant Creatorem. Quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt imperantem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia; sed majestate Conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Recte arguuntur qui præsentem Christo timebant, cum utique qui ei adhæserit perire non possit. Cui simile est quod post mortis somnum discipulis apparens, exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderunt. Itemque dixit ad eos: *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam (Luc. xxiv)?* Ac si per metaphoram navigii diceret: Nonne oportuit Christum soporari, undis navem in qua quiescebat hinc inde verrentibus, et ita sedatis extemplo tumidis gurgitum cumulis, divinitatis suæ cunctis patefacere potentiam?

Qui timentes mirati sunt, dicentes ad invicem: Quis putas hic est, quia et ventis imperat et mari, et obediunt ei? Matthæus ita scribit: *Porro homines mirati sunt, dicentes, Qualis est, hic?* etc. Non ergo discipuli, sed nautæ et cæteri qui in navi erant mirabantur. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui nuntur fuisse discipulos, recte respondebimus

A homines appellatos qui necdum potentiam noverant Salvatoris. Et nos quoque singuli cum signo dominicæ crucis imbuti sæculum relinquere disponimus, navem profecto eum Jesu conscendimus, stagnum transfretare conamur. Sed qui *non dormitavit, neque obdormiet custodiens semper Israel (Psal. cxx)*, nobis tamen sæpe navigantibus, quasi inter æquoris fremitus obdormit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum pravorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit. Verum inter hujusmodi procellas, ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum seduli excitemus qui non serviat, sed imperet ventis. Mox tempestates com-

B pesceat, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebis. Libet inter hæc paucis discussa apostolici navigii varietate, qualiter bonos suum secretum juvet, malorumve permixtio turbet, intueri. Ecce enim, ut a perfectioribus inchoemus, post celebrata dominicæ resurrectionis solemnia, septem electi discipuli navem piscaturi ascendunt, et quia non longe a terra perpetuæ quietis, sed quasi cubitiis ducentis aberant, hoc est, tantum mundo animum, quantum gemina dilectio poscebat apposuerant, quia se Petrus negotiis sæcularibus exuerat, jam Dominum in litore mortalitatis stantem cernere, jam cum illo epulari, jam mane supernæ lucis aspirante, mystico magnorum piscium numero sua retia impleta, nec tamen rupta suscipere, atque infimis sæculi fluctibus extrahere merentur. Alibi Petrus, ut supra legitur, jubente Domino, retia laxat in capturam, pisciumque comprehendit multitudinem copiosam. Sed quia ipse fragilis adhuc animi fuerat, ita ut Christo tremens diceret: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine (Luc. v)*, et retia tunc rupta sunt, et si non socii adjuvissent, naves etiam nersæ subsiderent. Item in hoc loco discipuli cum Domino navem conscendunt, mare adeunt, sed quia intererat et Judas, et Dominus in puppi, quæ sedes erat gubernanti, dormisse, et ventus pontusque deforis sævisse perhibentur. Nam et si multa illic discipulorum merita navigabant, tunc adhuc eam perfidia proditoris agitabat: et qui suis meritis firmi fuere, turbabantur alienis.

D Item Paulus cum fratribus Hierosolymam navigans, et diem Pentecosten ibi Spiritusque sancti gaudia celebrare festivans, recto cursu cuncta peragrat. Porro ab Hierosolymis Romam relegatus, quia cum infidelibus iter agit, mare furit, venti refragantur, imber imminet, frigora fatigant, astra obuubiant, terra negatur, triticum in mare jactatur, navis armamenta tolluntur, ipsa postremo navis arenis illius dissolvitur, naturæ quam non agnoscunt, terram, nando petunt. Et qui sæculi undas onerati cupiditatibus subierant, eodem adversante sæculo vix nudi evadunt. Juxta quod idem apostolus ait: *Ipsæ autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. iii).*

Et navigaverunt ad regionem Geræsenorum, quæ est contra Galitæam. Gerasa est urbs insignis Arabiæ

trans Jordanem, juncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse, non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci præcipitati sunt. Significat autem nationem gentium, quam post passionis somnum resurrectionisque suæ gloriam, missis prædicatoribus, Salvator est visitare dignatus. Unde bene Gerass, sive Gergesi (ut quidam legunt) colonum efficiens, vel advena propinquans interpretatur. Videlicet insinuans quia gentium populus, et eum a quo nequiter incolebatur hostem suis de cordibus ejecerit, et qui erat longe factus sit prope in sanguine Christi.

Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat dæmonium jam temporibus multis. Vir iste figuram populi gentilis accipit, qui multis temporibus, hoc est ab ipso pene mundi nascentis exordio, vexabatur furore dementi.

Et vestimento non induebatur. Quia integumentum naturæ suæ et virtutis amisit. Hoc enim fidei et charitatis indumento primi parentes nostri, postquam peccavere, nudati esse leguntur. Hac stola prima filius luxuriosus postquam penitens ad patrem rediit induitur.

Neque in domo manebat, sed in monumentis. Quia in conscientia sua non requiescebat, sed in mortuis operibus, hoc est in peccatis, delectabatur. Quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quædam defunctorum sepulera, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur?

Is ut vidit Jesum, procidit ante illum. Et exclamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi est, Jesu Fili Dei altissimi? Quanta Anil vesania, Jesum creaturam et non Deum credere, quem Filium Dei altissimi dæmones credunt et contremiscunt! Quæ impietas Judæorum eum dicere in principe dæmoniorum eiecisse dæmonia, quem ipsa dæmonia fatentur nihil secum habere commune? Quin hoc ipsum quod tunc per dæmoniaci clamavere furorem, post in delubris idolorum dicere et confiteri non desinunt, Jesum videlicet esse Christum Filium Dei altissimi, nec se aliquid cum illo pacis aut societatis habere.

Obsecro te, ne me torquens. Præcipiebat enim spiritui immundo ut eiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum. Hostis humanæ salutis non exiguum sibi ducit esse tormentum, ab hominis læsione cessare; quoque hunc diutius possidere solebat, eo difficilium dimittere consentit. Unde studentem summopere est ut et si quando, ut homines a diabolo superemur, mox ejus laqueos evitare satagemus, ne si tardius ejus jari resistatur, laboriosius quandoque pellatur.

Et vinciebatur catenis, et compedibus custoditus. Catenis et compedibus grævas et duræ leges significantur gentium, quibus et in eorum republica peccata cohibentur.

Et ruptis vinculis, agebatur a dæmonio in deserto. Quia etiam ipsis transgressis legibus, ad ea scelera cupiditate ducebatur, quæ jam vulgarem consuetudinem excederent.

Interrogavit autem illum Jesus dicens: Quod tibi

nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverunt dæmonia multa in eum. Non velut inscius nomen inquiri, sed ut confessæ coram teste quam furens tolerabat [laborabat], virtus curantis gratior emicaret. Sed et nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones ejicere norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari nisi quantum sapere possunt omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu, et alio quolibet corporis vel animi sensu, vigilantes dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant. Et maxime, quando vel viris in specie feminea, vel in virili habitu feminis apparentes, quos dæmones Galli Dusios vocant, in fausto miraculo spiritus incorporei corporis humani concubitum petere se ac patrare contingunt. Et nomen dæmonis, quo se censerit dixerit, et dejerandi modos, quibus amoris sui fœdus alterutrum pepigerint, prodendos esse præcipiant. Quæ mendacio simillima res, sed adeo vera, et plurimorum est attestatioe notissima, ut quidam vicinus mihi presbyter retulerit se quendam sanctimonialem feminam a dæmonio curare cœpisse, sed quandiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox et ipsum orationibus cæterisque quæ oportebat purificationum generibus effugasse, et ejusdem feminæ corpus ab ulceribus, quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali studio adjuncto sale benedicto curasse. Sed dum unum de ulceribus, quod altius lateri infixum repererat, nullatenus præset, quia continuo panderetur, obducere, ab eadem ipsa, quam sanare volebat, consilium, quo sanaretur, accepisse. Si (inquit) oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento asperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum, in quadam longius posita civitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quendam pari calamitate laborantem, taliter a sacerdote curatam. Fecit ut illa suggesterat, statimque ulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit. Hæc contra fraudes dæmonum paucis explicare curavi, ut quam non frustra Dominus nomen ejus quem expulsurus erat spiritus interrogaret, intelligas. Quod vero dæmonia multa hominem intrasse memorantur, significat populum gentium non uni cuilibet, sed innumeris ac diversis idololatriæ cultibus esse mancipatum. Cui contra scriptum est, quod multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. iv). Unde bene in Babylonia linguarum unitas scissa, in Hierosolyma est linguarum varietas adunata; et illa confusio, hæc visio pacis interpretatur: quia videlicet electos in plerisque linguis et gentibus una fides ac pietas pacificando confirmat, reprobos autem plures sectæ quam linguæ dissociando confundunt.

Et rogabant eum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Sciebant dæmones, aliquando futurum ut per Domini adventum mitterentur in abyssum, non ipsi futura prædivinantes, sed prophetarum de se dicta recolentes, ideoque Domini adventus, quam mira-

bantur gloriam, ad suam arbitrabantur tendere perniciem.

Erat autem ibi grex multorum porcorum, pascentium in monte: et rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi: et permisit illis. Ideo permisit quod petebant dæmonibus, ut per interfectionem porcorum hominibus salutis occasio præberetur. Pastores enim ista cernentes, statim nuntiant civitati. Erubescat Manichæus. Si de eadem substantia et ex eodem auctore homicum bestiarumque sunt animæ, quo modo ob unius hominis salutem duo milia porcorum suffocantur? In quorum tamen interitu, figuraliter homines immundi, vocis et rationis expertes, indicantur, qui in monte superbix pascentes, lutulentis oblectantur in actibus. Talibus enim per cultus idolorum possunt dæmonia dominari. Nam nisi quis porci more vixerit, nunquam accipiet in eum diabolus potestatem, aut ad probandum tantum, non autem ad perdendum, accipiet.

Exierunt ergo dæmonia ab homine, et intraverunt in porcos, et impetu abiit grex per præceps in stagnum, et suffocatus est. Significat quod jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dominatione dæmoniorum, in abditis agunt sacrilegos ritus suos qui Christo credere noluerunt, cæca et profunda curiositate submersi. Et notandum quod spiritus immundi nec in porcos irent, nisi hoc illis benignus ipse Salvator petentibus, quos certe in abyssum posset relegare, concederet: rem necessariam docere nos volens, ut scilicet noverimus eos, multo minus sua potestate posse nocere hominibus, qui nec pecoribus qualibetunque potuerunt. Hanc autem potestatem Deus bonus occulta iustitia nobis dare potest, injustam non potest.

Quod ut viderunt factum, qui pascebant fugerunt et nuntiaverunt in civitatem et in villas. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiaverunt, significat quosdam etiam primates impiorum, quanquam Christianam legem fugiant, potentiam tamen ejus per gentes, stupendo et mirando prædicare.

Qui venerunt ad Jesum, et invenerunt hominem sedentem a quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, et timuerunt, etc. Significat multitudinem vetusta suavitate delectatam honorare quidem, sed nolle pati Christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possint, admirantes tamen fidelem populum a pristina perdita conversatione sanatum. Sedere namque ad pedes Domini est, rationali quempiam mentis examine subnixum vestigia Salvatoris, quæ sequatur, intueri. Vestitum resumere, est virtutum studiis, quæ deceptus amiserat, ornari.

Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab illis, quia timore magno tenebantur. Consci fragilitatis suæ Geraseni, præsentia se Domini judicabant indignos, non capientes Dei verbum, nec infirma adhuc mente pondus sapientiæ sustinere valentes. Quod et Petro ipsi, viso piscium miraculo, contigisse legitur, et vidua Saraptana

A beati Eliæ, cujus se sensit hospitio benedicti, nihilominus se putavit præsentia gravari. *Quid mihi et tibi, inquit, vir Dei? ingressus es ad me, ut memorarentur iniquitates meæ, et occideres filium meum (III Reg. xvii)?*

Ipsæ autem ascendens navem, reversas est. Dixerat supra, Dominum relictis navem ascendisse parentibus, compressisque una cum vento fluctibus, egressum mox occurrentem sibi crasse dæmoniacum. Quo significare docuimus, eum relictis Judææ populis, ex qua carnis duxit originem, transacta suæ passionis tempestate, gentium procurasse salutem. His ita gestis patriam revertitur, *quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret: et sic omnis Israel salens fieret (Rom. xi).* Ascendit autem in navem, sed neque ipse somno promittitur, neque navis procella pulsatur, quia *Christus surgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi).* Cujus tamen tropæum passionis resurrectionisque gloria credituris Judææ tribubus intimabitur, et cum prædicator mortis suæ, quo mortem vicit vexillo, credi ab Hebræis cœperit, quasi repetita, in qua dormierat, navi patriam regrediatur.

Et rogabat illum vir, a quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens: Redi domum tuam, et narra quanta tibi fecerit Deus. Hæc ex illa Apostoli sententia recte possunt intelligi, cum ait: *Dissolvi et esse cum Christo, multo magis optimum: manere in carne, necessarium propter vos (Philip. i).* Ut sic quisque intelligat post remissionem peccatorum redeundum esse sibi in conscientiam bonam, et serviendum Evangelio, propter aliorum etiam salutem, ut deinde cum Christo requiescat, ne cum præpropere jam vult esse cum Christo, negligat ministerium prædicationis fraternæ redemptioni accommodatum. Quod vero Matthæus duos dicit a dæmonum legione curatos, Marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personæ alicujus clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro cujus salute plurimum satagebat. Hoc volentes significare duo evangelistæ solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latius præclariusque flagraverat. Sed et allegoriæ summa concordat, quia sicut unus a dæmonio possessus Judæorum, sic et duo gentilis populi typum non inconvenienter expriment. Nam cum tres filios Noe generaverit, unius solum familia in possessionem ascita est Dei: ex duobus reliquis diversarum nationum, quæ idolis manciparentur, procreati sunt populi.

Factum est autem, cum redisset Jesus, excepit illum turba. Erant enim omnes exspectantes eum. Et superioris dixi quod in fine sæculi Dominus sit ad Judæos clementer rediturus, atque ab eis per fidei confessionem libenter excipiendus. Nam quod erant omnes exspectantes eum, hoc est nimirum, quod eidem synagogæ per prophetam loquitur: *Dies multos exspectabis me, et non fornicaberis, et non eris subdita viro*

(Usc. m). Nunc enim nec viro Christo subdita, nec fornicata cum idolis, expectatione longissima sponsi sui prioris, hoc est Domini Christi, quandoque per gratiam venturi præstolatur amplexum.

Et ecce, venit vir cui nomen erat Jairus, et ipse princeps Synagogæ erat. Priori lectioni, qua de abjectione Synagogæ fidoque Ecclesiæ, atque iterum inauguratione Synagogæ sumus interpretati, consequenter archisynagogi filia moriens subjungitur, quam dum suscitare properat Dominus, præoccupat filia hæmorrhœissa mulier, præripit sanitatem, sitque ut præueniens prior salute potiatur. *Æthiopia* enim præueniet manus ejus Deo (Psal. LXVII). Et cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet. Princeps itaque Synagogæ nullus melius quam ipse Moyses intelligitur. Unde bene Jairus, id est, illuminans, sive illuminatus vocatur, quia qui accipit verba vitæ dare nobis, et per hæc cæteros illuminat, et ipse a Spiritu sancto, quo vitalia monita scribere vel decere possit, illuminatur.

Et cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus. Si caput Christi Deus, pedes consequenter incarnatio, qua terram nostræ mortalitatis tetigit, accipiendi sunt. Cecidit igitur archisynagogus ad pedes Jesu, quia legislator cum tota patrum progenie Christum in carne apparentem longo sibi dignitatis gloria præferendum esse cognovit, illud Apostoli sedula devotione protestans: *Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* (I Cor. i). Rogavit eum intrare in domum suam, quia continuis gaudiorum votis ejus videre desiderabat adventum. *Anima autem mea* (inquit Propheta) *exsultabit in Domino, et delectabitur super Jesu ejus. Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi* (Psal. XXXIV)? Et hoc est ad pedes Jesu cadere, eum super omnes singulariter magnum pia fide fateri.

Quia filia unica erat illi, fere annorum duodecim, et hæc moriebatur. Ipsa Synagoga, quæ sola legali institutione composita, quasi unica Moyse nata erat, quasi duodecimo ætatis anno, hoc est, tempore pubertatis appropinquante moriebatur; quia nobiliter a prophetis educata, postquam ad intelligibiles annos pervenerat, postquam spiritalis Deo fructus gignere debebat, subito errorum languore consternata, spiritalis vitæ vias ingredi desperabiliter omisit. Et si non a Christo succurreretur, horrendam per omnia corruisset in mortem.

Et contigit, dum iret, a turba comprimebatur. Ad puellam pergens sanandam Dominus, a turba comprimitur, quia genti Judææ salutaria monita præbens, quibus ægram vitæ ejus conscientiam erigeret, noxia carnalium populorum est consuetudine gravatus.

Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis annis duodecim. Mulier sanguine fluens Ecclesia est ex gentibus congregata, quæ ingenito carnalium delectationum polluta fluxu, atque a cætu jam fuerat segregata fidelium. Sed dum Verbum Dei Judæam salvare decerneret, paratam jam promissamque aliis præ-

paravit spe certa salutem. Notandumque quod et archisynagogi duodenis sit filia, et mulier hæc ab annis duodecim sanguine fluxerit, hoc est eodem quo hæc nata sit tempore illa cœperat infirmari. Una enim pene eademque sæculi hujus ætate, et Synagoga in patriarchis nasci, et gentilium natio per orbem cœpit idololatriæ sanie fœdari. Nam et gemine fluxus sanguinis, hoc est, et super idololatriæ prostitutione, et super his quæ carnis ac sanguinis oblectatione patrantur, potest intelligi. Unde pulchre sacra refert historia, tempore quo David adhuc puer Goliath gigantem stravit, Philistiim in finibus Domim, id est sanguinum, fuisse castrametatos. Quia videlicet Dominus ad debellandum mundi principem, humilis apprensus, non modo operibus infructuosus, sed et religioni spurcissimæ deditos gentilium populos invenit. Ergo quandiu Synagoga viguit, laboravit Ecclesia. Defectus illius hujus est virtus, quia illorum delicto salus gentibus.

Quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari. Medicos sive falsos theologos, sive philosophos, legumque doctores sæcularium, qui multa de virtutibus vitis que subtilissime disserentes, utilia se videndi credendique instituta mortalibus dare promittebant, seu certe ipsos spiritus immundos significat qui velut hominibus consulendo, se jam pro Deo colendos ingerebant. Quibus vicissim audiendis, gentilitas quanto magis naturalis industriæ vires expenderat, tanto minus potuit ab iniquitatis suæ sorde curari. Unde bene Marcus de hac muliere scribens, ait: *Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat.* Sed hæc, ubi populum Judæorum ægrotare, verumque de celo cognovit adesse medicum, cœpit et ipsa languoris sui sperare pariter et quærere remedium.

Accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus, et confestim stetit fluxus sanguinis ejus. Accedit et Dominum tangit Ecclesia, quæ ei per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retro, sive juxta id quod ipse ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. XII); et alibi præcipitur: *Post Dominum Deum tuum ambulabis*; sive quia presentem in carne Dominum non videns, peractis temporariæ dispensationis sacramentis, ejus jam per fidem cœpit vestigia subsequi. Tangit autem fimbriam vestimenti, et undam restringit sanguinis, quia beatus et vere mandandus, qui vel extremam verbi partem fidei manu contigerit. Nam rarus valde, qui ejus vel in pectore recumbere, vel caput mereatur pistica nardo perungere, cum et ille magnus fuerit qui se indignum dicebat ejus calceamenta portare; magna et illa quæ ungere pedes ejus, et capillis suis tergere promeruit.

Et ait Jesus: Quis est qui me tetigit? Non ut ipse quæ nesciat doceatur, sed ut virtus fidei, quam noverat, imo quam ipse dederat, in muliere declararetur, interrogat.

*Negantibus autem omnibus, dixit Patrus et qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt et affligunt, et dicis, Quis me tetigit? Quem turbæ passim comitantibus comprimunt, una credula mulier Dominum tangit. Quia qui diversis inordinate glomerantium hæresibus affligitur, solo catholicæ Ecclesiæ fideliter corde quæritatur. Nam sicut quidam videntes non vident, et audientes non audiunt, ita etiam tangentes non tangunt, qui non fideliter Christum tangunt. Unde cuidam amanti quidem, sed nondum pleno credenti dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xi); aperte docens quid sit eum veraciter tangere, Patri scilicet æqualem credere.*

Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exisse, etc. Dicat Pelagius, si placet, se suo conamine salvari. Dicamus autem nos, quia vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem. Nam et ipse virtutem, quæ propitiatur omnibus iniquitatibus nostris, et sanat omnes langores nostros, non ex nobis ipsis, sed de se novit exire. Non ergo latet eum qui flammam tetigerit, id est, incarnationis mysteria, donec ad majora capienda perveniat, perfecte amando crediderit.

At ipse dixit illi: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace. Ideo filia, quia fides tua te salvam fecit. Nec dixit, fides tua te salvam factura est, sed salvam fecit. In eo enim, quod credidisti, jam salva facta es.

Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Salvata a profluvio sanguinis muliere, mox filia principis mortua nuntiatur, quia dum Ecclesia a vitiis labe mandata, et ob fidei meritum filia est cognominata, continuo synagoga perfidiam simul invidiamque lege soluta est. Perfidiam quidem, quia in Christo credere noluit; invidiam vero, quia Ecclesiam credidisse doluit. Scriptum est enim in actibus Apostolorum: *Sequenti autem Sabbato, pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judæi repleti sunt zelo, et contradicebant his, quæ a Paulo dicebantur, maledicentes viam coram multitudine* (Act. xiii).

Noli vexare illum, per eos hodieque dicitur, qui adeo destitutum synagogæ statim vident, ut restaurari posse non credant, ideoque pro resurrectione illius supplicandum esse non æstiment. Sed quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum (Luc. xviii). Unde sequitur:

Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere. Crede tantum, et salva erit. Pater puellæ, cæcus doctorum legis accipitur, de quo Dominus ait: Super cathedram Moysi sederunt scribæ et pharisæi (Matth. xxiii). Qui si credere ipse voluerit, etiam subjecta ei synagoga salva erit.

Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, Jacobum et Joannem, et patrem et matrem puellæ. Supra publice viduæ filius suscitatur, hic removenitur plures arbitri. Puto ergo,

quod in eo quoque pietas ibi Domini declinetur, quia vidua mater unici non patiebatur moras, et ideo, ne amplius afficeretur, maturitas additur. Est etiam forma sapientiæ, in viduæ filio cito Ecclesiam credituram, in archisynagogi filia credituros quidem Judæos, sed ex pluribus pauciores.

Flebant autem omnes, et plangebant illam. Nunquid possunt (inquit) filii sponsi lugere, quandiu cum illa est sponsus? Venient autem dies, cum auferatur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt. Igitur synagoga, quia sponsi lætitiæ, qua vivere posset, amisit, quasi inter plangentes mortua jacens, ne hoc quidem ipsum, quare plangatur, intelligit.

At ille dixit: Nolite flere. Non est mortua, sed dormit. Hominiibus mortuus, qui suscitare nequiverant, Deo dormiebat, in cujus ditione et anima recepta vivebat, et caro resuscitanda quiescebat. Unde mos Christianus obtinuit, ut mortui, qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes vocentur, sicut Apostolus: *Notumus (inquit) vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristamini, sicut et ceteri, qui spem non habent* (I Thess. iv). Sed et in parte allegorice, cum anima, quæ peccaverit, ipsa moriatur, tamen ea, quæ suscitari Christo meruerit, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse dici potest.

Et dormiebant eum, scientes, quia mortua esset. Quia verbum resuscitantis deridere quam credere malebat, merito foras excluduntur, indigni qui miraculum resurgentis viderent.

Ipse autem tenens manum ejus, clamavit dicens: Puella, surge. In Marco scriptum est: *Ait illi: Tabitha cumi, quod est interpretatum, Puella, tibi dico surge; et confestim surrexit* (Act. ix). Ubi diligens lector inquirat, quare verax Evangelista dictum Salvatoris exponens, interposuerit de suo, *tibi dico*, cum in Syro sermone quem posuit, non plus sit dictum, quam *Puella, surge*. Teneus ergo manum puellæ Jesus, sanavit eam, quia nisi prius mundaet fuerint manus Judæorum, quæ sanguine plenæ sunt, synagoga eorum mortua non consurgit.

Et reversus est spiritus ejus, et surrexit continuo. Marcus ita dicit: *Et confestim surrexit puella, et ambulavit.* Et spiritualiter insinuans, quia quisquis a morte animæ Christo sibi manum confortante respiscit, non modo a sordibus exurgere vitiis, sed bonis continuo proficere debet operibus.

Et jussit illi dari manducare. Ad testimonium quidem vitæ resuscitatum manducare præcepit, ut non phantasma, sed veritas crederetur. Sed et si quis a spiritali morte surrexit, cælesti necesse est mox pane satiatur, et divini scilicet verbi, et sacrosancti altari particeps effectus. Nam juxta moralem intellectum, tres illi mortui, quos Salvator in corporibus suscitavit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensus malæ delectationi præbendo, latente tantum cogitatione peccati, sibi mortem consensunt. Sed tales vivificare signi-

Scens Salvator, suscitavit filiam archisynagogi nondum foras elatam, sed in domo mortuam, quasi vitium secreto in corde tegentem. Alii non solum noxiæ delectationi consentiendo, sed et ipsum malum, quo delectantur agendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hoc se poeniteant resuscitare demonstrans, suscitavit juvenem filium viduæ extra portas elatum, et reddidit matri suæ. Quia resipiscenstem a peccati tenebris animam, unitati restituit Ecclesiæ, sicut et supra docuimus. Quidam vero non solum erigendo, vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine, se quasi sepeliendo corrumpunt. Verum nec ad hos erigendos minor sit virtus et gratia Salvatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitæ, quæ super eorum salute velut devotæ Christo sorores invigilent. Nam ad hoc intimandum resuscitavit Lazarum quatuor dies jam in monumento habentem, et sorore attestante jam fetentem. Quia pessima noxios actus solet fama comitari. Notandum autem quod quanto gravior animæ mors ingruerit, tanto acrior necesse est, ut resurgere mereatur, poenitentis fervor insistat. Quod occulte volens ostendere Dominus, jacentem in conclavi mortuam, modestu lenique voce resuscitat, dicens: *Puella, surge*. Quam et ob facilitatem resuscitandi, jam mortuam fuisse negaverat. Delatum autem foras juvenem, pluribus, ut reviviscere debeat, dictis corroborat, cum ait: *Juvenis, tibi dico, surge*. Quatriduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra deponere posset, fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsum, lacrymas fudit, rursus fremuit, ac magna voce clamavit: *Lazarus, veni foras* (Joan. xi). Et sic tandem, qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitæ lucique redditor. Sed et hoc notandum, quod quia publica noxa, publico eget remedio, levia autem peccata leviori et secreta queunt poenitentia deleri, puella in domo jacens, paucis arbitris exurgit, eisdemque ne miraculum vulgarent indicitur.

Et stupuerunt, inquit, parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat. Juvenis extra portam, turba multa comitante atque intuente suscitatur. Lazarus de monumento vocatus, in tantum populi innotuit, ut ob eorum, qui videre testimonium, plurimæ domo turba cum palmis occurrerent, et multi propter illum ahirent ex Judæis, et crederent in Jesum. Quartum vero mortuum dominus, nuntiante discipulo, agnoscit; sed quia, qui pro ejus ereptione Dominum precarentur, vivi defuerant: *Dimitte* (inquit) *ut mortui sepeliant mortuos suos* (Math. xiii); id est, mali malos noxiis laudibus gravent, et quia non adest justus, qui corripiat in misericordia, oleum peccatoris impinguet caput eorum.

CAPUT IX.

Convocatis autem Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei, et sanare infirmos. Concessa primum potestate signorum, misit prædicare regnum Dei ut promissio-

rum magnitudini attestaretur etiam magnitudo factorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, et nova facerent, qui nova prædicarent. Unde nunc quoque, cum fidelium numerositas excrevit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt, qui vitam virtutum tenent, et signa virtutum non habent. Quia frustra miraculum foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam, juxta magistri gentium vocem, linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.

Et ait ad illos: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis*. Solet quæri, quomodo Matthæus et Lucas commemoraverint, dixisse Dominum discipulis, ut nec virgam ferrent, cum dicat Marcus, et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Quod ita solvitur, ut intelligamus sub alia significatione dictam virgam, quæ secundum Marcum ferenda est, et sub alia illam, quæ secundum Matthæum et Lucam non est ferenda. Sicut sub alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est: *Deus neminem tentat*, et sub alia, de qua dictum est: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat, si diligitis eum*. Illa seductionis est, hæc probationis. Utrumque ergo accipiendum est a Domino apostolis dictum, et ut nec virgam ferrent, et ut non nisi virgam ferrent. Cum enim secundum Matthæum diceret eis: *Nolite possidere aurum neque argentum* (Math. x), et cætera, continuo subjecit: *Dignus est enim operarius cibo suo* (Ibid). Unde satis ostendit, cur eos hæc possidere ac ferre noluerit. Non quo necessaria non sint sustentationi hujus vitæ, sed quia sic eos mittebat ut eis hæc deberi monstraret ab illis quibus Evangelium credentibus annuntiarent. Claret autem hæc, non ita præcepisse Dominum, tanquam Evangelistæ vivere aliunde non debeant, quam eis præbentibus, quibus annuntiant Evangelium. Alioquin contra hoc præceptum fecit Apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset, sed potestatem dedisse, in qua scirent, sibi ista deberi. Cum autem a domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedienciæ culpa est. Cum autem potestas datur, licet cuique non uti, et tanquam de suo jure cedere. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinasse dicit Apostolus, iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, neque portarent huic vitæ necessaria, nec magna, nec minima. Ideo posuit, *Nec virgam*, ostendens a fidelibus suis, omnia deberi ministris suis, nulla superflua requirentibus. Ac per hoc addendo: *Dignus est enim operarius cibo suo* (Math. x), prius aperuit et illustravit, unde hæc omnia loqueretur. Hanc ergo potestatem virgæ nomine significavit, cum dicit, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Ut intelligatur, quia per potestatem a Domino acceptam, quæ virgæ nomine significata est, etiam quæ non portantur, non deerunt. Ille et de duabus tunicis intelligendum est, ne quisquam eorum, præter eam, quam esset indutus, aliam portandam putaret,

sollicitus ne opus esset, cum ex illa potestate posset accipere. Quod vero secundum Marcum non portari vel haberi duas tunicas, sed expressius indui prohibet, dicens : *Et ne induerentur duabus tunicis* (Marc. vi) : quid eos monet, nisi non dupliciter, sed simpliciter ambulare? Aliter. In duabus tunicis, vident mihi duplex ostendere vestimentum. Non quod in locis Scythiæ et glaciali nive rigentibus una quis tunica debeat esse contentus, sed quod in tunica, vestimentum intelligamus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore servemus.

Et in quamcunque domum intraveritis, ibi manete, et inde ne exeatis. Dat constantiæ generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a prædicatore regni cælestis astruens cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura mutare. Nec otiose secundum Matthæum domus, quam ingrediantur apostoli legenda decernitur, ut mutandi hospitii necessitudinisque violandæ causa non suppetat.

Et quicumque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint in civitatem, et prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint. Allegorice autem, qui verbo humiliter intendunt, si quibus, ut homines terrenæ levitatis nævis obscurantur, per ea mox, quæ recipiunt Evangelicæ prædicationis vestigia, purgantur. Qui vero perfidia, vel negligentia, vel etiam studio contemnunt, horum vitanda communio, fugienda synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis, ne gestis manibus et pulveri comparandis, mentis castæ vestigium polluat.

Egressi autem circumibant per castella, evangelizantes et curantes ubique. Quid evangelizarent, vel quomodo curarent Apostoli, Marcus exponit plenius. *Prædicabant, inquit, ut pœnitentiam agerent, et ungebant oleo multos aegrotos, et sanabant.* Dicit et Jacobus : *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super ipsum ungentes eum oleo, in nomine Domini, et si in peccatis sit, dimittentur ei* (Marc. vi). Unde patet ab ipsis apostolis hunc sanctæ benedictione consecrato oleo, perungantur ægroti. *Prædicabant autem, ut pœnitentiam agerent; et supra, Misit illos, inquit, evangelizare regnum Dei* (I Cor. i). Quia videlicet utrumque, juxta Joannis Baptistæ, vel ipsius Salvatoris exemplum prædicabant : *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum* (Matth. iii). Regni enim cælorum januis propinquare est, de his quinque, quibus ab eo discesserat, pœnitere.

Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo et hæsitabat, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes surrexit a mortuis. Quanta Judæorum invidia, qui contra dominum malitiæ furor exstiterit,

A ex omnibus pene locis Evangelii docemur. Ecce Joannem, de quo dictum est, quia signum fecit nullum, a mortuis surgere potuisse, nullo attestante credebant; Jesum autem virum approbatum a Deo virtutibus et signis, cujus mortem elementa tremuerunt, resurrectionem vero atque ascensionem angeli, apostoli viri, ac feminae certatim prædicabant, non surrexisse, sed furtim fuisse ablatum credere maluerunt. Nec repugnare putandum est, quod Lucas perhibet Herodem hæsitasse, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes surrexit a mortuis : cum Matthæus Marcusque referant, ipsum Herodem audita fama Jesu dixisse pueris suis, *Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo* (Matth. xiv); sed intelligendum post hanc hæsitationem eum confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur

Et ait Herodes: Joannem ego decollavi. Quis autem est iste, de quo audio ego talia? Et quærebat videre eum. Hæc verba sunt hæsitantis Herodis, de quibus supra memoratur. Quia eum quem fama magnum comperit etiam videre desiderat, si forte, an ipse sit Joannes, agnoscere possit. Cujus alii ordinem causamque decollationis, quoniam Evangelistæ plenissime describunt, Lucas more suo commemorare potius ob statum temporis intimandum, quæ abunde dicta videret, quam replicare curavit. Verum quia decollationis Joannis mentio est, notandum, quod idem Joannes et Dominus suum quisque statum et tempore nativitatis, et passionis ordine declarant. Nam Joannes capite minutus, dominus est in cruce sublimatus. Joannes cum minui inciperent dies, Dominus cum crescere, natus. Ut etiam per hæc appareret, quid sit, *illum oportet crescere, me autem minui* (Joan. iii), hoc est, illum qui propheta putabatur, Christum oportet agnoscere : et me, qui Christus æstimabar, quod ejus sim præcursor, intelligi.

Et reversi apostoli, narraverunt illi quæcunque fecerunt. Non solum, quæ ipsi fecerunt et docuerunt apostoli, Domino narrant, sed etiam quæ Joannes eis in docendo occupatis sit passus, vel Christum, vel ejusdem Joannis discipuli ei renuntiant, sicut Matthæus insinuat. Unde quod sequitur :

Et assumptis illis recessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Non timore mortis egit, ut quidam arbitrantur, sed parcens inimicis suis, ne homicidio homicidium jungerent, simul et opportunum suæ passionis tempus expectans, nam plusquam anni spatio Joannis et Domini passiones distare, qui diligenter Evangelia legerit, inveniet. Siquidem miraculum panum Dominus, tribus consentientibus evangelistis, post decollationem Joannis implevit. Quod Joannes miraculum descripturus præmisit esse proximum Pascha diem festum Judæorum, et post hæc, ad diem festum eorum Scenopagiæ Jesum dicit ascendisse. Ubi docentem in templo quærebant, inquit, *cum apprehendere; et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus* (Joan. vii); ac deinde

proximi Paschæ tempore crucis consummasse tro-
pæum. Quod occiso Joanne, tempus expectans, se-
cessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida :
mystice docens quia derelicta Judæa, quæ prophe-
tiæ sibi non credendo caput abstulerat, in deserto
Ecclesiæ, quæ virum non habebat, verbi esset pa-
bula largiturus. Unde pulchre Bethsaida domus fru-
ctuum interpretatur. Ipsa est enim, de qua Isaias ait :
*Lætabitur deserta et inopia, et exultabit solitudo, et flo-
rebit quasi liliū (Isa. xxxv); et paulo post : Ipsi
videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri
(Ibid).* Est autem Bethsaida in Galilæa civitas
Andræ et Petri et Philippi apostolorum, prope
stagnum Gennesareth, ut in locorum libris inve-
nimus.

*Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt illum. Et
exceptit illos, et loquebatur illis de regno Dei, et eos
qui cura indigebant sanabat.* Tentat Dominus fidem
turbarum, et probatam digno præmio recompensat.
Petendo enim solitudinem, an sequi curret explorat.
Illæ sequendo, et non in jumentis vehiculisve diver-
sis, sed ut alii produnt Evangelistæ, proprio labore
podum iter arripiendo deserti, quantam salutis suæ
curam gerant, ostendunt. Rursus ipse, ut potens
piusque salvator ac medicus excipiendo fatigatos,
docendo incios, sanando ægrotos, reficiendo jeju-
nos, quantum devotione credentium delectetur, in-
sinuat. Juxta vero leges allegoriæ, petentem deserta
gentium Christum multæ fidelium catervæ relictiis
mœnibus prisæ conversationis, neglectoque vario-
rum dogmatum munimine sequuntur. Et qui prius
notus in Judæa Deus, postquam dentes Judæorum
ærma et sagittæ, et lingua eorum machæra acuta
contra illum facta est. *Exaltare, inquit, super cælos
Deus, et super omnem terram gloria tua (Psal. lvi).*

*Dies autem cæperat declinare, et accedentes duode-
cim, dixerunt illi, Dimitte turbas, ut euntes in castella,
villasque quæ circa sunt, divertant et inveniant escas.*
Die declinata turbas Salvator reficit, quia vel sine
sæculorum propinquante, vel cum Sol justitiæ pro
nobis occubuit, a diutina spiritalis inediæ sumus tabe
salvati.

Ait autem ad illos : Vos date illis manducare. Pro-
vocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non
habere testantibus magnitudo signi notior fiat, simul
insinuans quia per eos quotidie jejuna nostra sunt
corda pascenda. Quid enim agit Petrus, cum per
Epistolas loquitur, nisi ut verbi pabulo corda nostra
male jejuna satientur? Quid Paulus, quid Joannes
per Epistolas loquentes operantur, nisi ut mentes
nostræ cœlestia alimenta percipiant, et inediæ suæ
fastidium, quo moriebantur, vincant?

*At illi dixerunt : Non sunt nobis plusquam quinque
panes, et duo pisces.* Nondum erant apostolis plus-
quam quinque panes Mosaicæ legis, et duo pisces
utriusque Testamenti, quæ diutius abdito mysterio-
rum latentium, quasi undis abyssi tegebantur atque
alebantur occulta. Bene autem juxta Evangelium
Joannis, panes, qui legem designant, hordeacei

A fuisse referuntur, qui jumentorum maxime rusticor-
umque est cibus servorum : quia incipientibus nec-
dumque perfectis auditoribus asperiora et quasi gros-
siora sunt committenda præcepta. *Animalis enim
homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. ii).*
Atque ideo Dominus pro suis culque viribus dona
tribuens, semperque ad perfectiora provocans, primo
quinque panibus quinque millia, secundo septem
panibus quatuor hominum millia reficit. Tertio, dis-
cipulis suæ carnis et sanguinis mysterium credit. Ad
ultimum magno munere dat electis, ut edant et bi-
bant super mensam suam in regno.

Erant autem fere viri quinque millia. Quia quinque
sunt exterioris hominis sensus, quinque millia viri
Dominum secuti designant eos, qui in sæculari adhuc
B habitu positi, exterioribus quæ possident bene uti
noverunt. Qui recto quinque panibus aluntur, quia
tales necesse est legalibus adhuc præceptis insitui.
Nam qui mundo ad integrum resuntiant, et quatuor
sunt millia, et septem panibus refecti, hoc est, et
evangelica refectioe sublimes, et spiritali sunt gra-
tia docti. Cujus significandæ distantæ causa mystice
reor in introitu quidem tabernaculi quinque colum-
nas deauratas, ante oraculum vero, id est, Sancta
sanctorum, quatuor fieri jussas. Quia videlicet inci-
pientes per legem castigantur, ne peccent, perfecti
autem per gratiam, ut devotius Deo vivant, admo-
nentur.

*Ait autem ad discipulos suos : Facite illos discum-
bere per convivia quinquagenos, et ita fecerunt.* Diversi
C convivantium discubitus diversos per orbem con-
ventus Ecclesiarum, quæ unam catholicam faciunt,
designant. Qui bene non solum quinquageni, sed,
attestante Marco, etiam centeni discubuerunt. Nam
quia quinquagesimus penitentis psalmus est, cen-
tenarius autem numerus de læva transit in dexteram,
quinquageni ad convivium Domini discubunt, qui
adhuc in penitentia commissorum positi verbi au-
ditum percipiunt. Centeni autem, qui jam præsum-
pta veniæ spe, de solo vitæ æternæ desiderio sus-
pirant.

*Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus,
respexit in cælum, et benedixit illis, et fregit, et distri-
buit discipulis suis ut ponerent ante turbas.* Turbis esu-
D rientibus, Salvator non nova creat cibaria, sed accep-
tis his quæ habuerunt discipuli, benedicit, quia
veniens in carne, non alia quam prædicta sunt præ-
dicat, sed prophetiæ dicta mysteriis gratiæ gravida
demonstrat. Respicit in cælum, ut illæ dirigendam
mentis aciem, ibi lucem scientiæ doceat esse querren-
dam. Fraagit, et ante turbas ponenda distribuit
discipulis, quia clausa legis et prophetiæ sacramenta
eis qui per mundum prædicent patefacit.

*Et sublatum est quod superfluit illis fragmentorum
cophini duodecim.* Quod turbis superest, a discipulis
sustollitur, quia sacratiora mysteria, quæ a redibus
capi nequeunt, non negligenter omittenda, sed sunt
inquirenda perfectis. Nam per cophinos duodecim,
apostoli, et per apostolos omnes sequentium docto-

rum chori figurantur, foris quidem hominibus de-
specti, sed intus salutaris cibi reliquiis ad alenda
humilium corda commutati. Constat enim cophinis
opere servilia geri solere, sed ipse cophinos panum
fragmentis implevit, qui infirma hujus mundi, ut
fortia confunderet, elegit.

*Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo
et discipuli.* Aderant discipuli Domino, et sequebantur
illum in via, ut Marcus indicat, sed ipse Patrem so-
lus oravit, quia possunt sancti Domino fidei amo-
riæque societate conjungi; discretum eum a cæteris
mortalibus divinæ gloria majestatis intueri, viam
quoque quam versatus in carne docuit, passibus
humilitatis insequi: sed incomprehensibilia paternæ
dispositionis arcana solus novit Filius penetrare.
Nusquam enim (ni fallor) cum discipulis orasse re-
peritur, ubique solus obsecrat, quia Dei consilium
humana vota non capiunt, nec quisquam potest inter-
iorum particeps esse cum Christo.

*Et interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse
turba? At illi responderunt, et dixerunt, Joannem
Baptistam: alii autem Heliam, alii, quia propheta
unus de prioribus surrexit.* Pulchre Dominus fidem
discipulorum exploraturus, prius turbamque sen-
tentiam interrogat, ne illorum videlicet confessio,
non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur
opinione firmata, nec comperta credere, sed instar
Herodis de auditis hæsitare poterunt. Unde et Petro
se Christum confitenti, secundum Matthæum, dicit:
Quia caro et sanguis non revelavit tibi (Matth. xvi),
hoc est, doctrina humana fidei te veritatem non do-
cuit. Pulchre etiam, qui diversam de Domino sen-
tentiam ferunt, turbam nomine notantur, quarum
semper dubius, instabilis vagusque sensus et sermo
est. A quibus, ut eos distinguat, protinus infert:

*Vos autem, quem me esse dicitis? Non sunt enim
discipuli Christi de turba, non sunt de turba qui
cum Domino soli gradiuntur, qui eum secretus
orantem videre mereantur: sed et si quis de turba
Christum crediderit, jam mox desinet esse de
turba.*

Respondens Simon Petrus dixit, Christum Dei.
Licet ceteri apostoli sciant, Petrus tamen respondit
præ cæteris. Complexus est itaque omnia, qui et
naturam et nomen expressit, in quo summa virtutum
est. Etiam nos de generatione Dei ferimus quæ-
siones? Cum Paulus judicaverit nihil se scire nisi
Jesum Christum, et hunc crucifixum (I Cor. ii), Pe-
trus nihil amplius quam Dei Filium putaverit confi-
tendum nos et quando et quomodo natus sit, et
quantus sit, humanæ infirmitatis contemplatione
rimamur? Finis ergo fidei meæ Christus est, finis
fidei meæ Dei Filius est. Non licet mihi scire gene-
rationis seriem, non licet tamen nescire generatio-
nis fidem.

*At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,
dicens: quia oportet Filium hominis multa pati, et
cætera.* Idcirco se ante passionem et resurrectionem
voluit prædicari, ut, completo postea sanguinis sa-

cramento, opportunius apostolis diceret: *Euntes do-
ce-te omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et
Filii et Spiritus sancti (Matth. xxviii).* Quia non
prodesset eum publice prædicari, et ejus vulgari in
populis majestatem, quem post paululum flagellatum
visuri sint et crucifixum multa pati a senioribus et
scribis, et principibus sacerdotum. Et notandum
quod eum qui multa pati et occidi, et resurgere de-
beat, Filium hominis appellat: quia passo in carne
Christo, divinitas impassibilis mansit. Notandum
etiam, quod ipse se filium hominis, Petrus autem
Christum Dei Filium confitentur, ut ex hoc utroque
verus Deus atque homo probetur.

*Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire,
abneget seipsum.* Pulchre posuit, ad omnes, quia su-
periora, quæ ad fidem dominicæ nativitatis vel pas-
sionis pertinent, cum solis seorsum discipulis egit.
Tunc autem nosmetipsos abnegamus, cum vitamus
quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quo
per novitatem vocamur. Dicat ergo Veritas, dicat:
Si quis vult post me venire, abneget seipsum. Quia nisi
quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum
est non appropinquat; nec valet apprehendere quod
ultra ipsum est, si nescierit inactare quod est. Sed
jam, qui se a vitis abnegat, exquirendæ ei virtutes
sunt, in quibus crescat. Nam protinus adjungit-
ur:

Et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Duo-
bus etiam modis crux tollitur, cum aut per absti-
nentiam afficitur corpus, aut per compassionem
proximi affigitur animus. Pensemus qualiter utro-
que modo Paulus crucem suam tulerit, qui dicebat:
*Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte
aliis prædicans, ipse reprobus efficiar (I Cor. ix).* Ecce
in afflictione corporis audivimus crucem carnis,
nunc in compassione proximi audiamus crucem
mentis. At: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?
Quis scandalisatur, et ego non uror (II Cor. xi)?* Sed
in utraque crucis bajulatione notandum quod hanc
et quotidie tollere, et ea sumpta Dominum sequi ju-
beatur.

*Qui enim voluerit animam suam salvam facere, per-
det illam. Nam qui perdidit animam suam propter
me, salvam faciet illam.* Sic dicitur fidei: *Qui voluerit
animam suam salvam facere, perdet eam, et qui perdi-
derit animam suam propter me, salvam faciet eam,*
ac si agricolæ dicatur: Frumentum si servas, perdis,
si seminas renovas. Quis enim nesciat quod frumen-
tum, cum in semine mittitur, perit ab oculis, in
terra deficit? Sed unde patrescit in pulvere, inde
viridescit in renovatione. Quia vero sancta Ecclesia
aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis,
Redemptor noster ipsa ejus tempora designavit in
præceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est
anima, pacis autem tempore ea quæ amplius demi-
nari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Unde
et nunc dicitur:

*Quid enim proficit homo si lucretur universum mun-
dum, se autem ipsum perdat, et detrimentum sui faciat*

Cum persecutio ab adversariis deest, valde vigilantius A
cor custodiendum est. Nam pacis tempore, quia licet vivere, licet etiam ambire. Plerumque autem
habentia cuncta despiciamus, sed tamen adhuc huma-
næ verecundiæ usu præpedimur, ut rectitudinem
quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Sed huic quoque vulnere congruum subjungitur medicamentum, cum Dominus dicat :

Nam qui me eruberit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum. Sed ecce nunc apud se homines dicunt : Nos jam Dominum et sermones ejus non erubescimus, quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur, quia cunctos B
Christianos esse conspiciunt. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis, quam defendit a verecundia professio generalitatis. Est tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se veraciter probet. Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis nudari, de dignitatibus dejici, verberibus affligi : pacis autem tempore, quia a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamus nobis. Veremur sæpe a proximis despici, dedignamur injurias verbi tolerare : si contingat jurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit.

Dico autem vobis vere, sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. C
Regnum Dei hoc loco præsens Ecclesia vocatur ; et quia nonnulli ex discipulis usque adeo in corpore victuri erant, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerent, et contra mundi hujus gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur : *Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.* Sed cum tanta Dominus subeundæ mortis præcepta ederet, quid necessarium fuit ut ad hanc subito promissionem veniret ? nisi quia discipulis rudibus etiam de præsentis vita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari, quibus videndum regnum Dei promittit in terra, ut hoc ab eis fidelius in cælo præsumatur. Quod si regnum Dei in hac sententia futuram in cælis beatitudinem velimus accipere, et hoc quidam de D
astantibus non post multos dies in monte viderunt, scilicet ut manentis gaudii contemplatione, tametsi raptim delibata, modestius instantia sæculi trans-euntis adversa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur, a quibus nimirum mors corporis libando gustatur, vita animæ possidendo tenetur.

Factum est autem post hæc verba fere dies octo, et assumpsit Petrum et Jacobum et Joannem. Octava die Dominus promissuram futuræ beatitudinis gloriam discipulis manifestat, ut et ostensa cælestis vitæ dulcedine, cunctorum qui hæc audire possint corda refoveat, et octonario dierum numero, verum tem-

pore resurrectionis gaudium doceat esse venturum. Nam et ipse octava die, id est post sextam Sabbati, qua crucem ascendit, et septimam Sabbati, qua in sepulcro quievit, a mortuis resurrexit. Et nos post sex hujus sæculi ætates, in quibus pro Domino pati et laborare gaudemus, et septimam quietis animarum, quæ interim in alia vita geritur, quasi octava ætate resurgemus. Nam quod Mattheus Dominum Marcusque post sex dies transfiguratum dicunt, nec temporis ordine, nec mysterii ratione resultat. Quia et illi medios tantum ponunt dies, unde et absolute post sex dies factum dicunt : hic primum adjungit et ultimum, ideoque temperatius fere dies octo commemorat. Et ille post sex mundi ætates sanctis a labore quiescendum, hic vero tempore octavo designat resurgendum. Unde et pulchre sextus psalmus *Pro octava* inscribitur, cujus initium est, *Domine, ne in ira tua arguas me.* Quia nimirum post sex ætates quibus operari licet, precibus est instandum ne in octavo retributionis tempore a iudice corripiamur irato. Quod et ipse Dominus hoc loco voluit nos ostensu suæ orationis exemplo docere, de quo subditur :

Et ascendit in montem ut oraret. In montem namque oraturus, et sic transfigurandus ascendit, ut ostendat eos qui fructum resurrectionis expectant, qui regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, et continuis precibus incumbere debere. Tres solummodo secum discipulos ducit, quia *multi sunt vocati, pauci vero electi* (Matth. xx). Et qui hic fidem, qua imbuti sunt, sanctæ Trinitatis incorrupta mente servaverint, illic ejus æterna merentur visione lætari.

Et factum est dum oraret species vultus ejus altera, et vestitus ejus albus resurgens. Transfiguratus Salvator non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ, vel suæ vel nostræ resurrectionis ostendit. Qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post judicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso tempore judicandi et bonis simul et malis, in forma servi videbitur, ut videlicet impij quem sprevere, Judæi quem negavere, milites quem crucifixere, Pilatus Herodesque quem judicavere, queant agnoscere judicem. Vestitus autem domini, sanctorum illius chorus accipitur, quem glorificans Apostolus ait : *Quotquot ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Galat. iii). Qui videlicet habitus domino in terris consistente despectus, aliorumque simili videbatur, sed illi, montem petente novo candore refulget, quia nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quod erimus. *Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, videbimus enim eum sicuti est* (I Joan. iii). Unde bene Marcus hæc vestimenta describens, ait : *quoniam fullo super terram non potest candida facere* (Marc. iii). Nam quia ille hoc loco intelligendus est fullo, quem poenitens Psalmista precatur : *Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me* (Psal. l), non potest suis fidelibus in terra dare claritatem, quæ eos conservata manet in cælis.

Et ecce duo viri loquebantur cum eo. Erant autem

Moses et Elias, quorum unum mortuum, alterum in A cœlis raptum legimus, nisi in majestate cum Domino futuram omnium sanctorum gloriam significant, qui videlicet tempore judicii, vel vivi in carne rependi, vel ab olim gustata morte resuscitandi pariter sunt cum illo regnaturi. Teste enim Apostolo, *Mortui qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus (I Thess. iv)*. Aliter. Moses et Elias, id est, legislator et propheta maximus, apparent et loquuntur cum Domino, ut ostendant ipsum esse quem cuncta legis et prophetiæ scripta promiserunt. Apparent autem non in infimis, sed in monte cum illo, quia soli, qui mente superna petierint, majestatem sanctæ Scripturæ, quæ in Domino est adimpleta, B perspicient. Denique et Judæi videre Mosen, sed ad Deum in montana subeuntem sequi non merentur. Ad se quoque reversum non sine velamine vident. Eliam novere, sed solus triumphum ascendentis cum filiis prophetarum contemplatur Eliseus, quia multi passim Scripturæ verba legimus, sed quam celsa in Christi mysteriis splendeat, perpauci intelligimus.

Et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem. Et usque hodie lex et prophetæ quoscunque in veræ fidei cacumine reperiunt, dispensationis dominicæ mysterium mutuis vocibus docent.

Petrus vero, et qui cum illo gravati erant somno, et evigilantes viderunt majestatem ejus et duos viros qui stabant cum illo. Non fortuito casu, sed mysterii ratione gravati erant somno discipuli, scilicet ut resurrectionis speciem post corporis quietem viderent. Cujus excitati ad gloriam sancti, eo verius majestatem Domini videbunt, quo etiam suæ carnis, in qua mortem vicerant, immortalitate gaudebunt. Tunc Mosen et Eliam speculabuntur in gloria, quia melius intelligent, quomodo iota unum aut unus apex non præterierit a lege, nec Dominus solvere legem vel prophetas, sed adimplere advenerit (*Matth. v*).

Et factum est dum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum : Præceptor, bonum est nos hic esse, et faciamus tria tabernacula, unum tibi, et unum Mose, et unum Eliæ, nesciens quid diceret. O quanta felicitas visione Deitatis inter angelorum choros adesse perpetuo, si tantum transformata Christi humanitas, duorumque societas sanctorum, ad punctum visa delectet, ut eos ne discedant, etiam obsequio Petrus sistere velit ! Qui et si pro humana conditione nesciat, quid dicat, insit tamen sibi dat ardoris indicium. *Nesciebat enim quid diceret*, qui oblitus est regnum sanctis a Domino non in aliquo terrarum loco, sed in cœlis esse promissum, se suosque coapostolos mortali adhuc carne gravatos, immortalis vitæ statum subire non posse, et illo in sæculo domum mansuetam non esse necessariam. Sed et usque nunc imperitia notatur, quisque legi, prophetis, et Evangelio tria tabernacula facere cupit, cum hæc nequam valeant ab invicem separari, unum habentia tabernaculum, hoc est, Ecclesiam Dei.

Hæc autem illo loquente, facta est nubes, et obumbravit eos. Qui materiale tabernaculum quæsit, nubis accipit umbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos. De qua Psalmista : *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt (Psal. lvi)*. Et in Apocalypsi sua Joannes : *Et templum, inquit, non vidi in ea, Dominus enim omnipotens templum illius est et agnus (Apoc. xxi)*.

Et timuerunt intrantibus illis in nubem, et vox facta est de nube, dicens : Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo et corpore contremiscens ad terram cadit. Quanto quis ampliora quæsierit, tanto magis ad inferiora collabatur, si B ignoraverit mensuram suam. Vox sane de cœlo Patris loquentis auditur, quæ testimonium perhibeat filio, et Petrum errore sublato doceat veritatem, imo in Petro cæteros apostolos. *Hic est (ait) Filius meus dilectus*, huic faciendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est Filius, illi servi sunt Moses et Elias, debent et ipsi vobiscum in penetrabilibus cordis sui Domino tabernaculum præparare. Et nota, sicut Domino in Jordane baptizato, sic et in monte clarificato, totius Trinitatis mysterium declarari, qui gloriam illius, quam in baptizate confitemur, in resurrectione videbimus. Nec frustra Spiritus sanctus hic in lucida nube, illic apparet in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit servat, tunc luce apertæ visionis, quod crediderat C contemplabitur, ipsaque qua illustrabitur, in perpetuum gratia protegetur.

Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Ubi cecepit Filius designari, mox servi discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Aliter : cum fieret vox super Filium, inventus est ipse solus, quia cum manifestaverit seipsum electis, erit Deus omnia in omnibus (*I Cor. xv*), imo ipse cum suis, unus per omnia Christus, id est, caput cum corpore splendeat. Propter quem unitatem alibi dicebat : *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, Filius hominis, qui est in cælo (Joan. iii)*.

Et ipsi tacuerunt, et nemini dixerunt in illis diebus quidquam, ex his quæ viderant. Futuri regni præmeditatio, et gloria triumphantis ostensa fuerat in monte. Tacent ergo discipuli, et imperante Domino, nemini dicunt visionem, donec Filii hominis a mortuis resurgat, ne et incredibile sit pro rei magnitudine, et post tantam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faciat.

Factum est autem in sequenti die, descendantibus illis de monte, occurrit illi turba multa, et ecce vir de turba exclamavit, dicens : Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi. Loca rebus congruunt, in monte Dominus orat, transformatur, discipulis arcana suæ majestatis aperit, in inferiora descendens turbæ occursum excipitur, miserorum fletu pulsatur. Sursum discipulis mysteria regni reserat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat. Sur-

suum Patris vocem his qui sequi se poterant pandit, A dorsum spiritus malos ab iis qui vexabantur expellit. Qui etiam nunc pro qualitate meritum alii ascendere, aliis descendere non desinit. Nam terrenos adhuc et incipientes, quasi ima petens confortat, docet, castigat; perfectos autem, quorum conversatio in cœlis est, sublimius extollendo glorificat, liberior de æternis instruit, et sæpe ea quæ turbis ne audiri quidem valeant docet.

Et ecce spiritus apprehendit illum, et subito clamat, et elidit et dissipat eum cum spuma, et vix discedit dilanians eum. Dæmoniacum hunc, quem descendens de monte Dominus sanavit, Matthæus lunaticum, Marcus surdum mutumque describit. Significat autem eos, de quibus scriptum est: *Stultus ut luna mutatur* (Eccli. xxvii), qui nunquam in eodem statu permanentes, nunc ad hæc, nunc ad illa vitia mutati, crescunt atque decrescunt, muti non confitendo fidem, surdi nec ipsum aliquatenus fidei audiendo sermonem.

Et rogavi discipulos tuos, ut ejicerent illum, et non potuerunt. Latenter hoc dicit accusat apostolos, cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, dicente Domino: *Fiat tibi secundum fidem tuam.*

Respondens autem Jesus, dixit: *O generatio infidelis, et perversa, usquequo ero apud vos, et patiar vos?* Non quod tædio superatus sit mansuetus ac mitis, qui non aperuit, sicut agnus coram tondente, os suum (Isai. lvi), nec in verba furoris erupit; sed quia in similitudinem medici, si ægrotum videat contra sua præcepta se gerere, dicat: *Usquequo accedam ad domum tuam? quousque artis perdam industriam, me aliud jubente, et te aliud perpetrante?* In tantum autem non est iratus homini, sed vitio, et per unum hominem Judæos arguit infidelitatis, ut statim intulerit:

Adduc huc filium tuum. Et cum accederet, elisit illum dæmonium, et dissipavit. Appropinquante enim Jesu, puerum elidit dæmon, et dissipat, quia sæpe conversi ad Deum post peccata, majoribus novisque antiqui hostis pulsamur insidiis, agentis, videlicet, ut vel odium virtutis inculcat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Unde est (ut de specie transeamus ad genus) quod Ecclesiæ primordiis tot gravissima intulit certamina, quod suo regno doluit subito illata dispendia.

Et increpavit Jesus spiritum immundum, et sanavit puerum, et rediit illum patri ejus. Non puerum, qui vim patiebatur, sed dæmonium, qui inferebat, increpat, quia qui peccantem emendare desiderat vitium utique arguendo et odiendo depellere, sed hominem debet amando refovere, donec sanatum spiritualibus Ecclesiæ possit reddere patribus.

Omniibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. Inter magna diviniæ*

potentiæ crebris inculcat et replicat humanæ passionis abjecta, ne repente veniens terreat, sed præmeditata mente feratur. Sane quod ait: *Ponite vos*, expressius et vi intentiore legendum *vos*, qui meo discipulatu familiariter adhæretis, quibus incerta et occulta sapientiæ meæ manifestius aperui (Psal. l), cæteris divina tantum facta mirantibus, sanguinis quoque pretiosi, quo mundus est redimendus, eventum mente recondite.

At illi ignorabant verbum istud. Hæc ignoratio discipulorum, non tam de tarditate quam de amore pronascitur, qui carnales adhuc, et mysterii crucis ignari, quem Deum verum cognoverunt, moriturum credere nequiverunt. Et quia per figuras eum sæpe loquentem audire solebant, etiam quæ de sui traditione loquebatur figurate aliud significare putabant.

Intravit autem cogitatio in eo, quis eorum major esset. Quia viderant Patrum, Jacobum et Joannem seorsum ductos in montem, secretumque eis ibi aliquid esse creditum, sed et Petro superius claves regni cælorum promissas, Ecclesiamque super eum ædificandam, rati sunt vel ipsos tres cæteris, vel omnibus apostolis, Petrum esse prælatum. Sunt qui putant hanc cogitationem discipulis ex eo motam, quod Dominus, juxta Matthæum, staterem de ore piscis sumptum his qui tributa exigebant pro se et Petro, quasi cæteris eminentiore, dederit, ut pote qui ipsi Domino sit in tributi redditione comparatus. Sed et diligens lector hanc inter eos quæstionem, et ante didrachma redditum, inveniet fuisse versatam. Denique Matthæus hoc in Capharnaum memorat esse gestum. Dicit autem Marcus: *Et venerunt Capharnaum, qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? at illi tacebant. Siquidem inter se in via disputaverant, quis esset illorum major* (Marc. ix). Verum sive hac, sive illa, sive utraque fuerint occasione commoniti, videns Jesus cogitationes eorum, et causas errorum intelligens, vult desiderium gloriæ humilitatis contentione sanare.

Apprehendens, inquit, puerum, statuit eum secus se, et ait illis: *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit.* Vel simpliciter pauperes Christi ab iis, qui velint esse majores, pro ejus docet honore suscipiendos, vel certe malitia parvulos ipsos esse suadet, ut instar innocentis pueris simplicitatem sine arrogancia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde bene cum diceret: *Quicumque susceperit puerum istum*, addidit, *In nomine meo.* Ut videlicet formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, juvante rationis industria, sequantur. Sed quia se in puero suscipi docebat, videlicet quia et ipse puer natus est nobis, ne putaretur, hoc esse solum quod videbatur, adjunxit atque ait:

Et quicumque me recipit, recipit eum qui me misit. Tam se utique ac tantum credi volens, qualis et quantus est pater. Usque adeo enim nihil distat (in-

quit) inter eum et me, ut qui me recipit, recipiat A eura qui misit me.

Respondens autem Joannes dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Joannes præcipua devotione Dominum amans, ideoque redamari dignus, excludendum beneficio putavit eum qui non utatur obsequio. Sed docetur neminem a bono quod ex parte habet arcendum, sed ad hoc potius, quod nondum habet, esse provocandum.

Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. Mac doctus sententia dicit Apostolus: *Sed sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (Philipp. 1).* Sed licet ille gaudeat etiam de iis, qui Christum annuntiant non sincere, et tales B aliquando in nomine Christi signa facientes, ob aliorum salutem censeantur non esse prohibendi, non tamen ipsis per talia signa secuta sua conscientia redditur. Quin potius in illa die cum dixerint: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in tuo nomine dæmonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? responsum accipient quia nunquam novi vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem (Matth. vii).* Itaque in hæreticis et malis catholicis non sacramenta communia, quæ nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, sed divisionem paci veritatique contrariam, qua adversum nos non sunt, et Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et prohibere debemus.

Factum est autem, cum complerentur dies assumptionis ejus, et ipse faciem suam firmavit, ut iret Jerusalem. Diem assumptionis, tempus passionis dicit, quo imminente pedetentim Jerosolymis advehitur. Cessent ergo pagani quasi hominem irridere crucifixum, et tempus sæe crucifixionis constat quasi Deum prævidisse, et quasi sponte crucifigendum locum quo crucifigendus erat firmata facie, id est, obstinata atque imperterrita mente petisse.

Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis Jerusalem. Quia Jerusalem ire conspiciunt Samaritæ, Dominum non recipiunt. Non enim contumtunt Judæi Samaritanis, ut Evangelista Joannes ostendit.

Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus et Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, et consumat illos? Et conversus increpavit illos, et dixit: Nescitis cujus spiritus estis? Magni et sancti viri, qui jam optime scirent mortem istam, quæ animam dissolvit a corpore, non esse formidandum, secundum eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte puniverunt, quo et viventibus utilis metus ineuteretur, et illis qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posse, si viverent, non temere illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est quod Elias multos morte affecit, et propria manu, et igitur divinitus impetrato. In cujus exemplum, cum voluissent apostoli petere de cælo ignem ad consumendum eos qui sibi hospitium non præberent, re-

prehendit in eis Dominus non exemplum prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus, animadvertens eos non amore correptionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam Spiritu sancto, non desuerunt tales vindictæ, quamvis multo rarius, quam in Veteri Testamento. Ibi enim ex majore parte servientes, timore premebantur, hic autem maxime dilectione liberi nutriebantur. Nam et verbis apostoli Petri Ananias et uxor ejus exanimis ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti, et Paulus dicit de quodam peccatore: *Quem tradidi Satanæ in interitum carnis, ut anima salva sit (I Cor. v).*

Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et vos ergo, inquit, cujus spiritu signati estis, ejus et acta sectamini, nunc pie consulentes, sed in furore juste judicantes.

Factum est autem ambulanti bus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris, et cætera. Miranda simul et tremenda justis dispensatio secreta judicii. Samaritæ Dominum recipere petuntur, nolentesque feriri prohibentur. Iste sequi se spondet et removetur, alter primo patrem sepeliro desiderat, et ad evangelizandum cogitur. Alius dominum secuturus, hoc ipsum domi renuntiare cupit, nec permittitur. Quidam Christum non sequens, in Christi nomine virtutes operatur, et non prohiberi jubetur. Sed in his singulis illud nobis Apostoli dicendum: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus (Rom. xi)!* Et cum Samuele: *Homo videt ea quæ patent, Dominus autem intuetur cor (I Reg. xvi).*

Et ait illis Jesus: Vulpæ foveas habent, et volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Ex Domini verbis ostenditur hunc qui obsequium promittit ob hoc repudiatum, quod signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret, hoc idem desiderans, quod et Simon Magus a Petro emere voluerat. Talis ergo fides juste sententia Domini condemnatur, et dicitur ei: *Quid me propter divitias et sæculi lucra cupis sequi cum tantæ sim D paupertatis, ut ne hospitium quidem habeam, et non meo utar tecto? Aliter, intelligitur miraculis Domini commotus propter inanem jaculantiam eum sequi voluisse, quam significant aves. Finisse autem discipuli obsequium, quæ fictio vulpium nomine significata est. Reclinatione vero capitis humilitatem suam significavit, quæ in illo simulatore ac superbo non habebat locum.*

Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum. Non discipulatum respuit, sed expleta primum paterni funeris pietate, liberior hunc assequi desiderat, dignus per omnia, in quo Filius hominis caput reclinet, hoc est, in cujus humili

pectore divinitas familiari quadam mansione quiescat.

Dixitque ei Jesus : Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, annuntia regnum Dei. Notandum in hac sententia quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? et tamen ei, qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat dictum est : *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, annuntia regnum Dei.* Postponendum namque erat obsequium hujus ministerii officio prædicationis. Quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam suscitaret. Quomodo autem mortui mortuos sepelire queunt, nisi geminam intelligas mortem? Unam naturæ, alteram culpæ; unam qua anima a carne, alteram qua Deus separatur ab anima. Sive mortuos, non credentes dicit. Mortuos suos autem, qui nihilominus sine fide de corpore exirent.

Et ait alter : Sequar te, Domine, sed primum permittite mihi renuntiare iis qui domi sunt. Si secuturus Dominum discipulus, quia vel hoc domi renuntiare velit, arguitur, quid fiet illis qui nulla utilitatis, nulla fidei ædificandæ gratia, sæpius suorum quos in mundo reliquere dominus reversere non timent?

Et ait ad illum Jesus : Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei. Manum cuilibet in aratrum mittere est, quasi quoddam compunctionis instrumento, ligno et ferro dominicæ passionis duritiem sui cordis atterere, atque ad proferendos operum honorum fructus aperire. Quam si quis excolere incipiens cum uxore Lot ad ea quæ reliquerat vitia respicere delectatur, futuri jam regni munere privatur.

CAPUT X.

Post hæc autem designavit Dominus, et alios septuaginta duos. Sicut duodecim apostolos formam episcoporum exhibere simul et præmonstrare nemo est qui dubitet, sic et hos septuaginta duos figuram presbyterorum, id est, secundum ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. Tametsi primis Ecclesiæ temporibus, ut Apostolica Scriptura testis est, utrique presbyteri, utrique vocabantur episcopi. Quorum unum sapientiæ maturitatem, alterum industriam curæ pastoralis significat. Bene autem septuaginta duo mittantur. Sive quia totidem mundi gentibus Evangelium prædicandum erat, ut quomodo duodecim tribus Israel, ita et hi propter exteras gentes destinarentur imbuendas. Seu quod ipso prædicantium numero totus orbis per Evangelium summæ et individuae Trinitatis illustrandus intimabatur. Sicut solem hunc constat triduanum suæ lucis ambitum mundo per septuaginta duas horas afflare solitum. Nam et Dominus ipse se diem, suos vero apostolos horas appellat, dicens : *Nonne duodecim horæ sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit (Joan. xi).* Et in Psalmis præcipitur bene : *Nuntiate diem de die salutare ejus (Psal. xcvi), hoc e i, lumen de*

lumine, Deum verum de Deo vero (Joan. i). Scilicet et multis sanctæ Scripturæ locis per tres dies mysterium Trinitatis ostenditur, præcipue quia Dominus tertia die resurrexit a mortuis. Sed et in Veteri Testamento populus ad montem Sinai perveniens die tertia legem accepit. Idem fluvium Jordanem, quo baptismi gratia commendata est, tertia quam adierat die, transivit.

Et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, et locum quo erat ipse venturus. Quia duo sunt præcepta charitatis, Dei, videlicet, amor et proximi, et minus quam inter duos haberi charitas non potest (nemo enim proprie ad seipsum habere charitatem dicitur, sed dilectione se in alterum tendit, ut esse charitas possit) binos ad prædicandum discipulos Dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem dicitur quod misit eos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus. Prædicatores enim suos Dominus sequitur, quia prædicationis prævenit, et tunc ad mentis nostræ habitaculum Dominus venit. Verba exhortationis præcurrunt, atque per hæc veritas in mente suscipitur.

Et dicebat illis : Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Messis multa populorum significat multitudinem. Operarii pauci penuriam magistrorum. Isti sunt operarii, de quibus Psalmista loquitur : *Qui seminant in lacrymis in gaudio metent. Euntes ibant et stabant portantes semina sua. Venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos (Psal. cxxv).* Et ut apertius loquar, messis multa omnis turba credentium est. Operarii pauci, apostoli, et imitatores eorum qui mittuntur ad messem.

Ita, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Lupos scribas et Phariseos vocat, qui sunt clerici Judæorum.

Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, et neminem per viam salutaveritis. Tanta prædicatori debet in Deo esse fiducia, ut præsentis vitæ sumptus, quamvis non prævideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat. Ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis prævideat æterna. Cui etiam per viam neminem salutare conceditur, ut sub quanta festinatione iter prædicationis pergere debeat, ostendatur. Quæ si quis verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est. Pecunia vero clausa est sapientia occulta. Qui igitur sapientiæ verbum habet, sed hæc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet. Et scriptum est : *Sapientia abscondita, et thesaurus absconditus, quæ utilitas in utrisque? Quid vero per peram, nisi opera sæculi? Et quid hoc loco per calceamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui igitur officium prædicationis suscipit, dignum non est, ut onus*

sæcularium negotiorum portet, ne dum hoc ejus A colla deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat. Nec debet stultorum operum exempla conspiciere, ne sua opera, quasi ex mortuis pellibus, credat munire. Omnis vero qui salutem in via, ex occasione salutem itineris, non ex studio obtinendæ ejusdem salutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ, sed præmiorum ambitu salutem audientibus prædicat, quasi in itinere salutem, quia ex occasione, et non ex intentione, salutem audientibus exoptat.

In quacunq̄ue domum intraveritis, primum dicite : Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sin autem, ad vos revertetur. Pax quæ ab ore prædicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea fuerit filius pacis, aut ad eundem prædicatorem revertitur, quia aut erit B quisque prædestinatus ad vitam, et cœleste verbum sequitur, quod audit; aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit, quia ad eum pax revertitur, quoniam ei a Domino pro labore sui operis recompensatur. Ecce autem qui peram et sacculum portare prohibuit, sumptus et alimenta ex eadem prædicatione concedit. Nam sequitur :

In eadem autem domo manete, edentes et bibentes, quæ apud illos sunt. Si pax nostra recipitur, dignum est ut in eadem domo maneamus, edentes et bibentes quæ apud illos sunt, ut ab eis terrena stipendia consequamur, quibus præmia patriæ cœlestis offerimus. Unde etiam Paulus pro minimo hæc ipsa suscipiens, dicit : Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus (1 Cor. C 11)? Et notandum quod subditur :

Dignus est enim operarius mercede sua. Quia jam de mercede sunt operis, ipsa alimenta sustentationis, ut hic merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est quod uni nostro operi duæ mercedes debentur, una in via, altera in patria : una quæ nos in labore sustentat, alia quæ nos in resurrectione remunerat.

Et in quacunq̄ue civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis, etc. Descripto diversæ domus hospitio, quod etiam in civitatibus agere debeant, docet, plis videlicet in omnibus communicare, ab impiorum vero per omnia societate secerni.

In quacunq̄ue civitatem intraveritis, et non receperint vos, exentes in plateas ejus, dicite : Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos. Aut ad contestationem laboris terreni, quem pro illis inaniter suscepissent, aut ut ostenderent usque adeo se ab ipsis nihil terrenum querere, ut etiam pulverem de terra eorum non sibi paterentur adhærere. Aliter : Pedes discipulorum ipsum opus incessumque prædicationis significant. Pulvis vero, quo asperguntur, terrenæ levitas est cogitationis, a qua ipsi etiam summi doctores immunes esse nequeunt, cum pro auditoribus sollicitis salubribus curis incessanter intendunt, et quasi per

itineris mundi uno vix calcaneo terræ pulverem le-
gunt. Qui ergo receperint verbum, ipsi afflictiones
curasque doctorum, quas pro se tolerabant, in ar-
gumentum sibi vertunt humilitatis. Qui vero spre-
verint doctrinam, docentium sibi labores et peri-
cula tædiumque sollicitudinum ad testimonium
damnationis inflectunt. Et ipse est pulvis, qui in
Evangelii contemptores extergi, et a quo per bonos
auditores evāgelistarum jubentur pedes ablui, imo
per ipsum Salvatorem narrantur ablui.

Dico autem vobis quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi civitati. Sodomitæ quidem inter tot carnis animæque flagitia, quibus insatiabiliter ardebant, inhospitales quoque, Ezechiele attestante, fuerunt, sed nulli apud eos tales hospites, quales apud Judæos prophetæ, quales apostoli reperti sunt. Et Lot quidem aspectu et auditu justus erat, non aliquid tamen docuisse, nulla ibi fecisse signa perhibetur. Atque ideo, cui multum datum est, multum quæretur ab eo (Luc. 12), potentesque potenter tormenta patientur (Sap. 6).

Væ tibi, Corozaim, væ tibi, Bethsaida. Corozaim, Bethsaida, et Capharnaum, Tiberias quoque, quam Joannes nominat, civitates sunt Galilææ, sitæ in litore lacus Genesareth, qui Jordane fluente efficitur, et ab evangelistis etiam mare Galilææ, vel mare Tiberiadis appellatur. Plangit ergo Dominus civitates quæ post tanta miracula atque virtutes non pœnituerint. Pejoresque gentilibus, qui naturale solummodo jus dissipabant, post descriptæ legis contemptum, Filium quoque Dei conculcare, gratiamque ingratis spernere non timuerunt.

Quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes, quæ in vobis factæ sunt, olim in cilicio et cinere sedentes pœniterent. Impletum videmus hodie dictum Salvatoris, quia scilicet Corozaim et Bethsaida præsentem Domino credere noluerunt. Tyrus autem ac Sidon, et quondam David ac Salomoni amicæ fuere, et post evangelizantibus Christi credidere discipulis. Tantaque fide devotione susceperunt, ut Paulum apostolum Tyro abeuntem cuncti cives cum uxoribus et filiis usque foras civitatem prosequerentur, pulcherrimoque spectaculo tanta hominum multitudo paucissimos hospites, sed Christi pro D fide clarissimos, ad naves usque valefactura deduceret. Sed quare non olim his qui credere potuerunt, verum Judæis, qui credere noluerunt, ait evangelizatum, ipsius est scire, cujus universæ viæ, misericordia et veritas (Psal. xxiv). Sane quod Dominus ait : In cilicio et cinere sedentes pœniterent : in cilicio, quod de pilis caprarum contextitur, asperam peccati pungentis memoriam, qua in die judicii sinistra pars est induenda, significat; in cinere autem mortis considerationem, per quam tota humani generis massa in pulverem est redigenda, demonstrat. Porro in sessione, humiliationem propriæ conscientiæ designat. De qua Psalmista : Surgite postquam sederitis (Psal. cxxvi), quod est dicere :

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in A tempore visitationis (1 Petr. v).

Et tu Capharnaum usque in cælum exaltata, usque ad infernum demergeris. Duplex in hac sententia sensus est. Vel ideo ad infernum demergeris, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti; vel ideo, quia exaltata es usque ad cælum meo hospitio, ex meis signis atque virtutibus tantum habens privilegium, majoribus plecteris suppliciis, quam his quoque credere noluit. Et ne quis putaret hanc increpationem illis tantummodo civitatibus vel personis, quæ Dominum in carne videntes spernebant, et non omnibus, qui hodieque Evangelii verba despiciunt, convenire, consequenter adjunxit dicens:

Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Ut in audiendo quisque vel spernendo Evangelii prædicatore, non viles quasque personas, sed Dominum salvatorem, imo ipsum Patrem spernere se, vel audire, disceret. Nam sequitur:

Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Quia procul dubio in discipulo magister auditur, et in filio pater honoratur. Potest et ita intelligi: *Qui vos spernit me spernit.* Qui non facit misericordiam uni de fratribus meis minimis, nec mihi facit, quia et ipse pro his formam servi et pauperis habitum suscepi. Qui autem me spernit, nolens credere Deum, et filium Dei conculcans, spernit eum qui me misit, quia ego et Pater unum sumus.

Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Bene quidem confessi sunt, deferentes honorem nomini Christi, sed quia infirma adhuc fide gaudebant in virtutibus, vide quid audiunt.

Et ait illis: Videbam Satanam, sicut fulgur de cælo cadentem. Non modo video, sed prius videbam, quando corruit. Quod autem ait: *Sicut fulgur*, vel præcipitem de supernis ad ima lapsum significat, vel quia dejectus, adhuc transfiguratur se in angelum lucis. Quia ergo discipulos de signorum operatione vult elatos, exemplo eos terret, atque ad humanitatem revocat ejus qui primus superbiendo cecidit, ut qui hunc ob superbiam de cælo recordarentur ejectum, multo magis se de terra editos, si superbiunt humiliandos agnoscant.

Eccc, dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit, hoc est, omne genus immundorum spirituum de obsessis corporibus ejiciendi, quamvis et ad litteram rectissime possit accipi; siquidem et Paulus a vipera invasus, nil adversi patitur. Et Joannes, ut historia tradit, bausto veneno, non læditur. Hoc sane inter serpentes qui dente, et scorpiones qui cauda nocent, distare arbitror, quod serpentes aperte sævientes, scorpiones clandestino insidiantes, vel homines vel dæmones, significant. Serpentes, qui inchoandi virtutibus venena pravæ persuasionis obijciunt; scorpiones, qui summatas virtutes ad finem vitare contendunt.

Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur. De subjectione spirituum, cum caro sint, gaudere prohibentur, quia spiritus ejicere, sicut et virtutes alias facere, interdum non est ejus meriti qui operatur, sed invocatio nominis Christi hoc agit, ad condemnationem eorum qui invocant, vel ob utilitatem eorum qui vident et audiunt, conceditur, ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem fiant tanta miracula. Nam et in Actibus apostolorum filii Scævæ videbantur ejicere dæmones, et Judas apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros apostolos fecisse narratur.

Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cælis. Si Satanus (inquit) per superbiam, cæli sedem cum sociis amisit, non oportet vos de illorum humiliatione, sed de vestra sublimatione gaudere, quatenus unde illi ruere sublevati, vos humiles ascendatis. Non autem pueriliter sapiendum, quasi Deus ad remedium oblivionis bonos in cælis, malos scribat in terris, dicente Jeremia: *Universi qui derelinquunt te, confundantur; recedentes, in terra scribantur (Jerem. xvii).* Sed salubriter intelligendum, quod sive cælestia, seu terrestria, quis opera gesserit, per hæc quasi litteris adnotatus, apud Dei memoriam sit æternaliter affixus.

In ipsa hora exsultavit Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater domine cæli et terræ. Confessio non semper pœnitentiam, sed et gratiarum actionem significat, ut in Psalmis sæpissime legimus. Audiunt qui Salvatorem non natum, sed creatum calumniantur, quod Patrem suum vocet cæli et terræ Dominum. Si enim et ipse creatura est, et creatura conditorem sui patrem appellare potest, stultum fuit non et suum et cæli ac terræ Dominum vel Patrem similiter appellare.

Quod abscondisti hæc a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Gratias agit, exsultat in Patre, quod apostolis aduentus sui aperuerit sacramenta, quæ ignoraverant scribæ et Pharisæi, qui sibi sapientes videntur, et in conspectu suo prudentes justificata sapientia a filiis suis (Luc. vii). Ubi pulchre sapientibus et prudentibus non insipientes et hebetes, sed parvulos, id est, humiles opposuit, ut probaret se tumorem damnasce, non acumen. Quia hæc est clavis, de qua alibi dicit: *Tulistis clavem scientiæ,* hoc est, humilitatem fidei Christi, qua ad divinitatis ejus agnitionem pervenire poteratis, spernentes abijcere maluistis.

Etiam, Pater, quia sic placuit ante te. His D. mini verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsionem præsumamus. Cum enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit. Hoc, videlicet, ostendens, quia injustum esse non potest quod placuit justo. Unde et in vinea mercedem laborantibus reddens, cum quosdam operarios inæquales in opere æquaret in præmio, et plus in mercede quæreret, qui labori

amplius insudasset, ait : *Nonne ex denario convenisti mecum? Volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere (Matth. xx)?* In cunctis ergo quæ exterius disponuntur aperta causa rationis est occultæ justitiæ voluntatis.

Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Cum omnia legis, omnipotentem agnoscis, non decolorem, non degenerem Patris. Cum tradita legis, Filium constituis, cui per naturam omnia unius substantiæ jure sunt propria, non dono collata per gratiam. Omnia autem quæ sibi tradita dicit, non mundi elementa, quæ ipse creavit, intelligenda sunt, sed hi quibus parvulis spiritu sacramenta filii Pater revelavit, et de quorum salute idem Filius, cum hæc loqueretur, Spiritu sancto exsultavit. De quibus omnibus alias dicit : *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet (Joan. vi).*

Et nemo scit qui sit Filius, nisi Pater, et qui sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Non ita intelligendum est, quasi Filius a nullo possit sciri, nisi a Patre solo, Pater autem non solum a Filio, sed ab eis etiam quibus revelaverit Filius, sed ad utrumque referendum est quod ait : *Et cui voluerit Filius revelare, ut et Patrem intelligamus, et ipsum Filium per Filium revelari.*

Et conversus ad discipulos suos dixit : Beati oculi qui vident quæ videtis, etc. Non oculi scribarum et Phariseorum, qui corpus tantum Domini videro, sed illi beati oculi qui ejus possunt cognoscere sacramenta, de quibus dicitur : *Et revelasti ea parvulis.* Beati oculi parvulorum, quibus et se et patrem Filius revelare dignatur.

Dico enim vobis quod multi prophetae et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt. Abraham exsultavit ut videret diem Christi, et vidit, et gavisus est. Isaias quoque, et Micha, multi alii prophetae viderunt gloriam Domini, qui et propterea Videntes sunt appellati. Sed hi omnes a longe aspicientes et salutantes per speculum et in ænigmate viderunt (*I Cor. xiii*), apostoli autem impræsentiarum habentes Dominum, convalescentesque ei, et quæcumque voluissent interrogando discentes, nequaquam per angelos aut varias visionum species opus habebant doceri. Quos vero Lucas multos prophetas et reges dicit, Matthæus apertius prophetas et justos appellat. Ipsi sunt enim reges magni, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse noverunt.

*Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans eum, et dicens : Magister quid faciendum vitam æternam possidebo? Legisperitus, qui de vita æterna Dominum tentans interrogat, occasionem, ut reor, tentandi de ipsis Domini sermonibus sumpsit, ubi ait : *Cavete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Sed ipsa sua tentatione declarat quam vera sit illa Domini confessio, qua Patri loquitur : *Quod abscondisti hæc a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.**

At ille dixit ad eum : In lege quid scriptum est? Quomodo legis? Ille respondens, dixit : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut teipsum. Dum legisperito respondet, perfectum nobis Salvator iter vitæ cælestis ostendit. Cui primo de dilectione Dei et proximi legis scripta proponenti dicit :

Recte respondisti : Hoc fac, et vires. Deinde post inductam parabolam respondentem illum fuisse proximum vulnerato qui fecit misericordiam in illum, adjicit : *Vade, et tu fac similiter, id est, tali misericordiæ studio proximum tuum necesse habentem diligere et sustentare memento.* Apertissime declarans solam esse dilectionem, et ipsam non verbo tenus ostentatam, sed operis executione probatam, quæ perpetuam ducat ad vitam.

Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum : Et quis est meus proximus? Quanta inanis gloriæ dementia! Legisperitus ob vulgi favorem captandum, quo sapienter respondisse jactaretur, primum se legis fatetur ignorare mandatum, vere juxta Salvatoris sententiam, sapiens et prudens in lege, sed quia non humiliari cum parvulis Christi, sed seipsum justificare desiderat, beatos oculos columbarum innocentia lacte lotarum, quibus Christi arcana videre possit, accipere recusans. Cui profecto Dominus ita responsum temperavit suum, ut omnem qui misericordiam faceret cuilibet proximum duceret, et tamen hæc eadem parabola, specialiter ipsum Dei Filium, qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus est, designaret. Neque enim ita proximum, quem sicut nos diligere jubemur, super Christo interpretari debemus, ut moralia mutua fraternitatis instituta sub allegoriæ regulis extenuare et auferre conemur.

Suspiciens autem Jesus, dixit : Homo quidam descendebat a Jerusalem in Jericho. Homo iste Adam intelligitur in genere humano. Jerusalem civitas pacis illa cælestis, a cujus beatitudine lapsus in hanc mortalem miseramque vitam devenit. Quam bene Jericho, quæ luna interpretatur, significat, variis, videlicet, defectuum laboribus erroribusque semper incertam.

Et incidit in latrones. Latrones diabolum et angelos ejus intellige, in quos, quia descendebat, incidit. Nam nisi prius intus intumesceret, foris tentatus tam facile non caderet. Vera est enim satis sententia, quæ dicit : *Ante ruinam enim exaltatur cor (Proverb. xvi).*

Qui etiam despoliaverunt eum. Gloria videlicet immortalitatis et innocentia veste privarent. Hæc est enim prima stola, quam, juxta aliam parabolam, luxuriosus filius per penitentiam rediens ornatur, et qua protoplasti amissa, cognoverant esse se nudos, tunicasque pelliceas naturæ mortalis induti sunt.

Et plagis impositis, abierunt, semivivo relicto. Plagæ peccata sunt, quibus naturæ humanæ integri-

totam violando, seminarium quoddam (ut ita dicam) A
augenda mortis, fessis indidere visceribus. Abierant autem, non ab insidiis aliquatenus cessando, sed earundem insidiarum fraudes occultando. Semivivum reliquerunt, qui beatitudinem vitæ immortalitatis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerant. Ex qua enim parte sapere et cognoscere Deum potest, vivus est homo. Ex qua vero peccatis contabescit, et miseria deficit, mortuus idem, lethiferoque est vulnere sedatus.

Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via, et, viso illo, præterivit. Similiter et Levita, cum esset secus locum, et videret eum, transiit. Sacerdos et Levita, qui, viso saucio, transierunt sacerdotium et ministerium Veteris Testamenti est, ubi per legis decreta mundi languentis vulnera monstrari tantum, non autem curari poterant, quia impossibile erat (ut Apostolus ait) sanguine vitulorum et agnorum, et hircorum auferri peccata (Hebr. ix).

Samaritanus autem quidam iter transiens, venit secus eum, et videns eum misericordia motus est. Samaritanus, qui interpretatur custos, Dominum significat, cui rectissime propheta, ne hos latrones possit incurrere, supplicat. Custodi me, inquit, a laqueo, quem statuerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem (Psal. cxl). Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendens de caelo, vitæ præsentis iter arripuit, et venit secus eum qui vulneribus tabescebat inflictis, id est, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus, ut homo (Philipp. ii), compassionis nostræ susceptione finitimus, et misericordiæ factus est consolatione vicinus.

Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum. Peccata, quæ in hominibus invenit, redarguendo cohibuit, spem veniæ pœnitentibus, terrorem pœnæ peccantibus incutiens. Alligat enim vulnera, dum præcipit: Pœnitentiam agite, infundit oleum, dum addit: Appropinquabit enim regnum caelorum (Matth. iii). Infundit et vinum, dum dicit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (Ibid.).

Et imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, et curam ejus egit. Jumentum ejus est caro, D
in qua ad nos venire dignatus est. In quo sauciam imposuit, quia peccata nostra ipse portavit in corpore suo super lignum (I Petr. ii); et juxta aliam parabolam, inventam, quæ erraverat ovem, humeris suis impositam, reportavit ad gregem (Luc. xv). Itaque imponi jumento est, in ipsam Incarnationem Christi credere, ejusque mysteris initiari, simul et ab hostis incursionibus tutari. Stabulum autem est Ecclesia præsens, ubi reficiuntur viatores, de peregrinatione hac in æternam patriam redeuntes. Et bene jumento impositum duxit in stabulum, quia nemo, nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus, Ecclesiam intrabit.

Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabu-

lario, et ait: Curam illius habe. Altera dies est post Domini resurrectionem. Nam et ante quidem per Evangelii sui gratiam illuminaverat, his qui in tenebris et in umbra mortis sedebant (Luc. i), sed potior, resurrectione celebrata, perpetuæ lucis splendor effulsit. Duo denarii sunt duo Testamenta, in quibus æterni Regis nomen et imago continetur. Finis enim legis Christus (Rom. x). Qui altera die prolati dantur stabulario: quia tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. xxiv). Altera die stabularius denarios, quorum pretio vulneratum curaret accepit, quia Spiritus sanctus adveniens docuit apostolos omnem veritatem (Joan. xvi), quo gentibus erudiendis iustare atque Evangelium prædicare sufficerent.

B Et quodcumque supererogaveris, ego cum rediero, reddam tibi. Supererogat stabularius, quod in duobus denariis non accepit, cum dicit Apostolus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do (I Cor. vii). Itemque: Et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere (I Cor. ix). Sed non usi sumus hac potestate, ne quem vestrum gravaremus (I Thess. ii). Cui rediens quod promiserat, debitor reddet, quia veniens in judicio Dominus dicit: Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Intra in gaudium Domini tui (Matth. xxv).

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Juxta litteram, manifesta est Domini sententia, nullum nobis amplius quam qui miseretur esse proximum, si Jerosolymitæ civi, non sacerdos, non Levita ex eadem gente, imo in eadem urbe nati et nutriti, sed extræ gentis accola, quia magis misertus est, factus est proximus. Sacratione autem intellectu, quoniam nemo magis proximus quam qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi Dominum Deum nostrum, diligamus quasi proximum. Nihil enim tam proximum quam caput membrum. Diligamus etiam eum, qui imitator est Christi. Hoc est enim, quod sequitur:

Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter. Id est, ut vere te proximum, sicut teipsum, diligere manifestes, quidquid vales in ejus, vel spiritali necessitate sublevanda devotus operare.

Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quodam castellum, et mulier quædam, Martha nomine, excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria. Hæc lectio superiori pulcherrima ratione connectitur. Quia videlicet illa dilectionem Dei et proximi, verbis et parabolis, hæc autem ipsius rebus et veritate designat. Duxit quippe istæ domino dilectæ sorores duas vitas spirituales, quibus in præsentem sancta exercetur Ecclesia, demonstrant. Martha quidem actualem, qua proximo in eharitate sociamur; Maria vero contemplativam, qua in Dei amore suspiramus. Activa enim vita est, panem esuriendi tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem

proximum revocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediant, dispensare, et commissis nobis, qualiter subsistere valeant, prævidere. Contemplativa vero vita est, charitatem quidem Dei et proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio Conditoris inhærere, ut nil jam agere libeat, sed, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescat, ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœreore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus civibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere.

Quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Hæc utrique vitæ congruere nemo est qui dubitet. Et contemplativæ quidem uniformis perfectio est, exutam mentem a cunctis habere terrenis, eamque, quantum humana imbecillitas sinit, unire cum Christo; activæ vero, quam frequens sit ministerium, gentium Magister edocet, qui creberrimis Epistolarum dictis, suos pro Christo terra marique labores, sua pericula commemorat. In quibus etiam visiones et revelationes Domini commendans, non minus se in speculativa virtute, quod perpauca est imitable, consummatum fuisse significat. Unde dicit: *Sive enim mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis (II Cor. v).*

Quæ stetit et ait: Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me sola ministrare. Dic ergo illi ut adjuvet me. Ex illorum persona loquitur qui adhuc divinæ contemplationis ignari, solum quod didicere fraternæ dilectionis opus Deo placitum ducunt, ideoque cunctos, qui Christo devoti esse velint, huic mancipatos autumant. Et bene Martha stetisse, Maria secus pedes Domini sedisse describitur, quia vita activa laborioso desudat in certamine, contemplativa vero, pacatis vitiorum tumultibus, optata jam in Christo mentis quiete perfruitur.

Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris circa plurima, porro unum est necessarium. Et beatus David solum hoc necessarium homini esse definiens, Deo jugiter inhærere desiderat, dicens: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam (Psal. LXXII).* Et gl'ibi: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini, et visitem templum sanctum ejus (Psal. xxvi).* Una ergo et sola est theologia, id est, contemplatio Dei, cui merito omnia justificationum merita, universa virtutum studia postponuntur.

Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea. Ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur. Neque enim bonam partem elegerat Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthæ indicaretur bona. Quare autem pars Mariæ sit optima, subinfertur cum dicitur: *Quæ non auferetur ab ea.* Activa etenim vita, cum corpore deficit. Quis enim in æterna

patria panem esurienti porrigat, ubi nemo esurit? Quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cum præsentem ergo sæculo vita auferatur activa. Contemplativa autem hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiatur. Quia amoris igitur qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit, in amore amplius ignescit. Contemplativa ergo vita minime auferitur, quia subtracta præsentis sæculi luce perficitur.

CAPUT XI.

Et factum est cum esset in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos. Post historiam sororum quæ duas Ecclesiæ vitas signaverunt, non frustra Dominus et ipse orasse, et discipulos orare docuisse describitur. Quia et oratio quam docuit utriusque in se vitæ continet mysterium, et ipsarum perfectio vitarum nostris non viribus est obtinenda, sed precibus. Et quia crebro Lucas Salvatorem descripsit orantem, quid orando egerit, qui utique non pro se, sed pro nobis supplicabat, insinuat, cum, finita oratione, discipulos refert qualiter orare debeant sciscitari.

Et ait illis: Cum oratis dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis peccata nostra, et quidem et ipsi dimittimus omnia debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. Juxta evangelistam Matthæum, septem petitiones continere dominica videtur oratio. Quarum in tribus æterna poscuntur, in reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna, consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus: *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra;* quod non absurde quidam intellexerunt in spiritu et corpore, omnino sine fine retinenda sunt, et hic inchoantur, quantumque proficimus, augentur in nobis: perfecta vero (quod in alia vita sperandum est) semper possidebuntur. Quod vero dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo;* quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita æterna, ubi nos semper speramus futuros, et in nominis Dei sanctificatione, et regnum ejus, in nostro spiritu et corpore perfecte atque immortaliter permanebunt. Panis vero quotidianus ideo dictus est, quia hic est necessarius quantum animæ carnique tribuendus est, sive spiritaliter, sive corporaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam quam poscimus remissio, ubi est omnis commissio peccatorum. Hic tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt. Illic denique malum, unde cupimus liberari. Illic autem sibi istorum est. Evangelista vero Lucas in oratione dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est. Nec ab isto utique discrepavit, sed quemodo ista septem sint intelligenda, ipsa sua brevitate commo- nuit. Nomen quippe Dei sanctificatur in spiritu, Dei

autem regnum in carnis resurrectione venturum est. A Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At vero quod ille in ultimo posuit: *Sed libera nos a malo*, iste non posuit ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est pertinere. Ideo quippe ait: *sed libera*; non ait: *Et libera*, tanquam unam petitionem esse demonstrans, noli hoc, sed hoc, ut sciat unusquisque in eo se liberari a malo, quod non inferitur in tentationem.

Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Rogatus a discipulis Salvator non modo formam orationis, sed et instantiam frequentiamque tradit orandi. Amicus ergo ad quem media nocte venit, ipse Deus intelligitur. Cui in media tribulatione supplicare, et tres panes, id est, intelligentiam Trinitatis, qua præsentis vitæ consoletur labores, efflagitare debemus. Amicus qui venit de via, ipse noster est animus, qui toties a nobis recedit, quoties ad appetenda terrena et temporalia foris vagatur. Rediit vero, cœlestique alimonia refici desiderat, cum in se reversus superna cœperit ac spiritalia meditari. De quo pulchre qui petierat adjungit, non se habere quod ponat ante illum. Quoniam animæ post sæculi tenebras Deum suspiranti, nil præter eum cogitare, nil loqui, nil libet intueri, solum quod recognovit summæ Trinitatis gaudium contemplari, atque ad hoc plenius intuentium pervenire satagit.

Et ille deintus dicat: Noti mihi molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili. Non possum surgere et dare tibi. Ostium amici divini est intelligentia sermonis, quod sibi Apostolus orat aperiri ad loquendum mysterium Christi. Clausumque est tempore famis verbi, cum intelligentia non datur. Et illi qui evangelicam sapientiam, tanquam panem erogantes, per orbem terræ prædicaverunt, pueri patrisfamilias jam sunt in secreta quiete cum Domino. Et tamen orando efficitur ut accipiat desiderans intellectum ab ipso Deo, etiam si homo desit per quem sapientia prædicetur.

Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis et si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite, et dabitur vobis. Quærite, et invenietis. Pulsate, et aperietur vobis. Comparatio est a minore. Si enim amicus homo surgit de lecto, et dat non amicitia sed tædio compulsus, quanto magis dat Deus qui sine tædio largissime donat quod petitur? Sed ad hoc se peti vult, ut capaces donorum ejus fiant qui petunt. Ne itaque de via veniens amicus inædia dispereat, hoc est, ne animus nuper ab erroris sui vanitate resipiscens desiderii spiritalis diutius inopia tabescat, petamus

epulas verbi quibus alatur, quæramus amicum qui det, pulsemus ostium quo servantur absconsæ. Magnam enim spem dedit, et dat ille qui promittendo non decipit.

Omnis enim (inquit) qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur. Ergo juxta præmissam postulantis amici parabolam perseverantia opus est ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod quærimus, et quod pulsamus aperiat. Nam si petenti datur, et quærens invenit, et pulsanti aperitur, ergo cui non datur, et qui non invenit, et cui non aperitur, apparet quod non bene petierit, quæsierit, pulsaverit.

Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Paus intelligitur charitas propter majorem appetitum, et tam necessarium, ut sine illa cætera nihil sint, sicut sine pane mensa inops. Cui contraria est cordis duritia, quam lapidi comparavit.

Aut si piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Piscis est fides invisibilium, vel propter aquam baptismi, vel quia de invisibilibus locis capitur. Quod etiam fides hujus mundi fluctibus circumlatrata non frangitur, recte pisci comparatur. Cui contrarium posuit serpentem propter venena fallaciar, quæ etiam primo homini male suadendo præseminavit.

Aut si petierit ovum, nunquid porriget illi scorpionem? In ovo indicatur spes. Ovum enim nondum est fetus perfectus, sed fovendo speratur. Cui contrarium posuit scorpionem, cujus aculeus venenatus retro timendus est, sicut spei contrarium est retro respicere, cum spes futurorum in ea quæ ante sunt, extendat.

Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? Quomodo mali dant bona? sed malos appellavit, dilectores adhuc sæculi hujus et peccatores. Bona vero quæ dant secundum eorum sensum, bona dicenda sunt, quia hæc pro nobis habent, quanquam et in rerum natura ista bona sint, sed temporalia, et ad istam vitam infirmam pertinentia, et quisquis ea malus dat, non de suo dat. *Domini est enim terra, et plenitudo ejus, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt (Psal. xiiii).* Quantum ergo sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos posse decipi ut accipiamus aliud pro alio cum ab ipso petimus, quando nos etiam cum simus mali novimus id dare quod petimur? Non enim decipimus filios nostros, et qualiacunque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus. Aliter: Apostoli qui electionis merito bonitatem generis humani multis excesserant modis, supernæ bonitatis intuitu mali esse dicuntur, quia nihil est per semetipsum stabile, nihil immutabile, nihil bonum, nisi Deitas sola. Omnes vero creature ut beatitudinem æternitatis vel immutabilitatis obtineant, non hoc per suam naturam, sed per Creatoris sui participationem et gratiam consequuntur. Quod vero dicitur: *Quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?* pro quo Matthæus po-

suit: *Dubit bona petentibus se (Matth. vii)*, ostendit A eo subsistere. Quia omnes utilitates, quæ ex dono Spiritum sanctum plenitudinem esse honorum Dei, rum Dei gratia suscipiuntur, ex isto fonte emanant. et ea quæ divinitus administrantur, non alia absque nant.

LIBER QUARTUS.

PROCEMIUM.

Exsultans in Spiritu sancto Dominus (ut supra lectionem est): *Confiteor tibi, Pater Domine cæli et terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Quæ sententia secreti conscia iudicii semper effectum suæ virtutis iterare non desistit. Nam et generaliter in dejectione Judæorum, B gentium vero electione, et in singulis quibusque juxta alternam mentium qualitatem specialiter non cessat exhiberi. Denique ut proxima parumper attingam, legipertitus volens seipsum justificare, Dominum tentaturus adiit, sed confusus abscessit; at Maria pedibus ejus humiliter acclinis, optimam partem philosophiæ cælestis elegit. Item parvuli Christi, qui non de sua iustitia, sed de Redemptoris sui gratia præsumere didicerant, quibus orationum modis eandem gratiam advocare debeant inquirunt, audiuntque festinem et quibus verbis orare, et qua instantia perseverare, et pro quibus maxime rebus supplicare oporteat, fide scilicet, spe et charitate, quodque perfecte petentes earumdem largitorem a Patre Spiritum bonum percipiant. Contra sapientes C et prudentes, quia Spiritum gratiæ non modo non petere, quærere, pulsare, sed et blasphemare satagunt, irremissibiles et hic et in futuro suæ perversitatis poenas luunt. Et usque ad finem Evangelii, qui legerit, imo usque ad finem sæculi, qui prudenter suspexerit, intelligit quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat orationem (I Petr. v).*

INVOCATIO.

Quapropter ipse quartum expositionis evangelicæ librum incipiens a lectione in qua superbiæ spiritus in digito Dei ejicitur, tuam, Christe, clementiam suppliciter imploro, ut Spiritus tuus bonus deducat me in viam rectam, et eum qui ab Aquilone est, longe faciat a me, quatenus ejectis a me malignis seruter D mandata Dei mei, revelatisque mentis oculis ad consideranda tuæ sacrosanctæ legis miracula devotus lector ingrediar.

Et erat Jesus ejiciens dæmonium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, et admiratæ sunt turbæ. Dæmoniacus iste apud Matthæum non solum mutus, sed et cæcus fuisse narratur, curatusque dicitur a Domino, ita ut loqueretur et videret. Tria ergo signa simul in uno homine perpetrata sunt. Cæcus videt, mutus loquitur, possessus dæmone liberatur. Quod et tunc quidem carnaliter factum est, sed et quotidie completur in conversatione credentium, ut, expulso primum dæmone, fidei

lumen aspiciant, deinde ad laudes Dei tacentia prius ora laxentur.

Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Non hæc aliqui de turba, sed Pharisæi calumniabantur et scribæ, sicut alii evangelistæ testantur. Turbis quippe quæ minus eruditæ videbantur, Domini semper facta mirantibus, illi contra, vel negare hæc, vel quæ negare nequiverant, sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi non hæc divinitatis, sed immondi spiritus opera fuissent, id est, Beelzebub, qui Deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal. Zebub autem musca vocatur. Nec juxta quædam mendosa exemplaria l littera vel d in fine est nominis legenda, sed b. Beelzebub ergo Baal muscarum, id est, *vir muscarum, sive habens muscas* interpretatur, ob sordes videlicet immolatiæ cruoris, ex ejus spurcissimo ritu vel nomine principem dæmoniorum cognominabant.

Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. Vel in morem Eliæ ignem de sublimi venire cupiebant, vel in similitudinem Samaelis tempore æstivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis aeris passionibus accidisse. At tu qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, utilitate sentis, qui feceris de iis quæ de cælo venerint? Uti que respondebis, et magos in Ægypto multa signa fecisse de cælo.

Ipsæ autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipso divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. Non ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut vel sic compellerentur credere potentiam ejus, qui cordis videbat occulta. Si autem omne regnum in seipso divisum desolatur, ergo Patris et Filii et Spiritus sancti regnum non est divisum, quod sine ulla contradictione non aliquo impulsu desolandum, sed æterna est stabilitate mansurum. Si vero sanctæ et individue Trinitatis, individuum, imo quia individuum manet regnum, desistant Ariani minorem Patre Filium, minorem Filio sanctum dicere Spiritum. Quia quorum unum est regnum, horum est et una majestas.

Si autem et Satanæ in seipso divisus est, quomodo stabit regnum ipsius, quia dicitis in Beelzebub ejicere me dæmonia? Hoc dicens, ex ipsorum confessione volebat intelligi quod in eum non credendo in regno diaboli esse elegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligunt ergo Pharisæi quod voluerint. Si Satanæ Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent, invenire potue-

raut. Si autem potest, multo magis sibi prospiciant et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest. In quo autem Dominus Christus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem existiment, attendant quod sequitur.

Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. Dixit hoc utique de discipulis suis, illius populi filiis, qui certe discipuli Domini Jesu Christi bene sibi consci fuerant, nihil se malarum artium a bono magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. *Ideo* (inquit) *ipsi judices erunt vestri*, ipsi (inquit) ipsi ignobilia et contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas mæ virtutis apparet, ipsi testes mei, judices erunt vestri. Aliter: Filios Judæorum, exorcistas gentis illius ex more significat, qui ad invocationem ejiciebant dæmones. Et coarctat eos interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti esse opus. Quod si expulsio (inquit) dæmonum in filiis vestris, quod non dæmonibus deputatur, quare in me idem opus non eandem habeat causam? Ergo ipsi vestri judices erunt, non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem dæmonum Deo assignant, vos Beelzebub principi dæmoniorum.

Porro si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei. Iste est digitus quem confitentur et magi, qui contra Moysen et Aaron signa faciebant, dicentes: *Digitus Dei est iste* (Exod. viii), quo et tabule lapideæ scriptæ sunt in monte Sina. Igitur manus et brachium Dei Filius est, et digitus ejus Spiritus sanctus. Patris, et Filii, et Spiritus sancti una substantia est. Non te scandalizet membrorum inæqualitas, cum ædificet unitas corporis. Aliter: Digitus Dei vocatur Spiritus sanctus, propter partitionem donorum quæ in eo dantur unicuique propria, sive hominum, sive angelorum. In nullis enim membris nostris magis apparet partitio quam in digitis. Quod autem dixit, *Pervenit in vos regnum Dei*, regnum Dei nunc dicit quo dampnantur impii, et a fidelibus de peccatis suis penitentiam nunc agentibus discernuntur.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Fortem, diabolum; atrium vero illius, mundum qui in maligno positus est appellat, in quo usque ad Salvatoris adventum male pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat. Unde et alibi *princeps mundi* vocatur, dicente Domino: *Venit enim princeps mundi, et in me nihil inveniet* (Joan. xiv). Et iterum: *Nunc princeps mundi ejicietur foras* (Joan. xii), de qua et hic ejectione subjungitur.

Si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet. De seipso quippe loquitur, quod non concordia fallax operatione quemadmodum calumniabantur, sed fortiori potentia victor homines a dæmonio liberaret. Arma in quibus male fortis ille confidebat, astutiæ dolique sunt nequitiæ spiritualis. Spolia

A vero ejus, ipsi homines sunt ab eo decepti. Quæ victor Christus distribuit, quod est insigne triumphantis, quia *captivam ducens captivitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem apostolos, alios evangelistas, hos prophetas, illos pastores ordinans et doctores* (Ephes. iv).

Qui non est mecum, adversum me est. Et qui non colligit mecum, dispergit. Non putet quisquam de hæreticis dictum et schismaticis, quanquam et ita ex superfluo possit intelligi, sed ex consequentibus, textusque sermonis ad diabolum refertur, et quod non possint opera Salvatoris Beelzebub operibus comparari. Ille cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare; ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam; ille trahit ad vitia, hic ad virtutem revocat: quomodo ergo possunt habere concordiam inter se, quorum opera divisa sunt?

Cum immundus Spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa. Quamvis simpliciter intelligi possit, Dominum hæc ad distinctionem suorum et Satanæ operum adjunxisse, quod scilicet ipse semper polluta mundare, Satanæ vero mundata gravioribus festinet attaminare sordibus, tamen et de hæretico quolibet, vel schismatico, vel etiam malo catholico, potest non inconvenienter accipi. De quo tempore baptismatis Spiritus immundus qui in eo prius habitaverat, ad confessionem catholicæ fidei, abrenuntiationemque mundanæ conversationis ejiciatur locaque inaquosa peragret, id est, corda fidelium quæ a mollitie fluxæ cogitationis expurgata sint, callidus insidiator exploret, si quos ibi forte suæ nequitiæ gressus figere possit. Sed bene dicitur:

Quærens requiem et non inveniens, quia castas mentes effugiens, in solo diabolo corde pravorum gratiam sibi potest invenire quietem. Unde de illo Dominus: *Sub umbra* (inquit) *dormit in secreto calami, et locis humentibus* (Job. xi). In umbra, videlicet tenebrosas conscientias; in calamo, qui foris nitidus, intus est vacuus, simulatrices; in locis humentibus, lascivas mollesque mentes insinuans.

Dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Timendus est iste versiculus, non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Et cum venerit, invenit scopis mundatam, hoc est, gratia baptismatis a peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam. Unde bene Mathæus hanc domum vacantem, scopis mundatam, atque ornatam dicit inventam: mundatam videlicet a vitiis pristinis per baptismum, vacantem a bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis virtutibus per hypocrisin.

Et tunc vadit, et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Per septem malos spiritus, universa vitia designat. Quemcunque enim post baptismum, sive pravitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternit in imavitiorum. Unde recte nequiores tunc eum spiritus dicuntur ingressi. Quia non solum habebit illa septem

vitia, quæ septem spiritualibus sunt contraria virtutibus, sed et per hypoëresin, ipsas se virtutes habere simulabit.

Et sunt novissima hominis illius prajora prioribus. Melius quippe erat ei viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Quod in Juda traditore, vel Simone mago, cæterisque talibus, specialiter legimus impletum. Quo autem generaliter hæc parabola tendat, ipse secundum Matthæum Salvator exposuit, ubi, ea terminata, mox subdidit dicens: *Sic erit et generationi huic pessima.* Id est, quod de uno quolibet specialiter geri solere narravi, hoc in tota generaliter hujus populi gente geri non desinit. Immundus quippe spiritus exivit a Judæis, quando acceperunt legem. Et ambulavit per loca arida, quærens sibi requiem. Expulsus videlicet a Judæis, ambulavit per gentium solitudines. Quæ cum postea Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus dixit: *Revertar ad domum meam pristinam, unde exivi.* Habebo Judæos, quos ante diuiseram. *Et veniens, invenit vacantem, scopis mundatam.* Vacabat enim templum Judæorum, et Christum hospitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.* Quia igitur Dei et angelorum præsidia non habebant, et ornati erant superfluis observationibus Pharisæorum, revertitur ad eos diabolus, et septenario sibi numero dæmonum addito habitat pristinam domum et fiunt posteriora illius populi pejora prioribus. Multo enim nunc majore dæmonum numero possidentur blasphemantes in synagoga suis Christum Jesum, quam in Ægypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse qui venerit. Septenarium autem numerum adjunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus sancti. Ut quomodo in Isaia, super virgam de radice Jesse, et florem qui de radice conscendit, septem spiritus virtutum descendisse narratur, ita et e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit.

Factum est autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti. Magnæ devotionis et fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis et Pharisæis Dominum tentantibus simul et blasphemantibus, tanta ejus incarnationem præ omnibus sinceritate cognoscit, tanta fiducia constitetur, ut et præsentium procerum calumniam, et futurorum confundat hæreticorum perfidiam. Nam sicut tunc Judæi sancti Spiritus opera blasphemando, verum consubstantialemque Patri Dei Filium negabant, sic hæretici postea negando Mariam semper virginem sancti Spiritus operante virtute nascituro ex humanis membris unigenito Deo carnis suæ materiam ministrasse, verum consubstantialemque matri Filium hominis fatcri non debere dixerunt. Sed si caro Verbi Dei secundum carnem nascentis a carne virginis matris pronuntiatur extranea, sine causa venter qui eam portasset, ubera quæ lactassent, beatificentur. Qua enim consequentia ejus lacte credatur nutritus, cujus semine negatur

A esse conceptus? cum ex unius ejusdemque fontis origine, secundum physicos, uterque liquor emanare probetur. Nisi forte putanda est virgo sementivam suæ carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio suggerere potuisse, incarnando autem quasi majori et inusitato miraculo minime potuisse. Sed huic opinioni obstat Apostolus dicens: *Quia misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv).* Neque enim audiendi sunt qui legendum putant, *natum ex muliere, factum sub lege, sed, factum ex muliere.* Quia conceptus ex utero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Alioquin nec vere Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Ecclesia catholica, cujus hæc mulier typum gessit, extollamus et mentem de medio turlarum, dicamusque Salvatori: *Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti (Luc. xi).* Vere enim beata parens, quæ (sicut quidam ait) *enixa est puerpera Regem.*

Qui cælum terramque tenet per sæcula, cujus Numen et æterno complectens omnia gyro, Imperium sine fine manet; quæ ventre beato, Gaudia matris habens cum virginitatis honore, Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

At ille dixit: Quin imo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt. Pulchre Salvator attestationi mulieris annuit, non eam tantummodo quæ Verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed et omnes qui idem Verbum spiritualiter auditu fidei concipere, et boni operis custodia vel in suo vel in proximorum corde parere, et quasi alere studuerint, asseverans esse beatos. Quia et eadem Dei genitrix, et inde quidem beata, quia Verbi incarnandi ministra est facta temporalis, sed inde multo beatior quia ejusdem semper amandi custos manebat æterna. Qua sententia sapientes Judæorum clam percussit, qui Verbum Dei non audire et custodire, sed negare et blasphemare quærebant.

Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærît, et signum non dabitur illi, nisi signum Jonæ. Duplici fuerat quæstione pulsatus. Quidam enim alumniabantur eum in Beelzebub ejecisse dæmonia, quibus hactenus est responsum. Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo, quibus abhinc respondere incipit, non eis signum de cælo, quod indigni erant videre, verum de profundo inferni tribuens, quale Jonas propheta naufragus, cetoque sorbente voratus, sed de abyso ac mortis fauce liberatus, et accepit et dedit, signum videlicet incarnationis, non divinitatis, passionis, non glorificationis. Discipulis autem suis signum de cælo dedit, quibus æternæ beatitudinis gloriam et prius figuratiter in monte transformatus, et post veraciter in cælum sublevatus ostendit.

Nam sicut Jonas fuit signum Ninivitis, ita erit et Filius hominis generationi isti. Ostendit Judæos in modum Ninivitarum peccatis gravibus involutos, et subversioni, si non poenituerint, esse proximos. Verum sicut Ninivitis et denuntiatur supplicium, et remo-

dium demonstratur, ita etiam Judæi non debent de- A sperare indulgentiam si velint agere pœnitentiam. Sed vide quid sequitur :

Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis hujus, et condemnabit illos. Condemnabit utique non potestate iudicii, sed comparatione facti melioris. Si autem regina Austri, quæ electa esse non dubitatur, surget in iudicio cum reprobis, ostenditur una cunctorum, bonorum scilicet malorumque resurrectio mortalium, et hæc non juxta fabulas Judæorum mille annis ante iudicium, sed in ipso esse futura iudicio.

Quis venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, et ecce plus Salomone hic. — Hic in hoc loco non pronomen, sed adverbium loci significat, id est, impræsentiarum inter vos conversatur, qui incomparabiliter est Salomone præstantior. Refert autem Scri- B ptura quomodo regina Saba per tantas difficultates gente sua et imperio derelictis venerit in Judæam sapientiam audire Salomonis, et ei multa munera deferens ab eo plura perceperit. Quæ ideo Judæos in iudicio condemnabit, quoniam ipsa ab ultimis terræ finibus cum quæsivit, quem percepto dono sapientiæ ergoerant esse famosum. Illi vero secum habentes eum qui non aliunde sapiens, sed ipse Dei sapientia et virtus est, non modo non audire, sed blasphemare atque insidiis agitare malebant.

Viri Ninivitæ surgent in iudicio cum generatione hac et condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, et ecce plus quam Jona hic. Jonas paucis diebus prædicavit, ego tanto tempore. Ille Assyriis genti incredulæ, ego Judæis populo Dei. C Ille peregrinis, ego civibus. Ille voce locutus simplici nilque signorum faciens acceptus est, ego tanta signa faciens Beelzebab calumniam sustineo. Plus ergo est Jona hic, hoc est in medio vestrum prædicans. Et propterea eodem modo quo regina Austri, viri quoque Ninivitæ generationem condemnabunt Judæorum, hoc est infidelitatis arguent. Aliter : In Ninivitis et regina Austri, fides Ecclesiæ præfertur Israeli, quæ non minus per pœnitentiam peractæ insipientiæ, quam per sapientiæ discendæ industriam Domino conciliatur. Ex duabus quippe partibus unitas Ecclesiæ congregatur, eorum videlicet qui peccare neciunt, et eorum qui peccare desistunt. Pœnitentia enim delictum abolet, sapientia cavet.

Nemo lucernam accendit et in abscondito ponit, neque sub modio. De seipso Dominus hæc loquitur, ostendens etsi supra dixerit nullum generationi nequam nisi signum Jonæ dandum, nequaquam tamen lucis suæ claritatem fidelibus occultandam. Ipse quippe lucernam accendit, qui testam humanæ naturæ flamma suæ divinitatis implevit. Quam profecto lucernam nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est sub menaura legis includere, vel intra unius Judææ gentis terminos voluit cohibere.

Sed supra candelabrum, inquit, ut qui ingrediuntur, tamen videant. Candelabrum Ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit, quia nostris in frontibus si lem ruz incarnationis afflxit, ut qui Ecclesiam fideliter

ingredi voluerint, lumen veritatis palam queant intreri. Qua sententia Judæorum quoque proceres condemnat, qui signa quærentes exterius, apertam lucis januam noluerint intrare credendo. Denique præcipit ne opera tantummodo, sed et cogitationes et ipsas etiam cordis intentiones mundare et castigare meminerint; nam sequitur :

Lucerna corporis tui est oculus tuus. Corpus quippe dicit opera quæ palam cunctis apparent, oculus vero ipsam mentis intentionem operatur, et de ejus merito eadem opera, lucis an tenebrarum sint opera, discernuntur, sicut ipse consequenter exposuit, dicens:

Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Si, inquit, pura rectaque intentione quæ potes agere bona studueris, lucis profecto sunt opera quæ facis, etiamsi coram hominibus imperfectionis aliquid habere videantur. Quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Si autem perversa est intentio quæ præedit, parvum est omne opus quod sequitur, quamvis rectum esse videatur.

Vide ergo, ne lumen quod in te est tenebræ sint. Hoc est, ne ipsa cordis intentio, quæ lumen est animæ, vitiorum caligine fuscetur, sedula discretionis perpende. Juxta quod alibi præcipitur : *Omni custodia serva tuum cor, quoniam ex ipso vita procedit* (Prov. iv).

Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Totum corpus nostrum omnia nostra opera dicit, quia et Apostolus membra nostra nuncupat quædam opera, quæ improbat, et mortificanda præcipit dicens : *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem* (Col. iii), et cætera talia. Si igitur ipse bonum bona intentione patreveris, non habens in tua conscientia aliquam partem tenebræ cogitationis, etiamsi contigerit aliquem proximorum tua bona actione noceri, verbi gratia, aut de pecunia quam a te indigeus et petens acciperat, facere vel pati aliquid mali, aut de verbo exhortationis quo errantem corrigere volebas, forte perniciosius errare, tu tamen pro tuo simplici et lucido D corde et hic et in futuro, lucis gratia donaberis. Hæc contra hypocrisis Pharisæorum subdole signa quærentium specialiter dicta, nos juxta sensum moralem generaliter instituant

Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se, et ingressus recubuit. Consulte Lucas non ait, *Et cum hæc loqueretur*, sed, *Cum loqueretur*, ut ostendat eum non statim finitis quæ præposuerat verbis, sed aliquot interpositis, apud Pharisæum prandere rogatum. Quæ autem sint illa Matthæus explicat, qui hoc Domini terminato sermone, quem tamen partim brevius Luca, partim prolixius commemorat, continuo subjunxit : *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei.* Adhuc, inquit, eo loquente, ut intelli-

geres, hæc loquente quæ superius indicabat. Sed et Marcus, post illud quod de blasphemia Spiritus sancti, quid Dominus dixerit retulerat: *Et veniunt, inquit, mater ejus et fratres*. Lucas autem non hujus rei gestæ ordinem tenuit, sed præoccupavit hoc, et recordatum ante narravit. Denique hoc sic interposuit, ut solutum appareat a nexu et superiorum et posteriorum. Itaque postquam nuntiatis sibi foris matre et fratribus ait: *Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est (Marc. iii)*, datur intelligi, rogatus Pharisæi intrasse convivium.

Pharisæus autem cepit intra se reputans dicere quare non baptizatus esset ante prandium. Causam Pharisæi cogitationis evangelista Marcus aperuit dicens: *Pharisæi enim et omnes Judæi nisi crebro lavent manus non manducant, tenentes traditionem seniorum, et a foro nisi baptizentur non comedunt (Marc. vii)*.

Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod de foris est calicis et catini mundatis. Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina et iniquitate. Et Marcus quidem refert eos baptismata calicum et urceorum lectorumque et xamentorum observare solitos, sed magis sub nomine vasorum ipsi mendacii simulationis arguuntur, quod aliud ostentent hominibus foris, aliud domi agant, formam pietatis habentes extrinsecus, sed intus vitiorum sorde deformes. Vult enim Dominus explicare latius quæ supra breviter de mundando cordis oculo protulerat.

Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est fecit? Qui, inquit, utramque hominis naturam fecit, utramque mundari desiderat. Hoc contra Manichæos, qui animam tantum a Deo, carnem vero putant a diabolo creatam. Hoc contra illos qui corporalia peccata, fornicationem videlicet, immunditiam, libidinem, furtum, rapinam et cætera talia, quasi gravissima detestantur; spiritalia vero quæ non minus damnat Apostolus, hoc est amaritudinem, iram, indignationem, clamorem, blasphemiam, superbiam, et avaritiam, quæ est idolorum servitus (*Coloss. iii*), ut levia contemnant.

Verumtamen quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Quod necessario victui et vestimento superest, date pauperibus. Juxta quod et Joannes præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti (Luc. iii)*. Neque enim ita facienda jubetur eleemosyna, ut teipsum consumas inopia, sed ut tui cura corporis expleta inopem quantum vales sustentas. Vel ita intelligendum, quod superest, quod tam multo scelere præoccupatis solum remedium restat, date eleemosynam. Qui sermo ad omnia quæ ut li miseratione fiunt, valet. Non solum enim qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, et cætera hujusmodi, verum etiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat. Et qui emendat verberare iu quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, et tamen peccatum ejus quo ab illo læsus aut offensus est, dimittit ex corde,

vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod corripit et aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat. Multa itaque genera sunt eleemosynarum, quæ cum facimus, adjuvamur ut dimittantur nobis nostra peccata, sed ea nihil est majus quæ ex corde dimittimus quod in nos quisque peccavit. Au vero quod ait: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*, ita intellegendum est, ut Pharisæis non habentibus fidem Christi, etiamsi non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua et Spiritu sancto, munda sint omnia, tantum si eleemosynas dederint, sicut quidam eas dandas putant, cum sint immundi omnes quos non mundat fides Christi, de qua scriptum est: *Mundans B fide cor eorum?* Et tamen verum est quod audierant, *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*. Qui enim vult ordinate dare eleemosynam, a seipso debet incipere, et eam sibi primum dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum est: *Miserere animæ tuæ placens Deo (Eccli. xxx)*. Propter hoc renascimur, ut Deo placeamus, cui merito displicet quod nascendo contraximus. Hæc est prima eleemosyna quam nobis dedimus, quoniam nosipsum miseros per miserantis Dei misericordiam requisivimus. Propter quem dilectionis ordinem dictum est: *Diliges proximum tuum tanquam teipsum (Marc. xii)*. Cum ergo incropasset ea quod forinsecus se lavarent, intus autem rapina et iniquitate pleni essent, admonens quamdam eleemosynam, quam sibi homo debet primitus dare, et interiora mundari: *Verumtamen, inquit, quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt*. Deinde ut ostenderet quid admonuisset, et quid ipsi facere non curarent, ne illum putaret eorum eleemosynas ignorare.

Sed væ vobis, inquit, Pharisæi. Tanquam diceret, ego quidem commonui vos eleemosynam dandam, per quam vobis munda sint omnia: sed væ vobis, quia decimatis mentam et rutam et omne olus: has enim novi eleemosynas vestras, ne de illis me nunc vos admonuisse arbitremini.

Et præteritis iudicium et charitatem Dei. Quia eleemosyna possitis ab omni inquinamento interiore mundari, ut vobis munda essent et corpora quæ lavatis, hoc est enim omnia, et interiora scilicet et exteriora, sicut alibi legitur: *Mundate quæ intus sunt, et quæ foris sunt munda erunt (Matth. xxiii)*. Sed ne istas eleemosynas quæ fiunt de fructibus terræ respuisse videretur, ait:

Hæc autem, inquit, oportuit facere. Id est iudicium et charitatem Dei, ut et nos veraciter de nostra miseria iudicantes, et Dei charitatem quam donavit ipse diligentes pie recteque vivamus, justum iudicium ejus confiteutes, quod dicit Apostolus, *Judicium quidem ex uno in condemnationem*: et magnæ charitati ejus gratias agentes (*Rom. v*), de qua idem ipse dicit gratiæ prædicator: *Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc*

peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est A (Ibid.).

Hæc autem oportuit facere, et illa non omittere, id est eleemosynas fructuum terrenorum. Non ergo se fallant qui per eleemosynas quaslibet largissimas fructuum suorum, vel cujusque pecuniæ, impunitatem se emere existimant, in facinorum immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo.

Væ vobis Pharisæis qui diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. Væ nobis miseris, ad quos Pharisæorum vitia transierunt, qui breve et incertum vitæ nostræ curriculum quo peccata humiliter plangere debueramus, pro prioratu iavicio superbe certando, peccatis amplius onerare non metuimus.

Væ vobis qui estis ut monumenta quæ non parent, B et homines ambulantes supra, nesciunt. Et hæc superstitionem Pharisæorum sententia redarguit, qui foris speciem rectæ doctrinæ prætendant, intus vero quid scditatis gerant, occultent, instar monumentorum, quæ cum superficiem terræ communis ostentent, intus vermescantium sunt cadaverum plena fetore. De quibus Psalmista cum diceret: Sepulcrum patens est guttur eorum (Psalm. v); mox quid dixisset aperuit adjungens: Linguis suis dolose agebant.

Respondens autem quidam ex legisperitis ait illi: Magister, hæc dicens etiam nobis contumeliam facis. Quam misera conscientia, quæ, audito Dei verbo, sibi contumeliam fieri putat, et commemorata pœna perfidorum se semper intelligit esse damnandum. Unde mihi meisque similibus unicum superest suffragium, Domino cum propheta supplicare: Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar, dum respiciam in omnia mandata tua (Psalm. cxviii).

At ille ait: Et vobis legisperitis vœ, quia oneratis homines oneribus quæ portari non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas. Non possunt onera legis portari eo modo quo isti legisperiti hæc imponebant hominibus. Unde recte audiunt quod sarcinæ ejus uno digito non tangereut, hoc est ne minimis quidem eam perficerent, quam se contra morem patrum sine fide et gratia Jesu Christi et servare et servandam tradere præsumebant, atque ideo jugum Christi suave et sarcinam ejus levem, ubi requies est animarum, procul abjicere et exterminare tentabant, cum scriptum sit: Justus autem ex fide vivit (Rom. 1). Et apostolus Petrus, his qui credentes ex genibus circumcidi docebant, protestetur et dicat: Et nunc quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare? sed per gratiam Domini nostri Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xv).

Væ vobis qui ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Non monumenta prophetarum ornare, sed interfectores prophetarum imitari, sceleris est. Judæi ergo prophetarum monumenta ædificando, patrum suorum facta qui hos

occiderunt arguebant, sed paterna facinora æmulando, dum Christum apostolosque illius insequuntur, in seipsos sententiam retorquebant, eadem videlicet ipsi quæ in parentibus damnabant agentes.

Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum. Quoniam quidem ipsi eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulcra. Simulabant quidem se, ob favorem vulgi captandum, patrum suorum horrere perfidiam, memorias prophetarum qui ab eis occisi sunt magnifice ornando, sed ipso opere testificantur quantum paternæ nequitie consentiant, Dominum qui ab eisdem prophetis est prænuntiatus, injuriis agendo. Ubi se pariter et filios homicidarum et ad suæ damnationis augmentum scientes peccare declarant. Unde recte subjungitur:

B Propterea et sapientia Dei dicit: Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequuntur. Sapientiam Dei seipsum dicit, ipse est enim Dei virtus et Dei sapientia, sicut Apostolus docet (I Cor. 1). Denique in Matthæo ita habes: Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et sapientes et scribas. Si autem eadem sapientia Dei prophetas quæ apostolos misit, cessent hæretici Christo ex Virgine principium dare, omittant alium legis et prophetarum, aliam Novi Testamenti Deum prædicare, quamvis sæpe etiam apostolica Scriptura prophetas non eos solum qui futuram Christi incarnationem, sed et eos qui ventura cœlestis regni gaudia prædicent, appellat. Prophætæ (inquit) duo aut tres dicant, et ceteri dijudicent. Sed nequaquam hos crediderim apostolis in catalogi ordine præferendos.

C Ut inquiratur sanguis omnium prophetarum qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista. Quæritur quomodo sanguis omnium prophetarum atque justorum ab una Judæorum generatione requiratur, cum et multi sanctorum sive ante incarnationem, seu post mortem resurrectionemque Salvatoris, ab aliis sint nationibus interempti, et ipse Dominus Judæis licet acclamantibus, a Romano tamen præside, Romanisque sit militibus crucifixus. Sed moris est Scripturarum duas sæpe generationes hominum, bonorum scilicet malorumque computare, hoc est eorum qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt (Joan. 1); et eorum quibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis (Joan. viii). Et alibi: Serpentes, generatio viperarum (Matth. xxiii).

D A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare et ædem. Quare a sanguine Abel qui primus martyrium passus est, mirum non est, sed quare usque ad sanguinem Zachariæ, quærendum est, cum et multi post eum usque ad nativitatem Christi, et ipso mox nato, innocentes in Bethleem pueri sint ab hac generatione perempti, nisi forte quia Abel pastor ovium, Zachariæ sacerdos fuit, et hic in campo, ille in atrio templi necatus est, utriusque gradus martyres, et laici scilicet et altaris officio mancipati, sub eorum voluit intinmare vocabulo.

Vae vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis. Clavis scientiæ humilitas Christi est, quam legisperiti nec ipsi in lege et prophetis intelligere, nec ab aliis intelligi volebant. Intrare est enim, non esse contentum superficie litteræ, sed usque ad intelligentiæ sacratoris arcana penetrare. Aliter: Omnis doctor qui auditores quos verbo ædificat exemplo scandalizat, nec ipse regnum Dei intrat, nec eos qui poterant intrare permittit.

Cum hæc ad illos diceret, cæperunt Pharisei et legisperiti graviter insistere, et os ejus opprimere, de multis insidiantes ei, et quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum. Quam vera perfidiæ, simulationis, et impietatis suæ crimina audierint ipsi testantur, qui tanto intonante turbine non ipsi resipiscere, sed doctorem veritatis insidiis moluntur aggredi.

CAPUT XII.

Multis autem turbis concurrentibus ita ut se invicem conculcarent, cæpit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento Phariseorum quod est hypocrisis. Ad hoc fermentum pertinent omnia quæ recumbens apud Phariseorum superius disputaverat. De quo et Apostolus præcipit: *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v).* Nam sicut modicum fermentum totam farinæ qui injicitur massam corrumpit, universamque mox conspersiouem suo sapore commaculat, sic nimirum simulatio cujus semel animum inbuerit, tota virtutum sinceritate et veritate fraudabit.

Nihil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Et quomodo in præsentis sæculo multorum dia latet hypocrisis? Ergo de futuro tempore intelligendum, quando judicabit Deus occulta hominum. Nam sicut unus amicorum beati Job verissime dixit: *Laus impiorum brevis est, et gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur (Job. xx).* In fine, inquit, perdetur, qui in principio florere videbatur. Est ergo sensus: Attendite ne æmulemini simulators, quia veniet profecto tempus, in quo et vestra virtus omnibus, et eorum reveletur hypocrisis. Verum quod sequitur:

Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur, et quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis, non solum in futuro, quando cuncta cordium abscondita proferentur ad lucem, sed et in præsentis tempore potest congruenter accipi. Quoniam quæ inter tenebras quondam pressurarum carcerumque umbras vel locuti vel passi sunt apostoli, nunc clarificata per orbem Ecclesiæ, lectis eorum actibus publice prædicantur. Sane quod ait, *Prædicabitur in tectis, juxta morem provinciæ Palestinæ loquitur, ubi solent in tectis residere.* Non enim tecta nostro more calumnibus sublimata, sed plano schemate faciunt æqualia. Unde lex præcepit ut qui novam domum ædificaret, murum tecti poneret

A in gyro, ne funderetur ibi sanguis innoxius, labente aliquo et in præceps ruente. Et in templi constructione legimus: *Texit quoque domum laquearibus cedrinis, et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis.* Ergo prædicabitur in tectis, cunctis audientibus palam dicetur.

Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post hæc non habent amplius quid faciant. Si per-ecutores sancti-rum occisis corporibus, non habent amplius quid contra illos agant, ergo supervacua furiant insania, qui mortua martyrum membra feris avibusque discerpenda projiciant, vel in auras extenuari, vel in undas solvi, vel per flammam in cinerem faciunt redigi, cum nequaquam omnipotentis Dei quin ea resuscitando vivificet **B** obistere possint.

Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Quia duo sunt genera persecutorum, unum palam sævientium, alterum sicut fraudulenterque blandientium: contra utrumque nos munire atque institere volens Salvator, et supra ab hypocrisi Phariseorum attendere, et hic a carnificum cæde præcipit non timere, quia videlicet post mortem nec horum crudelitas, nec illorum valeat simulatio durare. Domino potius qui semper videat placendum, Dominum qui semper punire vel liberare queat, esse timendum.

*Nonne quinque passeret veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Si minutissima, inquit, animalia, et quæ quolibet per aera feruntur volatilia Deus oblivisci non potest, vos qui ad imaginem facti estis Creatoris, non debetis terri ab iis qui occidunt corpus, quia qui irrationalia gubernat, rationalia curare non desinit. Dipondius quo quinque passeret veneunt, id est venduntur, genus est ponderis levissimi, ex duobus assibus compositi. Quærit fortasse aliquis, quomodo dicat **C** Apostolus: *Nunquid de bobus cura est Deo (I Cor. ix)?* cum utique bos passere pretiosior existat. Sed aliud cura, aliud vero est scientia. Denique numerus capillorum de quo consequenter ait:*

Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt, non in actu computationis, sed in facultate cognitionis accipitur. Non enim sollicitam Deus curæ numerantibus intendit excubiam, sed cui cognita sunt omnia, quasi numerata sunt omnia. Bene tamen numerata dicuntur, quia quæ volumus servare numeramus. Ubi immensam Dei erga homines ostendit providentiam, et ineffabilem signat affectum quod nil nostrum Deum lateat, et parva etiam otiosaque dicta ejus scientiam non fugiant. Derident intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos ipsam terrenam materiem quæ discedente anima fit cadaver, ita resurrectione reparandam dicamus, ut ea quæ dilabuntur, et in alias atque alias aliarum rerum species formasque vertuntur, quamvis ad corpus redeant unde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis partes ubi fuerunt redire necesse sit. Alioquin si capillis capitis redit,

quod tam crebra tonsura detraxit, si unguibus quod toties dampnit exsectio, immoderata et indecens cogitationibus, et ideo resurrectionem carnis non creditibus occurrit informositas. Sed quemadmodum si statua cujuslibet solubilis metalli, aut igne lique-sceret, aut contereretur in pulverem, aut confunderetur in massam, et eam vellet artifex rursus ex illius materiæ quantitate reparare, nihil interesset ad ejus integritatem, quæ particula materiæ cui membro statuæ redderetur, dum tamen totum ex quo constituta fuerit resumeret: ita Deus, mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro vostra constituta, eam mirabili et ineffabili celeritate restituet, nec aliquid atinebit ad ejus redintegrationem utrum capilli ad capillos redeant, et ungues ad ungues, et in partes alias corporis revocetur, durante artificis providentia, ne quid indecens fiat.

Nolite ergo timere, multis passeribus plaris estis. Non plures estis, legendum, quod ad comparationem numeri pertinet, sed *pluris estis*, hoc est majoris apud Deum meriti, dignitatis, et æstimationis, quam innumera passerum, vel corpora, vel genera computantini.

Dico autem vobis, omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram angelis Dei. Respiciat ad superiora, ubi dictum est opera qualibet et abscondita esse revelanda, concludens hanc revelationem non in vili quolibet conciliabulo, sed in conspectu supernæ civitatis æternique regis ac judicis agenda. Et ne ex eo quod ait, eos qui se negaverint esse denegandos, una cunctorum, hoc est eorum qui studio et eorum qui infirmitate vel ignorantia negant, conditio putaretur, continuo subje-cit:

Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi. Et autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur. Qui scandalizavit carne viva, me hominem tantum arbitrans quod filius et fratres habet Jacobum, et Joseph, et Judam, et homo vorator ac vini potator sim, talis opinio atque blasphemiam quancumque culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis utilitatem. Qui autem manifeste intelligens opera Dei cum de virtute negare non possit, eadem stimulatus invidia calumniatur, et Christum Dei que Verbum et opera Spiritus sancti dicit esse Beelzebub, isti non dimittetur, neque in præsentis sæculo, neque in futuro. Non quod nequus et ri, si penitentiam agere possit, posse dimitti ab eo qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, sed quod ipsi iudici et largitori veniæ credentes, qui et se penitentiam semper accepturum, et hanc blasphemiam nusquam dicit esse remittendam, credimus hunc blasphemum exigentibus meritis sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignæ penitentia fructus esse per-venturum. Juxta quod Joannes evangelista de qui-

busdam blasphemiarum suarum merito excecatis verissime scripsit: *Propterea non poterant credere: quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, et induravit eorum cor, ut non videant oculis, et intelligant corde, et convertantur, et sanem illos (Joan. xii).* Quidam sane volunt illum dicere verbum, vel blasphemare in Spiritum sanctum, qui unitati Ecclesiæ ubi in sancto Spiritu sit remissio peccatorum, corde impœnitenti resistit, dicentes unum esse suffragium ne sit irremissibilis blasphemiam, cor impœnitens caveatur. Quorum multis sententia nequaquam firma videtur, quia videlicet quisquis unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, sive ille Judæus, seu Gentilis, sive etiam hæreticus sit, potest utique remissionem habere peccatorum in Spiritu sancto, si ad unitatem Ecclesiæ corde impœnitenti quis Spiritui gratiæ resistit, tandem non habet remissionem. At illi obijciunt hanc conditionem in cunctis constare criminibus. Quomodo enim quandiu quis fornicationem, idololatriam, adulterium, masculorum concubitus, furtum, cæteraque flagitia gesserit, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei: his vero criminibus abdicatis, potest ablui, sanctificari, justificari in nomine Domini nostri Jesu Christi et in Spiritu Dei nostri; ita, inquit, etiam impœnitens quandiu cor impœnitens habuerit, non potest habere veniam; mox vero ut penituerit, consequetur et veniam. Nulloque discrimine impœnitentia cæteris obligator aut irremissibilior invenitur esse peccatis, quæ in similitudinem scelerum cæterorum usque ad penitentiam manens, mox acta penitentia deletur. Sola autem blasphemiam in Spiritum sanctum, quæ quisque in similitudinem diaboli et angelorum ejus contra conscientiam suam, majestatem Deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Sicut evangelista Marcus evidenter exponit, qui, posito hoc Domini testimonio, subjunxit, atque ait: *Quoniam dicebant, spiritum immundum habet.* Nam neque hi qui Spiritum sanctum non esse, neque qui hunc esse quidem, sed Deum non esse, neque qui hunc Deum quidem esse, sed Patre Filioque minorem credunt et confitentur, quia non invidentia diabolica, sed humana ignorantia ducti faciunt, hoc irremissibilis blasphemiam crimine tenentur. Quapropter principes Judæorum, et quique similis invidia peate corrupti, majestatem blasphemant, sine fine peribunt. Lege beati Augustini librum primum de Sermone Domini in monte.

Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus, et potestates. Supra enim dixerat: *Hi tamen ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur.*

Nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quæ oporteat dicere. Cum ergo propter Christum ducimur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre; cæterum

ipse Christus qui in nobis habitat, loquitur pro se, A et Spiritus sancti in respondendo gratia ministrabitur.

Ait autem quidam et de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem supra vos? Merito refutatur hic frater, qui magistro supernæ pacis unitatisque gaudia commendanti, terrenæ divisionis vult ingerere molestiam. Merito hominis vocabulo notatur. Cum enim cit inter vos, inquit, zelus et contentio, nonne carnales estis, nonne homines estis, et secundum hominem ambulatis? Negatque se Dominus hominum esse divisorem, ad quos et secum et cum angelis pacificandos venerat. Non erim est Deus dissensionis, sed pacis. Et multitudinis credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia (Act. iv). Solus autem fraternitatis divisor et auctor dissensionis est ille de quo supra dicitur: Et qui non colligit mecum, dispergit. Et de membris illius: Omne regnum in seipsum divisum desolatur et domus supra domum cadit (Math. xii).

Dixitque ad illos: Videte et caveate ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex eis quæ possidet. Sicut supra Dominus adversum blasphemos et hypocritas multa dixerat, sic et hic ex occasione hujus stulti petitoris, adversus avaritiæ pestem, qua plerique mortalium satis superque laborant, et turbas et discipulos præceptis pariter et exemplis munire satagit. Et notandum quod non ait, Caveate ab avaritia, sed adjunxit, ab omni, quia nonnulla simpliciter hominibus geri videntur, sed internus arbiter qua intentione fiunt, quia cernit, judicat. Quis enim cum fratre hæreditatem dividi, adultos in agro proprio fructus in horrea recondi pro crimine deputaret? Sed ipse est testis et judex, ut scriptum est.

Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Homini cujusdam divitis ubera fructus ager attulit, et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, et majora faciam, et illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, et bona mea. Non in eo reprehenditur iste dives quod terram coluerit, natosque ex ea fructus in horrea collegerit, sed quod omnem vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum posuerit, fructusque quos uberiores solito terra protulit, suos fructus et sua bona computans, non pauperibus erogare, juxta imperium Domini dicens: Quod superest date eleemosynam, sed, factis receptaculis majoribus, suæ in futurum luxuriæ reservare studerit.

Anima, inquam, habes multa posita in annis plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Cui simile quid in Ecclesiastico legitur: Est qui locupletatur parce agendo, et est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem mihi, et nunc madducabo de bo-

nis meis solus, et nescit quod tempus prætereat, et relinquat omnia aliis (Ecc. xi).

Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem parasti cujus erunt? Qui multa tibi deliciarum tempora stultus in vita promittebas, proxima hac nocte morte præreptus, aliis congregata relinques. Hæc Deo ad hominem dicere est, pravæ ejus machinationes subita animadversione compescere. Aliter: In nocte ablata est anima, quæ in obscuritate est cordis, ac misera. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati, prævideret. Unde bene discipulis futura cogitantibus Paulus apostolus dicit: Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filii lucis estis et filii diei. Non sumus noctis, neque tenebrarum (I Thess. v). Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non præmeditantes ejicit.

Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives. Si is qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives, stultus est et in nocte rapiendus, ergo qui vult esse in Deum dives, non sibi thesaurizet, sed pauperibus possessa distribuatur. Sic enim sapiens et filius lucis esse merebitur. Unde bene Psalmista cum de avaro quolibet divite præmississet: Sed et frustra conturbatur, thesaurizat et ignorat cui congregabit ea (Psalm. xxxviii), mox ubi cordis sui thesaurum locasset, aperuit dicens: Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est (Ibid.)?

Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis, nolite solliciti esse animæ quid manducetis, neque corpori quid vestiamini. Quod ait, Ideo dico, ad superiora respicit, hoc est, ideo temporalium sollicitudinem veto, ne cum divitiis sæculi vobis thesaurizare convincamini. Ergo quod omnibus natura tribuit, et jumentis, ac bestiis, hominibus quoque commune est, hujus cura penitus liberamur, sed præcipitur nobis ne solliciti simus quid comedamus. Et quia in sudore vultus præparamus nobis panem, labor exercendus est, sollicitudo tollenda.

Anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum. Admonet, ut meminerimus multo amplius nobis Deum dedisse, quod nos fecit et composuit ex anima et corpore, quam est alimentum atque tegumentum, ut intelligas eum qui dedit animam, multa facilius escam esse daturum. Similiter eum qui corpus dedit, multo facilius daturum esse vestimentum. Quo loco quæri solet utrum ad animam cibus iste perveniat, cum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus. Sed animam hoc loco pro ista vita positam noverimus, cujus retinaculum est alimentum istud corporeum. Secundum hanc significationem dictum est etiam illud: Qui amat animam suam, perdet illam (Math. x). Quod nisi de hac vita acceperimus, quam oportet pro regno Dei perdere, quod potuisse martyres claruit, contrarium hoc præceptum erit illi sententiæ, qua dictum est: Quid prodest ho-

mini et universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum facias (Matth. xvi) ?

Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt. Quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quod si volatilia, absque cura et ærumnis, Dei aluntur providentia, quæ hodie sunt et cras non erunt, quorum anima mortalis est, et cum esse cessaverint, semper non erunt, quanto magis homines, quibus æternitas promittitur, Dei reguntur imperio !

Quanto magis vos pluris estis illis ! Id est, carius vos valetis. Quia utique rationale animal sicuti est homo, sublimius ordinatum est in rerum natura, quam irrationalia, sicuti sunt aves.

Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum ? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis ? Id est, ejus potestate atque dominatu factum est, ut ad hanc staturam corpus vestrum perduceretur, ejus providentia etiam vestiri potest. Non autem vestra cura factum esse, ut ad hanc staturam veniret corpus vestrum, ex hoc intelligi potest, quod si curetis et velitis adjicere unum cubitum huic staturæ, non potestis. Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquit, cujus videtis cura factum esse ut tantæ staturæ corpus habeatis. Si ergo (inquit) neque quod minimum est potestis, minimum enim est hoc, sed Deo, corpora operari (sic). Dandum autem erat etiam documentum propter vestitum, sicut datum est propter alimentum. Itaque sequitur, et dicit :

Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, non vent. Sed ista documenta, non sicut allegorica, discutienda sunt, ut quæramus quid significant corvi aut lilia ; posita sunt enim, ut de rebus minoribus majora persuaderentur.

Dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Et revera, quod sericum, quæ regum purpura, quæ pictura texturicum, potest floribus comparari ? Quid ita rubet ut rosa ? quid ita candet ut lilium ? Violæ vero purpuram nullo superari murice, oculorum magis quam sermonum indicium est.

Si autem fenum quod hodie in agro est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, pusillæ fidei ? Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur, dicente Jacob : Et exaudiet me cras justitia mea (Gen. xxx). Et in Samuelis phantasmate, Pythonissa loquitur ad Saulem : Cras eris mecum (I Reg. xxviii).

Et vos, nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis. Notandum quod non ait, Nolite quærere vel solliciti esse de cibo, aut potu, aut indumento, sed expressius, Quid, inquit, manducetis, aut quid bibatis. Et supra, Neque corpori, quid vestiamini. Ubi mihi videntur argui, qui spreto victu, vel vestitu communi, lautiora sibi vel austeriora præ iis cum quibus vitam ducunt, alimenta, vel indumenta, requirunt.

Et nolite in sublime tolli. Prohibita sollicitudine de alimentis, consequenter ne extollantur adnunt.

Primo enim hæc ad necessitatem implendam homo quærit. Cum autem hæc abundaverint, incipit et superbire de talibus. Tale est hoc ac si se vulneratus quis jactet quia habet multa emplastra in domo, cum hoc illi bonum esset ut vulnera non haberet, et ne uno quidem indigeret emplastro.

Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Præter autem vester scit quoniam his indigetis. Verumtamen quærite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis. Illic manifestissime ostendit, non hæc esse appetenda, tanquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim intersit inter bonum quod appetendum est, et necessarium quod sumendum est, hæc sententia declaravit, cum ait : Verumtamen quærite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis. Regnum ergo Dei bonum nostrum est, et hoc appetendum, et ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest, Adjicientur hæc vobis, inquit, sed vos regnum Dei quærite. Qui enim non ait, Dabuntur, sed adjicientur, profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia nobis in intentione æternitas, in usu vero temporalitas esse debet, et illud datur, et hoc nimirum ex abundanti superadditur.

Nolite timere pusillum gregem, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Pusillum gregem electorum, vel ob comparisonem majoris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis devotionem nominat. Quia videlicet Ecclesiam suam quantalibet numerositate jam dilatam, tamen usque ad finem mundi vult crescere, et ad promissum regnum humilitate pervenire. Ideoque ejus labores blande consolatus, quam regnum Dei tantum quærere præcipit, eidem regnum a Patre dandum complacita benignitate promittit.

Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam. Nolite, inquit, timere ne propter regnum Dei militantibus hujus vitæ necessaria desint, qui etiam possessa propter eleemosynam vendite. Quod tunc digne fit quando qui, semel pro Domino suis omnibus spreto, nihilominus post hæc labore manuum unde et victum transigere, et eleemosynam dare queat, operatur. Unde gloriatur Apostolus, dicens : Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos (Act. xx).

Facite vobis sacculos qui non veterascunt. Eleemosynas videlicet operando, quarum merces in æternum maneat. Ubi non hoc præceptum esse putandum est, ut nil pecuniæ reservetur a senectute, vel suis scilicet, vel pauperum usibus suggerenda : cum et ipse Dominus cui ministrabant angeli, et tamen ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legatur, et a fidelibus oblata casserram, et suorum ad-

cessitatibus aliisque indigentibus tribuens : sed ne pro eo propter ista serviat, et ob inopiæ timorem justitia descratur.

Thesaurum non deficientem in cælis, quo fur non appropriat, neque tinea corrumpit. Sive simpliciter accipiendum quod thesaurus servata deficiat, vel videlicet a fure thesauris erepta, vel in thesauris ipsa sui fragilitate sœdata, data autem pro Christo pereannem misericordiæ fructum conferat in cælis; seu certa ita intelligendum quod thesaurus boni operis, si commodi terrestris occasione condatur, facile corruptus intereat, ac si cœlesti solum intentione congeratur, non exterius hominum favore, non intus inanis gloriæ valeat labe miraculi [An maculari?]. Fur enim de foris rapit, tinea scindit interius. Fur abstulit divitias eorum de quibus Dominus ait, *Receperunt mercedem suam (Math. vi)*. Tinea corrumpit vestes eorum, quos Psalmista redarguens ait: *Quoniam Deus dissipat ossa hominum sibi placentium (Psal. 111)*. Ossa enim virtutum robor appellat.

Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. Hoc non solum de pecunia, sed de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi deus venter est. Ibi ergo habet cor ubi et thesaurum. Luxuriosi thesauri epulæ sunt, lascivi iudicia, amatoris libido, hinc servit unusquisque a quo vincitur.

Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris: et vos similes sitis expectantibus dominum suum. Quia multos ostenderit, vel in totum sæculo subditos, vel secularis intuitu commodi Domino servientes, pulchre breviterque suos docet, et lumbos præcingere propter continentiam ab amore rerum sæcularium, et lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero fine et recta intentione faciant. Aliiter, lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Lucernas autem ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. Redemptori etenim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit, aut is qui castitate præminet necdum se per bona opera exercet. Sed et si utrumque agitur, restat ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, nequaquam se a vitiis pro mundi hujus honestate contineat, sed totam spem in Redemptoris sui adventu constituat. Unde et protinus subdit:

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia resurgens a mortuis ascendens in cælum supernam sibi angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc revertitur cum nobis jam per judicium manifestatur. Bene autem de servis expectantibus subditur:

Ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Venit quippe cum ad judicium præparat, pulsat vero cum jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire etenim judici pulsanti

non vult, qui exire de corpore trepidat; et videre eum quem contempsisse se meminit judicem formidat. Qui autem de sua spe et operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus judicem sustinet; cum tempus propinquare mortis agnoverit, de gloria retributionis hilarescit. Unde et protinus subditur:

Beati servi illi quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Vigilat qui ad aspectum veri luminis, mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod credidit. Vigilat qui a se torporis et negligentiae tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Evigilate justi, et nolite peccare (I Cor. xv)*. Hinc rursus ait: *Hora est jam nos de somno surgere (Rom. xiii)*. Sed veniens Dominus, quid vigilantibus servis exhibeat, audiamus.

Amen dico vobis quod præcinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Præcingit se, id est retributionem præparat; facit illos discumbere, id est in æterna quiete refoveri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Unde rursus Dominus dicit: *Veniet et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob (Math. viii)*. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transit vero, dictum est, de judicio ad regnum redit. Vel certe Dominus nobis post judicium transit, quia ab humanitatis forma in divinitatis suæ contemplatione nos elevat. Et transire ejus, est in claritatis suæ speculationem nos ducere, cum eum quem in humanitate in judicio cernimus, etiam in divinitate post judicium videmus.

Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Prima vigilia primævum tempus est, id est pueritia. Secunda, adolescentia vel juvenus. Quæ auctoritate sacri eloquii unum sunt dicentis: *Lætare, juvenis, in adolescentia tua (Eccl. xi)*. Tertia autem, senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam, ut qui converti a pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore juventutis evigilet. Et qui vigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat, ut qui et in juventute ad vias vitæ non evigilat, saltem in senectute resipiscat. Ad excutiendam vero mentis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem deducuntur, ut per hæc animus ad sui custodiam suscitetur; nam dicitur:

Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, non sineret perfodi domum suam. Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur, cum dicitur:

Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis venit. Nesciente etenim paterfamilias, fur domum perfodit: quia dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens, carnis nostræ habitaculum irrumpit, et eum quem Dominum domus invenerit dormientem, necat, quia cum ventura damnosa spiritus minime prævidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret si vigilaret.

quia adventum iudicis qui occulte animam rapit præcavens, ei poenitendo occurreret, ne impenitens pertret. Horam vero ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur.

At autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? Quo quidem Dominus præmissa parabola monuerat, et se videlicet subito venturum, et illos eum paratos expectare debere; sed de quo horum, an de utroque, Petrus interrogaverit, quosve sibi sociisque suis comparaverit, cum ait, Ad nos dicis, an et ad omnes? non facile patet. Et quidem in eo quod ait, nos et omnes, non alios quam vel apostolos apostolorumque similes, et cæteros fideles, vel eos qui viritum morientes quotidie sui iudicis adventum volentes nolentesque suscipiunt, et eos qui veniente universali iudicio vivi sunt in carne reperiendi, significare putandus est. Sed mirum si beatus Petrus dabitavit, vel omnibus qui velint sobrie, et iuste, et pie vivendum, expectantibus beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, qui vult omnes homines salvos fieri, vel inopinatum et singulorum, et omnium, magnorum et pusillorum, et fidelium, et infidelium, futurum esse iudicium. Unde restat intelligi, his jam bene cognitis, ea magis quæ nescire forte poterat, quæ sit digna duxi-se, videlicet si sublimia illa vitæ cælestis instituta, quibus possessa vendere, sacellos qui non veterascerent facere, thesaurum cælo condere, lumbis præcinctis lucernisque ardentibus vigilare, et Dominum expectare præceperat, ad apostolos solum similesque illorum, an et ad omnes qui salvandi sint, pertinent. Qui sensus esse querentis, ex ipsa (ni fallor) Domini responsione declaratur.

Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Respondens ad interrogata Salvator, primo docet iudicium cunctis adfuturum, singulosque juxta meritum operis ac sensus sui capacitatem, præmia vel tormenta nacturos. Deinde, quod maxime quaesierat, gratiam virtutum quam mundo attulerit, a singulis quantum possint ostendit esse sectandam. Ignem (inquit) veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? Sane quod ait, quis putas est, difficultatem, non impossibilitatem perficiendæ virtutis insinuat, quomodo Psalmista: Quis sapiens, et custodiet hæc (Psalm. cvi)? non neminem, sed rarum significat. Nam tibi idem verbum non pro difficili, sed pro impossibili posuit. Deus quis similis erit tibi (Psalm. lxxxii)? id est, nullus. Tu enim solus altissimus, super omnem terram (Ibid.).

Ut det illis in tempore tritici mensuram. Per mensuram tritici exprimitur modus verbi. Alta etenim quæque debent multis audientibus contegi, vix paucis aperiri, ne cum angusti cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hic Moyses a secreta Dei exiens, coruscantem faciem coram populo velat, quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicet.

A Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut et a sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arte nunquam recedat.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenit ita facientem. Vere dico vobis quia super omnia quæ possidet, constituet eum. Quanta inter bonos auditores, et bonos doctores, meritorum distantia, tanta est et præmiorum. Illos enim adveniens cum vigilantes invenerit, faciet discumbere, et transiens ministriabit eis. Illos autem cum verbi annonam familiæ sibi creditæ fideliter prudenterque dispensantes invenerit, supra omnia quæ possidet constituet, id est supra omnia cælestia regni gaudia, non utique ut horum soli Dominum teneant, sed ut eorum abundantius cæteris sanctis æterna possessione fruantur.

B *Qui enim docti fuerint, selgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates (Dan. xii). Et Apostolus ait: Qui bene præsent præbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrinâ (I Tim. v).*

Quod si dixerit servus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire, et cæperit percutere pueros, et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari. Sicut in uno fideli dispensatore totus bonorum rectorum, quomodo vel vivat vel remuneretur, ordo docetur, sic et in hoc nequissimo servo cunctorum præsulum malorum damnandorum pariter opus, et damnatio narratur æterna, qui neglecto Domini timore, non modo ipsi luxuriæ vacant, sed et subditos injuriis stimulant. Quamvis et typice possit intelligi pueros et ancillas percutere, corda infirmorum nec adhuc fide, spe et charitate solidatorum, ostenso pravæ operationis aut locutionis exemplo vitare. Edere autem, bibere et inebriari, cunctis facinoribus et sæculi illecebris quæ mentem dementent, et errare faciant, occupari. Nota sane inter vitia servi mali ascriptum quod tardum domini sui reditum putaverit, non autem inter boni virtutes annumeratum quod hunc citum speraverit, sed tantum quod ad jussionem domini quocumque venturi conservis, in tempore, tritici mensuram dederit: hoc est, vel sermonis Domini, vel exempli sui regulam monstraverit. Quin etiam quosdam bonos servos legimus ab Apostolo castigatos, quod trementes atque anxii crederent instare diem Domini, quem ipse inopinatum promiserit esse venturum. Unde optimum esse probatur, quanquam magnopere, si liceat, cupiamus scire quando veniat Desideratus cunctis gentibus, æquanimiter tamen nos scire quæ scire non liceat, tantum in exemplum boni servi, sive prope seu procul sit, paratos expectare et diligere adventum ejus.

Veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet. Dividet eum non gladio desecando, sed a fidelium consortio segregando, et eis qui nunquam vel ad fidem pertinuerant sociando: quia qui suorum et maxime domesticorum curam non habet,

idem negavit, et est infideli deterior, ut Apostolus A ait.

Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, et non preparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Mul i hanc sententiam male intelligentes, nolunt scire quid faciant, et quasi minus se vapulaturos existimant si nesciant quid operari debuerant. Sed aliud est nescisse, aliud est scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere volet et non valet; qui autem ut nesciat aurem a voce veritatis avertit, iste non ne-ciens, sed contemptor ad-dicitur.

Qui autem non cognovit et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo. Quare postquam dixit, *Cui multum datum est*, adjecit, *Et cui commendaverunt multum, subaudiis, divina judicia.* Nisi forte per hoc utrum-que fidelium ordinem, et rectorum videlicet et subditorum voluit intimare, quia multum sæpe datur etiam quibusque privatis, quibus et cognitio dominicæ voluntatis, et exsequendi quæ cognoscunt facultas impenditur. Multum autem commendatur ei, cui cum sua salute dominici quoque gregis pascendi cura committitur. Itaque potentes potenter tormenta patiuntur, et fortioribus fortior instat cruciatio, hoc est majori gratia donatos, si deliquerint, major vindicta sequitur. Mitissima autem omnium pœna erit eorum qui præter peccatum quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt; et in cæteris, quæ addiderunt, tanto quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quanto hic minorem habuerit iniquitatem.

Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendantur? Hæc ad interrogationem beati Petri seiscitantis, an arctioris vitæ status sit ab omnibus expetendus, specialiter sententia respondet. Ignem quippe dicit Spiritus sancti fervorem, qui secreta cordis illuminans continuis motibus ad superna provocat, vitia concupiscentiæ carnalis quasi spinas tribulos,ve comburit, aurea dominicæ domus vasa probando meliorat, et ligna, fenum, stipulamque consumit, qui mox in terram missus illas centum viginti, quas in arca Sion reperit lucernas, intima sui luminis aspersione fetavit. De quibus supra cum diceret: *Sint lumbi vestri præcincli (Luc. xii)*, ad-didit: *Et lucernæ ardentes.* Quæris ergo (inquit) utrum omnes moneam lumbis accinctis et lucernis ardentibus Domini adventum præstolari: sed qui ob hoc solum de sinu Patris exivi, et veni in mundum ut homines a terrenis cupiditatibus in caelestia desideria succendam, quid putas volo aliud, quam ut hujus incendii jubar cunctas mundi plagas illustret, hujus flamma devotionis usque ad finem sæculi fidelium velumper augescat in corde, neque ullo infidelium semper fluctuum exstinguatur incursu vel statuum?

Baptisma autem habeo baptizari. Sanguinis (inquit) propeli tinctione prius habeo perfundi, et sic corda credentium spiritus igne, quo terrena omnia simul et

animam suam despiciere imo odire queant, inflam-mare. *Non enim erat Spiritus datus, quia Jesus non-dam fuerat glorificatus (Thess. iii)*, hoc est victoria passionis. De qua alibi: *Potestis, inquit, bibere cali-cem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor, baptizari (Marc. x)?*

Et quomodo coarctor, usque dum perficiatur? Qui-dam codices habent, *Et quomodo angor.* Tanta itaque Domini dignatio est, ut infundendæ nobis devo-tionis, et consummandæ perfectionis in nobis, et maturandæ pro nobis studium passionis sibi inesse testetur, qui cum in se nihil habuerit quod doleret, no-tris tamen angebatur sive coarctabatur ærumnis, et sub tempore passionis mœstitiam prætendeba, quam non ex metu mortis suæ, sed ex mora nostræ redemptionis assumpserat. Juxta quod ait: *Et quo-modo angor usque dum perficiatur?* Utique qui usque ad perfectionem angitur, de perfectione securus est.

Putatis quia pacem veni dare in terram? non, dico vobis, sed separationem. Quomodo post baptisma suæ passionis, post ignis spiritualis adventum, terra sit arsura declarat. Siquidem ad fidem Christi totus orbis contra se divisus est, unaquæque domus et infideles habuit et credentes, et propterea bellum missum est bonum, ut rumperetur pax mala. Quod et Isaias sub typo Ægypti prophetice præcinit dicens: *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingreditur Ægyptum, et movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus, et cor Ægypti tabescet in medio ejus, et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios (Isa. xix)*, his videlicet contra fidem, illis pro fide dimicantibus.

Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duo, et duo in tres dividuntur. In duo et in tres, contra duo et contra tres significat. Et notandum quomodo quinque divisos dicat, cum videatur sex personarum subjecisse vocabula, patris scilicet et filii, matris et filix, socius et nurus. Intelligendum-que eandem socrus, quam matris nomine designa-tam, quia quæ mater est filii, ipsa et socrus est uxoris ejus, ideoque illa ipsa et in filiam suam et in nurum dicitur esse divisa. Quas si qui divisiones etiam allegorice quærat interpretari, tres in duo et duo in tres dividuntur, quia boni malis, et mali bonis sentiunt atque agunt adversa. Tria namque ad eos qui fidem summæ Trinitatis servant, pertine-re, nemo est qui dubitet. Duo quoque illis congruere qui a fidei unitate dissentiunt, et multis Scri-pturarum locis, et ibi maxime probatur, quod et immunda in arca animalia sub hoc numero retinen-tur, et sola in Genesi secundi diei opera visa a Deo quia bona sint, non dicitur.

Pater in filium, et filius in patrem suum. Pater hic diabolus est, cujus aliquando filii non illo create, sed nobis imitantibus erimus, dicente Domino: *Vos ex patre diabolo estis (Joan. viii)*. Sed postquam vocem momentis audivimus, *Obliviscere populum tuum, et Dominum [An leg. domum?] patris tui*, venit ignis ille, id est gratia spiritualis separavit nos ab

invicem, ostendit alterum patrem, cui dicēremus, *A* *Pater noster qui es in cælis* (Mat'h. vi).

Mater in filiam, et filia in matrem. Mater synagoga, filia est Ecclesia primitiva, quæ et eam de qua genus duxit synagogam fidei persecutionem sustinuit, et ipsa eidem synagogæ fidei veritate contradixit.

Socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam. Socrus synagoga, nurus est Ecclesia de gentibus, quia sponsus Ecclesiæ Christus filius est synagogæ, dicente Apostolo: *Quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem* (Rom. ix). Socrus igitur, id est mater sponsi, et in nurum sicut prædiximus suam, et in filiam divisa est, quia synagoga carnalis sive de circumcissione, seu de præputio credentes persequi non cessat. Sed et ipsæ in socrum matremque sunt divise, nolentes circumcissionem recipere carnalem, ut Actus apostolorum docent.

Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, Nubes venit, et ita fit. Et eam austrum flantem, dicitis quia æstus erit, et fit. Nubem orientem ab occasu, carnem suam a morte resurgentem significat. Ex illo enim omnibus terris imber Evangelicæ prædicationis infusus est. Austrum flantem ante æstus, tribulationes leniores ante judicium.

Hypocritæ, faciem terræ et cæli nostis probare. Hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid nube et austro mystice designetur, præoccupando perstrinximus. Sed et ad litteram manifestus est sensus, quia qui ex elementorum immutatione statum aurum, quia voluerunt, facillime prænoscere potuerunt, possent etiam si vellent hoc tempus, hoc est vel primi, vel secundi dominici adventus (nam de utroque nonnulla præmiserat) ex dictis intelligere prophetarum, qui hoc utrumque manifestissimis, vel indicii rerum vel annorum præsignavere curriculum. Et ne quid de turba sibi forte de imperitia blandirentur, et se idiotas ac propheticæ lectionis ignaros temporum cursum probare non posse causarentur, vigilanter adjungit.

Quid autem et a vobis ipsis non judicatis quod justum est? Ostendens eos utpote rationalem creaturam, et si litteras nesciant, naturali tamen ingenio posse dignoscere, vel eum qui opera in se, quæ nemo alius, fecisset, supra hominem intelligendum, et ideo Deum esse credendum, vel post tot sæculi hujus injustitias, justum Creatoris judicium esse venturum. Nemo igitur ex eo quod supra dictum est, servum nescientem Domini voluntatem vapulare paucis, inter peccandam de remedio nesciendi præsumat. Qui ut alia taceam, ex eo ipso quod homo est, nec mala quæ caveat, nec bona potest ignorare quæ appetat.

Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo, ne forte tradat te apud judicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. Et hæc sicut et superiora sæculi calcandas illecebras, adventumque tremen-

ti *A* *judicis* continua docent expectatione præstolandum. Adversarius quippe noster in via, est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in præsentia vita. A quo ipse liberatur, qui præceptis ejus humiliter subditur. Alioquin adversarius iudici, et iudex tradet exactori, quia ex sermone Domini contemptor reus peccator tenebitur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet, quia hunc maligno spiritui ad ultionem trahere permittet, ut compulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quæ ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittet in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno retruditur, quousque dies iudicii veniat, ex quo jam in inferni ignibus simul et ipse crucietur.

Dico tibi, non exies inde donec etiam novissimum minutum reddas. Id est donec etiam minima peccata persolvas. Quæ quia semper solvere pœnas patiendo, sed nunquam persolvere veniam consequendo poteris (neque enim ibi veniæ locus erit), nunquam exies inde, ubi perpetuas operum pœnas lues.

CAPUT XIII.

Aderant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Illi Galilæi, qui ab impio præside sunt inter sua sacrificia necati, suorum quidem scelorum pœnas impia scelerataque morte solvunt. Quibus tamen non ipsa mors, nam et bonos quoque sic potuisse mori, beatorum martyrum gloria declarat, sed vita improbi, pro qua in secundam mortem nitterentur, obfuit: *C* *verum ad correctionem viventium, ut pestilente flagellato stultus sapientior feret: vel certe ad exemplum corrigi nolentium, ideoque pessime peccatorum, tali sunt morte multati. Denique sequitur:*

Et respondens dixit illis: Putatis quod ii Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non dico vobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Revera enim, qui non penitentiam habuerunt, similiter perierunt, quia quadragesimo dominicæ passionis anno, venientes Romani, quos designabat Pilatus, ut pote ad eorum gentem regnumque pertinens, et incipientes a Galilæa, unde et Dominica prædicationis cœperat, adeo radicitus impiam gentem deleverunt, ut non solum atria templi qua sacrificia deferrî consueverant, sed et interiora domus qua Galilæorum accessus non erat, humano sanguine fedarent. Quia vero typice Pilatus qui interpretatur os malleatoris, diabolum significat, semper cædere paratum, sanguis peccatum, sacrificia bonas actiones expriment, Pilatus sanguinem Galilæorum cum sacrificiis eorum miscet, quando diabolus elemosynam, preces, jejunium, cæteraque bona gesta fidelium, vel mortifera carnis et sanguinis delectatione, vel odii meditatione, vel invidiæ furore, vel humanæ laudis ambitione, vel alia qualibet nefaria peste commaculat, ut quamvis oblata Domino videantur, nihil tamen offerentibus prodesse callidus insiliator efficiat, quod nobiscum agi quotidie utinam nesciremus.

Sicut et illi decem et octo supra quos cecidit turris

in Siloe, et occidit eos. Putatis quia et ipsi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Jerusaleme? Non, dico vobis, sed si non penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et isti Hierosolymitæ quemadmodum et illi Galilæi non soli fuisse peccatores, sed in terrorem sunt reliquorum puniti. Qui ruina turris oppressi, prænantiant omnes qui penitere nonerunt Judæos cum ipsis suis mœnibus esse perituros. Non frustra decem et octo, qui numerus apud Græcos ex 1 et 7, hoc est iisdem quibus nomen Jesu incipit litteris exprimitur. Indicant enim eos hinc maxime meruisse damnari, quia nomen Salvatoris auditum spernere potius quam suscipere maluerunt. Mystice autem turris Siloe, illa est cui Psalmista decantat: *Deduxisti me quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici* (Psal. l.x). Nam et ipsum Siloe nomen, quod interpretatur missus, et ubi cæcus a nativitate lumen accepit, eum nimirum significat, qui ait: *Ego lux in mundum veni* (Joan. xii). Et iterum: *Et qui misit me, necum est* (Joan. viii). De cujus casu sub metaphora lapidis alibi dicitur: *Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conquassabitur. Supra quem autem ceciderit, comminet illum* (Luc. xx). Aliter: unusquisque nostrum turrem debet ædificare virtutum prius sumptibus computatis, ne cum perficere nequiverit, a prætereuntibus rideatur. Hæc turris bene constructa persistit. Sin autem erecta in superbiam firma non habuerit fundamenta, cadet super eum a quo ædificata est.

Dicebat autem hanc similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua. Potest quidem hæc arbor fici generis homani designare naturam. Quæ bene plantata, hoc est ad auctoris sui similitudinem creata est. Sed Deo quærente per triennium fructum dare negavit, quia ante legem, sub lege, sub gratia obedire despexit. Verum si ad superiora respexeris, animadvertes eam, et si generaliter annuum, specialiter tamen synagogæ typum portare. Nam cum præmissa illa terribili tremendaque sententia: *Si non penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*, mox de infecunda atque eradicanda arbore parabolam subjungit, apertissime docet eos quibus loquebatur, instar infructuosæ fici, si non penituerint esse succidendos. Vineæ ergo Domini Sabaothi, domus Israel est, ut Isaia cantico docemur. Synagoga autem in eadem domo condita, fici est arbor in vinea. Sed qui vineam suam permisit a viatoribus deripi, hic etiam ficum jussit excidi.

Et venit quærens fructum in illa, et non invenit. Ipse qui Synagogam per Moysen instituit, Dominus in carne natus apparuit, et crebrius in synagoga docens, fructum fidei quærsivit, sed in pharisæorum mente non invenit.

Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Per cultorem vineæ, apostolorum doctorumque ordo exprimitur, quorum precibus ac monitis assidua plebi Dei cura suggeritur. His enim Domi-

nus sæpissime de infructuosa Judæorum gente quærebatur, quod per tres annos sæ visitationis, hoc est in legalibus edictis, in prophetis contestationibus, et in ipsa coruscantis Evangelii gratia negligens exstiterit.

Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? Non ab apostolis, sed a Romanis gens Judæa succisa, et a terra repromissionis ejecta est. Sed succide (inquit) illam, succisionis ei venturæ cladem penitentiam suadendo proponere. Quæ justo judicio terram cum regno perdidit, pro cujus amore cæli cives persequi, ipsumque cæli et terræ regem occidere non metuit, dicens per suos pontifices et pharisæos: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum et locum, et gentem.* Potest etiam per terram sterili sicut occupatam Judicæ plebis turba figurari, quæ noxia præpositorum umbra, ne veritatis lumen recipere posset pressa, et ne supernæ dilectionis sole caleferet, exemplo est eorum pravitatis impedita. Juxta quod eisdem alibi Salvator: *Væ* (inquit) *vobis, scribæ et pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare* (Math. xxiii).

At ille respondens dixit illi: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam. Vox apostolorum est, qui post passionem Domini pro Judæis summiopere precabantur, ne ab impænitentibus dominicæ crucis ultio peteretur. Usque dum fodiam (inquit) circa illam, id est radicem infructuosæ mentis ligone bis acute invectionis humilem, et præsentium videlicet pressurarum, et horrorem perpetuæ damnationis incutiens. Omnis quippe fossa in imo est. Et nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat.

Et mittam stercora. Id est malorum quæ fecit abominationem ad animum reducam, et compunctionis gratiam quasi de putredine stercoris exsuscitem.

Et si quidem fecerit fructum. Sin autem, in futurum succides eam. Cum diceret, *Et si quidem fecerit fructum*, non subjunxit aliquid, sed suspendit sententiam. Cum vero adderet, *Sin autem*, continuo judicium venturæ damnationis annexit dicens: *In futurum succides eam*; quia videlicet multo procliviorum ad negandum, quam ad constituendum Deum synagogam videbat. Unde et alibi rebus eandem figuram quam hic verbis agens, infecundam ficum æternæ sterilitatis maledictione damnavit, ostendens videlicet eam, et si fodiant apostoli corripiendo, et si stercus advehant peccata impropere, nulla tamen penitentia fruge cumulanda, sed districta hipocritis severitate tollendam.

Erat autem docens in Synagoga eorum sabbatis, et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo. Dicta de ficu parabola, Dominus in synagoga docuisse narratur, ut videlicet inticeretur non alio parabolam tendere, sed hoc esse fructum in ficulnea quærens et non invenire, verbum synagogæ commodare, nec recipi. Quam tamen ne totam

familias ob culpam sterilitatis expiendam parvas, A sed reliquias per electionem gratiæ scires esse salvandas, mox ibidem Ecclesiæ primitivæ sanatio sub incurvæ mulieris specie subsequitur. Quæ bene decem et octo annis fuit curvata, qui numerus ternario sexties ducto perficitur, quia videlicet eam quæ in testimonio legis, in vaticinio prophetiæ, et in revelatione gratiæ per infirma opera langueret, ostendit. Senarius enim numerus, in quo mundi est creatura perfecta, operum perfectionem significat. Tria vero sunt (ut dixi) tempora dominicæ visitationis, in quibus Judæa quia terrena magis quam cælestia novebat operari, quasi decem et octo annis a suæ mentis erat recitidine curvata.

Et erat inclinata nec omnino poterat sursum respicere. Quia terrena sapiens, infirma requirens, cælestia cogita e nondum sciebat, audiens per prophetam: *Si reculeritis et audieritis me, bona terræ manducabitis.* Cui contra membris Ecclesiæ dicit Apostolus: *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram (Coloss. iii).*

Quam cum vidisset Jesus, vocavit ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, et confestim erepta est, et glorificabat Deum. Vidit prædestinando per gratiam, vocavit illustrando per doctrinam, Imposuit manus spiritualibus donis adjuvando, erexit ad glorificandum Deum, in operibus bonis usque in finem firmam provehendo. *Quos (inquit Apostolus) prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, illos et magnificavit (Rom. viii).*

Respondens autem archisynagogus indignans quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite et curamini, et non in die sabbati. Sabbato curavit Jesus, ostendens jam esse tempus, ut secundum prophetiam Cantici canticorum aspiraret dies, et removerentur umbræ. Sed nesciebat archi synagogus, vel hoc vel illud multo excellentius sacramentum, quod sabbato curando Dominus intimabat, quia scilicet post sex sæculi hujus ætates, perpetua vitæ immortalis erat gædia daturus. In cujus figuram Moyses sabbato non a bova, sed a servili, hoc est noxia præcepit actione feriandum, illud utique tempus præfigurans, quo sæcularia nostra opera, non autem religiosa, hoc est Deum laudandi acta cessarent. Fallitur ergo et fallit archisynagogus, quia lex in sabbato non hominem curare, sed onera ferre, hoc est peccatis gravari prohibuit.

*Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritæ, nunquaque vestrum sabbato non solvi bovem suum aut asinum a præsepio, et ducit adquare? Insuper quidem arguit principes synagogæ, et merito hypocritarum, id est simulatorum nomine notat, quos cum magistri plebium videri appeterent, hominis sanationem pecoris curæ postponere non puderet: sed altiori sensu bovis et asini vocabulo, Judæam Græcumque significat. De quorum vocatione scriptum est: *Bos cognovit possessorem suum, et asinus præsepe domini sui.* Qui uterque peccati vinculis*

absolutus, sibi æstumque mundi hujus dominici, fontis haustu deposuit.

Hanc autem filiam Abrahæ quam alligavit Satanas, ecce decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati? Filia Abrahæ est anima quæque fidelis, filia Abrahæ Ecclesia de utroque populo ad fidei unitatem collecta, quæ tempore legis et dominicæ resurrectionis impleto per gratiam Spiritus sancti septiformem vincula longæ captivitatis erupit. Nam et hoc modo fortasse mysterium sublati, decemque et octo annorum potest non inconvenienter intelligi. Idem est ergo mystice bovem vel asinum solutus a præsepio potum agi, quod est filiam Abrahæ a vinculo noxia inclinationis erigi, Ecclesiam videlicet ex Judæis gentibusque congregatam laqueis peccatorum per aquam baptismatis absolvi, atque ad cælestia speranda sublimari. Notandum sane, quod infandissima hæresis, ex eo quod Dominus ait, *Mulierem alligatam a Satana, conatur astruere corporum humanorum vitia, non ad Deum auctorem, sed potius ad diabolium pertinere, quasi diabolus cum habeat semper cupiditatem nocendi, nocere cuiquam possit, nisi ab Omnipotente acceperit potestatem.* Nam quid aliud non solum in libro beati Job, quem memorata hæresis cum cæteris Veteris Testamenti libris, et cum ipso Deo qui dedit, quasi maligno mundo principe versans exsufflat, sed etiam in Evangelio declaratur, ubi daemona nec in porcos irent, nisi hoc illis ipse concederet, sicut et supra docuimus.

Et cum hæc diceret, erubescerent omnes adversarii ejus, et omnis populus gaudebat in universis quæ gloriose fiebant ab eo. Qui de dictis Salvatoris erubescunt, siculneæ sterili se jure comparandos ostendunt. Qui gaudent de miraculis ejus, ad filiam Abrahæ Deum de sua erectione glorificantem, hoc est, ad Ecclesiam fidei pietate se pertinere declarant.

Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et cui simile esse existimabo illud? Simile est grano sinapis. Regnum Dei prædicatio Evangelii est, et notitia Scripturarum quæ ducit ad vitam. Et de qua dicitur ad Judæos: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus (Matth. xxi).* Simile est ergo hujuscemodi regnum grano sinapis, ob fervorem utique fidei, vel quod dicatur venena expellere. Unde et alibi legimus fidem perfectam grano sinapis comparatam, quia videlicet omnia dogmata pravitatis, sua simplicitate et humilitate devincat.

Quod acceptum homo misit in hortum suum. Homo Christus, hortus est Ecclesia semper ejus et discipulis excolenda et donanda muneribus. Qui bene dicitur, idem quod severit granum accepisse, quia videlicet dona quæ nobis cum patre tribuit ex divinitate, nobiscum accepit ex humanitate, unde dicitur: *Accepit dona in hominibus.* Et alibi Petrus ait: *Et promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc quem vos videtis et auditis.*

Et crevit, et factum est in arborem. Crevit Evangelii prædicatio cunctum disseminata per orbem, crescit et in mente cujusque credentis, quia homo repente

fit perfectus, sed ascensus (inquit) in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum (Psal. LXXXIII): et infra: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion (Ibid.)*. Gradatim quippe de convalle lacrymarum ascenditur, ut in monte cœlestium gaudiorum Deus deorum videatur. Crescendo autem sinapis granum non herbarum, quæ velociter arcescunt, sed arboris instar exsurgit, longa scilicet annositate et opima fertilitate gaudens. Et nota quod dum in vinea veteri ficus i secunda redarguitur, nova mox in horto Evangelii sinapis arbor procreatur.

Et volucres cœli requieverunt in ramis ejus. Rami hujus arboris dogmatum sunt diversitates, in quibus animæ castæ quæ virtutum pennis ad superna tendere sciunt, nidificare et requiescere gaudent. *Quis dabit (inquit) mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam (Psal. LIV)?* Potest in graue sinapis ipsa dominicæ incarnationis humilitas intelligi, quod acceptum homo misit in hortum suum, quia corpus crucifixi Salvatoris accipiens Joseph, in horto sepelivit. Crevit autem et factum est in arborem, quia resurrexit et ascendit in cœlum. Expandit ramos in quibus volucres cœli requiescerent, quia prædicatores dispersit in mundum, in quorum dictis atque consolationibus ab hujus vitæ fatigatione fideles quique respirarent.

Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei, et cui simile est? Fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. Sati genus est mensuræ juxta morem provincie Palæstinæ unum et dimidium modium capiens, Fermentum ergo dilectionem dicit, quæ fervescit, et excitat mentem. Mulierem vero illam, filiam Abrahamæ cui supra manus imposuit, et confestim erecta glorificabat Deum, hoc est Ecclesiam significat, cujus farina nos sumus, quotquot timoris et spei exercitio, quasi mola superiore et inferiore conterimur, ut juxta Apostolum unus panis unum corpus multi simus in Christo. Abscondit ergo mulier fermentum dilectionis in farinæ sata tria, quia præcipit Ecclesia ut diligamus Dominum ex toto corde, tota anima, tota virtute. Cui sub typo Saræ per Abrahamam dicitur: *Accelera tria sata similæ, commisce, et fac subcineritios panes (Gen. xviii)*. Possunt in farinæ satis tribus, etiam tres dominici seminis fructus, tricesimus scilicet, sexagesimus et centesimus intelligi, id est conjugatorum, continentium, virginum. Et pulchre dicit eatenus absconditum in farina fermentum, donec fermentaretur totum, quia charitas in nostra mente recondita eoque crescere debet, donec totam mentem in sui perfectionem commutet, ut nihil videlicet præter ipsam conditionis sui dilectionem diligere, agere, recollere anima possit. Quod hic quidem inchoari, sed ibi habet perfici, ubi cum sit Deus omnia in omnibus, omnes uno eodemque suæ dilectionis igne calefecit.

Ait autem illi quidam: Domine si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite in-

trare per angustam portam. Per angustam portam aula salutis intratur, quia per labores necesse est et jejunia sæculi fallentis illecebra vincatur. Et bene dixit: *Contendite intrare: quia nisi mentis contentio ferveat, unda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima revocatur*.

Quia multi, dico vobis, quærent intrare, et non poterunt. Quærent intrare salutis amore provocati, et non poterunt itineris asperitate deterriti. Quærent hoc ambitione præmiorum, a quo mox laborum timore refugiunt. Non quia jugum Domini asperum aut onus est grave, sed quia nolunt discere ab eo quoniam mitis est et humilis corde, ut inveniant requiem animabus suis: eoque sit angusta porta qua intratur ad vitam.

Cum autem intraverit paterfamilias, et clauserit ostium, et incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Paterfamilias videlicet Christus, qui ubique totus est ex divinitate, intus quidem est eis, quos in cœlesti patria præseus sua visione lætificat, sed quasi foris est adhuc eis quos in hac peregrinatione certantes occultus consolator adjuvat, juxta quod ipse promisit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii)*. Intrabit autem et claudet ostium, quando totum corpus suum, quod est Ecclesia, resurrectionis gloria clarificatum ad suæ contemplationis gaudium perducens, reprobis locum pœnitentiæ tollet, quem nunc cunctis pie pulsantibus aperit. Nam foris stantes ostium pulsare est, a beatorum sorte secretos misericordiam, quam neglexerant a Deo frustra flagitare.

Et respondens dicit vobis: Nescio vos unde sitis. Quomodo nescit unde sint? cum Psalmus dicat: *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt (Psal. xciii)*. Et alibi scriptum sit: *Ipse novit decipientem, et eum qui decipitur; nisi quia scire Dei aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare. Quoniam novit Dominus viam justorum, qui autem ignorat ignorabit (II Paral. xiii)*. Et scit ergo reprobos quos cognoscendo judicat, neque enim judicasset quos minime cognosceret, et tamen quodammodo nescit eos unde sint, apud quos fidei et dilectionis suæ characterem non approbat.

Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te et bibimus, et in plateis nostris decuisti. Vel simpliciter intelligendum quod fidei mysteria spernentes Judæi eo se Domino notos arbitrentur, si solum victimas ad templum deferant, coram Domino epulentur, prophetarum lectioni auscultent, nescientes illud Apostoli: *Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium in Spiritu sancto (Rom. xiv)*; et alibi: *Quorum deus venter est, et gloria in confusione ipsorum (Phil. iii)*, id est, in circumcissione carnali; vel mystice sentiendum manducare eos et bibere coram Domino, qui verbi pabulum digna aviditate suscipiunt. Unde et ipsi qui hæc dicunt, velut exponendo subjungunt: *Et in plateis nostris decuisti*. Scriptura enim sacra aliquando nobis cibus

est, aliquando potus. In locis obscurioribus cibus A est, quia quasi exponendo frangitur, et mandendo glutitur. Potus vero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur sicut invenitur. Et occulta ergo mandata sacri eloquii, et aperta se intellexisse testantur, qui reprobanti se iudici quia manducaverint coram illo et biberint, conqueruntur. Sed timendum est valde quod additur.

Et dicit vobis : Nescio vos unde sitis. Discedite a me omnes operarii iniquitatis. Non (inquit) legalium festivitatum epulatio juvat, quem fidei pietas non commendat, non scientia Scripturarum Deo notum facit, quem operum iniquitas obtutibus ejus ostendit indignum.

Ibi erit fletus et stridor dentium. Fletus de ardore, stridor dentium solet excitari de frigore. Ubi duplex ostenditur gehenna : id est nimii frigoris, et intolerabilis esse fervoris. Cui beati Job sententia consentit dicentis : *Ad calorem nimium transibunt ab aquis narium (Job. xxiv).* Vel certe stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero unumquemque pœniteat, sero ingemiscat, sero irascatur sibi, qui tam pernicaci improbitate deliquerit.

Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt novissimi. Principalis quidem hujusce sententiæ sensus ex superioribus patet, quia populi gentium diu sive fide viventes, essent ad fidem vocandi, et Judæi, caput fidei et justitiæ per tot sæcula tenentes, futuri essent in caudam : potest autem et ita intelligi, quia nonnulli ad sæculum despecti, magnam C in futuro sint gloriam habituri, et alii apud homines gloriosi a districto sint iudice damnandi. Potest et ita, quia multi sero ad Dei servitium venientes, magnis vitæ meritis excellant, alii vero a prima ætate spiritali studio ferventes, ad extremum otio torpente lassescant.

In ipsa die accesserunt quidam Phariseorum dicentes illi : Exi, et vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis : Ite, dicit vulpi illi. Propter dolos et insidias Herodem vulpem appellat, quod plenum fraudis est animal, et in fovea semper latere desiderans, odore etiam tetro putens, et nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currens. Quæ cuncta hæreticis, quorum Herodes typum tenet, congruunt, qui Christum occidere, id est humilitatem D fidei Christianæ credentibus eripere moluntur.

Ecce ejicio dæmonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia consummatur. Mystice hæc a Domino et figurate dicta intelliguntur, neque enim eo die passus est, qui est ab hoc die tertius, cum continuo dicat :

Verumtamen oportet me hodie et cras, et sequenti ambulare, quia non capit prophetam perire extra Jerusalem. Ergo quod ait, *Ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie et cras, et tertia consummatur (Luc. xiii),* referatur ad corpus ejus quod est Ecclesia. Expelluntur enim dæmonia, cum relictis paternis superstitionibus credunt in eum gentes : et perficiuntur sanitates, cum secundum ejus præcepta vivitur,

A posteaquam fuerit diabolo, et huic sæculo renuntiatum usque in finem resurrectionis. Qua tanquam tertia consummabitur, hoc est ad plenitudinem angelicam, per corporis etiam immortalitatem perficietur Ecclesia.

Jerusalem, Jerusalem quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pinnis, et noluisti. Jerusalem non saxa et ædificia civitatis, sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu, sicut et in alio loco legimus quod videns eam fleverit. In eo autem quod dicit : *Quoties volui congregare filios tuos,* omnes retro prophetas a se missos esse testatur. Avis quoque similitudinem congregantis sub pinnis nidum suum, in cantico Deuteronomii legimus : *Sicut aquila protegere nidum suum, et super pullos suos desiderabit, expandens alas suas, suscepit eos, et tulit super pinnas suas (Deut. xxxiii).* Et pulchre qui Herodem de sua nece tractantem vulpem vocarat, seipsum avi comparat. Fraudulenta enim vulpes semper insidias avibus tendere non cessat.

Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Ipsam civitatem quam nidum suum vocaverat, nunc domum Judæorum appellat. Quæ non immerito Domini auxilio nudata, suæ ditioni relinquitur, quia non solum avis illius omnipotentis, quam Mathæus gallinam nuncupat, alis protegi despexit, sed et eandem avem se protegere volentem vulpibus devorandam, id est Herodi et Pilato crucifigendum tradidit Christum. Nec mora, vulpium earumdem, hoc est regnum terræ, et ipsa rapinæ donatur. Occiso enim Domino venerunt Romani, et quasi nidum vacuum diripientes tulerunt eorum locum, gentem et regnum.

Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis : Benedictus qui venit in nomine Domini. Hæc quidem turbæ dixerunt Domino veniente ad Jerusalem, sed quia Lucas non dicit quo hinc abscesserit Dominus, ut non veniret nisi eo tempore, quo jam illud diceretur (perseverat quippe in itinere suo donec veniat Jerusalem), cogit profecto hoc mystice intelligi, hoc est de illo ejus adventu quo in claritate venturus est, maxime cum Mathæus hæc Dominum post decantatas ei a turba laudes dixisse testetur. Aliter quod dicit, hoc est : *Nisi pœnitentiam egeritis, et confessi fueritis ipsum esse me, de quo propheta cecinerunt, filium omnipotentis patris, meam faciem non videbitis.* Habent Judæi datum sibi tempus pœnitentiæ, constentur benedictum qui venit in nomine Domini, et Christi ora conspiciunt.

CAPUT XIV.

Et factum est cum intraret in domum cujusdam principis Phariseorum Sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum, et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum. Hydroptis morbus, ab aquoso humore vocabulum trahit. Græce enim ὑδρῶν aqua vocatur. Est autem humor subcutaneus de vitio vesicæ natus, cum inflatione turget, et anhelitu fetido.

Propriumque est hydropici, quanto magis abundat honore inordinato, tanto amplius sitire. Et ideo recte comparatur ei quem fluxus carnalium voluptatum exuberans aggravat. Comparatur diviti avaro, qui quanto est copiosior divitiis, quibus non bene utitur, tanto ardentius talia concupiscit.

Et respondens Jesus, dixit ad legi-peritos et Pharisæos: Licet Sabbato curare? At illi tacuerunt. Quod dicitur respondisse Jesus, ad hoc respicit quod præmissum est: Et ipsi observabant eum. Dominus enim novit cogitationes hominum. Sed merito interrogati tacent, qui contra se dictum quidquid dixerint vident. Nam si licet Sabbato curare, quare Salvatorem an curet observant? si non licet, quare ipsi Sabbato pecora curant?

Ipsa vero apprehensum sanavit ac dimisit. Provida dispensatione Dominus ante legisperitos et Pharisæos hydropicum curat, et mox contra avaritiam disputat, ut videlicet per hujus ægritudinem corporis, in illis exprimeretur ægritudo cordis. Denique post multa disputationis ejus hortamenta, subjunctum est: Audiebant autem omnia hæc Pharisæi qui erant avari, et deridebant illum. Hydropicus quippe, quo amplius hiberit, amplius sitit. Et omnis avarus sitim multiplicat, qui cum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat.

Et respondens ad illos, dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadit, et non continuo extrahet illum de Sabbati? Sic observatores sui Pharisæos convinxit, ut eosdem etiam avaritiæ condemneret. Si vos, inquit, in Sabbato asinum aut bovem, aut aliquid quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis, non animali, sed vestræ avaritiæ consulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior est pecore, debeo liberare? Congruenterque hydropicum, animali quod cecidit in puteum comparavit; humore enim laborabat. Sicut illam mulierem, quam decem et octo annis alligatam dixerat, et ab eadem alligatione solvebat, comparavit jumento quod solvitur, ut ad aquam ducatur. Et bene utroque loco bovem posuit et asinum, quia sive sapientes quosque et hebetes, sive ut supra dictum est, utrumque populum eos significare sentiamus, ut videlicet ejus cervicem jugum legis attrivit, atque eum quem quilibet seductor reperit, quasi brutum animal et nulla ratione retinens, quo voluit errore subtraxit, omnes in imo concupiscentiæ puteo demersos invenit. Non est enim distinctio. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu (Rom. iii).

Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco. Aperta quidem ad litteram est hæc admonitio Salvatoris, docens humilitatem, non solum apud Deum, sed etiam apud homines esse laudabilem, sed quoniam hanc evangelista non frustra parabolam vocat breviter intendum quid etiam mystice signet.

Nuptias appellari. Christi et Ecclesiæ conjunctionem, multis locis apparet. E quibus unum est: Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, jejunare (Marc. ii)? Aliud: Simile factum est regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias (Matth. xxii). Hæc ergo nuptias quisquis invitatus adierit, id est, Ecclesiæ se membris fidei gratia conjunxerit, non discumbat in primo loco, hoc est non se, de meritis gloriando, quasi cæteris sublimior extollat. Et quidem studeat juxta alterius loci parabolam, veste nuptiali vestitus, hoc est virtutum largiore cornu apparet, sed ipsarum habitum virtutum loco devotæ humilitatis adornet.

Ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens qui et il'um vocavit, dicat tibi: Da huic locum, et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Honoratiori post invitato locum dat ille, qui, de longæ suæ conversationis confidentia securior factus, cita illorum qui se in Christo secuti sunt agilitate præcitur. Et cum rubore novissimum locum tenet, quando de aliis meliora cognoscens, quidquid de sua operatione celsum sentiebat, humiliat, dicens cum Propheta: Egens sum ego, et in laboribus a juventute mea, exaltatus autem humiliatus sum et confusus (Psal. lxxiii).

Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco. Quanto magnus es, inquit, humilia te in omnibus (Eccli. iii). Et Psalmista gloriatur: Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum (Psal. cxviii). Manifeste significans ita se a Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humilia sentiret.

Ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Veniens Dominus quem humile invenit amici nomine beatificans, superius ascendere præcipiet. Quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno cælorum.

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Pulchre dicitur: Tunc erit tibi gloria, ne nunc quærere incipias quod tibi servatur in fine; quia, sicut Salomon ait, hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit. Potest autem et in hac vita intelligi, qui in novissimo loco recumbens invenitur Domino veniente sublimatus, quia quotidie Dominus suas nuptias intrat, quotidie mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, et superbos despiciens humilibus sæpe tanta sui spiritus munera prætat, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cætus unanimi admiratione glorificet, stupensque, in auctoris sui laudationem prosiliat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Et ex hac conclusioe manifeste claret præcedentem Domini sermonem typice intelligendum. Neque enim max omnis qui se coram hominibus exaltat, humiliabitur, aut qui se in con-

spectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis, sed e contrario nonnunquam qui se vel in apice dignitatis, vel in alia qualibet acquirenda gloria sublevat, usque in finem exaltari non cessat. Similiter et humilis quilibet ac verecundus in sua qua contentus est, usque ad vitæ terminum mediocritate perseverat. Et ideo quia, juxta veritatis sententiam, omnis qui se incaute de meritis allevat, humiliabitur a Domino, et qui provide se de benefactis humiliat, exaltabitur ab eo, in eundem procul dubio sensum præmissus sermo Redemptoris, quo primos in uuptiis accubitus quæri vetat, congruit.

Dicebat autem et ei qui se invitaverat : Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites. Fratres, amicos et divites, alterutrum convivia celebrare, non quasi scelus interdicat, sed sicut cætera necessitatis humanæ commercia, ubi et peccatores peccatoribus fenerantur, ut recipiant æqualia, ad promerenda vitæ cœlestis præmia nil valere ostendit. Denique subjungit :

Ne forte et ipsi te reinvent, et fiat tibi retributio. Non ait, Et fiat tibi peccatum, sed, Et fiat, inquit, tibi retributio. Cui simile est quod a ibi dicit : Et si bene feceritis iis qui vobis bene faciunt, quæ vobis est gratia (Luc. vi)? Neque hic dicit, Peccatum est vobis, sed, Quæ vobis est gratia? Si quidem et peccatores hoc faciunt. Quamvis sunt quædam mutua fratrum, amicorum, cognatorum, vicinorumque divitum convivia, quæ non solum in præsentis retributionem, sed et damnationem percipiunt in futuro. Denique ab Apostolo inter opera tenebrarum annuuntur. Sicut in die (inquit) honeste ambulemus, non in comensationibus, et ebrietatibus (Rom. xiii). Comensationes quippe sunt luxuriosa convivia, quæ aut collatione omnium celebrantur, aut vicibus solent a contubernaliis exhiberi, ut neminem pudeat inhoneste aliquid dicere aut facere, quia ad hoc convenitur, ut fœda illic gerantur, copia vini, et incitetur libidinis diversa voluptas.

Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, et beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione justorum. Resurrectionem justorum dicit, qui etsi omnes resurgant, eorum tamen non immerito quasi propria cognominatur, qui in hac se beatos non dubitant esse venturos. Ergo qui pauperes ad convivium vocat, in futuro præmium percipiet. Qui amicos, fratres, et divites vocat, recipit mercedem suam. Sed etsi hoc propter Deum facit in exemplum filiorum beati Job, sicut cætera fraternæ dilectionis officia, ipse qui jussit remunerat. Qui gulosos ac luxuriosos propter lasciviam invitat, pœna in futuro plectetur æterna.

Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit ei : Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Panis qui manducatur in regno Dei, non juxta Cernithum, corporis intelligendus est cibus, sed ille ut que qui ait : Ego sum panis vivus qui de cælo de-

scendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum (Joan. vi). Id est, si quis meæ incarnationis sacramento perfecte incorporatus meæ divinæ majestatis visione frui meruerit, hic perpetua vitæ immortalis beatitudine gaudebit. Sed quia nonnulli hunc panem fide tenuis, quasi adorando percipiunt, dulcedinem vero ejus attingere veraciter gustando fastidiunt, subjecta parabola Dominus talium torporem cœlestibus epulis dignum non esse redarguit. Sequitur enim :

At ipse dixit ei : Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos. Quis iste est homo, nisi ille de quo per prophetam dicitur : Et homo est, et quis cognoscit eum? Qui locit cœnam magnam, quia satietatem nobis internæ dulcedinis præparavit. Quia vocat multos, sed pauci veniunt, quia nonnunquam ipsi qui ei per fidem subjecti sunt æterno ejus convivio male vivendo contradicunt.

Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Quid hora cœnæ, nisi finis est mundi? in quo nimirum nos sumus, sicut jam dudum Paulus testatur, dicens : Nos sumus in quos fines sæculorum devenerunt (I Cor. x). Si ergo jam hora cœnæ est, cum vocamur, tanto minus debemus excusare convivio Dei, quanto propinquasse jam cernimus finem sæculi. Idcirco autem hoc convivium Dei, non prandium, sed cœna nominatur, quia post prandium cœna restat; post cœnam vero, convivium nullum restat. Et quia æternum Dei convivium nobis in extremo præparabitur, recum fuit ut hæc non prandium, sed cœna vocaretur. Sed quis per hunc servum qui a patrefamilias ad invitandum mittitur, nisi prædicatorum ordo signatur? Ad repellendum autem fastidium nostrum, jam parata sunt omnia, quia ad abtergendum mentis nostræ teporem in cœna Dei ille nobis singularis agnus occisus est qui tulit peccata mundi.

Et cœperunt simul omnes excusare. Offert Deus quod rogari debuit, non rogatus dare vult quod vix sperari poterat. Quia dignaretur largiri postulatus, contemnitur vero paratus, delicias refectionis æternæ denuntiat, et tamen simul omnes excusant. Sed dicunt aliqui : Excusare nolumus; ad illud enim supernæ refectionis convivium et vocari et pervenire gratulamur. Qui verum profecto dicunt, si non plus terrena quam cœlestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quam spiritalibus occupantur. Unde hic quoque ipsa excusantium causa subjungitur, cum protinus subinfertur :

Primus dixit ei : Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam. Rogo te, habe me excusatum. Quid per villam nisi terrena substantia designatur? Exit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam.

Et alter dixit : Juga boum emi quinque, et eo probare i. la. Rogo te, habe me excusatum. Quid in quinque jugis boum, nisi quinque corporis sensus accipimus? Qui recte quoque juga vocati sunt, quia in utroque sexu geminantur. Qui videlicet corporales

sensus, quia comprehendere nesciunt interna, sed sola exteriora cognoscunt, et deserentes intima ea quæ extra sunt tangunt, recte per eos curiositas designatur. Grave namque curiositatis est vitium, quæ dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit. Propter hoc namque et de eisdem quinque jugis bonum dicitur: *Eo probare illa*, quia videlicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum quod et is qui propter villam, et is qui propter probanda jura bonum a cœna sui invitatoris excusat, verbi humilitatis permiscet, dicens:

Rogo te, habe me excusatum. Dum enim dicit *rogo*, et tamen venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione. Et ecce hoc dijudicat pravus quisque cum audit, nec tamen ea quæ dijudicat agere desisit. Nam dum culibet perverse agentii dicimus: Convertere, Deum sequere, mundum relinque, ubi hunc nisi ad dominicam cœnam vocamus? Sed cum respondet: Ora pro me, quia peccator sum, hoc facere non possum, quid aliud agit nisi rogat et excusat? Dicens namque, Peccator sum, humilitatem insinuat, subjungens autem, Converti non possum, superbiam demonstrat.

Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire. Quid per uxorem, nisi voluptas carnis accipitur? Nam quamvis bonum sit conjugium, atque ad propagandam sobolem Providentia divina constitutum, nonnulli tamen non per hoc fecunditatem proles, sed desideria expetunt voluptatis. Et ideo per rem justam significari potest non incongrue res injusta. Ad cœnam nos ergo æterni convivii summus Paterfamilias invitat, sed dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio devastat, alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat.

Et reversus servus nuntiavit huic domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo: Exi cito in plateas et vicus civitatis, et pauperes, ac debiles, et cæcos, et claudos introduce. Ecce qui terrenæ substantiæ plus justo incumbat, venire ad Dominicam cœnam recusat; qui labori curiositatis insudat, præparata vitæ alimenta fastidit; qui carnalibus desideriis inhæret, spirituales convivii epulas respuit. Quia ergo venire superbi renuunt, pauperes eliguntur. Cur hoc? quia, juxta Pauli vocem, *infirmi mundi eligit Deus, ut confundat fortia* (I Cor. 1). Pauperes autem et debiles dicuntur, qui judicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes et quasi fortes sunt, qui et positi in paupertate superbiunt. Cæci vero sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudii quoque, qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profecto liquet quia sicut illi peccatores fuerunt qui vocati venire noluerunt, ita hi quoque peccatores sunt qui invitantur et veniunt; sed peccatores superbi respiciuntur, et peccatores humiles eliguntur. Quos itaque eligit quos despiciit mundus, quia ple-

rumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum. Pauperes et debiles, cæci et claudi vocantur quod veniunt, quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti, plerumque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto et in hoc mundo non habent ubi delectentur. Sed, ductis ad cœnam pauperibus, quid puer subjungat audiamus:

Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Multi tales ad dominicam cœnam ex Judæa collecti sunt, sed multitudo quæ ex Israelitico populo credit, locum superni convivii non implevit. Intravit jam frequentia Judæorum, sed adhuc locus vacat in regno, ubi suscipi debeat numerositas gentium. Unde et eidem servo dicitur:

Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Cum de vicis et plateis ad cœnam Dominus invitat, illum videlicet populum designat, qui tenere legem sub urbana conversatione noverat. Cum vero convivas suos colligi ex viis et sepibus præcipit, nimirum agrestem populum colligere, id est gentilem querit. Notandum vero quod in hac invitatione tertia, non dicitur, Invita, sed *Compelle intrare*. Nam sunt nonnulli qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt. His, ut superius diximus, plerumque contingit ut eos in carnalibus desideriis suis, mundi hujus adversitas seriat. Sæpe namque aut longa ægrotudine tabescunt, aut stultici injuriis concidunt, aut percussis gravioribus damnis affliguntur, seque ipsos in suis desideriis reprehedentes, ad Dominum corda convertunt. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque a præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid isti nisi compelluntur ut intrent? Sed valde est tremenda sententia quæ protinus subinfertur. Ait enim:

Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam. Ecce per se vocat, per angelos vocat, per Patres vocat, per pastores vocat, plerumque per miracula vocat, plerumque per flagella vocat, aliquando per mundi hujus prospera vocat, aliquando per adversa. neino contemnat, ne dum vocatus excusat, cum voluerit intrare non valeat.

Ibant autem turbæ multæ cum eo, et conversus dixit ad illos: Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus; et qui crucem suam non bajulat, neque post me venit, meus quoque discipulus esse non potest. Percontari libet quomodo parentes et carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui jubemur et inimicos diligere. Et certe de uxore Veritas dicit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (Marc. x). Et Paulus ait: *Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus Ecclesiam* (Ephes. v). Ecce discipulus uxorem diligendam præcipit, cum Magister dicat: *Qui uxorem non odit, non potest meus esse discipulus.* Nunquid aliud judex nuntiat, aliud præco clamat? an simul et odisse possumus et diligere? Sed si vim præcepti perpéndimus, utrumque agere per discretionem va-

temus, ut eos qui nobis carnis cognatione conjuncti sunt, et quo proximos novimus, diligamus, et quo adversarios in via Dei patimur, odiendo et fugiendo aesciamus. Ut autem Dominus demonstraret, hoc erga proximos odium non de inaffectione procedere, sed de charitate, addidit protinus, dicens: *Adhuc autem et animam suam*. Tunc e'enim bene animam nostram odimus, cum ejus carnalibus desideriis non acquiescimus, cum ejus appetitum frangimus, ejus voluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic nimirum exhibere proximis nostris odii discretionem debemus, ut in eis et diligamus quod sunt, et habeamus odio quod in Dei nobis itinere obsistunt. Hoc ipsum vero animæ odium qualiter exhiberi debeat, subdendo Veritas manifestat dicens:

Et qui non bajulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus. Crux quippe a cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Domini bajulamur, cum aut per abstinentiam carnem afficiamus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum vero est quod sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent; et sunt plerique qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt, ut ei non ad virtutem, sed quasi miserando ad culpas faveant. Hi itaque crucem quidem videntur ferre, sed Dominum non sequuntur. Unde et recte hæc eadem Veritas dicit: *Qui non bajulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus.* Bajulare etenim crucem et post Dominum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo pro studio æternæ intentionis exhibere. Nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidem bajulat, sed ire post Dominum recusat. Quia vero sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ sublimitatis adjungitur, cum dicitur:

Quis enim ex vobis volens turrem ædificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habet ad perficiendam? In omnibus enim rebus, finis aspiciendus est. Omne quod agimus prævenire per studium considerationis debemus. Ecce enim, juxta Veritatis vocem, qui turrem ædificat, ædificii sumptus parat. Si igitur humilitatis turrem construere cupimus, prius nos præparare ad adversa hujus sæculi debemus. Hoc enim inter terrenum et cœleste ædificium distat, quod terrenum ædificium expensas colligendo construitur, cœleste autem ædificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus; ad istud sumptus facimus, si et habita relinquamus. Considerandum vero quod dicitur:

Ne posteaquam posuerit fundamentum, et non poterit perficere, omnes qui viderint incipient illudero ei dicentes, quia hic homo cœpit ædificare et non potuit consummare. Quia, juxta Pauli vocem, spectaculum facti sumus mundo, angelis et hominibus. Et in omni quod agimus considerare occultos adversarios

nostros debemus, qui semper nostris operibus intendunt, semper ex nostro defectu gratulantur. Quos Propheta intuens ait: *Deus meus, in te confido, non erubescam, neque irideant me inimici mei (Psal. xxiv).* In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicite vigilemus, ipsos irrisores patimur quos ad malum persuasores habemus. Sed quia de construendo ædificio comparatio data est, nunc ex minori ad majus similitudo subditur, ut ex rebus minimis majora pensentur. Nam sequitur:

Aut qui rex iturus committere bellum adversum alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? Attoquin adhuc illo longe gente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt. Rex contra regem ex æquo venit ad prælium, et tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, et ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo nos lacrymis sperare veniam debemus, qui in illo tremendo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus, quos nimirum conditio, infirmitas et causa inferiores exhibet? Sed fortasse jam mali operis culpas abscedimus, jam prava quæque exterius declinavimus, nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Cum duplo ergo exercitus contra simplum venit, qui nos vix in solo opere præparatos, simul de opere et cogitatione discutit. Et ideo dum adhuc longe est, legationem mittamus, rogemus ea quæ pacis sunt. Longe enim esse dicitur, quia adhuc præsens per iudicium non videtur. Mittamus legationem lacrymas nostras, mitemus misericordiæ opera, mactemus in ara ejus hostias placationis. Hæc est nostra legatio, quæ regem venientem placat.

Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Manifestissime Dominus hac conclusione docet quid sit ædificare turrem, vel cum rege fortiore facere pacem: unum videlicet esse discipulum; præparare autem sumptus ad perficiendam turrem, et mittere legationem ad impetrandam pacem, non esse aliud quam renuntiare omnibus quæ possidemus. Interea quæ omnia et amor proximorum, de quo prædictum est, et ipsa anima nostra, quam quidam pro temporali hac vita dictam putant, intelligatur necesse est, quam sic possidere ad tempus oportet, ut non nos impediatur ab æterna, si quis eam fuerit auferre minatus. Distat sane inter renuntiare omnibus et relinquere omnia; paucorum enim perfectorumque est relinquere omnia, curas mundi postponere, solis desideriis æternis inhære. Curatorum autem fidelium est renuntiare omnibus quæ possident, hoc est sic tenere quæ mundi sunt, ut tamen per ea non teneantur in mundo; habere rem temporalem in usu, æternam in desiderio; sic terram gerere, ut tamen tota mente ad cœlestia tendant.

Bonum est sal: Si autem sal quoque evanuerit, in quo condietur? Ad superiora respicit, ubi turrem

virtutum non solum inchoandam, sed etiam præceperat esse consummandam. Bonum quippe est Dei verbum audire, frequentius sale sapientiæ spiritualis cordis arcana condire, imo ipsum cum apostolis sal terræ fieri, id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapientia imbuendis mentibus sufficere. At si quis semel condimento veritatis illuminatus ad apostasiam redierit, quo alio doctore corrigitur, qui eam quam ipse gustavit sapientiæ dulcedinem, vel adversis sæculi perterritus, vel illecebris allectus abiecit? Juxta hoc quod quidam sapiens ait: *Quis medebitur incantatori a serpente percusso* (Eccli. xii)? Qua sententia Judæ Iscariot socios ipsamque designari non immerito credatur qui philargyria victus et gradum apostolatus prodere et Dominum tradere non dubitavit.

Neque in terram, neque in sterquilinum utile est, sed foras mittetur. Sicut sal infatuatum cum ad condiendos cibos carnesque siccandas valere deserit, nullo jam usui aptum erit (neque enim in terram utile est, cujus injecta germinare prohibetur, neque in sterquilinum agriculturæ profuturum, quod vivacibus licet glebis immistum non fetare semina frugum, sed ex tinguere solet), sic omnis qui post agnitionem veritatis retro redit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est ab Ecclesiæ unitate secernendus, ut, juxta præmissam parabolam, irridentes eum inimici, dicant quia hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare. Et ideo multum utilis exhortatio subinfertur, cum dicitur:

Qui habet aures audiendi audiat. Id est, qui habet aures intelligentiæ, quibus Dei verbum percipere possit, non contemnat, sed audiat, obediendo videlicet et faciendo quæ didicit. Non enim auditor obliviosus, sed factor operis hic beatus in facto suo erit. Amen.

CAPUT XV.

Erant autem appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum, et murmurabant Pharisæi et scribæ, dicentes quia hic peccatores recipit et manducat cum illis. Quia non solum jusus peccare, per inertiam, sed et peccator respicere per solertiam potest, postquam sal infatuatum foras mitti debere narratur est, mox poenitentium cohors intus admissa describitur, qui, ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non solum ad colloquendum, sed etiam ad convescendum recepti sunt. Quod videntes Pharisæi, dedignati sunt, quia vera justitia compassionem habet, et falsa justitia dedignationem, quamvis et justii soleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. Sed qui ægri erant ita ut ægrotos se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, cœlestis eos medicus blandis fomentis curat, benignum paralogia objicit, et in eorum corde vulneris tumorem premit; ait namque:

Quis ex vobis homo qui habet centum oves, et si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat, donec

inveniat illam? Ecce mira dispensatione pietatis similitudinem Veritas dedit, quam et in se homo recognosceret, et tamen hæc specialiter ad ipsum auctorem hominum pertineret. Quia enim centenarius numerus est perfectus, ipse centum oves habuit cum angelorum substantiam et hominum creavit. Sed una ovis tunc periit, quando peccando homo pascua vitæ dereliquit. Dimisit autem nonaginta novem oves in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum desertum vocatur, nisi quod desertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deseruit, cum peccavit. In deserto autem nonaginta novem oves remanerant, quando in terra Dominus unam quærebat, quia rationalis creaturæ numerus, angelorum videlicet et hominum, quæ ad videndum Deum condita fuerat, pereunte homine erat imminutus, et ut perfecta summa ovium integraretur in cœlo, homo perditus quærebat in terra.

Et cum invenerit illam, imponit in humeros suos gaudens. Ovem in humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portavit.

Et veniens domum convocat amicos et vicinos dicens illis: Congratulamini mihi quia inveni ovem meam quæ perierat. Inventa ove ad domum rediit, quia pastor noster, reparato homine ad regnum cœlestis rediit. Ibi amicos et vicinos invenit, illos videlicet angelorum choros. Qui amici ejus sunt, quia voluntatem ejus continue in sua stabilitate custodiunt. Vicini quoque ejus sunt, quia claritate visionis illius sua assiduitate perfruuntur. Et notandum quod non dicat, Congratulamini ovi inventæ, sed Mihi, quia videlicet ejus est gaudium vita nostra, et cum nos ad cœlum reducimus, solemnitatem lætitiæ illius implemus.

Dico vobis quod ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore poenitentiam habente, quam super nonaginta novem justis qui non indigent poenitentia. Plus de conversis peccatoribus quam de sanctis justis gaudium erit in cœlo, quia plerumque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via justitiæ, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxie non anhelant, tantoque sibi in rebus licitis usum præbent, quanto se perpetuo illicita nulla meminerunt, et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde securi sunt, quod nulla commiserint mala graviora. At contra nunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti iuwardescunt ad amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent. Majus ergo de peccatore converso quam de stante justo gaudium fit in cœlo, quia et dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga præbuit et nunquam aliquid fortiter fecit. Sed inter hæc, sciendum est quia sunt plerique justii, in quorum vita tantum est gaudium, ut eis quælibet peccatorum poenitentia præponi nullatenus possit. Nam multi et nullorum sibi malorum sunt

conscii, et tamen in tanti ardoris afflictione se exerunt, ac si peccatis omnibus angustentur, cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, lamentis gaudent, in cunctis senet-ipsos humiliant; et sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationum deplorant. Hinc ergo colligendum est quantum Deo gaudium faciat quando humiliter plangit justus, si facit in cœlo gaudium, quando hoc quod male gessit per pœnitentiam damnat injustus.

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, non accendit lucernam, et evertit domum, et quærit diligenter donec inveniat? Qui signatur per pastorem, ipse et per mulierem. Ipse enim Deus, ipse et Dei sapientia. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a similitudine sui Conditoris recessit. Sed accendit mulier lucernam, quia sapientia Dei apparuit in humanitate. Lucerna quippe lumen in testa est. Lumen vero in testa est divinitas in carne. Accensa autem lucerna evertit domum, quia mox ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus namque evertitur, cum consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur, eversa vero domo invenitur drachma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris.

Et cum invenerit, convocat amicas et vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Quæ amicæ vel vicinæ nisi illæ potestates sunt cœlestes jam superius dictæ? Quæ tanto supernæ sapientiæ juxta sunt, quanto ei per gratiam continuæ visionis appropinquant. Sed intuendum cur ista mulier decem drachmas habuisse perhibetur. Angelorum quippe et hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit, quam dum consistere ad æternitatem voluit, eam procul dubio ad suam similitudinem creavit. Decem vero drachmas habuit mulier, quia novem sunt ordines angelorum, sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus creatus est, qui a conditore suo nec post culpam periit, quia hinc æterna Sapientia per carnem miraculis coruscans ex lumine testæ reparavit.

Ita, dice vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Pœnitentiam agere est et perpetrata mala plangere, et plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriæ defleat, et tamen adhuc avaritiæ æstibus anhelet? aut quid prodest si iræ culpas jam lugeat, et tamen adhuc invidiæ facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicimus, ut qui peccata deplorat, ploranda minime committat. Nam cogitandum summopere est ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui

A commisit prohibita, sibi metipsi abscindere debeat etiam commissa.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, et dixit adolescentior ex illis patri: Da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam. Murmurantibus de peccatorum susceptione scribis et Phariseis, tres ex ordine parabolas Salvator posuit, duabus primis de quibus disputatum est, quantum ipse cum angelis de pœnitentium salute gaudeat insinuans. Tertia vero quæ sequitur, non suum, tantummodo suorumque gaudium demonstrans, sed et invidentium murmur reprehendens. Homo itaque qui duos filios habuisse dicitur, Deus Pater intelligitur, duorum videlicet genitor populorum, et quasi duarum generis humani stirpium auctor atque creator. Major enim filius eos qui in unius Dei permansere cultura; minor, eos qui usque ad colenda idola Deum descruere significat. Pars substantiæ quæ minorem filium contingit, ipse sensus in homine rationalis est. Vivere enim, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, divini substantia muneris est. Quam minor filius expetit a patre, cum homo, sua potestate delectatus, per liberum sese arbitrium regere atque a dominio quæsit exuere conditoris. Divisitque illis substantiam, fidelibus scilicet suæ gratiæ protectionem, quam desiderabant, impertiendo, infidelibus vero naturalis solum ingenii, quo contenti erant beneficium concedendo.

Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Longe profectus est, non locum mutando, sed animum. Quanto etenim quisque plus in pravo opere delinquit, tanto a Dei gratia longius recedit. Quod non post multos dies dixit factum, ut congregatis omnibus, peregre proficisceretur in regionem longinquam, quia non multo post institutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre secum quendam velut potentiam naturæ suæ, et deserere eam a quo condita est præsidens viribus suis. Quas vires tanto consumit citius, quanto eum deserit a quo datæ sunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque spatiari pompis exterioribus, intus inanescentem, cum ea quisque sequitur quæ ab illa procedunt, et reliqui eum qui sibi est interior.

Et postquam omnia dissipasset, facta est fames valida in regione illa. Omnia quæ dissipavit, ornamenta naturæ quæ consumpsit significat. Fames in regione longinqua, indigentia verbi veritatis est, in oblivione Creatoris. De qua dictum est in prophetis: *Quia mittet Dominus famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos. viii).*

Et ipse cepit egere, et abiit, et adhæsit uni civium regionis illius. Merito egere cepit, qui thesauros sapientiæ Dei, divitiarum cœlestiumque altitudinem dereliquit. Unus autem civium regionis illius cui

egens adhæsit, ille est utique qui concupiscentiis terrenis merito suæ perversitatis præpositus, princeps hujus mundi a Domino vocatur. Et de quo Apostolus: *Deus, inquit, hujus sæculi, excæcavit mentes infidelium* (II Cor. iv).

Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. In villam mitti, est substantiæ mundialis cupiditate subjugari. De qua in alia parabola quidam spir. tales epulas, ad quas invitabatur, fastidiens dixit: *Villam emi et necesse habeo exire, et videre illam* (Luc. xiv). Porcos vero pascere est, ea quibus immundi spiritus gaudeant operari.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant. Siliquæ quibus porcos pascebat sunt doctrinæ sæculares, sterili suavitate resonantes, de quibus laudes idolorum fabularumque ad Deos gentium vario sermone atque carminibus percipiunt, quibus dæmonia delectantur. Unde cum iste saturari cupiebat, aliquid solidum et rectum quod ad beatam vitam pertineret invenire volebat in talibus, et non poterat. Hoc est enim quod ait:

Et nemo illi dabat. In se autem reversus. Jam, scilicet, ab eis quæ forinsecus frustra illicunt et seducunt in conscientiæ interiora reducem faciens intentionem suam.

Dixit: Quanti mercenarii patris mei abundant panibus, ego autem fame hic pereo. Unde hoc scire poterat, in quo tanta erat oblivio Dei, sicut in omnibus idololâtris fuit, nisi quia ista recogitatio jam respicientis est, cum Evangelium prædicaretur? Mercenarii ergo Patris abundant panibus, quia qui futuræ mercedis intuitu digna operari satagunt quotidianis supernæ gratiæ reficiuntur alimoniis. At vero fame pereunt qui, extra Patris ædes positi, ventrem cupiunt implere de siliquis. Id est, qui, sine fine viventes, vitam beatam inanibus philosophiæ studiis inquirunt. Sicut enim panis, qui cor hominis confirmat, verbo Dei quo mentem reficiat assimilatur, ita siliqua quæ et ipsa inanis inanis, foris mollis est, et corpus non reficit, sed implet, ut sit magis oneri quam usui, sæculari sapientiæ non immerito comparatur, cujus sermo facundiæ plausu sonorus, sed virtute utilitatis est vacuus.

Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam illi: Pater, peccavi in cælum et coram te. Quam misericordem plun-que noverat patrem, qui nec offensus a filio patris dedignetur audire vocabulum. *Surgam* ergo, inquit, quia me jacere cognovi. *Et ibo*, quia longe recessi. *Ad patrem meum*, quia sub principe porcorum miserabili egestate tabesco: *Peccavi autem in cælum*, coram spiritibus angelicis sanctisque animabus, in quibus sedes est Dei, significat. *Coram te* vero, in ipso conscientiæ interioris conclavi, qua Dei solius oculi penetrare valebant.

Et jam non sum dignus vocari filius tuus. Fac me sicut unum de mercenariis tuis. Ad filii quidem affectum, qui omnia quæ patris sunt, sua esse non ambigit, aspirare nequaquam præsumit, sed mercenarii statum, jam pro mercede serviturus, de iterat.

Verum ne hunc quidem nisi paterna dignatione se mereri posse testatur. Ubi sunt ergo Pelagianistæ, quia sua se virtute salvari posse confidunt, contra apertissimam veritatis sententiam quæ ait: *Sine me nihil potestis facere?*

Et surgens venit ad patrem suum. Venire ad patrem est in Ecclesia constitui per fidem, ubi jam possit esse peccatorum legitima et fructuosa confessio.

Cum autem adhuc longe esset. Et antequam intelligeret Deum, sed tamen cum jam pie quæreret.

Vidit illum pater ipsius. Impios enim et superbos convenienter non videre dicitur, tanquam ante oculos non habere. Aute oculos enim haberi, non nisi qui diliguntur dici solent.

Et misericordia motus est, et occurrens, cecidit super collum ejus. Non enim pater unigenitum Filium deseruit, in quo usque ad nostram longinquam etiam peregrinationem cucurrit, atque descendit. Quia Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi (II Cor. v). Et ipse Dominus ait: *Pater in me manens, ipse facit opera sua* (Joan. xiv). Quid est autem cadere super collum ejus, nisi inclinare et humiliare in amplexum ejus brachium suum? *Et brachium Domini cui revelatum est* (Joan. xii), quod est utique Dominus noster Jesus Christus.

Et osculatus est eum. Consolari verbo gratiæ Dei ad spem indulgentiæ peccatorum, hoc est, post longa itinera remanentem, a patre mereri osculum charitatis.

Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum et coram te.

Jam n. n. sum dignus vocari filius tuus. Incipit jam peccata constitutus in Ecclesia confiteri, nec dicit omnia quæ dicturum se esse promiserat, sed usque ad illud: *Non sum dignus vocari filius tuus.* Hoc enim vult fieri per gratiam, quod se indignum esse per merita fatetur. Non addidit quod in illa meditatione dixerat: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Cum enim panem non haberet, vel mercenarius esse cupiebat. Quod post osculum patris, generosissime jam dedignatur. Intelligit namque, inter filium, mercenarium et servum, non miniam esse distantiam. Servum, videlicet, esse eum qui adhuc metu gehennæ, sive præsentis legum, a vitis temperat; mercenarium qui spe atque desiderio regni cælorum; filium, affectu boni ipsius atque amore virtutum. In quarum virtutum trium consummatione beatus Apostolus omnem salutis summam concludens: *Nunc, inquit, manet fides, spes, charitas, tria hæc. Major autem his charitas* (I Cor. xiii). Fides namque est, quæ futuri judicii ac suppliciorum metu vitiorum facit contagia declinare. Spes, quæ mentem nostram de præsentibus avocans, universas corporis voluptates, cælestium præmiorum expectatione contemnit. Charitas, quæ nos ad mortem Christi et spiritualium virtutum fructum, mentis ardore succendens, quidquid illis contrarium est, toto facit odio detestari. Unde prodigus iste postquam in semetipsum reversus, diræ famis supplicia formidabat, velut jam servus effectus, etiam mercenarii statum de mercede jam cogitans, concupiscit. Sed

eum pater occurrens, non contentus minora concedere, utroque gradu sine dilatione transcurso, pristinæ filiorum restituit dignitati, nec jam de mercede conductoris, sed de hæreditate fecit cogitare parentis.

Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, et induite illum. Stola prima est vestis innocentiae, quam homo bene conditus accepit, sed male persuasus amisit, quando post culpam prævaricationis cognovit esse se nullum, gloriaque immortalitatis perdita, pelliceum, hoc est mortale, sumpsit indumentum. Servi qui eam proferunt reconciliationis prædicatores sunt. Proferunt enim stolam primam, quando mortales terrenosque homines sublimandos asseverant, ut non solum cives angelorum, sed et hæredes Dei et cohæredes sint Christi futuri.

Et date annulum in manu ejus, et calceamenta in pedes. Annulus est vel sinceræ fidei signaculum, quæ cuncta promissa in credentium cordibus certa impressione signantur, vel nuptiarum pignus illarum, quibus Ecclesia sponsatur. Et bene annulus in manu datur, ut per opera fides clarescat, et per fidem opera firmentur. Calceamenta autem in pedes officium evangelizandi denuntiant, ut cursus mentis ad cœlestia tendens, a terrenarum contagio rerum inviolata servetur et munda, priorumque munitus exemplis, super serpentes et scorpiones securus incedat. Manus igitur et pedes, id est, opus ornatur et cursus. Opus ut recte vivamus; cursus, ut ad æterna gaudia propeverimus. *Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. xiii).*

Et adducite vitulum saginatum et occidite. Vitulus saginatus, ipse item Dominus est, sed secundum carnem. Et bene saginatus, quia caro ejus adeo spiritali est opima virtute, ut pro totius mundi salute sufficiat in odorem suavitatis, nidorem, videlicet, immolationis, ad Deum mittere, et pro omnibus exorare. Adducere autem vitulum et occidere est prædicare Christum, et mortem ejus insinuare. Tunc etenim cuique nostrum quasi recens occiditur, cum credit occisum. Tunc caro ejus comeditur, cum ejus passionis sacramentum et ore ad emundationem percipitur, et corde ad imitationem cogitatur. *Et manducemus et epulemur, quia hic filius meus mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.* Non solum filius qui revixit et inventus est, verum pater et servus illius, sacrosancti vituli qui propter filium occisus erat, carne relecti epulantur, quia patris cibus salus est nostra, et patris gaudium nostrorum est remissio peccatorum. Nec tantum Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Quia sicut una in divinitate voluntas et operatio, ita et una est delectatio sanctæ et individuae Trinitatis. Unde beatus Abraham tres angelos hospitio recipiens, vitulum tenerrimum et optimum occidisse, eisque cum lacte, pane et butyro epulandum legitur obtulisse. Quia qui beatam Trinitatem rectæ devotionis officiis reficere, id est, lætificari desiderat, mortem quoque debet unigeniti Filii Dei in carne, quæ est una in eadem Trinitate persona, piæ confessionis sinceritate celebrare. Et notandum quod ante

A stola prima, anteannulus, ante calceamenta præstantur, et sic deinde vitulus immolatur, quia nisi spem quisque primæ immortalitatis induerit, nisi annulo fidei opera præmunerit, nisi ipsam fidem pie confitendo prædicaverit, non potest Sacramentis interesse cœlestibus.

Et cœperunt epulari. Istæ epulæ atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesia dilatata atque diffusa. Vitulus enim ille in corpore et sanguine Dominico, et offertur Patri, et pascit totam domum.

Erat autem filius ejus senior in agro. Filius senior, populus Israel est, qui licet in longinqua non abierit, non tamen domi, sed in agro dicitur esse moratus, quia populus idem neque usque ad colenda idola Creatorem deseruit, neque legis quam accepit, interiora penetravit, sed literæ solum custodia contentus, exteriora magis et terrena operari simul et sperare solebat, audiens per prophetam: *Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis (Isai. i).*

Et cum veniret et appropinquaret domui, audivit symphoniam et chorum. Appropinquit filius domui, cum populus ille in quibuscunque Iraelitis considerationibus (nam multi tales inventi sunt in eis, et sæpe inveniuntur) labore servilis operis improbato, ex eisdem Scripturis, Ecclesiæ libertatem considerat. Audit symphoniam et chorum, scilicet spiritu plenos vocibus consonis Evangelium prædicare, quibus dictum est: *Obsecro vos, fratres, ut id ipsum dicatis omnes (I Cor. i)*, et concorditer conversantium sit anima et cor unum in laudes Dei.

Et vocavit unum de servis, et interrogavit quæ hæc essent. Isque dixit illi. Vocat unum de servis, cum sumit ad legendum aliquem prophetarum, et in eo quærens, quodammodo interrogat unde ista in Ecclesia celebrantur, in quibus se esse non videt. Respondeat ei servus patris, propheta:

Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. In extremis enim terræ fuit frater tuus, sed inde major exultatio cantantium Domino canticum novum, quia laus ejus ab extremis terræ (Psal. xlvii). Et propter eum qui absens erat occisus est ille cui dictum est: *Et holocaustum tuum pingue fiat (Psal. xix).*

D *Indignatus est autem, et volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum.* Indignatur etiam nunc, et adhuc non vult introire. Cum ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore pater ejus, ut etiam omnis Israel salvus fiat, ex cujus parte cæcitas facta est, velut absentia in agrum, donec plenitudo filii minoris longe in idololatria gentium constituti, redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Judæorum in salute Evangelii. Quam manifestationem vocationis, tanquam egressum patris appellat ad rogandum majorem filium.

At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et nunquam mandatum tuum præterii. Quæ

ritur quomodo ille populus nunquam mandatum Dei A praterisse dicatur. Sed facile illud occurrit, neque de omni mandato dictum esse, sed de uno maxime necessario, quo nullum alium Deum colere jussus est. Neque iste filius in omnibus Israelitis, sed in his intelligatur habere personam, qui nunquam ab uno Deo ad simulacra conversi sunt. Quamvis enim tanquam in agro positus iste filius terrena desideraret, ab uno tamen Deo ista desiderabat bona. Quod etiam patris ipsius testimonio comprobatur, cum dicit: *Tu mecum es semper*. Non enim quasi mentientem redarguit, sed secum perseverantiam ejus approbans, ad fruitionem potioris, atque jucundioris exultationis invitat.

Et nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer. Peccator profecto hædi nomine significari solet, sed absit ut Antichristum intelligam. Multum enim absurdum est eum cui dicitur. *Tu mecum es semper*, hoc a patre optasse, ut Antichristo crederet. Neque omnino in eis Judæorum, qui Antichristo credituri sunt, istum filium fas est intelligi. Quomodo autem epularetur ex illo hædo, si ipso est Antichristus, qui non ei crederet? Aut si hoc est epulari ex hædi occisione, quod est de Antichristi perditione lætari, quomodo dicit filius, quem recipit pater, hoc sibi non fuisse concessum, cum omnes filii Dei de illius adversarii damnatione lætaturi sint? Nimirum ergo ipsum Dominum sibi negatum ad copulandum conqueritur, dum eum peccatorem putat. Cum enim hædus est illi genti, id est, cum eum Sabbati violatorem et profanatorem legis existimat, jucundari epulis ejus non meruit. Ut quod ait: *Nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer*, tale sit ac si diceret, cum qui mihi hædus videbatur, nunquam mihi dedisti ad epulandum, eo ipso mihi illum ipsum non concedens, quo mihi hædus videbatur. Quod autem dicit, *Cum amicis meis*, aut ex persona principum, cum plebe intelligitur, aut persona populi Jerosolymitani, cum cæteris populis Juda.

Sed postquam filius tuus, hic qui devoravit substan-

ti-am suam cum meretricibus venit, occidisti illi vitulum saginatum. Meretrices sunt gentilium superstitiones, cum quibus substantiam dissipare est, relicto uno connubio verbi Dei cum turba dæmonum cupiditate turq-issima fornicari.

At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt, epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, et revixit, perierat, et inventus est. Quod dicit: *Et omnia mea tua sunt*, non putandum est ita dictum quasi non sint et fratris, ut tanquam in terrena hæreditate patris angustias. Quomodo possint esse omnia majoris, si habet ibi etiam junior partem suam? Sic enim a perfectis et perpurgatis ac jam immortalibus filiis habentur omnia, ut sint et omnium singula, et omnia singulorum. Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet. Cum ergo beatitatem illam obtinuerimus, nostra erunt ad vivendum superiora, nostra erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora. Si quem autem movet quomodo patri supplicans veritas dicat: *Et mea omnia tua sunt, et tua mea*, cui simillimum videtur sonare quod huic filio dicitur: *Et omnia mea tua sunt*, sciat unigeniti Filii esse omnia quæ Patris sunt, per hoc quod etiam ipse Deus est, et de Patre natus, Patri est æqualis. Nam et illud quod de Spiritu sancto loquens ait: *Omnia quæ habet Pater mea sunt*: propterea dixit, *quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*, de his dixit quæ ad ipsam Patris pertinent divinitatem, in quibus illi est æqualis omnia quæ habet Pater habendo. Neque enim Spiritus sanctus de creatura quæ Patri est subjecta et Filio, erat accepturus quod ait: *De meo accipiet*, sed utique de Patre, de quo procedit Spiritus, de quo natus est Filius. Sive itaque duos filios hos ad utrumque populum, sive ut quibusdam placet ad duos quoslibet homines, pœnitentem videlicet et justum, vel qui sibi justus videatur, referre voluerit, cogauit major frater, *quia frater junior mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.*

LIBER QUINTUS.

LEGE FELIX.

PROOENIUM.

Postquam murmurantes de peccatorum, vel potius pœnitentium receptione, eos qui sibi justi videbantur tribus continuis parabolis, de quibus supra disputatum est, Salvator redarguit, docens salutem respicientium Deo quidem et angelis gratissimam, sed invidis hominibus esse gravissimam, quartam mox quintamque de eleemosyna danda et parcimonia sequenda subjungens, pia justaque discretionem manifestat eos qui bona terrena disperserint dede-

rintque pauperibus, ab illis in æterna tabernacula recipiendos. Illos autem qui in his soli luxuriari desiderant, in inferno sepeliendos, et nec stillam aque permodicam, quæ perennes tormentorum ardores vel ad momentum refrigerare queant, esse nacturos. Quia videlicet et ordo prædicandi aptissimus est, ut post pœnitentiam eleemosyna, id est, opus misericordiæ suggeratur. Ille enim juste a Deo pœnitens ut sui miseretur impetrat, qui proximi indigentis quantum valet ipse misereri non tardat.

At qui avertit aurem suam ne audiat pauperem, oratio ejus erit execrabilis. Unde et Joannes Baptista cum turbis suaderet, ne merito suæ sterilitatis in ignem mitterentur, dignos poenitentiae fructus esse faciendos, mox consilium salutis suæ quærentibus adjunxit, atque ait: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas similiter faciat* (Luc. 11). Et iidem Pharisæi ac scribæ, non minus avaritiæ quam superbiæ peste languentes, sicut poenitentibus veniam, sic et egentibus pecuniam dare negabant. Verum ille qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (1 Tim. 11), nunc ad eos, nunc eis audientibus ad discipulos suos verba faciendo consuetæ pietatis dona benignus impendere non cessat. Sed veniamus ad textum.

CAPUT XVI.

Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, et ait illi: Quid hec audio de te? responde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam? quia dominus meus aufert a me villicationem. Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas. In villico hoc quem Dominus ejiciebat de villicatu, et laudavit eum quod in futurum sibi prospexerit, non omnia dehemus ad imitandum sumere. Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus, aut eos a quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tanquam debitores Dei et Domini nostri fas est intelligi, cum justi et sancti significantur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint. De quibus etiam dicit quod si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam (Matth. x). Sed etiam e contrario dicuntur istæ similitudines, ut intelligamus si laudari potuit ille a Domino cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo, qui secundum ejus præceptum illa opera faciunt. Sicut etiam de iudice iniquitatis qui interpellabatur a vidua comparationem duxit ad iudicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est. Villici sane vocabulo dicimus eos qui pecunias habent, non jam dominos suæ, sed alienæ potius rei dispensatores esse putandos. Qui si juxta hujus servi exemplum sedulo finiendæ villicationis ac rationis reddendæ tempus præviderint, facile terrenorum omnium delectatione simul et dilectione nudati, plus sibi de amicis conquirendis in futuro quam divitiis in præsentem colligendis prospicere curabunt. Qui multa secum anxius pertractando, quid faciam? inquit: *Fodere non valeo, mendicare erubesco*. Ablata quippe villicatione, fodere non valemus, quia, finita hac vita, in qua tantum licet operari, nequaquam ultra bonæ conversationis fructum, ligone devotæ compunctio-

licet inquirere. Mendicare, confusionis est. Illo scilicet pessimo genere mendicandi quo virgines illæ fatuæ mendicasse referuntur, quæ, ingruente tempore nuptiarum, oleo virtutum deficiente, sapientibus dixerunt: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur* (Matth. xxv). Et de quo Salomon ait: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, et non dabitur ei* (Proverb. xv).

Convocatis itaque singulis debitoribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, et sede cito, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. At illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta. Cadus Græca amphora est, contiuens urnas tres. Corus vero modios triginta complectitur. Quod autem de centum cadis olei quinquaginta scribi fecit a debitore, et de centum coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitrator, nisi ut ea quæ similiter in sacerdotes atque in levitas Judæus quisque operatur in Christi Ecclesia abundet iustitia ejus super Scribarum et Pharisæorum, ut cum illi decimas darent, isti dimidias dent, sicut non de fructibus, sed de ipsis bonis suis fecit Zachæus. Aut certe duplicet decimas, ut duas decimas dando, superet impendia Judæorum. Nisi forte quis simpliciter accipiendum putet quod omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia, vel certe ex quinta parte; quantum viginti, vel quinquaginta ad centum sunt, allevaverit, certa suæ misericordiæ sit mercede donandus.

*Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset. Quia filii hujus sæculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt. Audiant sapientes hujus sæculi, ut stultam sapientiam deserere et sapientem Dei stultitiam discere queant, quanti eorum sapientiam divina æquitas æstimaverit, quos non vere prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat. Juxta hoc quod alibi dicitur: *Vae qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismet ipsis prudentes* (Isai. v). Nec non et amatores æternæ vitæ, filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt ut faciunt mala, bene autem facere nescierunt, quam filios arguit esse tenebrarum. Filii autem lucis, et filii hujus sæculi vocantur, quomodo filii regni et filii perditionis. Cujus enim quisque agit opera, ejus cognominatur et filius.*

Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Mammonam iniquitatis ob hoc appellat istam pecuniam quam possidemus ad tempus, quia mammona divitiæ interpretantur. Nec sunt istæ divitiæ nisi iniquis, qui in eis constituunt spem atque copiam beatitudinis suæ. A justis vero cum hæc possidentur, est quidam ista pecunia, sed non sunt illis divitiæ, nisi cœlestes et spirituales. Quibus indigentiam suam spiritaliter suppletes, exclusa egestate miseris, beatitudinis copia ditabuntur. Si

autem hi qui præbent eleemosynam de iniquo mammona faciunt sibi amicos a quibus in æterna tabernacula recipiantur, quanto magis hi qui spirituales largiuntur epulas, qui dant conservis cibaria in tempore suo, certissima debent spe summæ retributionis erigi?

Qui fidelis est in minimo, et in majore fidelis est. Et qui in modico iniquus est, et in majore iniquus est. Sunt qui viscera pietatis et opera misericordiæ quæ proximis debentur ignorantes, merito se tamen castitatis, vigiliarum, longæ orationis, plenæ fidei, jejuniorum, cæterarumque virtutum quæ Dei dilectio gignere solet, veraciter fideles existimant; sed, ipso iudice attestante, qui fidelis est in minimo, id est, in pecunia cum paupere participanda, et in majore fidelis est, illo videlicet actu, quo specialiter adhærere Creatori, et unus cum eo spiritus effici desiderat. At qui temporalia quæ possidet recte dispensare dissimulat, æternorum sibi gloriam de qua tumet, evacuat. *Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere (I Joan. iv)?* Et sicut idem dicit: *Qui habuerit substantiam mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo (I Joan. iii)?*

Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod vestrum est quis credet vobis? De iniquo mammona, quod divitiis malorum significet, supra explanatum est. Quarum mentionem Salvator faciens alibi dicit quia *fallacia divitiarum suffocat verbum (Math. xiii)*. Veras autem divitias, vel ipsa æternæ vitæ gaudia, de quibus scriptum est: *Quæ divitiæ hereditatis ejus in sanctis (Ephes. i)*, vel virtutum spiritualium, quibus ad vitam pervenitur, copiam significat. De quibus dicit Isaias: *Divitiæ salutis, sapientia et scientia. Timor Domini, ipse thesaurus ejus (Isai. xxxiii)*.

Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Alienæ sunt a nobis hujus sæculi facultates, id est, extra naturam sitæ. Nihil enim intulimus in hunc mundum, laud dubium quia nec auferre quid possimus. Nostra autem possessio, regnum cælorum. Nostra vita, Christus est. Nostræ opes sunt spiritualium operum fructus. De quibus Salomon ait: *Redemptio animæ viri, propriæ divitiæ ejus (Proverb. xiii)*. Arguit ergo Pharisæos fraudis et avaritiæ, qui quoniam in facultatibus suis fideles non fuerunt, communia Conditoris bona privatim habere malentes, nec Christum accipere meuerunt, quem publicanus ille, cujus paulo ante meminimus, Zachæus, ut acquirere posset, dimidiam partem bonorum suorum obtulit.

Nemo servus potest duobus dominis servire. Quia non valet simul transitoria et æterna diligere. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu, non in affectu possidemus.

Aut enim unum odiet, et alterum diligit; aut uni adhærebit, et alterum contemnet. Hæc verba diligenter consideranda sunt. Nam qui sint duo domini, consequenter exponit dicens:

A *Non potestis Deo servire et mammonæ.* Audiat hoc avarus, audiat qui censetur vocabulo Christiano, non posse simul mammonæ, hoc est divitiis Christoque servire. Et tamen non dixit: Qui habet divitias, sed qui servit divitiis. Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit ut servus. Qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas ut Dominus. Sed qui servit mammonæ, illi utique servit, qui rebus istis terrenis merito suæ perversitatis præpositus, princeps hujus sæculi a Domino dicitur. *Ergo aut unum odiet, et alterum diligit, ut fieri debet.* Odiet scilicet diabolum, diligit Deum. *Aut uni adhærebit, et alterum contemnet.* Adhærebit scilicet diabolo, cum quasi ejus præmia temporalia sectatur. Contemnet autem Deum, non dixit Odiet, sed sicut **B** solent minas ejus postponere cupiditatibus suis, qui de bonitate ejus ad impunitatem sibi blandiuntur. Quibus per Salomonem dicitur: *Fili, ne adjicias peccatum super peccatum, et dicas, Misericordia Dei magna est (Eccl. v).*

Audiebant autem omnia hæc Pharisæi qui erant avari et deridebant illum. Movebat quidem Dominus scribas et Pharisæos, qui non superbe sapere, non de sua justitia præsumere, sed et peccatores publicanosque recipere pœnitentes, et sua quæ forte inciderent eleemosynis peccata redimere; sed illi præceptorem misericordiæ, humilitatis et parcimoniæ, duas maxime deridebant ob causas. Quia scilicet et vel minus utilia, neque unquam facienda quasi noxia imperaret, vel certe utilia, sed a se jam facta superfluis ingereret.

C *Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus. Deus autem corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.* Justificant se coram hominibus, qui peccatores quidem quasi infirmos desperatosque contemunt, se autem ipsos quasi perfectos in omnibus cunctisque fragilitatis expertes eleemosynarum remedio opus habere non credunt. Sed hæc noxii tumoris altitudo quam sit juste damnanda, videt ille qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.

Lex et prophetæ usque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit. Disputantem contra philargyriam Salvatorem Pharisæi deridebant, quasi contraria legi prophetisque præciperet, ubi multi et ditissimi fuisse, et tamen Deo placuisse legerentur; sed et ipse Moyses populum quem regibat, si legem sequeretur, omnibus quæ terra gignit, bonis abundaturum, si autem negligeret peste, fame, inopia, cunctisque malis præliceret esse feriendum. Quibus ille occurrens, ostendit inter legem et Evangelium, sicut promissionum, ita et præceptorum non minimam debere esse distantiam, et majora quidem propter regnum cælorum, minora vero propter regnum terrarum imperari ab eodem uno Deo qui cælum fecit et terram. Ibi namque dictum est: *Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis (Isai. i)*. Illic vero: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælo-*

rum (*Math. v*). Ideoque recte cum diceret regnum A Dei evangelizari, addidit: *Et omnis in illud vim facit*. Magna enim vis et violentia grandis est nos terra genitos, cœlorum sedem quærere, possidere velle per virtutem quod non potuimus tenere per naturam, nec solum terrena contemnere, sed et linguas deridentium nos talia contemnes. Hoc enim subdidit, cum de spernendis divitiis locutus a Pharisæis esset derisus.

Facilius est autem cœlum et terram præterire quam de lege unum apicem cadere. Ne putarent in eo quod dixit: *Lex et prophetæ usque ad Joannem*, legis vel prophetarum ab eo destructionem prædicari, manifeste protestatur, facilius maxima mundi elementa quam minima legis dicta transire. Et revera: *præterit enim figura hujus mundi (I Cor. vii)*. Et alibi: *Cœlos B autem novos, et terram novam, et promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat (II Petr. iii)*. De longe autem ne unius quidem litteræ summitas, hoc est nec minima quæque et quæ levia vel superstitiosa videntur, a sacramentis spiritualibus vacant, quia omnia recapitulentur in Evangelio. Et tamen lex et prophetæ usque ad Joannem, quia non potuit ultra venturum prophetari quod Joannis præconio jam venisse credebatur.

Omnia qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, mœchatur, et qui dimissam a viro ducit, mœchatur. Quod de lege in perpetuum non violanda prædixerat, uno exempli gratia de illa sumpto testimonio confirmat, ut ex hoc uno discerent, etiam in cæteris eum non ad solvenda, sed ad implenda legis decreta venisse. Cujus expositionem testimonii, si qui plenius videre desiderat, non nostra, sed majorum monumenta scrutetur. Beatissimi etenim patres, Augustinus in libro de Sermone Domini in monte primo. Hieronymus, et Ambrosius in commentariis evangelistarum, Matthæi et Lucæ, sed et alii quam plurimi in suis quisque opusculis de illo satis superque dixerunt.

Homo quidam erat dives, et induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Purpuram regii habitus esse colorem, marinis e conchyliis tinctam, nemo fere qui dubitet. Nam conchyliis ferro circumcisa lacrymas purpurei coloris, quibus lana tingatur, emittunt. Byssum vero, genus est quoddam lini, nimium candidi et mollissimi, quod Græci D *πάρατον* vocant. Admoverat ergo Dominus supra facere amicos de mammona iniquitatis, qui cum ab hac via defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula: quod audientes Pharisæi deridebant. Verum ille quæ præposuerat exemplis astruens, ostendit ideo divitem purpuratum, irremediabiliter apud inferos tortum, quia pauperem Lazarum, a quo in vite tabernacula recipi posset, amicum sibi facere neglexerat. Nonnulli autem putant præcepta Veteris Testamenti districtiora esse quam Novi, sed hi nimirum improvida consideratione falluntur. In illo enim non tenacia, sed rapina multatur, ibi res injuste sublatâ restitutione quadrupli punitur, hic autem dives

iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse; nec dicitur quod ut quempiam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo, hinc summopere colligendum est qua pœna multandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Et sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium, non putant esse peccatum; quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives qui torquetur apud inferos, bysso et purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta præcipua, nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet ut honorabilior cæteris esse videatur. Quam culpam possumus melius etiam ex diverso colligere, quia si abjecto vilis indumentum virtus non esset, evangelista vigilanter de Joanne non diceret: *Erat indutus pilis camelorum (Math. iii)*. Sed notandum nobis magnopere est, in ore Veritatis de superbo divite, et de humili paupere, quantum sit ordo narrationis. Ecce enim dicitur: *Homo quidam erat dives*. Et protinus subjungitur:

Et erat quidam mendicus nomine Lazarus. Corte in populo plus solent nomina divitum quam pauperum sciri. Quid est ergo quod Dominus de paupere et divite verbum faciens nomen pauperis dicit, et nomen divitis non dicit, nisi quod Deus humiles novit, atque approbat, et superbos ignorat? Unde et quibusdam de miraculorum virtute superbientibus in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis; discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Luc. xiii)*. At contra Moysi dicitur: *Novi te ex nomine tuo (Exod. xxxiii)*. Ait ergo de divite: *Homo quidam*. Ait de paupere: *Egenus nomine Lazarus*. Ac si aperte dicat: Pauperem humilem scio, superbum divitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per judicium reprobationis ignoro.

Qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis; sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus. Plenus ulceribus mendicus Lazarus, ante januam divitis jacet. Qua de re una Dominus duo judicia explevit. Habuisse enim fortasse aliquam excusationem dives, si Lazarus pauper et ulcerosus, ante ejus januam non jaccisset, si remotus fuisset, si ejus inopia non esset oculis importuna. Rursus si longe esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, minorem tolerasset tentationem pauper in animo. Sed dum egenum et ulceratum ante januam divitis et deliciis affluentis posuit, in una eademque re et ex visione pauperis non miserenti diviti cumulum damnationis intulit, et rursus ex visione divitis, tentationem quotidie pauperem probavit. Cui certe poterat ad posam sufficere paupertas, etiam si sanus fuisset. Rursum suffecisset ægritudo, etiam si subsidium adesset. Sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc et paupertas et ægritudo tabefecit, atque insuper videbat procedentem divitem, obsequentibus canis fulciri, et se in infirmitate et inopia a nullo visitari. Nam quia nemo ei ad visitandum aderat, testantur canes,

qui licenter vulnera lungebant. Ex una ergo re, omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut et dives impius damnationis sibi auget ultionem, et tentatus pauper cresceret ad remunerationem.

Factum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Meritius est autem et dives, et sepultus est in inferno. Sinus Abraham requies est beatorum pauperum, quorum est regnum celorum, quo post hanc vitam recipiuntur. Sepultura inferni, pœnarum profunditas, quæ superbos et immisericordes post hanc vitam vorat.

Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, videbat Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus, et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. O quanta est subtilitas judiciorum Dei, o quam districte agitur bonorum actuum, malorumque retributio! Certe superius dictum est, quia in hac vita Lazarus cadentes micæ de mensa divitis quærebat, et nemo illi dabat; nunc de supplicio divitis dicitur, quia de extremo digiti Lazari distillari aquam in os suum concupiscit. Qui ergo mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus, usque ad minima quærenda pervenit. Sed notandum valde est quid sit quod dives in igne positus linguam suam refrigerari petiit. Mos quippe est sacri eloquii ut aliquando aliud dicat, sed ex eodem dicto aliud innat. Superius autem hunc superbum divitem Dominus non loquacitati vacantem dixerat, sed superflue convivantem. Neque hanc de loquacitate narravit, sed cum elatione, et tenacia, de edacitate peccasse. Sed quia abundare in conviviis loquacitas solet, is qui hic male convivatus dicitur, apud inferos gravius in lingua ardere perhibetur. Sed cum gravi valde pavore pensandum est hoc quod sequitur.

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Ecce enim dum dicitur: *Recepisti bona in vita tua*, indicatur et dives iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona reciperet. Rursumque dum de Lazaro dicitur *quia recepit mala*, profecto monstratur et Lazarum habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgavit ignis inopiæ, et bona divitis remuneravit felicitas transeuntis vitæ.

Et in his omnibus inter vos et nos chaos maximum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transire. Qua in re valde querendum est quomodo dicatur: *Hi qui volunt ad vos transire non possint.* Quod enim hi qui in inferno sunt, ad beatorum sortem transire cupiunt, dubium non est. Qui vero jam in beatitudinis sortem suscepti sunt, quo pacto dicitur quia transire ad eos qui in inferno cruciantur volunt? Sed sicut transire reprobi ad electos cupiunt, id est, a suppliciorum suorum afflictione migrare, ita ad afflictos atque in tormentis positos transire justorum est, mente ire per mise-

cordiam, eosque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum sede ad afflictos atque in tormentis positos transire, non possunt, quia justorum animæ quamvis in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, jam tunc auctoris sui justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassionem moveantur. Sed postquam ardenti diviti de se spes tollitur, ejus animus ad propinquos quos reliquerat recurrit, quia reproborum mentem pœna sua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, ut jam tunc etiam suos spiritualiter diligant qui hic dum peccata diligenter, nec se amabant. Unde nunc sequitur:

Et ait: Rogo te ergo, pater, ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Qua in re notandum est ardenti diviti quanta ad supplicium cumulantur. Ad pœnam namque suam, ei et cognitio servatur et memoria. Cognoscit enim Lazarum quem desepxit, fratrum quoque suorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei ultio de paupere non esset, si hunc in retributione non cognosceret. Et perfecta pœna in igne non esset, si non hoc quod ipse patitur etiam suis timeret. Ut ergo peccatores amplius in supplicio puniantur, et eorum vident gloriam quos contempserunt, et de illorum etiam pœna torquentur quos inutiliter amaverunt. Credendum vero est quod ante retributionem extremi judicii, injusti in requie quosdam justos conspiciunt, ut eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Justi vero in tormentis semper intuentur injustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer evaserunt, tantoque majores ereptori sui gratias referant, quanto evidentius vident in aliis quid ipsi perpeti, si essent neglecti, potuerunt. Quia qui Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non possint.

Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas, audiant illos. Sed qui verba Dei despexerat, hæc audire non posse suos sequaces, æstimabat. Unde et respondit dives:

Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Cui mox veraci sententia dicitur:

Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis surrexerit, credent. Quia nimirum qui verba legis despiciunt Redemptoris præcepta qui ex mortuis surrexit, quanto subtiliora sunt, tanto hæc difficilius implebunt. Et nimirum constat quia cujus implere dicta renuunt, ei procul dubio credere recusant. Quem vero juxta allegoriam, dives iste, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide, nisi Judaicum populum significat, qui cultum vitæ exterioris habuit, qui acceptæ legis deliciis ad uitorem usus est, non ad utilitatem? Quem autem Lazarus ulceribus plenus, nisi gentilem populum figuratim exprimit? qui dum, conversus ad Deum, peccata sua conlitteri non erubuit, huic vulnus in cute

fuit. In cutis quippe vulnere, virus a visceribus trahitur, et foras erumpit. Quid est ergo peccatorum confessio, nisi quædam vulnerum ruptio? quia peccati virus salubriter aperitur in confessione, quod postifere latebat in mente. Sed Lazarus vulneratus capiebat saturari de micis quæ cadebant de mensæ divitis, et nemo illi dabat, quia gentilem quemque ad cognitionem legis admittere superbus ille populus despiciebat, qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus timebat, et quia ei verba debebant de scientia, quasi micæ cadebant de mensa. At contra jacentis pauperis vulnera lingebant canes. Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua, vulnus dum lingit, curat, quia et doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo a peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt. Unde et bene Lazarus adjutus interpretatur, quia ipsi hunc ad erptionem juvant, qui ejus vulnera per linguæ correctionem curant. Contigit vero ut uterque moreretur: dives, qui induebatur purpura et bysso, sepultus in inferno, in sinu vero Abrahæ Lazarus ab angelis ductus est. Quid Abrahæ sinus, nisi secretam requiem significat Patris? de qua Veritas. *Multi (inquit) venient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cælorum. Filii autem regni hujus ejicientur in tenebras exteriores (Matth. viii).* Qui enim purpura indutus dicitur, recte filius regni vocatur. Qui de longinquo ad videndum Lazarum oculos levat, quia dum per damnationis suæ supplicia infideles in imo sunt, fideles quoque ante diem extremi iudicii, super se in requie assedunt, quorum post gaudia contemplari nullatenus possunt. Longe vero est quod conspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. In lingua autem amplius ardere ostenditur, cum dicit: *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere servare contempsit. Ibi ergo amplius ardebit, ubi se ostendit scire quod facere noluit. Ab extremo digiti se tangi desiderat, quia æternis suppliciis data operat operatione justorum vel ultima participari. Cui respondetur, quod in hac vita bona receperit, quia omne suum gaudium felicitatem transitoriam putavit. Habere hęc etenim possunt et justi bona, nec tamen hęc in recompensatione recipere, quia dum meliora, id est, æterna appetunt, eorum iudicio quælibet bona adfuerint, cum sanctis desideriis æstuant, bona minime videntur. Inter hęc vero notandum est quod ei dicitur: *Memento, fili.* Ecce enim Abraham filium vocat, quem tamen a tormento non liberat, quoniam hujus infidelis populi præcedentes patres fideles, quia multos a sua fide deviasse considerant, eos nulla compassione a tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoscunt. In tormentis autem dives positus, quinque fratres habere

A se perhibet, quia superbis idem Judaicus populus, qui ex magna jam parte damnatus est, sequaces suos quos super terram reliquit, quinque sensibus corporis deditos novit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat exprimit, quia eos ad spiritalem intelligentiam non assurgere, in inferno positus gemit. Petit ut ad eos Lazarus mittatur, cui quod Moyses et prophetas habeant dicitur. Sed ait quod non credunt, nisi quis ex mortuis resurrexerit. Cui præterea respondetur: *Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis a mortuis resurrexerit, credent ei.* Certe de Moyse veritas dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi. De mo enim ille scripsit (Joan. v).* Impletur ergo quod per Abrahæ responsionem dicitur. Ex mortuis enim Dominus resurrexit, sed Judaicus populus quia Moysi credere noluit, ei etiam qui resurrexit ex mortuis credere contempsit; cumque Moysi verba spiritualiter intelligere renuit, ad eum de quo Moyses locutus fuerat non pervenit.

CAPUT XVII.

Et ad discipulos suos ait: Impossibile est ut non veniant scandala. Væ autem illi per quem veniunt. Dicit et Apostolus: Oportet autem et hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Impossibile est ergo in hoc mundo erroribus ærumnisque plenissimo, scandala sæpissime non venire; sed væ illi qui quod impossibile est non venire, suo vitio facit ut per se veniat. Ubi quavis generali sententia vel aliquis falsus frater, vel ipse Judas qui proditori animam præparabat, intelligi queat, tamen juxta consequentiam sermonis hic locus ad superiora respicit, ubi Dominus de elemosyna danda locutus a Phariseis irridetur. Qui enim recta loquentem vituperat, scandalum profecto, id est, offendiculum et ruinam auditoribus præbet infirmis, maxime si et Phariseis legis videatur habere scientiam. Quem increpans Apostolus ait: *Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est (I Cor. vii).*

Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa colulum ejus et projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. Secundum morem provinciarum loquitur, quo majorum criminum ista apud veteres Judæos poena fuerit, ut in profundum ligato saxo demergerentur. Et revera utilius est innoxium poena quamvis atrocissima, temporariam tamen vitam finire corpoream, quam fratri nocentem, mortem animæ mereri perpetuam. Recte autem qui scandalizari potest pusillus appellatur. Qui enim magnus est, quodcumque viderit, quodcumque passus fuerit, non declinat a fide. Qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones querit quomodo scandalizetur. Propterea denique oportet nos maxima iis consulere qui parvuli sunt in fide, ne occasione vestri offendantur, et recedant a fide, ac decidant a salute. Notandum sane quod in nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. In quantum enim sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debe-

mus. Si autem de veritate scandalum sumitur, uti alios permittitur scandalum nasci, quam veritas relinquatur.

Attendite vobis, si peccaverit frater tuus, increpa illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Tale quid et in Levitico legimus: *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum* (Levit. xix). Quo igitur ordine scandala declinare, et vœ perpetuum vitare possimus, insinuat. Si nos videlicet ipsos, ne quem lædamus, attendimus. Si peccantem zelo justitiæ corripimus. Si ex corde pœnitenti misericordiæ pietatisque viscera pandimus. Ubi caute intuendum est quia non passim peccanti dimittere, sed pœnitentiam agenti dimittere jubemur, et primo quidem peccantem misericorditer increpare, ut sit cui postmodum habeamus juste dimittere. Qui ergo fratrem videns peccare tacuerit, non minus dominici præcepti transgressor est, quam is qui eidem pœnitenti veniam dare noluerit. Quia qui dixit: *si pœnituerit, dimitte* præmisit, *si peccaverit, increpa*. Itaque venia fratri post increpationem largienda est, sed illi utique qui se pœnitendo ab errore convertit, ne vel difficilis venia, vel remissa sit indulgentia.

Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi. Septenario numero non veniæ danti terminus ponitur, sed vel omnia peccata dimittenda, vel semper pœnitenti dimittendum præcipitur. Solet enim sæpe per septem cujuscunque rei aut temporis universitas indicari. Unde quod in psalmo canitur: *Septies in die laudem dixi tibi* (Psal. cxviii), nil est aliud quam *semper laus ejus in ore meo* (Psal. xxxiii). Nam et alibi Petro interroganti quoties peccanti in se fratri dimittat, an u-que septies, respondit Dominus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies* (Matth. xviii), id est, quadringentis nonaginta vicibus. Ut toties peccanti fratri dimitteret in die, quoties ille peccare non posset. Peccanti igitur in te fratri, si pœnitentiam egerit, dimittendi habes potestatem, imo necessitatem, ut et tibi pœnitenti ac veniam flagitanti Pater qui est in cœlis ignoscat. At si increpatum converti et pœnitentiam agere neglexerit, quid super hoc veritatis sententia decernat, intueri. *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum*, et cætera, usque quo ait: *Si autem et Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Et merito, quia sub nomine fidelis egit opera infidelium aliter sane veniam fratri petenti, aliter inimico persequenti dare præcipimur. Hunc videlicet, ut, accepta remissione peccati, quo nos insontes nocuit, socia nobis charitate communicet, illi vero, ut cum nobis malum vult, et, si potest, facit, nos semper bonum velimus, faciamusque quod possimus; neque enim David eundem veniæ modum persecutoribus suis pœnitentiæ remedio privatis, quamvis misericorditer ens lugens præstare potuit, quem fratribus salubri compunctione castigatis Joseph benevole cognoscendus exhibuit.

Et dixerunt apostoli Domino: Adauge nobis fidem. Dixerat supra Dominus: *Qui fidelis est in minimo, et in majore fidelis est.* Etsi in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Et ideo apostoli, qui in alieno ac minimo, hoc est, in terrenorum contemptu jam fuere fideles, in suo sibi ac majore fidem postulant augeri. Nemo enim repente sit summus, sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud prospectus, aliud perfectio. Quam magnopere quærentes aiunt Domino: *Adauge nobis fidem.*

Dixit autem Dominus: Si habereis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, et transplantare in mare, et obediret vobis. Fidem perfectam grano sinapis comparat, quæ sit videlicet et ad faciem humilis, et in pectore fervens, vilis quidem passim contuentibus, nullarumque virium apprens, sed pressuris attrita, quid perfectionis intus gerat ostendens. Sed et hoc notandum, quia granum sinapis ad purgationem capitis saluberrime prodest. Nam si optime tritum et cribellatum tepidæ pingui mulsæ admisceas, et hoc jejunos contra solem calidum, vel in balneo gargarizes, omnem humorem noxium etiam si crassior fuerit, de capite purgat, et imminentium quoque imbecillitatum facit pericula vitari. Sic profecto fides tentationum pistillo probata, ab omni levium cogitationum superficie cribro discretionis castigata, et perfectæ dilectionis melle dulcorata, omnes de corde, quod est interioris nostri hominis caput, vitiorum sentinas non solum ad præsens exhaurit, sed et in futurum ne colligi valeant, præcavet. Arbor autem morus eradicanda, et in mare transplantanda, vel simpliciter posita, potest intelligi, quia videlicet consummatæ fidei indicium sit verbo elementis imperare, ut quod de uno specialiter dictum est, hoc generaliter de omnibus sentiendum credatur. Denique alibi Dominus arefacta verbo ficulnea discipulis mirantibus ait: *Si habueritis fidem, et non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, tolle et jacta te in mare, fiet* (Matth. xxi). Vel certe per morum, cujus colore sanguineo fructus et virgulta rubent, unde et a Latinis rubus appellatur, Evangelium crucis exprimitur, quæ per fidem apostolorum de gente Judæorum, in qua velut in stirpe generis tenebatur, verbis prædicationis eradicata, et in mare gentium translata est atque plantata. Cui sententiæ subjunctæ quoque parabolæ, quæ de verbi ministris agit, sensus astipulatur. Juvat et illud, quod folia mori serpenti superjecta necem inferunt, quia verbum crucis, ut cuncta salutaria confert, cuncta noxia tollit.

Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem. Hæc parabola docet ut fides, quo virtutibus foris excellentior, eo in ipsa conscientia fiat intus humilior. Servus quippe arans aut pascentis, quilibet Ecclesiæ doctor intelligitur. De quo Dominus ait: *Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens*

retro, aptus est regno Dei. Et alteri sese amare testanti tertio respondit : *Pasce oves meas.*

Qui regresso de agro dicit illi statim *Transi, recumbe, et non dicit ei, Para quod cœnem?* Servus de agro regressitur cum, intermisso ad tempus opere prædicandi, ad conscientiam doctor recurrit, atque, a publico locutionis ad curiam cordis rediens, sua secum secretus acta vel dicta retractat. Cui non statim Dominus, *Transi, recumbe* dicit, id est, transi de hac vita mortali, et in æternæ vitæ beata sede refovere. Hæc enim postea dicturus, interim post pastum atque agriculturam domi sui jubet parare quod cœnet, hoc est, laborem apertæ locutionis, humilitatem quoque propriæ considerationis exhibere. Talis namque conscientiæ templum Dominus dignatur ingredi, tali cœna libentissime pasci desiderat. *Ecce enim ego,* inquit, *ad januam et pulso, si quis surrexerit et aperuerit mihi, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum (Apoc. iii).*

Et præcinge te, et ministra mihi, donec manducem et bibam. Præcingi est mentem humiliatam ab omnibus fluitantium cogitationum fluibis, quibus operum gressus impediri solet, constringere. Nam qui vestimenta præcingit, hoc agit utique, ne incedens involvatur ad lapsum. Ministrare vero Deo est minimum se per omnia et absque gratiæ ejus auxilio nihil virium habentem profiteri. Minister enim a minori statu, id est, subjectione, sicut et magister a majori vocabulum sumpsit. Ministrat ergo Conditori, qui, ejus naturam considerans, ejus judicia pertimescens, de suis se virtutibus humiliat.

Et post hæc tu manducabis, et bibes. Postquam, inquit, ipse tuæ prædicationis opere delectatus, tuæque compunctionis epulis fuero refectus, tunc demum tu transies et recumbes, æternisque mex sapientiæ dapibus in æternum reficieris.

Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ sibi imperaverat? Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Si homo, inquit, ab homine servo non uniforme, sed multiplex ministerium exigit, nec tamen ei gratiam habet, quanto magis vos, qui sine me nihil potestis facere? non temporum longitudine laborum inerita pensare debetis, sed amore et famulatu spontaneo novis semper studiis augere priora. Itaque dicite : *Servi inutiles sumus.* Servi quidem, quia pretio empti estis. Inutiles vero, quia Dominus bonorum vestrorum non indiget. Si autem inutilis est qui fecit omnia, quid de illo dicendum est qui explere quæ præcepta sunt, vel infirmitate non potuit, vel, quod pejus est, superbia despexit? Aliiter : *Servi inutiles sumus, quia non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii).* Et alibi : *Qui coronat me in miseratione et misericordia (Psal. cii).* Non aut in meritis et operibus tuis, quia cujus misericordia præveimur, ut humiliter Deo servimus, ejus munere coronamur, ut sublimiter cum illo regnemus.

Quod debuimus facere, fecimus. Rectra debuimus,

quia qui non venit ministrari, sed ministrare (*Matth. xx*), debitores sibi nos fecit, ne nostris videlicet operibus confidentes, sed de ejus semper examine paventes, cum propheta dicamus : *Quid retribuamus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis (Psal. cxv)?* Qui ut fidem se grano sinapis similandam, humilem scilicet et ferventem habuisse monstraret, præmisit, dicens : *Credidi propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis (Ibid.).* Ut quam suis se viribus minime credidisset ostenderet, in extasi locutus adjunxit : *Omnis homo mendax (Ibid.),* ut inutilem se servum etiam calice pretiosæ mortis accepto significaret, exclamavit : *O Domine, ego servus tuus, ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ, dirupisti vincula mea (Ibid.).* Non ait Ipse dirupi, ipse mihi salvando sufficio, sed *Tu dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Ibid.).* Hæc est igitur in hominibus sola fidei perfectio, si, omnibus quæ præcepta sunt impletis, imperfectos esse se noverint, et quandiu peregrinantur a domino semper inesse sibi mala, quæ defleant, semper meminerint deesse bona, ad quæ, gratia ejus juvante, proficiant.

Et factum est, etc., occurrerunt ei decem viri leprosi. Leprosi non absurde intelligi possunt, qui, scientiam veræ fidei non habentes, varias doctrinas profitentur erroris. Non enim vel abscondunt imperitiam suam, sed pro summa peritia profertur in lucem, et jactantiam sermonis ostentant. Nulla poro falsa doctrina est quæ non aliqua vera intermisceat. Vera ergo falsis inordinate permista, in una disputatione vel narratione hominis, tanquam in unius corporis colore apparentia, significant lepram veris falsisque colorum locis humana corpora variantem, atque maculantem. Ili autem tam vitandi sunt Ecclesiæ, ut, si fieri potest, longius remoti, magno clamore Christum interpellent. Unde et apte subjungitur :

Qui steterunt a longe, et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri. Et bene, ut salventur, Jesum præceptorem nominant. Quia enim in ejus verbis se errasse significant, hunc salvandi humiliter præceptorem vocant, cumque ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Nam sequitur :

Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Nullum Dominus eorum quibus hæc corporalia beneficia præstitit invenitur misisse ad sacerdotes, nisi leprosos, quia videlicet sacerdotium Judæorum figura erat futuri sacerdotii regalis, quod est in Ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi summi et veri principis sacerdotum. Et quisquis vel hæretica pravitate, vel superstitione gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per Domini gratiam caruerit, necesse est ad Ecclesiam veniat, coloremque fidei verum quem acceperit ostendat. Cætera vero vitia, tanquam valedudinibus et quasi membrorum animæ atque sensuum,

per seipsum intus in conscientia et intellectu Dominus sanat et corrigit. Denique et Paulus, voce Domini audita: *Quid me persequeris?* et, *Ego sum Jesus quem tu persequeris* (Act. ix), ad Ananiam tamen missus est, ut illo sacerdotio quid in Ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinæ fidei perciperet, et verus ejus approbaretur color. Non quia non potest per seipsum Dominus omnia facere (nam quis alius hæc facit etiam in Ecclesia?) sed ut ipsa societas congregatorum fidelium approbando in invicem atque commemorando vere fidei doctrinam, in omnibus quæ dicuntur verbis, vel signantur sacramentis, tanquam unam speciem veri coloris obducatur. Cornelius etiam cum et eleemosynæ ejus acceptæ, et preces ejus auditæ illi ab angelo nuntientur, propter doctrinæ tamen sacramentorumque unitatem ad Petrum jubetur mittere, tanquam illi et suis diceretur: *Ite, ostendite vos sacerdotibus*; nam et cum irent, mundati sunt. Jam enim ad eos venerat Petrus, sed tamen ipsi nondum accepto baptismatis sacramento, nondum spiritaliter ad sacerdotes pervenerant, et tamen infusione Spiritus sancti, et admiratione linguarum, eorum mundatio declarata est.

Unus autem ex illis, etc. Unus iste, qui magnificans Deum regressus est, unius Ecclesiæ devotam Christo humilitatem significat. Qui bene cadens ante pedes Domini, gratias egit. Ille enim vere Deo gratias agit, qui, repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quam in semetipso infirmus sit humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit esse de misericordia Conditoris agnoscit. Unde et recte subjungitur:

Et hic erat Samaritanus. Samaritanus quippe interpretatur custos. Quo nomine ille populus aptissime significatur, qui gratias agendo ei a quo accepit, tribuit omne quod accepit, quodam modo cantans illud de psalmo: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu, Deus, susceptor meus es; Deus meus, misericordia ejus præveniet me* (Psal. LVIII). Cadit autem in faciem, quia ex malis quæ se perpetrasse meminit erubescit. Ibi enim cadit homo, ubi confunditur. Unde et Paulus, quasi quibusdam in facie jacentibus dicebat: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis* (Rom. vi)? At contra de ascensore equi, id est, de eo qui in hujus mundi gloria elatus est, dicitur: *Ut cadet ascensor ejus retro* (Gen. XLIX). Rursumque de persecutoribus Domini scriptum est: *Abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram* (Joan. XVIII). Quid est hoc, quod electi in faciem et reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis qui post se cadit, ubi procul dubio cadit, ubi non videt; qui vero ante se ceciderit, ibi cecidit ubi videt? Iniqui ergo, quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt, ubi quid eos tunc sequatur modo videre non possunt. Justi vero, quia satis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes, humiliantur.

Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mun-

dati sunt, et novem ubi sunt? Unum si addatur ad novem, quædam effigies unitatis impletur. Quo fit tanta complexio, ut ultra non progrediatur numerus, nisi rursus ad unum redeatur, ut hæc per infinitatem numeri regula custodiatur. Novem itaque indigent, uno, ut quadam unitatis forma coagulentur, et decem sint. Unum autem non eis indiget, ut custodiat unitatem. Quamobrem ut unus ille qui gratias egit unicæ Ecclesiæ significatione approbatus atque laudatus est, ita illi novem qui gratias non egerunt, reprobi effecti, a consortio unitatis exclusi sunt. Ideoque tales in novenario numero tanquam imperfecti remanebunt. Et merito eos Salvator quasi ignotos, ubi sunt inquirat. Scire enim Dei, eligere; nescire, reprobare est.

Non est inventus, qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Secundum corpus quidem facile est videre posse hominem non habere lepram, et tamen animi esse non boni; secundum significationem autem hujus miraculi, conturbat considerantem, quomodo mundus dici possit ingratus. Sed jam facile est etiam illud videre, fieri posse ut quisque in Ecclesiæ societate doctrinam integram veramque assuetur, et omnia secundum catholicæ regulam disserat, distinguat a Creatore creaturam, eoque manifestetur varietate mendaciorum tanquam lepra caruisse, et tamen ingratus sit Deo et Domino mundatori suo, quia, elatus superbia, gratiarum agenda- rum pia humilitate non sternitur, similisque efficitur eis, de quibus dicit Apostolus: *Qui cum cognovissent Deum, non ut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt*. Quod enim dicit eos Deum cognovisse, ostendit quidem a lepra fuisse mundatos, sed tamen statim accusat ingratos.

Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit. Qui devotus ante Dominum cecidit, surgere et ire præcipitur, quia qui, infirmitatem suam subtiliter cognoscens, humiliter jacet, per divini verbi consolationem surgere ad fortia opera, et crescentibus quotidie meritis ad perfectiora passim proficere jubetur. Si autem fides salvum fecit eum quem ad agendas Salvatori et emundatori suo gratias inclinavit, ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis Deo gloriam dare neglexerunt. Quapropter et hæc lectio superiori ea ratione conjungitur, quod ibi fidem per humilitatem augeri debere, parabola data decernitur, hic autem manifestius ipsis rebus ostenditur, non fidei tantum agnitam rationem, sed executam fidei operationem esse, quæ salvum faciat credentem, detque gloriam Patri qui est in cælis.

Interrogatus autem a Phariseis quando venit regnum Dei, respondit eis, et dixit: Non venit regnum Dei cum observatione. Interrogant de tempore regni Dei, quia sicut infra Lucas aperuit, existimabant quod, veniente Jerosolynam Domino, confestim regnum Dei manifestaretur, ita ut et ipsi apostoli, hac opinione ducti, post resurrectionem ejus interrogantes eum aierent: *Domine, si in tempore hoc*

restitues regnum Israel (Act. 1) ? et alibi Cleophas : A *Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel (Luc. xxiv).* Non venit autem regnum Dei cum observatione.

Neque dicent, ecce hic. Quia quando veniat, neque ab angelis, neque ab hominibus potest observari, sicut tempus dominicæ Incarnationis certissimis et prophetarum vaticiniis prælluxum, et angelorum est manifestatum præconiis, adeo ut conceptus, natus, et baptizatus, prædicans, et jam moriens et resurgens, atque ad cælos rediens, comitantibus indesinenter vel angelorum vel hominum, vel certe miraculorum, sit declaratus indicis.

Ecce enim regnum Dei intra vos est. Regnum Dei seipsum dicit, intra illos positum, hoc est, in cordibus eorum, ubi credere regnantem. Unde scriptum est : *Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo, hoc est, autem verbum fidei, quod prædicamus (Rom. x).*

Et ait ad discipulos : Venient dies, quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. Hoc est regnum Dei, quod venturum speramus diem videlicet Christi videre, et bene unum diem, quia in illa beatitudinis gloria, de qua propheta suspirans aiebat : *Quid melior est dies una in atris tuis super millia (Psal. lxxiii),* tenebrarum interruptio nulla est, nulla saltem memoria miseriæ vel doloris, quæ prima abierunt, lucem perpetuæ pacis obnubilat. Hujus ergo dei bonum est desiderare præsentiam, nec tamen magnitudine desiderii nobis omnia fingere, quasi instet dies Domini. Unde et apte Dominus ventura prænuntiando subjunxit :

Et dicent vobis : Ecce illic. Nolite ire, neque festinemini. Quamvis hæc sententia non solum ad tempus, sed etiam ad personam possit intelligi. Et ad tempus quidem, quia exsistere nonnulli qui, curricula computantes ætatum, certam se consummationis sæculi annum, diem, et horam dicerent invenisse, contra auctoritatem Domini dicentis : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta (Act. 1).* Ad personam vero, quia multi contra Ecclesiam venire, multi venturi sunt hæretici, qui se christos asseverent, quorum primus Simon Magus, extremus autem ille, major cæteris est Antichristus. *Si qui ergo dixerint, Ecce hic, ecce illic, id est, in hac vel illa persona, vel hora venire vel venturum esse regnum Dei, non sunt sequendi, qui altiora se querere, et infanda dicere non timent.*

Nam sicut fulgor coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit Filius hominis in die sua. Hoc est quod psalmus ait : *Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit (Psal. xlix),* quia videlicet secundus Salvatoris adventus non in humilitate ut prius, sed in gloria sit et majestate futurus. Et pulchre ait : *Coruscans de sub cælo,* quia discrimen sub cælo, hoc est, in aeris medio geretur, teste Apostolo, qui ait : *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in æra (1 Thess. iv).* Si autem Dominus in judicio sicut fulgur apparebit, nullus tunc in sua

mente latere permittitur, quia ipso judicis fulgore penetratur. Non ejus ergo venturi tempus aut locus potest a mortalibus observari, qui fulguris instar omnibus coruscus videlicet et repentinus adveniet. Potest autem hæc Domini responsio, et de illo ejus adventu, quo quotidie venit in Ecclesia, non incongruenter accipi. Regnum quippe Dei intra nos est, quia qui quandoque judex venturus est omnium nunc etiam præsens in corde fidelium regnat. In tantum vero sæpe turbaverunt Ecclesiam hæretici, dicendo in suo singuli dogmate, manere fidem Christi, ut fideles quique temporum illorum desiderent Dominum, vel uno die, si fieri posset, redire ad terras, et per semetipsum, quomodo se habeat, fidei veritas intimare. *Et non videbitis,* inquit, quia non opus est, hoc corporali visione Dominum redhibere, quod semel disperso per universum mundum Evangelii sui fulgore spiritaliter exhibuit, et contra omnes apocryphorum venias indivisibili charitatis suæ luce firmavit,

Primum autem oportet illum multa pati et reprobari a generatione hac. Loquens multa Dominus de adventu sui gloria, terrorem quoque passionis paucis inserere curavit, ut cum morientem cernerent, quem glorificandum audierant, dolorem passionis spe promissæ clarificationis mitigarent, simulque se ipsi parerent, si gloriam regni diligerent, mortis non horrere periculum. Generationem autem non tantum Judæorum, verum omnium reproborum appellat, a quibus etiam nunc Filius hominis in corpore suo, hoc est, in Ecclesia multa patitur, et reproborum. Nam quamvis caput hujus corporis, quod videlicet nos sumus, jam sese super omnia liberum exerit, reproborum tamen vulnera ad se per suum, quod deorsum retinet corpus, sentit.

Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in die Filii hominis. Subitum adventus sui diem plurimis affirmat exemplis. Nam quem fulguri cito omnia transvolanti comparaverat, eundem diebus Noe vel Lot, quando repentius mortalibus supervenit interitus, æquiparat.

Edebant et bibebant, uxores ducebant, et dabantur ad nuptias. Non hic juxta vesanum Marcionis, et Manichæi, et Tatiani principis Encratitarum dogma, conjugia vel alimenta damnantur, cum in his successione, in illis naturæ sint posita subsidia, sed, juxta quod Apostolus ait : *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (1 Cor. vi),* immoderatus potius licitorum usus arguitur. Neque enim, quia his se totos dedendo Dei judicia contemnebant, aqua vel igne perierunt.

Usque in diem qua intravit Noe in arcam, et venit diluvium, et perdidit omnes. Noe arcam ædificat, cum Dominus Ecclesiam de viris fidelibus, quasi lignis levigatis adunando construit. Quam perfecte consummatam ingreditur, cum hanc in die judicii præsentia suæ visionis æternus habitator illustrat. Sed cum arca ædificatur, iniqui luxuriantur : cum vero intratur, intereunt, quia qui sanctis hic certantibus

insultant, eis illic coronatis æterna damnatione pre- A
tentur.

Similiter sicut factum est in diebus Lot, edebant et bibebant, emebant et vendebant, plantabant et edificabant. Prætermisso Dominus illo maximo et infando Sodomorum scelere, sola ea quæ levia vel nulla putari poterant delicta commemorat, ut intelligas illicita, quali pœna feriantur, si licita et ea sine quibus hæc vita non ducitur immoderatus acta igne et sulphure puniuntur. Merito ergo beatus Augustinus, visis noxiæ con-uctudinis illecebris, ac iusto dolore commotus, exclamat : « Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus, sitata vero, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omnino claudi contra se faciant regnum Dei, sæpe videndo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, o Domine, non omnia, quæ non potuerimus prohibere, faciamus. »

Quia die autem exit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de cælo et omnes perdidit. Hactenus Lot in Sodomis, id est, electorum populus inter reprobos, ut advena moratur, et ipse aspectu et auditu justus, et juxta interpretationem nominis Lot, eorum flagitia, quantum valet, declinans. Exeunte autem Lot, Sodoma peribit. Quia in consummatione sæculi exhibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum et mittent eos in caminum ignis. Ubi notandum quod ignis et sulphur, quæ de cælo pluisse commemorat, non ipsam perennis supplicii flammam, sed subitaneum diei illius significant adventum. Neque enim ignis ille perpetuus superveniens impios puniet, sed ipsi potius a conspectu judicis ejecti, in ignem mittentur æternum, quamvis et eidem igni sulphur non dubitemus inesse, testante Joanne, qui utrumque ignem, et subitæ, scilicet, correptionis, et sempiternæ concremationis, describens, ait : *Et descendit ignis a Deo de cælo, et devoravit eos, et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta cruciabantur die ac nocte in sæcula sæculorum (Apoc. xx).*

Secundum hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur. Pulchre revelabitur, quia qui interim non apparet omnia videt, tunc apparet omnia judicabit. Apparebit autem judicaturus eo maxime tempore quo cunctos judiciorum ejus oblitos, huic sæculo conspexerit esse mancipatos. Quia licet mundi terminus olim præfinito sit venturus in tempore, frigente tamen circa fluem caritate multorum, tanta crebrescet humani generis iniquitas, ut merito debeat cum ipso, quem inhabitat, orbe deleri. Nam et nunc quidem innumeros adeo commensationi et ebrietati, emptioni et venditioni, cæterisque mundi rebus inhærentem videmus, ut palam districti judicis iram eos provocare non lateat, sed tamen, quod sine gravi mœrore sapiens quisque saltem cogitare non valet, pejora jam jamque superventura formidamus. Quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum est : *Necdum completa sunt peccata Amorrhæorum*

(Gen. xv), de tota procul dubio pravorum massa damnanda constat esse sentiendum.

In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa. Hactenus de eo, quod regnum Dei, id est Christus, non cum observatione, sed insperatus adveniat, nunc a qualibus idem adventus expectari debeat ostenditur. In tecto ergo est, qui, excedens carnalia, tanquam in aura libera spiritaliter vivit. *Vasa ejus in domo,* concupiscentiæ sunt carnales, quas nimis amaverat, sed superna petens in hoc mundo reliquerat, quas imminente judicio necesse est nullatenus repetat. Illam enim horam, non eam qua judex venit, sed qua venturus est, dicit, non qua ignis Sodomam descendit, sed qua Lot exire cogitur, vel potius ipse dissimulans ab angelis apprehensus extrahitur. Neque enim veniente et apperente jam judice quisquam in hunc mundum, ut aliquid inde rapiat, poterit descendere velle. Sed hæc hora hodieque agitur, cum venturum judicem sollicitis præstolamur excubiis, quando veniat incerti. De qua Joannes ait : *Filioli, novissima hora est (1 Joan. ii).*

Et qui in agro, similiter non redeat retro. Qui operatur in Ecclesia, et sicut Paulus et Apollo plantat et rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renuntiavit.

Memores estote uxoris Lot. Uxor Lot significat eos qui in tribulatione retro respiciunt, et se ab spæ divinæ promissionis avertunt. Et ideo statua salis facta est, ut admonendo homines, ne hoc faciant, tanquam condiant cor eorum, ne sint fatui.

Quicumque quæsierit animam suam salvam facere, perdet illam. Duobus modis hæc sententia recte potest intelligi, sed ad unum omnino finem uterque intellectus refertur, ut, videlicet, adversa pro Christo pati, imo ipsam mortem non timeamus obire. Qui enim, minante morte persecutore, si non negaverit Christum, magis eligit ad tempus salvare animam suam negando, æternæ hanc procul dubio perditioni præparat. Item qui salutem animæ suæ quærit æternam, temporaliter eam inter persecutorum manus perdere, hoc est, in mortem dare non dubitat. Utrique autem sensui congruit apte quod sequitur :

Et quicumque perdidit illam, vivificabit eam. Id est, qui hic perdidit, illic vivificabit, qui propter Christum morti tradiderit, tota die æstimans eam, ut ovem occisionis (Rom. viii), exurgente tunc et adjuvante Christo, liberam eam inveniet propter nomen Christi.

Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno. Dixerat supra Dominus eum qui in agro sit retro redire non debere, quod ne de iis tantum qui aperte de agro redituri, hoc est, palam Dominum negaturi sunt, dictum putares, pergit ostendere nonnullos, qui cum fac em in anteriora tenere videantur, animo tamen ac mente retro respiciant. In illa ergo nocte, dixit, in illa tribulatione tam tenebrosa, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi (Math. xxiv) duo erunt in lecto, illi videlicet, qui otium et quie-

iam eligunt, neque negotiis sæcularibus, neque negotiis ecclesiasticis occupati, quæ illorum quies lecti nomine significata est.

Unus assumetur, et alter relinquetur. Non quasi de duobus hominibus dictum est, sed de duobus generibus affectionum. Qui enim propter Deum continentiam studuerit, ut sine sollicitudine vivens cogitet quæ Dei sunt (I Cor. vii), assumetur a Deo; qui vero vel humanæ laudis amore, vel alia qualibet vitiorum corruptione statum monasticæ vitæ, quo imbutus est, læserit, hic ubi relinquendus sit, Jeremiæ lamentationes insuauant, qui otiosæ cuiuslibet et peccatricis animæ sub Judææ specie lapidum describens, ait: *Viderunt eam hostes, et deriserunt Sabbata ejus* (Thren. i).

Duo erunt molentes in unum. Molentes appellat eos qui in plebibus constituti reguntur a doctoribus, agentes ea quæ sunt hujus sæculi, quos et feminarum nomine significavit, quia consilii, ut dixi, peritorum regi eis expedit. Et *molentes*, dixit, propter temporarium negotiorum orbem atque circuitum. Quas tamen *in unum molentes* dixit, in quantum de ipsis rebus et negotiis suis præbent usus Ecclesiæ. Unaquæque enim hujus mundi actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinas projicit, quia inquieto cordi semper minutissimas cogitationes gignit.

Una assumetur, et altera relinquetur. Assumetur ea pars quæ connubia propter amorem tantum generis exercuerit, terrenamque substantiam ob acquirenda cælestia dispensaverit; relinquetur autem quæ conjugii ob illecebras carnis servierit, terrena vero, si qua Ecclesiæ vel pauperibus obtulerit, ideo fecerit, ut quasi, redemptio Domino, bis amplius abundet.

Duo in agro, unus assumetur, et alter relinquetur. Sicut supra *in lecto uno, et molentes in unum* posuit, sic et hic in agro uno reor intelligendum. Significat autem eos qui operantur Ecclesiæ ministerio, tanquam in agro Dei, cuiusvis agricola dicebat: *Dei agriculturalura estis* (I Cor. iii). Assumetur autem ille qui non adulterans verbum Dei (II Cor. ii), sed sicut ex Deo coram Deo in Christo locutus fuerit. Qui vero Christum annuntiaverit non caste, sed ex occasione, relinquetur ab eo. Nec puto alia genera esse hominum, quibus constat Ecclesia, quam ista tria habentia binas differentias propter assumptionem et relictionem, quamvis in singulis multæ studiorum voluntatumque diversitates ad concordiam tamen unitatemque concurrentes possint inveniri. Unde et Ezechiel propheta tres liberatos vidit, Noe, Daniel, et Job, in quibus videlicet tribus, prædicatores, continentis atque conjugati, signati sunt. Nam Nos arcam in unis rexit, atque ideo figuram rectorum tenuit. Daniel et in aula regii abstinentiæ deditus fuit, et ideo vitam continentium signavit. Job vero in conjugio positus, et curam domus propriæ

A exercens placuit, per quem digne bonorum conjugum ordo figuratur.

Respondentes dicunt illi: Ubi, Domine? Qui dixit eis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ. Duo Salvator interrogatus, ubi scilicet boni assumendi, et ubi sint mali relinquendi, unum dixit, aliud subintelligendum reliquit. Sanctos enim secum futuros asseverando, reprobos nimirum a sua visione discernendos, et ideo non alibi quam cum diabolo damnandos, insinuat. Ubicumque ergo fuerit Dominus corpore, illo congregabuntur electi, qui ejus passionem humilitatemque imitando, tanquam de ejus carne saturantur, quorum per resurrectionem renovabitur, ut aquilæ juvenus (Psal. cii). Concinit etiam studiis eorum qui gloriam supernæ majestatis B tota mente contemplari sitiunt, quod aquila cæteras aves volatu transgrediens, in ipsum solis radium oculos gaudet insigere. Congruit et illud, quod ætenu lapidem veniens resistentem suis nidis solet adferre ne forte serpens accelerare, vel pullos aut ova sua tangere præsumat. Quia videlicet omnis sapiens, ut actus cogitatusque suis ab antiqui serpentis valeat irruptione defendere, illum necesse est lapidem, qui præcisus de monte sine manibus diaboli regnum stravit (Dan. i.), hoc est, fidem dilectionemque Christi suo semper in pectore servet.

CAPUT XVIII.

Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, et non deficere. Dicit et Apostolus: *Semper gaudete, sine intermissione orate.* Quis autem potest ita semper orare, et siue defectu vel intermissione precibus insistere, ut nec alimentum sumendi, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergo dicendum est eum semper orare, et non deficere, qui canonicis horis quotidie juxta ritum Ecclesiasticæ traditionis psalmodiis precibusque consuetis Dominum laudare et rogare non desistit, et hoc esse quod Psalmista dicebat: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo* (Psal. xxxiii). Aut certo omnia, quæ justus secundum Deum gerit et dicit, ad orationem esse reputanda. Quia enim justus sine intermissione quæ justa sunt agit, per hoc sine intermissione justus orabit, nec unquam ab oratione cessabit, nisi justus esse desistat.

Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, et hominem non reverebatur. Vidua autem quædam erat in civitate illa, et veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo, et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo teniens, suggillet me. Parabolas Dominus aut secundum similitudinem aliquam ponit, sicut de homine, qui habebat duos filios, majorem in agro sibi propinquantem, minorem autem in longinquo luxuriantem, aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat, veluti est illud: *Quod si senum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic restit, quanto magis vos mortali fidei* (Matth. vi). Itaque illud sa-

perius genus, his verbis adjungi potest: *Sicut illud, ita et illud.* Hoc autem posterius, his verbis: *Si illud, quanto magis illud? Aut, si illud, quanto minus illud?* Sed alicubi obscure, alicubi aperte ista ponuntur. Ille ergo iniquus iudex non ex similitudine, sed ex dissimilitudine adhibitus est. Non enim ullo modo ille injustus iudex personam Dei allegorice susinet, sed tamen quantum Deus, qui bonus et justus est, curet deprecantes se, hinc conjici Dominus voluit, quod nec injustus homo eos, qui illum assiduis precibus tundunt, vel propter tedium devitandum potest contemnere. Nam hoc est quod ait: *Ne veniens suggillet me.* Ipsa vero vidua potest habere similitudinem Ecclesiæ, quod desolata videtur, donec veniat Dominus, qui tamen in secreto etiam nunc curam ejus gerit.

Ait autem Dominus: Audite, quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte? et patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum? Si quem movet cur electi Dei se vindicare deprecantur, quod etiam in Apocalypsi Joannis de martyribus dicitur, cum apertissime moneamur ut pro nostris inimicis et persecutoribus oremus, intelligendum est eam vindictam esse iustorum, ut omnes mali pereant. Pereunt autem duobus modis, aut conversatione ad justitiam, aut amissa per supplicium potestate, qua nunc adversus bonos, quandiu hoc ipsum bonis expedit, vel temporaliter aliquid valent. Quem finem justis, cum venire desiderant, quamvis pro inimicis suis orent, tamen non absurde vindictam desiderare dicuntur.

Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra? Quamvis omnipotens Conditor semper electos suos ad se clamantes sit vindicare paratus, in die tamen iudicii, quod trementi est corde retinendum, cum idem Conditor in forma Filii hominis apparuerit, tanta erit raritas electorum, ut non tam ob clamorem fidelium injuste damnatorum, quam ob eorum torporem juste damnatorum totius jam mundi sit acceleranda ruina. Quod autem Dominus quasi dubitative dicit: *Putas, inveniet fidem?* non dubitat, sed arguit. Verbo quippe dubitationis increpatur infidelitas, non opinatur divinitas. Nam et nos aliquando de rebus, quas certas habemus, increpative verbum dubitationis ponimus, cum corde non dubitemus. Velut si indigneris servo tuo, et dicas: *Contemnis me, considera forsitan, dominus tuus sum.* Et Apostolus ad quosdam contemptores suos: *Puto autem* (inquit) *et ego spiritum Dei habeo* (I Cor. vii). Qui dicit, *puto*, dubitare videtur. Sed ille increpabat, non dubitabat. Ita ergo et Dominus scit quidem omnia, per quem facta sunt omnia, et tamen dubitando increpat infidelium corda.

Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tanquam justis, et aspersionem ceteros, parabolam istam. Quia parabolam Dominus, qua semper orare et non deficere docebat, ita conclusit, ut diceret, veniente iudice, difficile fidem in terra reperiri.

ne quis sibi forte de supervacua fide, cognitione. vel etiam confessione blandiretur, mox altera juncta parabola diligentius ostendit a Deo, fidei non verba examinanda, sed opera. Inter quæ nimirum opera maxime regnat humilitas. Unde et supra, cum fidem grano sinapis minuto quidem, sed ex contritione flagranti compararet, quasi exponendo subjunxit: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus* (Luc. xvii). Cui contra superbi, cum nequaquam omnia, sed modicum quid eorum quæ præcepta sunt faciant, non solum mox de sua justitia præsumunt, sed et infirmos quosque despiciunt, atque ideo, quasi fide vacui, cum oraverint, non exaudiuntur.

Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent. Unus Phariseus et alter Publicanus. Publicanus humiliter orans, ad illa præfatæ viduæ, hoc est, Ecclesiæ membra pertinet, de quibus supra dicitur: *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se?* Phariseus autem merita jactans ad ea de quibus terribilis in conclusione sententia subditur: *Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?*

Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut a semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certe cum jactant se habere, quod non habent, aut, despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere quod habent. Qua Phariseus istæ jactantiæ peste laborasse deprehenditur, qui idcirco de templo absque justificatione descendit, quia bonorum operum merita sibi, quasi singulariter tribuens, oranti publicano se prætulit.

Jejuno bis in Sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Ezechiel propheta de ostensis sibi cæli animalibus scribit. Et totum corpus plenum oculis, in circuito ipsorum quatuor. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspicienda est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens. Sed nos sæpe, dum aliis rebus intendimus, sit ut alia negligamus. Et ubi negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus. Nam ecce Phariseus ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiam non habebat. Et quid prodest quod contra hostium insidias pene tota civitas caute custoditur, si unum foramen apertum relinquatur, unde ab hostibus intretur.

Et publicanus a longe stans volebat nec oculos ad cælum levare, sed percutiebat pectus suam, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo. Quantam veniæ fiduciam digne pœnitentibus præbet, quæ publicanus, qui reatum suæ nequitie perfecte co-

gnovit, Oevit, confessus est, et si injustus ad templum venit, justificatus a templo rediit. Typice autem Pharisæus Judæorum est populus, qui ex justificationibus legis extollit merita sua. Publicanus vero gentilis est, qui longe a Deo positus constitetur peccata sua. Quorum unus superbiendo recessit humilitatis, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus.

Quia omnis qui se exalcat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Et de utroque populo præfato, et de omni superbo vel humili recte potest intelligi, sicut et illud quod alibi legimus: *Ante ruinam exaltatur cor, et ante gloriam humiliatur* (Prov. xvi). Quapropter et de verbis elati Pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus ex diverso formam humilitatis, qua sublimemur, assumere, ut sicut ille consideratis et pejorum vitiiis, et suis virtutibus, est elatus ad ruinam, ita nos non nostra solum pigritia, sed et meliorem virtutibus inspectis, humiliemur ad gloriam, quatenus unusquisque nostrum hæc apud se supplex ac submissus obsecret: Deus omnipotens, miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri servi tui, contemptu sæculi sublimes, justitiæ merito gloriosi, castitatis laude angelici, velut etiam multi illorum qui post flagitia publica pœnitendo tibi meruerunt esse devoti. Qui etiam, si quid boni, tua gratia largiente, fecero, quo sine hoc faciam, quæ a te districtione pensetur, ignoro.

Afferbant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos. Et hæc humilitatis magisterio lectio plena micat, quæ videlicet innocentes ac simplices ad Domini gratiam pertingere posse demonstrat. Increpabant autem offerentes discipuli, non quia nolent infantibus Salvatoris et manu et voce benedici, sed quod necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum, in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

Jesus autem, convocans illos, dixit: *Sinite pueros venire ad me, et nolite eos retare. Talium est enim regnum Dei.* Significanter dixit talium, non istorum, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores, et his qui similem habentem innocentiam et simplicitatem præmium reponit. Apostolo quoque in eandem sententiam congruente: *Fratres, nolite pueri fieri sensibus, sed malitia parvuli estote.* Sensu autem, ut perfecti sitis.

Amen d'co vobis, quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. Sicut puer non perseverat in iracundia, non læsus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, aliud loquitur, sic et vos, nisi talem habueritis innocentiam, et animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. Aliter: Regnum Dei, id est doctrinam Evangelii, sicut puer accipere jubemur, quia puer in discendo neque contradicit doctoribus, neque rationes et verba componit, adversum eos resistens, sed fideliter suscipit quod docetur, et cum metu obtemperat et quiescit.

Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: *Ma-*
PATROL. XCII.

gister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Audierat credo iste princeps a Domino tantum eos qui puerum velint esse simul a regnum Dei intraturos, atque ideo tractatus certioris sollicitus poscit sibi non parabolatim, sed palam quibus operum meritis vitam æternam consequatur exponi.

Dixit autem ei Jesus: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus.* Quia magistrum vocaverat bonum, et non Deum, vel Dei Filium confessus erat, discit quemvis sanctum hominem comparatione Dei non esse bonum. De quo dicitur: *Confitemini Domino, quoniam bonus* (Psal. cvi). Solus autem Deus bonus, non Pater solus intelligendus est, sed et Filius, qui dicit: *Ego sum Pastor bonus.* Sed et Spiritus sanctus, quia Pater de cœlo dabit Spiritum bonum petentibus se (Luc. xi). Id est, ipsa una et individua trinitas, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, solus et unus Deus bonus est. Non igitur Dominus se bonum negat, sed esse Deum significat. Non se magistrum bonum non esse, sed magistrum absque Deo, nullum bonum esse testatur.

Mandata nosti: Non occides, non machaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum et matrem. Hæc est puerilis innocentie castitas, quæ nobis imitanda proponitur, si regnum Dei volumus ingredi. Notandum sane quia, justitia legis suo tempore custodita, non solum bona terræ, sed et vitam confert æternam.

Qui ait: *Hæc omnia custodiri a juventute mea. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest.* Non est putandus hic princeps cum legis se mandata custodisse dicebat, esse mentitus, sed simpliciter ut vixit, esse confessus. Quia si mendacii noxa reus tenebatur, nequaquam Marcus evangelista de illo scribens adjiceret: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit illi: Unum tibi deest: Vade, et quæcumque habes, vende* (Marc. x), et cætera. Diligit enim Dominus eos qui legis mandata, quamvis minora custodiunt, sed nihilominus quod in lege minus fuerat illis qui perfecti esse desiderant ostendit.

Omnia quæcumque habes, vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me. Quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere sicut Ananias fecit et Sapphira, sed totum vendere; et cum vendiderit, dare omne pauperibus, et sic sibi præparare thesaurum in regno cœlorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias Salvatorem sequatur, id est, relictis malis faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluntas. Multi divitias relinquentes Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est, et per vestigia illius graditur. Qui enim dicit se in Christo credere, debet quomodo ille ambulavit, et ipse ambulare.

His ille auditis, contristatus est, quia dives erat valde. Hæc est sæculi tristitia, quæ mortem operatur. Hæc divitiæ fallaces, quæ spinarum instar sementem suffocaverit dominicam.

Videns autem illum Jesus tristem factum, dixit:

Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt! Claret quidem quia qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt, sed inter pecunias habere, et pecunias amare, nonnulla distantia est. Multi enim habentes non amant. Multi non habentes amant. Item alii et habent, et amant, alii nec habere nec amare se divitiis sæculi gaudent, quorum tuior status est, cum Apostolo dicentibus: *Nobis mundus crucifixus est, et nos mundo* (Galat. vi). Unde et Salomon non ait, Qui habet, sed qui amat divitias, fructus non capiet ex eis (Eccle. v). Et ipse Dominus secundum Marcum, obstupescens in verbis huiusce sententiæ discipulis, exponendo subjunxit: *Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, regnum Dei introire* (Marc. x)! Et notandum quod non ait Impossibile, sed Difficile, hoc est, maximi laboris esse pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exutis philargyriæ retinaculis, aulam regni cœlestis intrare.

Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Si facilius est camelum ingentibus membris enormem, angustum foramen acus penetrare, quam divitem intrare in regnum Dei, nullus ergo dives intrabit in regnum Dei. Et quomodo vel in Evangelio Matthæus, Zachæus, et Joseph, vel in Veteri Testamento quam plurimi divites Dei intraverunt in regnum? nisi forte quia divitias vel pro nihilo habere, vel ex toto relinquere, Domino inspirante, didicerunt? Nunquid enim David in regni divitiis confidebat, qui et de semetipso canit: *Quoniam unicus et pauper sum ego* (Ps. xxiv). Et alios hortatur: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* (Ps. lx). Credo non ausus dicere Nolite suscipere. Nunquid Abraham Domino substantiam prætulisse credibile est, pro quo unicum ferire non dubitavit hæredem? Altiori autem sensu, facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quam dilectores sæculi ad Christum posse converti. Cameli enim nomine se intelligi voluit, quia sponte humiliatus, infirmitatis nostræ onera sustulit. In quo enim manifestus intelligitur quam in ipso quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* (Eccle. iii)? Per acum autem punctiones significat, per punctiones dolores in passione susceptos. Foramen ergo acus dicit angustias, passiones. Qua scissa, nostræ quasi vestimenta naturæ quodammodo resarcire, id est, recuperare dignatus est, quatenus post lapsum melius reformati, gaudeamus ad testimonium Apostoli, dicentis: *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Galat. iii).

Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? Quo pertinet ista responsio, cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ, divitiis perditis, potuerit salvari, nisi quia intellexerunt omnes qui divitias amant, etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari?

Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Non ita accipiendum est, quod cupidi et superbi, qui nomine illius divitiis

A significati sunt, in regnum cœlorum sint intraturi cum suis cupiditatibus et superbia, sed possibile est Deo ut per verbum (sicut etiam factum esse et quotidie fieri videmus) a cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, et a perniciose superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. Grandis fiducia. Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quærebat, et tamen loquitur confidenter, *Dimisimus omnia.* Et quia non sufficit tantum dimittere, jungit quod perfectum est: *Et secuti sumus te.* Fecimus quod jussisti, quid igitur nobis dabis præmii?

Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in sæculo venturo vitam æternam. Quidam ex occasione huiusce sententiæ Judaicam mille annorum fabulam post resurrectionem justorum ædificanc, quando omnia quæ propter Deum dimisimus multiplices nobis sint fenore reddenda, insuper et vita æterna donanda. Nec vident inepti quod et si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus tamen juxta alios evangelistas centenis appareat turpitude; præsertim cum Dominus et in resurrectione nubendum non esse testetur, et juxta evangelistam Marcum ea quæ dimissa fuerint in hoc tempore cum persecutionibus accipienda confirmet: quas utique persecutiones, illi chiliastæ, sicut et cætera contraria, mille annis suis incommodis abesse dogmatizant. Sensus igitur iste est. Qui propter regnum Dei acquirendum omnes affectus contempserit, omnes sæculi delicias luxusque calcaverit, multo plura in præsentia recipiet, quia a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes, ac filios, atque germanos, conjuges vel propinquos, sive societas copulæ, seu consanguinitatis necessitudo conjungit, satis brevem esse constat ac fragilem. Denique interdum etiam honesta causa interveniente divellitur. Soli perpetuæ conjunctionis retinent unitatem, atque indiscrete possident universa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum credunt esse quæ sua sunt. Lege Actus apostolorum, quia multitudinis credentium erat cor et anima una, et erant illis omnia communia, nullusque egens erat inter eos qui sua pro Domino reliquerunt. De quibus et Paulus ait: *Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes* (II Cor. vi). Recipietur sane etiam de continentia conjugali multo major suavitas ab illa quæ eis invicem per commissionem sexuum præbebatur. Uxorem ante in lasciva passione desiderii possidebam, hanc eandem in honore sanctificationis, et vera Christi dilectione possideo. Una est mulier, sed centuplum crevit meritum castitatis. Nam quod secundum Marcum dicitur: *Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros cum persecutionibus*

(*Marc. x.*), potest alius accipi. Centenarius quippe numerus de sinistra translatus ad dexteram, licet eandem in flexu digitorum videatur tenere figuram, nihilominus tamen quantitatis magnitudinæ supercrescit, quia videlicet universi, qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persecutionibus plenissima ejusdem regni gaudia fide certa degustant, atque in expectatione patriæ cælestis, omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur.

Assumpsit autem Jesus duodecim, et ait illis: Ecce ascendimus Jerusalem, et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis. Tradatur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur. Et postquam flagellaverint, occident eum, et die tertia resurget. Prævidens Salvator ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante et ejusdem passionis poenam, et resurrectionis suæ gloriam prædicit, ut eum morientem, sicut prædictum esset, conernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. Prævidens etiam quosdam hæreticos in Ecclesia futuros, qui Christum dicerent legi prophetisque docuisse contraria, aliumque Veteris Testamenti, atque alium Novi, Deum esse credendum, ostendit prophetarum præsentia non alio magis quam ad suæ dispensationis, quam pro nobis temporario suscepti, intendisse mysterium, adeo ut consummatio sit prophetiæ, suæ passionis et posterioris gloriæ celebrata perfectio. Nec non et paganorum demerentiam qua ejus crucem derident, apertissime confutat, quando proximæ suæ passionis et tempus, quasi futurorum præscius ostendit, et locum quasi mortis intrepidus adiit.

Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quæ dicebantur. Legimus in Evangelio secundum Joannem, dicente Domino: *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum*, respondisse turbam, atque dixisse: *Nos audivimus ex lege quia Christus manet in æternum.* Et quomodo tu dicis, *Oportet exaltari filium hominis* (*Joan. xii.*)? Quid est ergo quod discipuli toties sibi replicatum dominicæ passionis arcanum intelligere nequeunt, et Judæi ad unum verbum, et tam obscure positum, ut hoc expositione dignum Evangelista ducat: *Hoc autem dicebat, inquit, significans quæ morte esset moriturus* (*Ibid.*), mox quia crucis exaltatio significatur, intelligunt nisi quia discipuli, cujus vitam maxime videre desiderabant, ejus mortem audire non poterant? Quem non solum hominem innocentem, sed et Deum verum sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant. Et quia per parabolas eum sæpe loquentem audire consueverant, quoties aliquid de sua passione dicebat, hoc non ita ut sonabat intelligendum, sed amore dictante ad aliud quid allegorice referendum esse credebant. Judæi vero, quia in ejus necem conspiraverant, quidquid de sua passione vel cruce loquebatur, intelligebant; hoc enim loquebatur, quod ipsi summopere et fieri optabant, et perlicere ire satagebant. Sicque miro et inusitato modo idem

A suboundæ crucis sacramentum quod fidelibus amor abscondit, infidelibus invidia pandit.

Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogavit quid hoc esset. Dixerunt ei quod Jesus Nazareus transiret. Cæcus iste per allegoriam genus humanum significat, quod in parente primo a paradisi gaudiis expulsus, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patitur; sed cum Jericho appropinquare Jesus dicitur, cæcus illuminatur. Jericho quippe interpretatur *luna*. Luna autem in sacro eloquio pro defectu ponitur carnis, quia dum menstruis momentis decreasit, defectum nostræ mortalitatis designat. Dum igitur Conditor noster appropinquat B Jericho, cæcus ad lumen redit, quia dum Divinitas defectum nostræ carnis suscipit, humanum genus lumen quod amiserat recipit. Qui videlicet cæcus recte et juxta viam sedere, et mendicans esse describitur. Ipsa enim Veritas dixit: *Ego via* (*Joan. xiv.*). Ergo qui æternam lucis claritatem nescit, cæcus est; sed si jam in Redemptorem credit, juxta viam sedet. Si autem jam credit, sed ut æternam lucem recipiat, rogare dissimulat, atque a precibus cessat, cæcus quidem juxta viam sedet, sed minime mendicat. Si vero et credit, et exorat, et juxta viam sedet cæcus, et mendicat.

Et clamavit, dicens: Jesu Fili David, miserere mei. Et qui præibant increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat, Fili David, miserere mei. C Quid isti designant, qui Jesum venientem præcedunt, nisi desideriorum carnalium turbas tumultusque vitiorum, qui priusquam Jesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis cogitationem nostram dissipant, et voces cordis in oratione perturbant? Sæpe namque dum converti ad Deum post perpetrata vitia volumus, dum contra hæc eadem exorare vitia, quæ perpetravimus, conamur, occurrunt cordi phantasmatum peccatorum, quæ fecimus, mentis nostræ aciem reverberant, confundunt, animum et vocem nostræ deprecationis premunt. Sed quem turba increpat, ut taceat, magis ac magis clamat, quia quanto graviori tumultu cogitationum carnalium præsumitur, tanto orationi insistere ardentius debemus.

Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Ecce stat qui ante transibat, quia cum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Jesum aliquatenus transeuntem sentimus. Cum vero orationi vehementer insistamus, stat Jesus, et lucem restituit, quia Deus in corde figitur, et lux amissa reparatur.

Et cum appropinquaret, interrogavit illum dicens: Quid tibi vis faciem? At ille dixit, Domine, ut vis am. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcus ignorabat? Sed potui vult hoc, quod et nos potere et se concedere præscit. Impertine namque ad orationem nos admonet, et tamen dicit: *Scit namque Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum* (*Math. vi.*). Ad hoc ergo requirit, ut petatur; ad hoc requirit, ut cor ad orationem excitet.

Unde et cæcus protinus adjungit : *Domine, ut videam.* Ecce cæcus a Domino non aurum, sed lucem quærit, parvipendit extra lucem aliquid quærere. Quis et si habere cæcus quodlibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Imitemur ergo eum quem et corpore audivimus et mente salvatum, non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quæramus : illam lucem videlicet quam videre cum solis angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profecto lucem via fides est. Unde recte et illuminando cæco protinus subjungitur :

Et Jesus dixit illi : Respice, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur illum, magnificans Deum. Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Jesum enim sequitur, qui imitatur. Hinc namque dicit : *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii). Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Sicque fit ut non solum nostra vita in Deum proficiat, sed hæc ipsa nostra conversio ad laudem Dei et alios accendat, unde illic subditur :

Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Dedit enim plebs laudem Deo, non solum pro impetrato munere lucis, sed et pro merito fidei impetrantis. *Dedit laudem Deo*, quia et Jesum vidit misericorditer ac potenter lucem restituisse roganti, et obstinate fidei clamorem, quæ juste quæsierit, mox consequi posse cognovit. Unde notandum quia Dominus in carne apparens omnia quæ verbis docuit exemplis firmavit. Qui enim nobis præcepit : *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestram, qui in cælis est* (Matth. v), et ipse in universis quæ cepit facere et docere (Act. i) non suam ab hominibus, sed Patris gloriam quærebat (Joan. viii).

CAPUT XIX.

Et ingressus perambulabat Jericho; et ecce vir, nomine Zacchæus, et hic princeps Publicanorum, et ipse dives, et quærebat videre Jesum, quis esset, et non poterat præter turba, quia statura pusillus erat, et præcurrens, ascendit in arborem sycomorum, ut videret illum, quia inde erat transiturus. Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum (Luc. xviii). Ecce namque camelus deposita gibbi sarcina per foramen acus transit (Matth. xix), hoc est, dives et publicanus, relicto onere divitiarum, contempto sensu fraudium, angustam portam arctamque viam, quæ ad vitam ducit ascendit (Matth. vii). Qui mira devotione fidei ad videndum Salvatorem, quod natura minus habuerat, ascensu supplet arboris, atque ideo joste, quamvis ipse rogare non audeat, benedictionem dominicæ susceptionis, quam desiderabat, accepit. Mystice autem Zacchæus, qui interpretatur *justificatus*, credentem ex gentibus populum significat. Qui quanto turis secularibus occupatur,

tanto flagitiis deprimentibus erat factus humilior. Sed ablutus est, sed sanctificatus, sed justificatus in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri, qui intrantem Jericho Salvatorem videre quærebat, sed præ turba non poterat. Quia gratiam fidei, quam mundo Salvator attulit, participare cupiebat, sed inlita vitiorum consuetudo, ne ad votum perveniret, obaistebat. Eandem namque turbam noxiæ consuetudinis, quæ supra cæcum clamantem, ne lumen peteret, increpabat, etiam auspicentem Publicanum, ne Jesum videat, tardat. Sed sicut cæcus turbam voces magis ac magis clamando devicit, ita pusillus necesse est turbæ nocentis obstaculum altiora petendo transcendat, terrena reliquat, arborem crucis ascendat. Sycomoros namque, quæ est arbor foliis moro similis, sed altitudine præstans, unde et a Latinis cæca nuncupatur, ficus fatua dicitur. Et eadem dominica crux, quæ credentes alit ut ficus, ab incredulis irridetur ut fatua. *Nos enim prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsa vero vocatis Judæis atque gentibus Christum, Dei virtutem, et Dei sapientiam* (I Cor. i). Quam videlicet arborem pusillus statura Zacchæus, quo exaltari possit, ascendit, dum quilibet humilis et proprie conscius infirmitatis, confidens in Domino proclamat : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (Galat. vi). Ascensa autem sycomoro, transeantem prope Dominum cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem, et si necdum, ut est solide, jam tamen raptim, et quasi in transitu loci sapientiæ cœlestis intendit.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus, vidit illum. Perambulans Jericho Salvator venit ad locum ubi præcurrens Zacchæus sycomorum conscenderat, quia, missis per mundum sui verbi præconibus, in quibus ipse nimirum et loquebatur, et ibat, venit ad populum nationum, qui passionis ejus fide jam sublimis existens etiam divinitatis ejus ardebat agnita facie beari. *Suspiciens vidit illum*, quia per gratiam fidei a terrenis cupiditatibus elevatum, turbis que infidelibus præminentem elegit. Videre enim Dei, eligere vel amare est. Unde est illud : *Oculi Domini super justos* (Psal. xxxiii). Nam et nos quæ amamus videre, ab his quæ execramur intuitum festinamus avertere. Vidit ergo Jesus videntem se, quia elegit eligentem se, et amavit amantem. Hunc sane ordinem proficiendi, hoc est, per fidem dominicæ incarnationis ad cognitionem Divinitatis perveniendi, quasi sycomorum Jesu faciem speculandi doctor egregius ostendit, cum ait : *Non enim judicavi scire me aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* (I Cor. ii). Itemque aliis exprobrans : *Facti estis, inquit, quibus lacte opus sit, non solido cibo* (Hebr. v). Lac infirma temporariæ dispensationis, solidum cibum ardua perpetua majestatis appellans.

Et dicit ad eum : Zacchæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans

descendit, et excepit illum gaudens. Manebat aliquando Dominus in domo principis Pharisæorum, hoc est, in Judæorum synagoga docebat; sed quia non baptizatum autem prandium Sabbato curantem, publicanos et peccatores recipientem, contra avaritiam dispartentem, et cætera digna Deo gerentem lingua venenata carpebant, pertusos eorum facinora discessit, et aufugit dicens: *Relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii)*. Hodie autem in domo pusilli Zacchæi oportet illum manere, hoc est, novæ lucis gratia coruscante in humili credentium nationum corde quiescere. Quod autem descendere de sycamore Zacchæus, et sic in domo sua Christo mansionem præparare jubetur, hoc est, quod Apostolus ait: *Quia et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus (II Cor. v)*. Et si enim mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.

Et cum viderent, omnes murmurabant, dicentes: *quod ad hominem peccatorem divertisset*. Manifestum est Judæos semper gentium odisse salutem, scriptum est enim: *Sequenti vero Sabbato pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judæi, repleti zelo. Et contradicebant iis quæ a Paula dicebantur (Act. xiii)*. Et alibi: *Fideles etiam fratres adversus apostolorum principem disceptabant, dicentes: Quare incroisti ad viros præputium habentes, et manducasti cum illis (Act. xi)?*

Stans autem Zacchæus, dixit ad Dominum: *Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus. Et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Aliis calumniantibus hominem peccatorem, ipse Zacchæus stans, id est, in ea quam cœperat fidei veritate persistens, non solum se ex peccatore conversum, sed etiam inter perfectos probat esse coaversatum. Dicente enim Domino: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus (Matth. xix)*, quisquis ante conversionem innocenter vixit, omnia conversus potest dare pauperibus. At qui aliqua fraude sustulit, primo hæc juxta legem reddere, deinde quod sibi remanserit, debet dare pauperibus. Ac sic et ipse, quia sibi nil retinet, omnia sua dispergit, dat pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi (*Psal. cxi*). Et hæc est sapiens illa stultitia, quam de sycamore publicanus, quasi fructum vitæ legerat, rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia contemnere, pro invisibilibus etiam mori desiderare, seipsum abnegare, et ejus qui necdum videatur Domini vestigia sequi concupiscere.

Ait Jesus ad eum: *Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit Abraham.* Filius Abraham dicitur Zacchæus, non quia de ejus stirpe generatus, sed quia ejus est fidem imitatus. Ut sicut Abraham terram, cognationem, domumque paternam, ob spem futuræ hæreditatis, Domino jubente, deseruit; ita et ille, quo thesaurum in cælis acquireret, bona sua pauperibus partienda relinqueret. Et pulchre dicit *Et ipse*, ut non solum eos qui justi

per-everant, sed et eos qui ab injustitia resipiscunt, ad filios promissionis pertinere declaret. Aliter: *Salus*, quæ olim Judæorum domum implebat, hodie populo nationum illuxit, eo quod et ipse populus filius sit Abraham, credendo in eum. De quo dicit Apostolus: *Si autem vos Christi, ergo Abraham semen estis (Galat. iii)*. Et, sicut alibi dicit, ipse Abraham sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ea circumcissione, sed et his qui sicutur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham (*Rom. iv*).

Venit enim Filius hominis querere et salvare quod perierat. Hoc est quod alibi dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores (Matth. ix)*. Pius sane Magister, qui murmurantibus turbis sua mysteria non designetur exponere, adeo scilicet peccatorum poenitentiam non esse respuendam, ut ipse Dei Filius ob hanc maxime querendam sit destinatus ad terras. Qui ut pietatis suæ nobis dispensationem inculcet, sæpissime se filium hominis appellat, commendans sollicitè nobis quod factus est benigne pro nobis.

Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem, et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur. Moris est Domino præmissum sermonem parabolis affirmare subjectis. Suscepta igitur et commendata poenitentia publicani divitis, adjiciens parabolam, docet sibi poenitentiam magis peccatorum quam justitiam placere superborum, latiusque se in gentibus de ignorantia legis humilibus, quam in Judæis de justitia, quæ ex lege est elatis, esse regnaturum. Et quia discipuli supra audita Domini passione, vel resurrectione, Jerusalem implenda, non intelligebant quæ dicebantur, existimantes continuo regnum Dei esse venturum, hanc eorum ignorantiam illuminans, ostendit se primo sui regni fidem toto orbe disper-surum, ac sic in fine mundi judicem omnium sæculorum regemque venturum.

Dixit ergo: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum, et reverti.* Homo nobilis ille est, cui cæcus supra clamabat: *Fili David, miserere mei (Luc. xviii)*. Et venienti Jerusalem concinebant: *Hosanna filio David, benedicimus qui venit in nomine Domini, rex Israel (Matth. xxi)*. Longinqua regio, Ecclesia est ex gentibus. De qua eidem homini nobili, qui loquitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo (Psal. ii)*; dicitur a Patre: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ (Ibid.)*. Quæ videlicet hæreditas ac possessio bifaria ratione regio longinqua vocatur, vel quia a finibus terræ clamat ad Dominum, vel quia longe est a peccatoribus salus (*Psal. cxxviii*). Et cum Deus ubique sit præsens, longe tamen ab eorum sensu, qui idola colunt, Deus verus abest. Sed qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi (*Ephes. ii*).

Vocatis autem decem servis suis, dedit illis decem minas. Denarius numerus ad legem pertinet, propter Decalogum. Vocat itaque paterfamilias decem ser-

vos, quia eligit discipulos per litteram legis imbu-
us. Dat illis decem minas, quia legis dicta spiritaliter
intelligenda revelat. Post passionem quippe
resurrectionemque suam, aperuit illis sensum, ut
intelligerent Scripturas. Mina namque, quam Græci
muam vocant, centum drachmis appenditur. Et
omnis Scripturæ sermo, quia vitæ cœlestis perfe-
ctionem suggerit, quasi numeri centenarii pondere
fulgescit.

Et ait illis : Negotiamini dum venio. Verba, inquit,
legis ac prophetarum mystica interpretatione dis-
cussa populis offero, atque ab eis fidei confessio-
nem morumque probitatem recipite. Juxta quod
Psalmista suis auditoribus præcipit, dicens : *Sumite
psalmum, et date tympanum (Psal. lxxx).* Hoc est,
laudem prædicationis in cordis intonatione percipite,
et devotionem operis in carnis castigatione redhibe-
te. Tympanum quippe est pellis in ligno extenta.
Pellis vero in ligno extenta caro est nostra ad
exemplam dominicæ crucis afflicta.

*Cives autem ejus oderant illum. Et miserunt lega-
tionem post illum, dicentes : Notumus hunc regnare
super nos.* Cives, impios Judæos dicit. De quibus
alibi protestatur : *Nunc autem et viderunt, et ode-
runt, et me, et Patrem meum (Joan. xv).* Qui non
solum præsentem usque ad mortem crucis oderant,
sed etiam post resurrectionem ejus miserunt perse-
cutionem apostolis, et prædicationem regni cœlestis
spreverunt.

Et factum est ut rediret accepto regno. Significat
tempus, quando in manifestissima et eminentissima
claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, cum
diceret : *Regnum meum non est de hoc mundo
(Joan. xviii).*

*Et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut
sciret quantum quisque negotiatus esset.* Ut sciret,
inquit, non quod cum quid lateat, cui verissime
dictum est : *Domine, tu omnia scis.* Sed sciret, dicit,
scire omnes faceret. Tunc enim omnium opera et
cogitationes palam omnibus ostenduntur. Quomodo
in Deuteronomio : *Tentat, inquit, vos dominus Deus
vester, ut sciat si diligitis eum (Deut. xiii),* hoc est,
sciri faciat. Nemo sane arbitretur eos solummodo
quibus gratia prædicandi data est, non autem et eos
quibus prædicatum est, ad judicium tunc esse vo-
candos. Ipsi sunt enim pecunia, quam boni servi
acquirere mercando. Quinetiam sciat eos quoque,
quibus nunquam est prædicatum, ibidem adesse
damnandos, de quibus infra dicemus.

*Venit autem primus, dicens : Domine, mina tua de-
cem minas acquisivi.* Primus servus ordo doctorum
est in circumcisionem missorum, qui unam minam
negotiatus accepit, quia unum Dominum, unam
fidem, unum baptisma, unum Deum prædicare
jussus est. Sed hinc eadem mina, decem minas
acquisivi, quia populum sub lege constitutum,
sibi met decendo sociavit.

*Et ait illi : Ego, bone serve, quia in modico fidelis
fuisi, eris potestatem habens supra decem civitates.*

In modico servus est fidelis, qui non adulterat
verbum Dei, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo
loquitur (*II Cor. ii*). Quidquid enim in præsentibus
percipimus donorum, in comparatione futurorum
perpaucum est et modicum, quia ex parte cognosci-
mus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit,
quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est
(*I Cor. xiii*). Civitates autem decem sunt, animæ
per legis verbum ad gratiam Evangelii venientis.
Quibus tunc jure glorificandus ille præponitur, qui
eis pecuniam verbi, digne Deo commodaverit.
Unde quidam negotiator egregius, civitates, quibus
præerat, hoc est, animas quas regendas acceperat,
alloquens : *Quæ est, ait, nostra spes aut gaudium, aut
corona gloriæ? nonne vos ante Dominum Jesum (I
Thess. ii)?*

*Et alter venit, dicens : Domine, mina tua fecit quin-
que minas.* Servus iste cœtus est eorum qui præputio
evangelizare missi sunt, cui Dominus ad prædican-
dum eunti unam minam, hoc est, unam eandemque
fidem, quæ et circumcisioni credita est, præstiterat,
sed hæc quinque minas fecit, quia gentes corporis
sensibus antea mancipatas ad fidei evangelicæ gra-
tiam convertit.

Et huic ait : Et tu esto supra quinque civitates.
Hoc est, ex earum quas imbuerat animarum fide
et conversione, magnus sublimisque fulgeto. De
quibus mystice dicit Isaias : *In die illa erunt quinque
civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan
(Isai. xix).* Quinque enim civitates in terra Ægypti
quinque sunt corporis sensus, quibus in hoc mundo
utimur, videlicet visus, auditus, gustus, olfactus,
et tactus. Et, *qui viderit mulierem ad concupiscendum
eam (Matth. v); qui avertit aures suas, ne audiat
pauperem (Proverb. xxi); qui inebriatur vino, in quo
est luxuria (Ephes. v); qui coronare se gaudet resis
antequam marcescant (Sap. ii); cujus sanguine plenæ
mannus, et dextera est repleta muneribus (Paul. xxv),*
hujus quinque civitates loquuntur lingua Ægypti, id
est, universi sensus faciunt opera tenebrarum.
Ægyptus enim tenebras sonat. At qui obturat aures
suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos,
ne videat malum (*Isai. xxxiii*), qui gustat et videt
quam suavis est Dominus (*Psal. xxxiii*), qui castigat
corpus suum, et servituti subjicit (*I Cor. ix*), qui
potest dicere cum Apostolo, *Christi bonus odor in-
mus Deo (II Cor. ii)*, hujus civitates loquuntur lin-
gua mutata, quod interpretatur Chanaan. Et qui eas
a tenebris docendo commutaverat, recte quinque
civitatibus præfici memoratur, quia non de suis
tantum, sed et de auditorum suorum, quos ad lucem
vocavit, profectibus honoratur.

*Et alter venit, dicens : Domine, ecce mina tua, quam
habui repositam in sudario. Timui enim, quia homo
austerus es, tollis quod non posuisti, et metis quod non
seminasti.* Servus qui, negotiari jussus, acceptans
Domini pecuniam in sudario reposuit, ostendit eos
qui, ad prædicandam idonei, prædicationis officium,
jubente Domino, per Ecclesiam, vel saltem susci-

perere, vel susceptum digne gerere detrectant. Pecuniam quippe in sudario ligare est, percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. Sunt enim homines hæc sibi perversitate blandientes, ut dicant: Sufficit ut de se unusquisque rationem reddat. Quid opus est aliis prædicare, ut etiam de ipsis rationem reddere quisque cogatur, cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant creatorem cognoscere? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam eos impietatis reos tenere, quibus verbum legis aut Evangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum iudicii devitantes, pigro languore a verbi ministratione conquiescunt, et hoc est quasi in sudario ligare quod acceperunt.

Eicit ei: De ore tuo te iudico, serve nequam. Servus nequam vocatur, quia et piger ac deses est ad exercendum negotium, et procerax ac superbus ad accusandum Domini iudicium.

Sciebas quod ego austerus homo sum, tollens quod non posui, et meto quod non seminavi, et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam? Quod putaverat se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur. Si, inquit, durum et crudelem esse me noveras, et aliena securi ibique metere ubi non severim, quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit timorem, ut scires me mea diligentius quæsiturum et dares pecuniam meam sive argentum ad mensam? Utrumque enim ἀργύριον Græcus sermo significat. *Eloquia Domini, inquit, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. xi).* Pecunia ergo et argentum prædicatio Evangelii est, et sermo divinus, qui dari debuit ad mensam, hoc est, promptis paratisque fidelium cordibus intimari. Ad quam videlicet mensam, id est, mentem auditorum, non alia quam dominica est deferenda pecunia, ut omnis sermo docentis Scripturæ sensum sequatur. Nam quod hic Dominus non quamlibet pecuniam, sed suam dicit nummulariis esse fenerandam, exponit Apostolus, dicens: *Si quis loquitur quasi sermones Dei (I Petr. iv).*

Et ego veniens, cum usuris utique exegissem illud. Qui verbi pecuniam a doctore percipit, emitque credendo, necesse est eam cum usuris solvat operando, ut quod auditu didicit, exsequatur et actu. In usura quippe pecunia etiam non data recipitur. Vel certe de accepto verbi fenore usuras solvit, qui ex eo quod audit etiam alia studet intelligere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicit.

Et astantibus dicit: Auferite ab illo minam, et date illi qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem minas. Recte amittit collatam gratiam, quam prædicando aliis communicare neglexit, ut ei augeatur, qui inde laboravit. Juxta quod angelo Ephesi Ecclesiæ dicitur: *Et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris (Apoc. ii).* Et cum regnum chrisma, quod superbieudo Saul amisit, David obediendo promeruit: *Spiritus, inquit,*

Domini discessit a Saul, et directus est in David a die illa, et deinceps. Quod vero ablata a nequam serva mina ei qui decem minas habebat, dari iussa est, mystice, ut reor, indicat, intrante plenitudinem gentium omnem Israel salvum futurum (Rom. xi), et tunc abundantiam gratiæ spiritualis, quam modo nos repente exercemus illius populi doctoribus esse conferendam.

Dico autem vobis quia omni habenti dabitur. Ab eo autem qui non habet et quod habet auferetur ab eo. Hæc ad superiora sententia respicit, dicens et illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur, et in eo augeri, qui habens habet, hoc est, bene utitur. Quæ gratiarum mutatio, quoniam in hac vita geri solet, notandum quod illud Domini redeuntis examen etiam nunc ex parte celebratum, sed tunc est universaliter implendum. Quotidie namque accepto a Patre regno redit, quia peregrinantis in terra Ecclesiæ statum conspicit. Quotidie in tanto fidelium servorum numero huic pecuniam negotiaturum commodat, in altero modum consummati operis examinat, hunc fideliter prudenterque laborantem amplioris gratiæ munere donat, illum desidias molles et marcida luxu otia sectantem, et eo quod dederat privat. Verum universali manifestate iudicio, quod dictu quoque terribile est, multi, qui ad docendum videbantur idonei, ob negligentiam suæ noxam, inter indoctos reputabuntur. At alii simpliciores fratres et elementorum penitus ignari, ob conversationis tamen eximie devotionem, inter apostolicos doctores præmia summa percipient. *Qui enim recipit prophetiam in nomine prophete, mercedem prophetæ accipiet (Matth. x).*

Veruntamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, et interficite ante me. Impietatem Judæorum vel omnium reproborum ad Christum converti nolentium significat, in die iudicii puniendam, ut per duos servos fideles, utriusque populi doctores, per decem et quinque minas idem credentes populi, per servum nequam mali catholici, per inimicos qui eum super se regnare noluerunt impietas eorum qui verbum fidei aut nunquam audire, aut male interpretando corrumpere, maluerunt, per missionem ruris non seminati eorum etiam quos verbum Dei nec audire contigit, discussio signetur. Quibus quinque personis omne genus humanum quod in die iudicii futurum est exprimitur.

Et his dictis, præcedebat, ascendens Ierosolyma. Finita parabola, ascendit Ierosolyma, ut ostendat de ejusdem maxime civitatis eventu parabolam fuisse præmissam, quæ non longo post tempore et ipsam occisura, et ob odium regni ejus hostili sit clade peritura.

Et factum est, cum appropinquasset ad Bethphage et Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est. Bethphage erat viculus sacerdotum in monte Oliveti. Bethania quoque villula sive civi-

tas in latere montis ejusdem, quasi stadiis quindecim a Jerusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus est suscitatus a mortuis. Cujus et monumentum ecclesia nunc ibidem constructum demonstrat. Bethphage autem *domus buccæ*, Bethania *domus obedientiæ* dicitur. Quas Jerosolyma venturus Salvator præsentis suæ dignatione sublimavit, quia multos ante passionem suam docendo, donis piæ confessionis et obedientiæ spiritualis implevit. Quæ pulchræ civitates in monte Oliveti positæ referuntur, hoc est, in ipso Domino, qui nos unctione spiritualium charismatum, et scientiæ pietatisque luce refovet. Unde cum alibi diceret: *Non potest civitas abscondi supra montem posita* (Matth. v), continuo subjecit: *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio* (Ibid.), quia idem mons Oliveti, id est, summus spiritualium distributor gratiarum, qui civitatem suam, ut emineat, exaltat, hanc quoque oleo exultationis, ut lucere possit, inflammat. Et quia idem lumen sub modio poni noluit, misit discipulos in castellum, quod contra eos erat, id est, doctores, qui indocta ac barbara totius orbis littora, quasi contra positi castelli mœnia Evangelizando penetrarent, destinare curavit. Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et munditiâ operis, seu propter geminæ dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum, toto orbe prædicandum.

In quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam hominum sedit. Solvite illum, et adducite. Et si quis vos interrogaverit quare solvitis, sic dicetis ei: Quia Dominus opera ejus desiderat. Introeuntes mundum prædicatores invenerant populum nationum perfidiæ vinculis irretitum. Funiculis enim peccatorum suorum unusquisque constrictus erat, nec solum nationum, sed et Judæorum. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. iii). Unde bene apud Matthæum asina quoque cum pullo alligata reperitur. Asina quippe, quæ subjugalis fuit, et edomita jugum legis traxerat, synagogam significat: pullus asinæ lascivus et liber; populum nationum demonstrat. Cui nemo unquam hominum sedit, id est, nemo rationabilium doctorum frenum correptionis, quo vel linguam a malo cohibere, vel in arctam vitæ viam ire cogere, nemo indumenta salutis, quibus spiritaliter calesceret, utilia suadendo contulerat. Sederet namque illi homo, si qui ratione utens ejus stulta deprimendo corrigeret. Unde non immerito possunt duo discipuli ad exhibenda Domino animalia destinati, juxta parabola superioris exemplum, duo prædicatorum ordines, unus in gentes, alter in circumcisionem directus intelligi. Et notandum quod tres evangelistæ qui Græco sermone scripsere, pullum tantummodo commemorant; Matthæus vero solus, qui Hebræis Hebræoque suum Evangelium descripsit eloquio, asinam quoque solutam et Domino refert adductam, ut ejusdem etiam gentis Hebrææ, si poeniterit, non desperandam monstret esse salutem. *Solvite, inquit, et adducite, Quæ-*

A cunque enim solveritis super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xviii).

Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Marcus scribit, pullum ante januam foris in bivio inventum. Janua autem ipse qui ait: *Ego sum janua ovium; per me si quis introierit salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet* (Joan. x). Quibus vitæ pascuis iste pullus, id est, populus gentium carebat, quando adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat. Et recte in bivio, quia non unam certus vitæ fideique viam tenebat, sed plures dubiosque sectarum calles sequebatur erroneus. De quibus apte subjungitur:

Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum? Multos quippe habebat dominos, qui non uno dogmati et superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diversosque miser raptabatur errores ad simulacra muta, prout ducebatur, incodens. Denique vernacula quadam Scripturæ consuetudine commune esse dicitur quod immundum est, sicut et ad Petrum vox de cælo dicit: *Quod Deus mundavit, tu commune ne dixeris* (Act. xi). Quia qui sanctus est, solius Dei est, et cum nullo ei communis est. Qui autem peccator est et immundus, multorum est. Multi enim dæmones possident eum, et ideo communis appellatur.

At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Jesum. Qui solvendo pullo contradixerant, audito Domini nomine quiescunt, quia magistri errorum, qui venientibus ad salutem gentium doctoribus obsistebant, eatenus suas tenebras defendere, donec, miraculis attestantibus, veri possessoris ac domini virtus emicuit. At postquam fidei dominicæ potestas apparuit, cedentibus passim adversariorum querelis, liber credentium cæcus, qui Deum corde portet, adducitur.

Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. Vestimenta apostolorum, vel doctrina virtutum, vel edisseritio Scripturarum, vel certe ecclesiasticorum dogmatum varietates intelligi possunt, quibus illi corda hominum ante nuda et frigida, quo Christo sessore digna fiant, operiunt.

Eunte autem illo subternebant vestimenta sua in via. Portante Dominum asino, discipuli vestimenta in via sternunt, quia proprii se corporis exuentes amictu, viam simplicioribus Dei famulis suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis, Jerosolyma quo Jesus ducit, inceant. Jesus enim asellum sedens Jerusalem tendit, quando vel uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum ad pacis intimæ visionem ducit, vel etiam cum sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in superæ pacis desiderium acrendit. Quia vero juxta alios evangelistas, non discipuli tantum, sed et plurimi de turba sternebant vestimenta sua in via, possunt per eos etiam hi designari, qui exempla martyrum secuti, corpora sua per abstinentiâ

edomant, ut Domino iter ad mentem parent, vel A exempla bona sequentibus præbeant.

Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ descendentium gaudentes laudare Deum voce magna. Descendente de monte Olivarum Domino, gaudentes laudantesque turbæ simul et ipsæ descendunt, quia humiliato sua sponte misericordiæ auctore, necesse est eos qui misericordiæ plurimum indigent humilitatis ejus vestigia, quantum prævalent, imitari. Necesse est, inquam, nos intuentes quomodo Jesus de monte Oliveti descendit, id est, cum in forma Dei esset, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, humiliemur et ipsi sub potenti manu ejus, ut exaltari mereamur in tempore visitationis.

Super omnibus quas viderant virtutibus dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini. Multas quidem virtutes Domini viderant, sed maxime Lazari resurrectionem, quæ nuper facta erat, stupebant, testimonium perhibente turba, quæ erat cum eo, quando illum vocavit de monumento, et suscitavit a mortuis. Nam et propheta obviam venit et turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Notandum est enim, non nunc primum venientem de Galilæa Salvatorem, id est, ante quinque dies Paschæ Jerusalem adisse, sed anno præterito, mense septimo, illic ad diem festum scenopægiæ venisse, sicut Joannes memorat, et exinde sex mensibus continuis, hoc est, usque ad diem Paschæ, quo passus est, modo Jerusalem signa fecisse, et docuisse, modo montem Olivarum ascendisse, modo Judæa expulsam trans Jordanem abiisse, modo in civitate deserti, quæ dicitur Ephrem, mansisse cum discipulis, nunquam tamen id temporis Galilæam fuisse reversam. Super omnibus ergo quas eum tanto tempore fecisse viderant, virtutibus turbæ Deum laudant, dicentes :

Benedictus qui venit Rex in nomine Domini; pax in cælo, et gloria in excelsis. Benedictus autem qui venit Rex in nomine Domini, sic potius accipiendum est, ut in nomine Domini, in nomine Dei Patris intelligatur, quamvis possit intelligi etiam in nomine suo, quia et ipse Dominus est. Unde et alibi scriptum est : *Pluit Dominus a Domino.* Sed verba ejus melius nostrum dirigunt intellectum, qui ait : *Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me; alius venit in nomine suo, hunc suscipietis (Joan. v).* Humilitatis enim magister est Christus, qui humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem (Philipp. ii). Non itaque amittit divinitatem, quando nos docet humilitatem. Non autem Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hostesque visibiliter debellandos, sed Rex Israel, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum cælorum credentes, sperantes, amantesque perducatur. Dei ergo Filius æqualis Patri, verbum per quod facta sunt omnia, quod Rex esse voluit Israel, dignatio est, non promotio, miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Qui enim appellatus

est in terra Rex Judæorum, in cælis est Dominus angelorum. Verum quia Christus in carne totius mundi propitiatio et hominum, videlicet, et angelorum illuxit, pulchre sibi invicem in ejus laude dispensationis cælestis simul et terrena concinunt. Quo enim nascente cælestium virtutum agmina, Deum laudantia decantant : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus (Luc. ii)*, eo de mundi principe triumphaturo, moxque se cælis reddituro, mortales vicem laudis reponunt : Pax in cælo, et gloria in excelsis.

Et quidam Pharisæorum de turbis dixerunt ad illum : Magister, increpa discipulos tuos. Mira invidorum dementia, quem Magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem noverant, hujus ipsi B discipulos, quasi melius edocti redarguendos autmant, eumque corrigere, quos instituit, surdunt, quem signis approbantibus Deum clarescere vident.

Quibus ipse ait : Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Crucifixio Domino stabant omnes noti ejus a longe, Deum confiteri timebant, quem fixum ligno videbant, sed, his tacentibus, lapides et saxa Regem qui venit in nomine Domini magno clamore canebant. Emisit enim spiritum, et ecce terra mota est, et petræ scissæ sunt, et monumenta aperta sunt : quemque homines vel timore vel perfidia confiteri trepidant, hunc durissima etiam elementa Deum mundi ac Dominum aperto ore prædicant. Verum altiori mysterio gentium nationes incredulas allquando ac duricordes lapidum nomine demonstrat, quibus ablato corde lapideo dedit cor carneum (Ezech. xi), hoc est, sensibile et humanum, quo Deum Creatoremque sumum erodere, laudare, et cernere possent. Etsi ergo turbæ tacuerint hominum, lapides clamabunt, quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. ii).

Et ut appropinquaret, videns civitatem, flevit super illam, dicens : Quia si cognovisses et tu. Quod flevit Domino illa Jerusalem subversio describitur, quæ a Vespasiano et Tito Romanis principibus facta est, nullus qui historiam eversionis ejusdem legit ignorat. Sed querendum prius est quid sit quod dicitur : *Videns civitatem, flevit super illam, dicens : Quia si cognovisses et tu.* Flevit etenim pius Redemptor ruinam perfidæ civitatis, quam ipsa civitas non cognoscebat esse venturam. Cui a flevite Domino recte dicitur : *Quia si cognovisses et tu,* subaudis : *fleveras quæ modo, quia nescis quod imminet, exultas.* Unde et subditur :

Et quidem in hac die tue, quæ ad pacem tibi. Cum enim carnis voluptatibus se daret, ventura mala non prospiceret, in die sua, quæ ad pacem ei esse poterant, habebat. Cur vero bona præsentia ad pacem habuerit, manifestatur, cum subditur :

Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim cordis ejus oculis mala quæ imminerent abscondita non essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset. Cujus mox etiam poena quæ de Romanis, sicut

prædixi, principibus imminerebat, adjuncta est, cum A dicitur :

Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo. Et circumdabunt te, et coangustabunt te undique, et ad terram prosternent te, et filios tuos qui in te sunt. Hoc quoque quod additur : Et non relinquent in te lapidem super lapidem. Etiam ipsa jam ejusdem civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eo loco constructa est ubi extra portam Dominus crucifixus fuerat, prior illa Jerusalem funditus est eversa. Cui, ex qua culpa eversionis suæ poena fuerit illata, subjungitur :

Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Creator quippe omnium per Incarnationis mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris et amoris illius recordata non est. Unde etiam per prophetam increpatione cordis humani aves cœli ad testimonium deducuntur, dum dicitur : *Milvus in cœlo cognovit tempus suum, turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit iudicium Domini (Jerem. viii).*

Et ingressus in templum, cepit ejicere vendentes in illo et ementes, dicens illis : Scriptum est quia domus mea domus orationis est. Qui enarravit mala ventura, et protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes et ementes ejiceret, profecto innouit quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Eversionem quippe describens, sed vendentes et ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit unde radix prodiit perditionis.

Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Qui ad accipienda munera in templo residebant, profecto quia quibusdam non dantibus lesiones exquirerent dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritualiter necare. Quia vero Redemptor noster prædicationis verba, nec indignis et ingratis subtrahit, postquam disciplinæ vigorem ejiciendo perversos tenuit, donum mox gratiæ ostendit; nam subditur :

Et erat docens quotidie in templo. Hæc juxta historiam breviter tractando transcurramus, nunc eadem morali intellectu discutienda repetamus. *Videns civitatem, flevit super illam, dicens : Quia si cognovisses et tu.* Hoc semel egit, cum perituram civitatem esse nuntiavit. Hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit enim eos qui nesciunt cur plangantur, quia juxta Salomonis verba *lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. 1).* Qui si damnationem suam, quæ eis imminet, agnovissent, semetipsos cum lacrymis delictorum plangerent. *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Suam hic diem habet anima perversa, quæ transitorio gaudet in tempore. Cui ea quæ adsunt, ad pacem sunt, quia dum ex rebus temporalibus lætatur, dum honoribus extollitur, dum in

carnis voluntate resolvitur, dum nulla venturæ poenæ formidine terretur, pacem habet in die sua, quæ grave damnationis suæ scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est ubi justi lætabuntur. *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Perversa anima, rebus præsentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia prævidere futura refugit, quæ præsentem lætationem perturbent. Dumque in præsentis vitæ oblectatione se deserit, quid aliud quam clausis oculis ad ignem vadit? *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo.* Qui unquam sunt humanæ animæ majores inimici, quam maligni spiritus? qui hanc a corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam deceptoris delectationibus fovent.

B *Quam vallo circumdant, quia ante mentis ejus oculos reductis iniquitatibus, quas perpetravit, hanc ad societatem suæ damnationis trahentes coarctant. Et circumdabunt te, et coangustabunt te undique.* Maligni spiritus undique animam coangustant, quando ei non solum operis, verumetiam locutionis, atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut quæ prius se per multa dilatavit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione. *Et ad terram consternent te et filios tuos qui in te sunt.*

Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cum caro quam vitam suam credidit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in morte filii illius cadunt, cum cogitationes illicite quæ modo ex illa prodeunt in extrema vitæ ultione dissipantur, sicut

C *scriptum est : In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quæ scilicet duræ cogitationes intelligi etiam per lapidum significationem valent. Nam sequitur : *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Perversa etenim mens cum perversæ cogitationi adhuc perversationem adjicit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa civitate super lapidem lapis non reliquitur, quia cum ad ultionem suam anima deducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur. *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Perversam quoque animam omnipotens Deus modis multis visitare consuevit. Nam assidue hanc visitat præcepto, aliquando autem flagello, aliquando vero miraculo, ut et vera

D *quæ nesciebat audiat, et tamen adhuc superbians atque contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta malum quod fecit erubescat.* Sed quia visitationis suæ tempus minime cognoscit, illis in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis suæ societate colligatur. *Et ingressus in templum, cepit ejicere vendentes in illo, et ementes.* Sicut templum Dei in civitate est, ita in plebe fidei vita religiosorum. Et sæpe nonnulli religionis habitum sumunt, sed dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctæ religionis officium in commercium terrenæ negotiationis tribuunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam jure competit ad præmium largiuntur. Justitiam enim vendere est, hanc pro præmii acceptione

servare. Eminentes vero in templo sunt, qui dum hæc A
 persolvere proximo quod justum est nolunt, dumque
 rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis
 præmio, emunt peccatum. Quibus bene dicitur :
*Domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis
 eam speluncam latronum.* Quia dum nonnunquam
 perversi homines locum religionis tenent, ibi mali-
 tiæ suæ gladiis occidunt, ubi vivificare proximos
 orationis suæ intercessione debuerunt. Templum
 quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia
 fidelium, quæ si quando in læsione proximi perversas
 cogitationes profert, quasi in spelunca latrones
 resident, et simpliciter gradientes interficiunt,
 quando in eos qui in nullo rei sunt, læsionis gladios
 dirigunt. Mens enim fidelium non jam domus ora-
 tionis, sed spelunca latronis est, quando, relicta in-
 nocentia et simplicitate sanctitatis, illud cognatur
 agere unde valeat proximo nocere. Sed quia contra
 perversa hæc omnia verbis Redemptoris nostri per
 sacras paginas indesinenter instrumur, nunc usque
 hoc agitur quod factum fuisse perhibetur, cum
 dicitur :

Et erat docens quotidie in templo. Cum enim men-
 tem fidelium ad cavenda mala subtiliter erudit, quo-
 tidie Veritas in templo docet.

*Principes autem sacerdotum, et scribæ, et principes
 plebis quærebant illum perdere, et non inveniebant quid
 facerent illi.* Vel quia quotidie docebat in templo, vel
 quia latrones ejecerat de templo, vel quia veniens
 illo quasi Rex et Dominus a tanta credentium turba
 laudem hymni cœlestis accepti, invidi principes eum
 perdere quærebant.

Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.
 Duobus modis potest intelligi, quia vel timentes po-
 puli tumultum non inveniebant quid facerent Jesu
 quem perdere disposuerunt; vel ideo Jesum perdere
 quærebant, quia suo magisterio neglecto plures ad
 eum audiendum confluere cernebant. Libet interea
 paucis intueri quam pulchre legalis umbra Paschæ,
 nostro vero Paschæ in quo immolatus est Christus,
 non tantum mysterii, sed et temporis ratione con-
 cordet. *Decima, inquit, die mensis primi tollat unus-
 quisque agnum per familias domus suæ. Juxta quem
 ritum tolletis et lædum, et servabitis eum usque ad
 quartum decimum diem ejusdem mensis (Exod. xii).*
 Decima enim die mensis primi, id est, ante quinque
 dies Paschæ, sicut Joannes evangelista testatur,
 egrediens omnis populus in montem Olivarum, tulit
 inde Dominum. Qui agnus est, quia venit ut peccata
 tolleret, et peccatum in eo non est, hædus, quia pec-
 cati insinulatus est. Agnum domi intulerunt, qui
 gaudentes caneabant : *Benedictus qui venit Rex in no-
 mine Domini*; hædum, qui contra zelantes aiebant :
Magister, increpa discipulos tuos; agnum, populus
 omnis qui suspensus erat audiens illum; hædum,
 principes qui eum perdere cupiebant. Quinque au-
 tem dies ante Pascha, id est, a decima luna usque ad
 quartam decimam, agnum sive hædum immolaturi
 servabant. Quia licet etiam tunc ejus sanguinem siti-

rent, novo tamen in eum misit manus, quia necdum
 venerat hora ejus. Agnum servabant, qui libenter
 ejus dictis auscultabant; hædum, qui insidiantes
 quærebant capere aliquid ex ore ejus ut accusarent
 eum. At vero quarta decima die completa, id est,
 declinata in vespeream, postquam corporis et san-
 guinis sui celebranda discipulis sacramenta contra-
 didit, venientibus qui eum comprehensum vincirent,
 cœpit impleri quod sequitur : *Et immolabit eum om-
 nis multitudo filiorum Israel ad vespeream (Exod. xii).*
 Stabant enim juxta crucem Jesum non solum impii
 qui mortem ejus deriderent, sed etiam sancti qui
 lugerent. Hæc paucis perstrinxisse libuit, quo mo-
 nereinus lectorem omnia quæ deinceps ad passio-
 nem usque Domini sequuntur, ad agni in domo re-
 tenti et ad occisionem parati pertinere figuram.

CAPUT XX.

*Et factum est in una dierum docente illo populum in
 templo, et evangelizante, convenerunt principes sacer-
 dotum et scribæ cum senioribus, et aiunt dicentes ad
 illum : Dic nobis in qua potestate hæc facis? Diversis
 modis eandem quam supra calumiam struunt,
 quando dixerunt : In Beelzebub principe dæmoniorum,
 ejicit dæmonia (Luc. xi).* Quando enim dicunt : *In
 qua potestate hæc facis?* de Dei dubitant potestate, et
 subintelligi volent diaboli esse quod faciat. Adden-
 tes quoque :

*Aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? Mani-
 festissime Dei Filium negant, quem putant non suis,
 sed alienis viribus signa facere.*

*Respondens autem dixit ad illos : Interrogabo vos et
 ego unum verbum. Respondete mihi. Baptismus Joan-
 nis de celo erat, an ex hominibus? Poterat Dominus
 aperta responsione tentatorum calumiam confutare,
 sed prudenter interrogat ut suo vel silentio vel sen-
 tentia condemnentur.*

*At illi cogitabant inter se dicentes : Quia si dixerit-
 mus, de celo, dicet : Quare ergo non credidistis ei?
 Quem confitemini de celo habuisse prophetiam mihi
 testimonium perhibuit, et ab illo audistis in qua ergo
 ista faciam potestate.*

*Si autem dixerimus : ex hominibus : plebs universa
 lapidabit nos. Certi sunt enim Joannem prophetam
 esse. Viderunt ergo quodlibet horum respondissent,
 in laqueum se casuros, timentes lapidationem, sed
 magis timentes veritatis confessionem.*

*Et responderunt se nescire unde esset. Et Jesus ait illis :
 Neque ego dico vobis in qua potestate hæc factum. Non
 vobis dico quod scio, quia non vultis fateri quod scitis.
 Justissime repulsi utique confusi abcesserunt, et
 impletum est quod in psalmo per Prophetam dicit
 Deus Pater : Paravi lucernam Christo meo (Psal.
 cxxxi), id est ipsum Joannem : Inimicos ejus induam
 confusione (Ibid.). Notandum autem quia duas ob
 causas maxime scientia veritatis est occultanda quæ-
 rentibus, cum videlicet is qui querit aut minus ca-
 pax est ad intelligendam quod querit, aut odio vel
 contemptu ipsius veritatis indignus est cui debeat*

aperiri quod querit. Quorum propter unum Dominus ait : *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo (Joan. xvi)*. Propter aliud vero discipulis præcipit : *Nolite dare sanctum canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos (Math. vii)*.

Cæpit autem dicere ad plebem parabolam hanc : *Homo plantavit vineam, et locavit eam colonis, et ipse peregre fuit multis temporibus. Docente Domino populum et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum et scribæ cum senioribus, et interrogaverunt tentantes in qua potestate signa faceret. Quibus sua arte superatis, Dominus quæ cœperat exsequitur. Siquidem et illis audientibus, plebem magis quod verba sua libentius audiat alloquitur. Parabolam scilicet inferens qua et illos impietatis arguat, et ad gentes regnum Dei doceat transferendum. Homo ergo qui plantavit vineam, ipse est qui, juxta aliam parabolam, conduxit operarios in vineam suam (Math. xx). Vineam enim Domini Sabaoth, domus Israel est (Isai. v). Coloni iidem sunt operarii qui ad excelandam vineam, hora prima, tertia, sexta, et nona dicuntur esse conducti. Ipse autem peregre fuit, non loci mutatione. Nam Deus unde abesse potest, qui loquitur : *Cælum et terram ego impleo (Jerem. xxiii)*? et alibi : *Ego Deus appropinquans, et non de longinquo, dicit Dominus*? Sed abire dicitur a vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat. Cui simile est, quod locata colonis vinea per Isaiam dicitur : *Et expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas (Isai. v)*.*

Et in tempore misit ad cultores servum ut de fructu vineæ darent illi. Qui casum dimiserunt eum inanem. Bene tempus fructuum posuit, non proventuum. Nullus enim fructus exstitit Judæorum, nullus hujus vineæ proventus, tametsi crebro ac sollicito quæretur, inventus est. Servus ergo qui primo missus est ipse legifer Moyses intelligitur, qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis quam dederat a cultoribus inquirebat; sed casum eum dimiserunt inanem. Irritaverunt enim Moysen in castris, et Aaron sanctum Domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus. Qui et ipse servus quid de fructu vineæ sentiat, palam carmine declarat dicens : *Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, et propago eorum ex Gomorrha. Uva eorum uva fellis, botrus amaritudinis ipsius. Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis (Deut. xxxii)*.

Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cadentes et afficientes contumelia, dimiserunt inanem. Servus alter David prophetam regemque significat. Qui post Moysen missus est, ut colonos vineæ post edicta legalia psalmodiæ modulatione, et dulcedine citharæ, ad exercitium boni operis excitaret. Nam et ipse David quo cor populi ad superna suspenderet, inter ritus carnalium victimarum, laudes Domini continuas suavi melodia decantari constituit. Sed et hunc affectum contumelia, dimiserunt inanem. Dicentes enim : *Quæ nobis pars in David, aut*

quæ hæreditas in filio Isai (III Reg. xi)? Regnum simul David ignobili stirpe et religionem impietate mutarunt. Attamen ille pro hac vinea, quæ, de Ægypto translata Palestinæ montes sua umbra protexit ne funditus exterminetur exorat. *Domine Deus virtutum, convertere nunc, respice de cælo, et vide, et visita vineam istam, et dirige eam quam plantavit dextera tua. (Psal. lxxix)*. Ubi pariter exponit qui sit homo ille qui hanc vineam plantavit, Dominus scilicet Deus virtutum.

Et addidit tertium mittere, qui et illum vulnerantes ejecerunt. Tertium servum, prophetarum choram intellige, qui continuis attestationibus populum convenerint, et quæ huic vineæ ventura imminerent mala prædixerint. Sed quem prophetarum non sunt persecuti? et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu justii (Act. vii). Et hi autem multa de hujus vineæ sterilitate dixerunt, sed unius Jeremiæ placentum ponere sufficiat. *Ego autem, inquit, plantavi te vineam electam, omne semen verum. Quomodo ergo conversa es in prævum, vinca aliena (Jerem. ii)*? Præcujus vineæ tuitione, ne videlicet in ea sive pro ea fragilis et infirmæ citoque perituræ suavitate olus nasceretur, Naboth Jezrahelitan non modo vulneratum, verum etiam legimus exstinctum. Cujus et si nullum propheticum dictum accipimus, tamen propheticum factum, quia multos pro hac vinea futuros martyres proprio sanguine propbetavit. His sane tribus servorum gradibus omnium sub lege doctorum figuram posse comprehendendi, Dominus alibi manifeste prodit, dicens : *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, et prophetis, et psalmis de me (Luc. xxiv)*.

Dixit autem Dominus vineæ : *Quid faciam? mittam filium meum dilectum. Forsitan cum hunc viderint verberantur. Quod Dominus vineæ dubitative et non deliberativo modo loqui dicitur, non de ignorantia venit. Quid enim nesciat Dominus vineæ qui hoc loco Deus Pater intelligitur? Sed semper ambigere dicitur Deus, ut libera voluntas homini reservetur. Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt inter se dicentes : Hic est hæres, occidamus illum ut nostra fiat hæreditas. Manifestissime Dominus probat Judæorum principes non per ignorantiam, sed per invidentiam crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam (Psal. ii)*. Et propterea quasi sibi consulentes aiebant : *Ecce mundus totus post eum abii, et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum (Joan. xii)*. Hæreditas ergo filii Ecclesie est cunctis ei data de gentibus, quam non moriens illi Pater reliquit, sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit, quia resurgendo possedit. Hanc autem occiso eo mali coloni præripere moliebantur, cum crucifigentes eum Judæi fidem quæ per eum est extinguere, et suam magis quæ ex lege est justitiam præferre, ac gentibus inveniendis conabantur inserere.*

Et ejectum illum extra vineam occiderunt. Extra vineam hæres vineæ trucidatur, quia Jesus ut saucius

scaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Sive ejectus extra vineam et occisus est, quia prius ab incredulorum corde repulsus, ac deinde cruci addictus est. In cuius figuram Moyses altare holocausti in quo victimarum sanguis funderetur, non intra tabernaculum, sed ad ostium posuit, mystice docens quia et dominicæ crucis altare extra Jerusalemorum portam ponendum, et ipse vera Patris hostia Christus, a domo Judæorum quam sanctificaturus adierat, non intimo corde recipiendus, sed foris esset suo cruore tingendus. Quod vero secundum Marcum mutato ordine dicitur: *Et apprehendentes eum occiderunt, et ejecerunt extra vineam* (Marc. XII), notat eos pertinaciæ, qui nec crucifixi et resuscitati a mortuis Domino prædicantibus apostolis credere voluerunt, sed quasi cadaver vile projecerunt. Quia, quantum in se erat, a suis enim finibus excludentes, gentibus suscipiendum dederunt.

Quid ergo faciet illis dominus vineæ? Veniet et perdet colomos istos et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. Contradixerunt sententiæ Domini quia contra suam perfidiam esse cognoverunt. Intellegebant enim parabolam non merito sanctitatis ad capiendâ mysterii verba jam parati, sed malitiæ flammis ad agenda quæ dicebantur accensi, atque ideo quæ in mente habuerant, quamvis in parabolis dicta, quasi jam olim meditata cognoscere parati. Negantibus ergo Judæis justum fore scientiam divinæ legis quam ipsi spernebant ad gentes transferri, quid Salvator respondeat intueere.

Ille autem aspiciens eos ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes hic, factus est in caput anguli?* Quomodo, inquit, implebitur hæc propheta, quæ lapidem ab ædificantibus reprobatum, in caput anguli dicit esse ponendam, nisi quia Christus a vobis reprobatus et ocellus, credituris est gentibus prædicandus? ut quasi lapis angularis duos condens in semetipsum, ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem, unum templum ædificet. Eosdem enim Synagogæ magistros, quos supra colomos dixerat, nunc ædificantes appellat, quia qui subditam sibi plebem ad ferendos vitæ fructus quasi vineam excolere, ipsi hæc Deo inhabitatore dignam quasi domum construere et ornare jubebantur. Unde et Apostolus fidelibus scribens ait: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis* (I Cor. III). Sed qui vineam Dei fructum negare quasi agricolæ mali, iidem quasi mali cæmentarii domui Dei lapidem pretiosum ojectum, qui vel in fundamentis vel in angulo ponendæ erat subtrahere, hoc est fidem Christi auditoribus suis conabantur eripere. Sed illis licet nolentibus, idem lapis caput anguli firmavit, quia de utroque populo quotquot ipse voluit sua fide conjunxit.

Omnis qui ceciderit supra illum lapidem conquassabitur. Supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Aliud est offendere Christum per mala opera, aliud negare per impietatem. Qui peccator est et tamen infi credit, cadit quidem super lapidem et conquassatur, sed non omnino comminuitur, reservatur enim per

sapientiam ad salutem. *Supra quem vero ille ceciderit, hoc est cui lapis ipse irruerit, et qui Christum penitus negarit, comminuet eum, ut ne testa quidem remaneat in qua basariatur aquæ posillum.* Sive de his dicit quod cadunt super eum, qui illum modo contemnunt vel injuriis affligunt. Ideo nondum penitus intereant, sed tamen conquassantur, ut non recti ambulent. Supra quos autem cadit, veniet illis desuper in judicio cum pœna perditionis. Ideo dixit comminuet eos, ut sint impii tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ (Psal. I).

Et quærebant principes sacerdotum et scribæ mittere in illum manus illa hora, et timuerunt populum. Cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Principes sacerdotum et scribæ quasi mentientem contra se Dominum quærebant interficere, sed hoc idem quærendo docebant vera esse quæ dicebat. Ipse quippe est hæres, cujus injustam necem aiebat esse vindicandam; illi nequam coloni, qui ab occidendo Dei Filio ad medicum quidem timore humano retardari donec veniret hora ejus, nunquam vero divino amore petuere cohiberi. Morali sive intellectu, cuique fidelium cum mysterium baptismi quod exercent operando committitur, quasi vinea quam excolat locatur. Mittitur servus unus, alter et tertius, qui de fructu accipiant, cum lex, psalmodia, prophetia, quarum monitionem bene agendo sequatur, legitur. Sed missus servus contumeliis affectus vel cæcus ejicitur, cum sermo auditus vel contemnitur, vel, quod pejus est, etiam blasphematur. Missum in super heredem quantum in se est occidit, qui et Filium Dei conculcaverit, et Spiritui gratiæ quo sanctificatus est, contumeliam fecerit. Perdito malo cultore, vinea dabitur alteri, cum dono gratiæ quod superbus sprexit humilis quisque ditabitur. Sed et hoc quod principes sacerdotum et scribæ manus mittere quærentes in Jesum terrore populi retineantur, quotidie geritur in Ecclesia, cum quilibet solo de nomine frater eam quam non diligit ecclesiasticæ fidei ac pacis unitatem, propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem, vel erubescit, vel timet, impugnavit. Qui tamen sicut de stultissima avium struthione Dominus ait, cum tempus fuerit, in altum alas eriget, quis persequendo Ecclesiam, quasi Dominum cruci addicere et ostentui gaudet habere.

Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, et traderent illum principatui et potestati præsidis. Quærentes Dominum comprehendere principes sacerdotum et scribæ, timuerunt populum, atque ideo quod per se non poterant, præsidis manibus efficere tentabant, ut velut ipsi a morte ejus viderentur immunes. Nuper enim sub Cæsare Augusto Judæa subjecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolvi, Pharisæis vero qui sibi applaudebant justitiam, e contrario vite tibus, non debere populum Dei qui detestas

solveret, et primitiva daret, et cætera quæ in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cujus seditionis adeo fomes invaluit, ut post Domini passionem inasistentibus sibi Romanis, patriam, gentem, et regnum, nobile illud cum sua religione templum, imo ipsam lucem perdere quam tributa pendere maluerint.

Et interrogaverunt illum dicentes : Magister, scimus quia recte dicis et doces, et non accipis personam, sed in veritate viam Dei doces. Licet nobis dare tributum Cæsari, an non? Blanda et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Cæsarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes ministri præsidis qui juxta alios evangelistas adfuisse leguntur, seditionis contra Romanos principem teneant.

Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos : Quid me tentatis? ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem et inscriptionem. Sapientia semper sapientior agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur. Ostendite mihi, inquit, denarium. Hoc est genus nummi quod pro decem nummis imputabatur, et habebat imaginem Cæsaris. Qui autem putant interrogationem Salvatoris ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex præsentis loco quod utique poterit scire Jesus, cujus imago esset in nummo. Sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Respondentes dixerunt : Cæsaris. Et ait illis : Reddite ergo quæ Cæsaris sunt Cæsari, et quæ Dei sunt Deo. Cæsarem non putemus Augustum, sed Tiberium significari privignum ejus, qui in loco successerat vitrici, sub quo et passus est Dominus. Omnes autem reges romani a primo Caio Cæsare qui imperium arripuerat, Cæsares appellati sunt. Porro quod ait : Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, nummum, tributum, et pecuniam, et quæ sunt Dei Deo, decimas, primitias, oblationes, ac victimas sentiamus. Quomodo et ipse reddit tributa pro se et Petro, et Deo reddit quæ Dei sunt, Patris faciens voluntatem. Aliter : Reddite quæ Cæsaris sunt Cæsari, et quæ Dei sunt Deo; quemadmodum Cæsar a vobis exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus, ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo anima lumine vultu ejus illustrata atque signata. Unde Psalmista : Signatum est, inquit, in nobis lumen vultus tui, Domine (Psal. iv). Hoc quippe lumen est totum hominis, et verum bonum, quod non oculis sed mente conspicitur. Signatum autem dicit in nobis, tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrumpit. Bonum ergo ejus est verum atque æternum, si renascendo signetur.

Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe, et mirati in responsis ejus tacuerunt. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt quod calliditas eorum laudandi non invenisset locum.

Accesserunt autem quidam Sadducæorum qui negant esse resurrectionem. Dum erant hæreses in Judæis, una Phariseorum, et altera Sadducæorum. Pharisei

traditionum et observationum, quas illi deuterosis vocant, justi iam præferebant. Unde et divisi vocabantur a populo. Sadducæi autem, qui interpretantur justi, et ipsi vindicabant sibi quod non orant. Prioribus et corporis et animæ resurrectionem credentibus, consentientibusque angelos et spiritus, sequentes, juxta Acta apostolorum, omnia denegabant.

Et interrogaverunt eum dicentes : Magister, Moyses scripsit nobis, si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine filiis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, et suscitet semen fratri suo. Vide distantiam litteræ et spiritus. Juxta litteram nubere cogitur in vita, ut defuncti semen excitet frater, spiritus autem magister est castitatis.

Septem ergo fratres erant, et primus accepit uxorem, et mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, et ipse mortuus est sine filiis. Et tertius accepit illam. Similiter et omnes septem, et non reliquerunt semen, et mortui sunt. Novissima omnium mortua est et mulier. Qui resurrectionem corporum non credit, animum judicantes interire cum corporibus, recte istiusmodi flagant fabulam, quæ deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant mortuorum. Potest autem fieri ut vere in gente eorum aliquando hoc acciderit.

In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem. Turpitudinem fabulæ opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem. Verum mystice septem hi fratres sine filiis defuncti reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus sæculi vitam, quæ septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt. Quibus virilita morte misera præceptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio, quam illi sine vitali opere transegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Et ait illis Jesus : Filii sæculi hujus nubunt, et traduntur ad nuptias. Cum Dominus dicat : Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos (Matth. vii), quod ipse quædam vel hic de gloria resurrectionis, vel alibi de dispensationis aut etiam divinitatis suæ mysterio dixisse invenitur, quæ multi qui aderant vel resistendo vel contemnendo non acceperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas misisse ante porcos. Non enim eis dedit qui capere non poterant, quæ propter aliorum immunditiam, negligi non oportebat. Etenim cum tentatores interrogabant, respondebatque illis ita ut quid contradicerent non haberent, quamvis venenis suis contabescerent potius quam illius cibo saturarentur, alii tamen qui poterant capere, ex illorum occasione multa utiliter audiebant.

Illi autem qui digni habebuntur sæculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducunt uxores. Non ita intelligendum est, quasi digni tantum vel resurrecturi, vel sine nuptiis futuri sint, iadigni autem, id est, peccatores, vel minime resurrecturi, vel ad nuptias resurrecturi sint credendi; sed ita potius sentiendum, quod omnes et resurrecturi, et absque nuptiis sicut in sæculo illo mansuri. Dominus autem

Salvator ut ad gloriam resurrectionis animas excitaret inquirendam, de electis solummodo voluerit facere sermonem. Si autem in resurrectione neque nubunt neque ducunt uxores, resurgunt ergo corpora quæ possunt nubere et ducere uxores, hoc est feminarum et virorum certis discreta membra speciebus, sed nulla concumbendi voluptate vel necessitate mancipata. Nemo quippe dicit de lapide et arbore, et his rebus quæ non habent membra genitalia, quod non nubant neque ducant uxores, sed de his qui cum possunt nubere, tamen alia ratione non nubunt.

Neque enim ultra mori poterunt. Quia connubia propter filios. Filii propter successionem. Successio propter mortem. Ubi ergo mors non est, neque connubia.

Æquales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Æquales angelis et filii sunt Dei, qui, gloria resurrectionis innovati, sine ullo mortis metu, sine ulla labe corruptionis, sine ullo terreni status actu, perpetua Dei visione fruuntur, ad quam necesse est angelicæ dignitatis æqualitatem quisquis tunc ascendere desiderat, nunc minimis fratribus condescendat.

Quia vero resurgant mortui, et Moyses ostendit seculi rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Jacob. Ad comprobendam resurrectionis veritatem multo aliis manifestioribus exemplis uti potuit, e quibus est illud: *Suscitabuntur mortui, et resurgent qui in sepulchris sunt.* Quæritur itaque, quid sibi voluerit Dominus hoc proferre testimonium, quod videtur ambiguum vel non satis ad resurrectionis pertinere veritatem. Sed Sadducæi quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respuentes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, quorum auctoritatem non sequebantur. Porro ad æternitatem animarum probandam, de Moysæ ponit exemplum: *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob (Exod. iii).* Statimque infert

Deus autem non est mortuorum, sed vivorum. Ut cum præbaverit animas permanere post mortem, quod illi inter cætera negabant (neque enim poterat fieri ut eorum esset Deus qui nequaquam subsisterent) consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quæ cum animabus bona malave gesserant.

Omnes enim vivunt ei. Omnes videlicet illi quorum Dominus est Deus. Vivant ei, vita utique vera, qua justi vivunt etiam quando corpore moriuntur. De qua alibi Dominus ait: *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit vivet (Joan. xi).* Crede ergo, et si mortuus fueris vives. Si autem non credis, et cum vivis mortuus es. Vidua enim quæ in deliciis est, vivens mortua est (1 Tim. v).

Respondentes autem quidam scribarum dixerunt: Magister bene dixisti. Et amplius non audebant eum quidquam interrogare. Princeps sacerdotum, Sadducæi, et scribæ quærentes occasionem calumniæ, et

A verbum aliquod invenire quod pateret insidulis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensam Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficile conquiescere.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum Filium David esse, et ipse David dicit in libro Psalmorum: Sicut Dominus Dominus meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? David ergo Dominum istum vocat, et quomodo filius est? Interrogatio Jesu nobis proficit usque hodie contra Judæos. Et hi enim qui consentunt Christum esse venturum, hominem simplicem et sanctum virum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a Domino, si simplex homo est, et tantum filius David, quomodo David vocet eum Dominum suum? Non autem reprehenduntur, quia David filium dicit, sed quia Dei Filium non credunt. Siquidem ipse et Dominus David est, Deus ante tempora manendo, et filius David apparuit homo in temporum fine nascendo. Quod autem a Patre subjiciuntur inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturæ quæ in altero alter operatur significat. Nam et Filius subjicit inimicos Patri, quia Patrem clarificat supra terram.

Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: Attendite a scribis qui volunt ambulare in stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in convivio. Ambulare in stolis, cultioribus vestimentis indatos ad publicam procedere significant. In quo inter cætera dives ille qui epulabatur quotidie splendide, peccasse describitur (Luc. xvi). Notandum autem quod non salulari in foro, non primos sedere vel discubere vel eos quibus hoc officii ordine competit, sed eos nimirum qui hæc sive habita, seu certe non habita, indebite amant, a fidelibus quibusque quasi reprobos docet esse cavendos, animum, videlicet, non gradum, justa districtione redarguens, quamvis et hoc culpa non careat, si iidem in foro litibus interesse, qui in cathedra Moysi Synagogæ magistri desiderant appellari. Duplici sane ratione a vanis gloriæ cupidis attendere jubemur, ne, scilicet, eorum vel simulatione seducamur, estimantes bona esse quæ faciunt, vel emulatione inflammemur, frustra gaudentes in bonis laudari quæ simulant.

Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem, hi accipient damnationem majorem. Non tantum ait *Accipient damnationem*, sed adjunxit *majorem*, ut insinuet etiam illos qui in angulis stantes vrant, ut videantur ab hominibus (Matth. vi), damnationem mereri; sed eos qui hæc prolixius, quasi religiosiores agendo, non solum laudes ab hominibus, sed et pecunias quærant, prolixiori damnatione plectendos. Sunt enim qui se justos et magni apud Deum meriti simulantes, ab infirmis quibuslibet et peccatorum suorum conscientia turbatis, quasi patroni pro eis in judicio futuri pecunias accipere non dubitant. Et cum porrecta manus pauperi, preces

juvare solet, illi ob hoc, maxime in precibus, ut pauperi minimum tollant, pernociant. Quibus illa Judæ maledictio non immerito congruit. *Cum judicatur, exeat condemnatus, et oratio ejus fiat in peccatum* (Psal. cviii). Condemnatus quippe cum judicatur exit, et orationem suam in peccatum recipit, qui magnæ nunc æstimationis apud homines habitus, in diviño nunc examine, non solum non pro aliis se intervenire, sed nec sua sibi merita sufficere posse deprehendit, imo ipsarum quibus humanum judicium fecellit, precum inter crimina pœnas luit.

CAPUT XXI.

Respicens autem vidit eos qui mittebant munera sua in Gazophylacium divites. Quia sermone Græco *φυλάκειον* servare dicitur, et *gasa* lingua Persica divitiarum vocantur, gazophylacium locus appellari solet, quo divitiarum servantur. Erat autem arca, foramen habens desuper, posita juxta altare ad dexteram ingredientibus domum Domini, in quam mittebant sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferrebat ad templum Domini, atque instaurationem ejusdem templi servatur. Lege Verba dierum. Etiam nunc autem qui orantes in domum Domini discerunt, ipse quoque dona ferentes respicit, et quem dignum viderit laudat; quem reprobum, damnat.

Vidit autem et quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo, et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit. Hic nobis locus moraliter quidem intimat, quam sit acceptabile Deo quidquid bono animo obtulerimus, qui cor

nimirum et non substantiam pensat, nec perpendit quantum in ejus sacrificiis, sed ex quanto profertur. Juxta vero leges allegoriarum, divites qui in gazophylacium munera mittebant, Judæos de justitia legis elatos, porro vidua pauper Ecclesiam simplicitatem designat. Quæ recte paupercula vocatur, quia vel superbiæ spiritum, vel peccata tanquam mundi divitias abjecit. Vidua vero, quia vir ejus pro ea mortem pertulit, et nunc in cœli penetrabilibus ab ejus oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Hæc in gazophylacium æra minuta duo mittit, quia in conspectum diviniæ Majestatis, qua nostri operis oblationes quasi certo numero conscripta et consignata servantur, sive dilectionem Dei et proximi, seu fidei orationisque suarum munera defert, quæ consideratu propriæ fragilitatis minuta, sed merito pia devotionis accepta, cunctis superborum Judæorum operibus præstant.

Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei. Hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit misit. Ex abundantia sibi Judæus mittit in munera Dei, qui de justitia sua præsumens, hæc apud se orat: *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, etc.* (Luc. xviii). Omnem autem victum suum Ecclesia in Dei munera mittit, quæ omne quod vivit, non sui meriti, sed Dei esse munus intelligit, dicens: *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Ibid.). Et alibi: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia ejus præveniet me* (Psal. lviij).

LIBER SEXTUS.

FELICITER LEGE.

Cum sapientissimus regum Salomon, in figuram Christi et Ecclesie templum Domino conderet, hoc quoque inter cætera non indecentibus figurarum præmonebat exemplis, quod adveniente tandem, et apparente rerum illarum, quæ tunc umbratice signabantur veritate ac luce, mox omnis illa umbratilis, ut ita dicam, et imaginaria compositio typorum easet penitus auferenda. Post factam namque de lapide, ligno, et auro incomparandi operis domum, misit, et, in figuram credituri de gentibus populi, tulit *Hiram de Tyro, filium mulieris viduæ* (III Reg. vii); haud dubium quin illius, quæ supra duos nummos in gazophylacium mittendo, plus omnibus misisse laudatur. *De tribu, inquit, Nephtalim, patre Tyrio, artificem ærarium, et plenum sapientia, et intelligentia, et doctrina* (Ibid.). Omnia autem vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. In campestri regione Jordanis fudit ea rex, in argillosa terra. Qui enim omnia sua vasa non ductili, sed fusili opere fecit, prius nimirum ad similitudinem

cujusque vasis figmentum luti formabat, necessarium quidem, donec opus vasis expleretur. verum postea non modo nullis usibus aptum, sed etiam ut profectio vasis appareret, absque ulla dubietate frangendum. Quasi ergo forina de argilla cæremoniarum legales antecedunt, ut dona veritatis evangelicæ quasi vasa de aurichalco succedant. Composita pro tempore testa vilis atteratur, ut fulgor ornamenti permansibilis qui latebat ostendatur. Cinis vitulæ qui inquinatos sanctificabat tollatur, et crux Christi quæ mundum redimat, prædicetur. Incumbente tempore, quo mare æneum, cujus unda vivificatrice cuncti Ecclesiam intraturi baptizentur, quo columnæ legis geminæ, quæ lilia pro capite gestantes, Christo devotarum junuam hiuc inde firment ovium, quo bis quini lateres operum nostrorum abluendis hostiis parati quo innumera denique vasorum electionis millia ad montem templi deferantur, solvitur argillosa terra, quæ in campestri regione diutius hæc occulta tegebat. Hoc est, imminente præconio dominicæ passionis, per

quam recondita dudum litteræ velamento Ecclesiæ sacramenta patescerent, labat pau'atim, et destrui jam incipit illa cœlestium occultatrix umbra secretorum. Unde recte post ob'ationem viduæ pauperis, id est, Ecclesiæ fidem Domini ore laudatam, Evangelista secutus adjunxit :

Et quibusdam dicentibus de templo quod lapidibus bonis et donis exornatum esset dixit : Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat. Erat namque prius Jerusalem urbs illa magna regalis, ubi templum famosissimum Deo fuerat exstructum. Postea vero quam venit ille qui erat verum templum Dei, et cœlestis Jerusalem cœpit aperire mysteria, deleta est illa terrena ubi cœlestis apparuit, et in templo illo non remansit lapis super lapidem. Erat prius pontifex, sanguine taurorum et hircorum purificans populum; sed ex quo venit verus Pontifex, qui sanguine suo purificaret credentes (Hebr. xiii), nusquam est ille pontifex prius, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, et sacrificia celebrabantur; sed ut venit verus agnus qui seipsum obtulit hostiam Deo (Hebr. ix), cuncta illa velut pro tempore posita cessaverunt. Propterea sane divina dispensatio procuravit ut et civitas ipsa, et templum, et omnia illa pariter subverterentur, ne qui forte adhuc parvulus et lactens in fide, si viderit illa constare, dum sacrificiorum ritum, dum ministeriorum ordinem attonitus stupet, ipso diversarum formarum raperetur intuitu. Sed providens Deus infirmitati nostræ, et volens multiplicari Ecclesiam suam, omnia illa subverti fecit, et penitus auferri, ut sine ul'a cunctatione illis cessantibus, hæc esse vera, pro quibus in illis typus præcesserit, crederemus.

Interrogaverunt autem illum, dicentes : Præceptor, quando hæc erunt? Et quod signum cum fieri incipient? Quia laudantibus quibusdam ædificationes templi Dominus palam responderat hæc omnia fore destruenda, discipuli secreto sedente eo super montem Oliveti, sicut Mattheus Marcusque testantur, tempus et signa prædictæ destructionis interrogant.

Qui dixit : Videte, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Quia ego sum: et tempus appropinquavit. Nolite ergo ire post illos. Multi imminente Jerusolymorum excidio, principes exstiterunt, qui se esse christos, tempusque libertatis jamjamque appropinquare referrent. Multi in Ecclesia ipsis etiam temporibus apostolorum hæresiarchæ prodie-re, qui, inter alia plurima veritati contraria, diem Domini instare prædicarent. Quos Apostolus in Epistola ad Thessalonicenses damnat. Multi in nomine Christi venere Antichristi, quorum primus est Simon Magus, cui, sicut in Actis apostolorum legimus, auscultabant omnes qui in Samaria erant, a minimo usque ad maximum dicentes : Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna (Act. viii). Eo quod multo tempore magicis suis deimentasset.

Cum autem audieritis prælia et seditiones, nolite terri. Oportet primum hæc fieri, sed non statim finis.

PATROL. XCII.

Prælia, ad hostes pertinent. Seditiones, ad cives. Quæ utraque a tempore dominicæ passionis in populo Judæorum, qui sibi pro Salvatore seditiosum latronem elegit, satis superque constat abundasse. Sed his præcurrentibus, apostoli ne terreatur, ne Jerosolyma Judæamque deserant, admonentur. Quia videlicet non statim finis, qui in quadragesimum potius differendus sit annus, id est, desolatio patriæ, supremumque urbis ac templi sequatur excidium.

Tunc dicebat illis : Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et terræ motus magni erunt per loca, et pestilentia, et fames. Constat hæc ante finem desolationis templi, hoc est tempore Judaicæ seditionis, ad litteram contigisse. Potest autem regnum contra regnum, et pestilentia eorum, quorum sermo serpit ut cancer (II Tim. ii), et fames audiendi verbum Dei (Amos. viii), et commotio universæ terræ, et a vera fide separatio, etiam in hæreticis intelligi, qui, contra se invicem dimicantes, Ecclesiæ victoriam faciunt.

Terroresque de cælo, et signa magna erunt. Et hæc tempore eodem completa, quisquis Josephi historiam legerit, inveniet. Nam et stella gladio similis ut perhibet, per annum totum supra Jerosolyma pendens, infausto trepidos cives portento terrebat. Et currus itidem equitesque armati, per aera discurrere ac morem bellantium imitari per dies quadraginta sunt visi. Sed et vitula sacrificiis adnota, inter immolantium manus enixa est agnam. Quo autem hæc merito contigerint, protinus subinfertur, cum dicitur :

Sed ante hæc omnia, injicient vobis manus suas, et persequentur, tradentes in Synagogas et custodias, trahentes ad reges, et præsidēs propter nomen meum. Hæc quippe Judaicæ genti, vel sola, vel maxima causa exitii fuerat, quia post Domini Salvatoris occasionem, nominis quoque ejus præcones simul et confessores impia crudelitate vexavit.

Continget autem vobis in testimonium. Testimonium videlicet quorum, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut videndo non imitantur? Mors quippe justorum, bonis in adiutorium est, malis in testimonium, ut inde perversi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt ut vivant. Sed, auditis tot terroribus, turbari poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adjungitur, cum protinus subinfertur :

Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterant resistere et contradicere omnes adversarii vestri. Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat : Nolite terri, nolite pertimescere. Vos ad certamen acceditis, sed ego prælior. Vos verba editis, sed ego sum qui loquor.

Trademini autem a parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte afficiunt ex vobis, et eritis odio omnibus propter nomen meum. M.orem dolorem mala ingerunt, quæ ab extraneis inferuntur; plus vero in nobis ea tormenta sæviunt, quæ ab illis patimur, de quorum mentibus præsumebamus, quia

cum damno corporis mala nos cruciant amissæ charitatis. Sed quia dura sunt quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis, cum dicitur :

Et capillus de capite vestro non peribit. Scimus quia caro incisa dolet, capillus non dolet incisus. Ait ergo martyribus suis : *Capillus de capite vestro non peribit*, videlicet aperte dicens : Cur timetis, ne pereat quod incisum dolet, quando et illud in vobis perire non potest quod incisum non dolet? Aliter : Capillus de capite discipulorum Domini non peribit, quia non solum fortia quæque gesta vel dicta sanctorum, de quibus dicitur : *Dominus custodit omnia ossa eorum* (Psal. xxxiii), sed et volatilis (ut ita dicam) ac tenuissima cogitationum fidelium superficies, quæ de occulta cordis radice, quasi de cerebro cæsaries exit, apud justum iudicem conservata digna mercede donabitur. Unde recte Propheta, ut honorum etiam cogitatum merita Domino quam sint accepta demonstret. *Et reliquæ, inquit, cogitationum, diem festum agent tibi* (Psal. lxxv). Unde etiam Nazareni in lege, tempore consecrationis, comam nutrire jubentur, et novacula super caput Samuel non ascendisse perhibetur. At contra mulier captiva ut viro Israelitæ nubere queat, mundatus a lepra ut Ecclesiæ communicare mereatur, omnes sui corporis pilos præcipiuntur eradere, quia videlicet omnis sapientium cogitatio, quæ bona, placens et perfecta est, salvator in perpetuum, et apud Dominum est merces ejus. Stultorum vero pravorumque, quasi Dei aspectibus indigna radix, operum cogitatio pœnitendo debet excidi.

Et in patientia vestra possidebitis animas vestras. Idcirco possessio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium custosque virtutum patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras, quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus. Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, et anima possideat corpus. Jus vero animæ a corporis possessione repellitur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit, qui in ipse nos possidere nosmetipsos docuit. Patientia autem vera est, aliena mala æquanimitè perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore moveri. Nam qui se proximi mala portat, ut tamen tacitus doleat, et tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit.

Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus. Hactenus ea quæ per quadraginta annos necdum sine adveniente futura erant; hinc ipse finis desolationis, quæ a Romano exercitu facta est, Dominus verbis exponitur.

Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes. Ecclesiastica narrat historia cunctos qui in Judæa erant, Christianos, imminente Jerusalem excidio, commones a Domino loco decessisse, et trans Jordanem

in civitate quadam Pella nomine, donec desolatio Judææ completeretur, habitasse.

Et qui in medio ejus, discedant. Et qui in regionibus, non intrent in eam. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Videtur quidem ad congruam pertinere admonitionem, ut qui extra sunt non in eam intrent, qui autem in medio sunt, quomodo discedant ab exercitu jam civitate circumdata? Nisi forte quod præmisit tunc, id est, tunc qui in Judæa sunt fugiant, non ad ipsum tempus obsidionis, sed ad proximum ante obsidionem tempus, cum se primo miles Romanus per Galilææ vel Samariæ fines cœpisset diffundere, pertinere dicimus, ut tunc fugere quisque, cum fugæ adhuc tempus esset, acceleraret. Dies autem ultionis hi sunt, dominici videlicet sanguinis ultionem petentes.

Væ autem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. Væ, præsentem captivitatem, prægnantibus et nutrientibus, sive mammantibus, ut quidam interpretantur. Quarum vel uteri, vel manus, filiorum sarcina prægravatæ, fugæ necessitatem non minimum impediunt. Lege et Regum historiam, ubi uxor Jonathæ malum captivitatis præpropera fuga vitando, lapsum sinu filium perpetuo claudum recepit.

Erit enim pressura magna supra terram, et ira populo huic. Hæc pressura, et ira populo illi, usque hodie per omnes gentes disperso individua comes adhæret, non tamen in æternum adhæsuræ credenda est. Nam postquam ordinem ejusdem pressuræ vel iræ, Dominus ostendit, dicens :

Et cadent in ore gladii, et captivi ducentes in omnes gentes, et Jerusalem calcabitur a gentibus. Protinus juxta prophetiam quæ canit : *In ira misericordiæ memor ejus*, subjunxit atque ait :

Donec impleantur tempora nationum. Tempora quippe nationum illa sunt quæ commemorat Apostolus, dicens : *Quia cæcitas ex parte facta est in Israel, donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus fieret* (Rom. xi). Qui cum promissa salute fuerit potitus, patrium quoque rediturus ad solum, et metropolis quondam suæ possessione atque habitatione gavisurus esse, forsitan non temere speratur, quia non in perpetuum, sed donec tempora nationum impleantur, ita premedus esse narratur. Quid autem, impletis nationum temporibus, et sic omni Israel salvato, sequatur, Dominus ex ordine manifestat. Nam et hoc secundum Matthæum discipuli interrogabant, non solum templi evertendi tempus, sed et signum adventus ejus, et consummationis sæculi querendo.

Eterunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris et fluctuum. Quia ergo, sicut Dominus in sequentibus intimat, apparente universali judicio cœlum et terra transibunt, et sicut in Joannis Apocalypsi legitimus, mare jam non erit, merito eodem incumbente judicio, sonitus maris et fluctuum confunditur, terrarum orbis prementibus se invicem colonis inficitur, maxima cœli luminaria percussis horrore novo radiis turba-

eam faciem velaat. Et quomodo impulsæ ad casum arbores fragoris motusque sui præmittere solent iudicia, sic termino appropiante quasi paventia nutant ac tremunt elementa. Ergo quod ait Matthæus : *Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de cælo* (Matth. xxiv), ipsam iudicii præsentiam significat, quando apparente veræ gloria lucis, omnia mundi lumina, tenebris umbrisque comparantur. Quod vero dicit Lucas : *Erunt signa in sole, et luna, et stellis, præcursores vicini ejusdem iudicii quasi nuntios indicat. Equibus est et illud Prophetæ : Sol vertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus* (Joel. ii). Item quod Lucas ait : *Et in terris pressura gentium, ipsum esse reor, quod Antichristi tempora desc. ibens Matthæus dicit : Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet* (Matth. xxiv). Quod autem Lucas subjungit, *præ confusione sonitus maris et fluctuum*, præco est illius quod inter cætera metabalia sæculi Joannes mare habiturum conspexit.

Arescentibus hominibus præ timore et exspectatione, quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cælorum movebuntur. Credo ipsum iudicis adventum hac sententia designari, quando juxta alterius loci parabolam omnes, hoc est et prudentes et fatuæ virgines insolito clamore suscitæ, lapides ornant, id est, sua secum opera numerant, pro quibus maximo cum timore jam jamque instantem æterni discriminis exspectant eventum. Nam eatenus absque ullo timore iudicis, universus pene orbis acturus est, Apostolo attestante, qui ait : Cum enim dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus (I Thess. v). Tunc itaque superveniente universo orbi timore et exspectatione districti exsaminis, multi qui in hoc mundo florere videbantur, cum se sine fructu conspexerint, arescent. Tunc fides quæ sine operibus virnerat, probante se justis iudicis inarescet. Nec mirum homines, hoc est vel natura, vel sensu terrestres, ad ejus iudicium turbari, cujus aspectum et ipse cælorum virtutes, hoc est, angelicæ tremunt potestates, beato quoque Job attestante, qui ait : *Columnæ cæli contremiscunt et pavent ad nutum ejus. Quid ergo faciant tabulæ, quando tremunt columnæ? Quid virgula deserti patitur, cum cedrus paradisi concutitur?*

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna et majestate. In potestate et majestate visuri sunt quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc cervicem cordis ad ejus patientiam non inclinant. Sed quia hæc contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem verba vertuntur, nam subditur :

His autem fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Cum plaga, inquit, mundi crebrescent, cum terror iudicii virtutibus commotis ostenditur, levate vos capita, id est exhilarate corda. Quia dum finitur mun-

us, cui amici non estis, prope fit redemptio quam quæsitis. In Scriptura etenim sacra, sæpe caput pro mente ponitur. Quia sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur. Levare itaque capita est mentes nostras ad gaudia patriæ celestis erigere. Quod autem calcari mundus, ac despicere debeat, provida Dominus comparatione manifestat. Nam sequitur :

Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam, et omnes arbores, cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita et vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Aperte ergo docet quia sicut ex fructu arborum ventura æstas agnoscitur, ita ex ruina mundi prope esse agnoscitur regnum Dei. Quibus profecto verbis ostenditur, quia fructus mundi, ruina est. Ad hoc enim crescit, ut cadat. Ad hoc germinat, ut quæcumque germinaverit, cladibus consumat. Bene autem regnum Dei æstati comparatur, quia tunc mæroris nostri nubila transeunt, et vitæ dies æterni solis claritate fulgescunt.

Amen, dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Multum quippe commendat Dominus, quod ita pronuntiat. Quodammodo, si dici fas est, juratio ejus est : Amen, dico vobis. Amen enim interpretatur verum, et tamen non est interpretatum, cum potuisset dici Verum dico vobis, nec Græcus hoc interpres ausus est facere, nec Latinus. Sic mansit, non est interpretatum, ut honorem haberet velamento secreti, non ut esset negatum, sed ne vilesceret nudatum. Igitur Verum dico vobis Veritas dicit, quæ utique et si non diceret, mentiri omnino non posset. Tamen commendat, inculcat, dormientes quodammodo excitat, intentos facit, contemni non vult : Amen, inquit, dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Generationem autem aut omne hominum genus dicit, aut specialiter Judæorum.

Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Cælum quod transibit non æthereum, sive sidereum, sed aereum, a quo et aves cæli et nubila cæli cognominantur, intelligere debemus. Petro attestante, qui dicit quod cæli erant prius, et terra de aqua, et per aquam consistens verbo Dei, per quæ ille tunc mundus perit. Cæli autem qui nunc sunt et terra, eodem verbo repositi sunt igni reservati in die iudicii et perditionis hominum impiorum (II Petr. iii). Aperte docens quia non alii cæli sunt igne perituri, quam qui aqua perituri, hoc est, inania hæc, et nubilosa ventosi aeris spatia. Neque enim aqua diluvi quæ quindecim tantum cubitis montum cacumina transcendit, ultra aeris ætherisque confinia pervenisse credenda est. Quocumque autem pervenire potuit, eo nimirum juxta præfatam beati Petri sententiam et ignis iudicii perveniet. Si autem cælum et terra transibunt, moveri potest quomodo dicat Ecclesiastes : *Generatio præterit, et generatio advenit, terra vero in æternum stat* (Eccle. i). Sed aperta ratione cælum et terra per eam quam nunc habent imaginem trans-

erunt, attamen per essentiam sine fine subsistunt. *Præterit enim figura hujus mundi (I Cor. vii)*. Et ad Joannem angelus : *Erit (inquit) cælum novum et terra nova (Apoc. xxi)*. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Cælum igitur et terra et transibit et erit, quia et ab ea quam nunc habet specie per ignem tergetur, et tamen in sua semper natura servabitur. Unde per Psalmistam dicitur : *Mutabis ea, et mutabuntur (Psal. ci)*. Quam quidem ultimam commutationem suam, ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris visibus indesinenter alternat. Nam terra a sua specie, hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, et diurna claritate renovatur. Hinc ergo, hinc fidelis quisque colligat, et interire hæc, et tamen per innovationem refici, quæ constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

*Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ, et superveniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. O stultam præsumptionem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, et crapulæ, nec ipso iudice contestante, prævideat, sed edictum Regis æterni more servi nequam, postquam didicerit, spernat. Et certe si qui nobis peritus ac sapiens medicus præciperet : Attendite, inquit vobis, ne qui (verbi gratia) de illius vel illius herbæ succo avidius sumat; quod si fecerit, repentinus ei superveniet interitus, quanto quisque studio præmonentis medici mandata servaret, ne, videlicet, vitium gustando, periret? At nunc animarum simul et corporum Salvator ac Dominus jubet ebrietatis herbam et crapulæ vitandam, nec non et curarum sæcularium, velut mortiferos succos esse cavendos, et quantum tamen nostrum, his non solum sauciari, sed etiam consumi non timent? Nulla credo alia causa, nisi quia fidem quam medici præbent dicitis, Domini præbere contemnuunt. Si enim creditissent, credendo utique timerent, timendo autem impendens periculum caverent. Sed illi e contra torpendo, quam juste dictum sit, probant : *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra (Luc. xviii)?**

*Vigilate itaque omni tempore, orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, et stare ante Filium hominis. Qui ante Filium hominis stare, eique juxta Apocalypsin Joannis die noctuque in templo ejus servire desiderat, nec ab ejus aspectibus in ignem æternum maledictus abjici, non solum ab illecebris sæcularibus castigari, sed et orare, et vigilare, et hoc non certis quibusdam diebus, sed omni tempore facere debet, juxta quod psalmus ait : *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo (Psal. xxxiii)*. Sic namque merebitur habitare in domo Domini, in sæculum sæculi laudare illum.*

Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti. Et

omnis populus manebat ad eum in templo audire eum. Quæ verbis præcipit Dominus, suis confirmat exemplis. Nam qui nos ante repentinum iudicii universalis adventum, ante incertum singulorum nostrum exitum, deliciis simul et curis hujus vitæ neglectis, ad vigilandum hortatur et orandum, et ipse impendente suæ tempore passionis, doctrinæ vigiliis, et precibus instat, pariter et exemplo insinuans hoc esse digne Deo vigilare, vel dicto vel facto proximis quibusque viam veritatis ostendere, et eos pro quibus passurus erat, vel verbo ad fidem provocans, vel Patri oratione commendans. Et nos quoque cum inter prospera sobrie, et juste, et pie conversamur, inter adversa vero nunquam de divinæ misericordiæ celsitudine desperamus, diebus profecto cunctis in templo docemus. Noctibus vero in monte Oliveti moramur, quia in tenebris angustiarum gaudii spiritualis consolatione respiramus. Juxta eum qui dixit : *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini, speravi in misericordia Dei mei (Psal. li)*. Id est, sicut is qui misericordiæ fructum, quibus valuit impendit, mei a Domino miserendum esse non ambigo. Et ad nos quoque audiendos omnis populus maneat, cum vel discussis operibus tenebrarum, vel evictis, Dei gratia, nebulis pressurarum, sicut in die honeste ambulantes, non in comessationibus et ebrietatibus, nos filii lucis imitantur (*Rom. xiii*).

CAPUT XXII.

Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha. Pascha, quod Hebraice dicitur *phase*, non a passione, ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur, eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum, pertransierit, nec percusserit eos, vel ipse Dominus præbens auxilium populo suo, desuper ambulavit. Cujus sacramentum vocabuli, sublimius exquirens evangelista Joannes ait : *Sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (Joan. xiii)*. Ubi manifeste declarat ideo festivitatis hujus diem per legem mystice transitum vocari, quod Agnus Dei, qui peccata mundi tolleret, in eo de hoc mundo vel ipse esset transiturus, vel nos salubri transitu, quasi de Ægyptia servitute ducturus. Hoc sane juxta Veteris Testamenti litteram inter Pascha et azyma distat, quod pascha ipse solus dies appellatur in quo agnus occidebatur ad vesperam, hoc est, quarta decima luna primi mensis. Quinta decima autem luna, quando egressum est de Ægypto, succedebat festivitas Azymorum. Cujus septem diebus, id est usque ad vicesimum primum ejusdem mensis diem, ad vesperam, est statuta solemnitas. Verum Evangelii Scriptura indifferentem et diem azymorum pro pascha, et pro diebus azymorum pascha ponere solet. Dicit enim Lucas : *Dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha.* Item Joannes, cum primo Azymorum die, id est quarta decima luna res ageretur, ait : *Et non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut*

manducarent pascha (Joan. xviii). Quia videlicet et paschæ dies in azymis panibus est celebrari præceptus, et nos quasi pascha perpetuum facientes, semper ex hoc mundo transire præcipimur. Una quippe die agno immolato ad vesperam, septem ex ordine dies sequuntur azymorum. Quia Christus Jesus semel pro nobis in plenitudine temporum passus in carne, per omne nobis hujus sæculi tempus, quod septem diebus agitur, in azymis sinceritatis et veritatis præcipit esse vivendum: totoque semper nisu desideria sæculi, quasi Ægypti retinacula fugere, et quasi a mundana conversatione secretam solitudinem inter nos admonet subire virtutum.

Et quærentes principes sacerdotum et scribæ, quomodo eum interficerent. Timebant vero plebem. Hæc ante biduum Paschæ, congregatis principibus sacerdotum, et senioribus populi, ac scribis, in atrium Caiphæ, Matthæus acta testatur. Timebant vero plebem, non seditionem metuentes, sed caventes, ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Intravit autem Satanas in Judam qui vocatur Iscariotes, unum de duodecim. Scribit in Evangelio suo Joannes quia cum intinxisset Dominus panem, dedit Judæ Simonis Iscariotis, et post buccellam, tunc introivit in illum Satanas. Sed non est contrarium Lucæ, qui eum et ante buccellam a Satana invasum jam esse commemorat, quia quem nunc intravit ut deciperet, postmodum intravit ut sibi jam traditum plenius possideret. Nunc intravit, ut quasi adhuc alienum tentaret, tunc ut quasi proprium ad quæcunque vellet agenda noxia traheret.

Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis, et garisi sunt. Quod dixit: *Abiit et locutus est*, ostendit a principibus invitatum, non ulla necessitate constrictum, sed sponte propria sceleratæ mentis inisse consilium.

Et pacti sunt illi pecuniam dare. Et spondit. Et querebat opportunitatem, ut traderet illum sine turba. Multi hodie Judæ scelus, quod Dominum ac Magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut inmane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Dominum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas* (Joan. xiv). Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus charitas est. Qui etiamsi nullus pecuniam det, Dominum argenteis vendunt, quia principis sæculi imaginem, id est, exempla hostis antiqui neglecta conditoris ad quam creati sunt imagine sumunt. Nam sicut Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate martyrium suscepit, ita e contrario, qui charitatis et veritatis jura spernit, Christum utique, qui est veritas et charitas, prodit. Maxime cum non infirmitate, vel ignorantia subripiente peccat, sed in similitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbi-

tris absentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum et Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus. Dies azymorum Paschæ, quartam decimam primi mensis appellat, quando, fermento abjecto, pascha, id est, agnus, occidi consueverat ad vesperam, ut supra jam dictum est. Quod exponens Apostolus ait: *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus* (I Cor. v). Hoc etenim Pascha tunc necesse erat occidi, hoc est paterno consilio ac definitione sancitum. Qui licet die sequente, hoc est, quinta decima sit luna crucifixus, hac tamen nocte qua agnus immolabatur, et carnis sanguinisque suis discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judæis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est, passionis suæ, sacravit exordium.

At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Non habemus domicilium, non habemus tabernaculum. Audiant quibus ædificandarum domorum cura est, et ambrosiarum porticum cogitatur instructio, quos pretiosorum marmorum pompa et distincta auro laquearia delectant, cognoscant Christum omnium Dominum, qui locum ubi caput inclinaret non habuit. Et idcirco eum discipuli interrogant: *Ubi vis paremus tibi manducare pascha?*

Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans. Sequimini eum in domum in quam intrat. Indicium quidem præcæ divinitatis est quod cum discipulis loquens, quid alibi futurum sit, novit. Pulchre autem paraturis Pascha discipulis, homo amphoram aquæ portans occurrit, ut ostendatur hujus paschæ mysterium, pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lavacrum gratiæ, amphora mensuram perfectam significat. Parant ergo Pascha, ubi aquæ infertur amphora, quia tempus videlicet adest quo veri paschæ cultoribus typicus de limine cruor auferatur, et ad tollenda crimina vivifici fontis baptisma consecratur.

Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis manducem? Consulte vel aquæ bajuli, vel Domini domus sunt prætermissa vocabula, ut omnibus Pascha celebrare volentibus, hoc est, Christi sacramentis imbui, Christum suæ mentis hospitio suscipere quærentibus, facultas danda signetur.

Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnum stratum, et ibi parate. Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. Cœnaculum magnum, lex spiritalis est, quæ de angustis litteræ egrediens, in sublimi loco recipit Salvatorem. Nam qui adhuc occidentem litteram servaverit, qui non aliqd in agno quam pecus intellexerit, iste nimirum in imis pascha facit, quia spiritus majestatem comprehendere necdum dicit. At qui aquæ bajulum, hoc est gratiæ præconem in domum Ecclesiæ fuerit secutus, hic per Spiritum vivificantem tectam litteræ transcendendæ

in alto mentis diversorio Christo mansiohem præparat, quia cuncta vel Paschæ sacramenta, vel cætera legis decreta de eo scripta intelligit.

Et cum factu esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo. Horam manducandi paschæ designat, quæ, ut sæpius inculcatum est, quarta decima die mensis primi perdueta ad vesperam, et quinta decima luna jam terris apparente, juxta edicta legis instabat.

Et ait illis : Desidero desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Desiderat primo typicum pascha cum discipulis manducare, et sic passionis suæ mundo mysteria declarare, quatenus et antiqui legalisque paschæ probator existat, et hoc ad suæ dispensationis figuram pertinuisse docendo, carnaliter ultra vetet exhibenti, imo, umbra transeunte, veri jam paschæ lumen advenisse demonstrat. Quod pulchre temporibus Josue consummandi mannae tempus et ordo præfiguratur, ubi scriptum est : *Et fecerunt paschæ quarta decima die mensis ad vesperam in campestribus Jericho, et comederunt de frugibus terræ altero die azymos panes, et polentam ejusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terræ, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel (Josue. v).* Siquidem Josue susceptum defuncto Moyse populum, solitis aliquandiu trans Jordanem mannae refecit alimentis, quibus et ipse, quamvis agnito olimque gustato terræ repromissionis fructu, reficitur. Exin Jordanem trajicit, cultris petriis circumcidit, et tres semis mensis usque ad diem scilicet paschæ completam consuetum manna non tollit. Moyse quippe mortuo, Josue dux ordinatur, quia, lege traditionibus Pharissæorum corrupta, Christus incarnatur. Josue trans Jordanem manna pascit et pascitur, quia Dominus usque ad tempus sui baptismatis cæremonias legis et ipse servat, et a cunctis servari desiderat. Traductam plebem Jordanem Josue petra circumcidit, quia, baptismi gratia celebrata, Salvator etiam cogitationum quod lex nequiverat, illecebras fidei severitate præcedit. Et tres semis annos quasi solito manna nutrir, sacramenta legis, quamvis ad cœlestia promissa paulatim provocans, observare non cessat, donec tempore præfixo desideratum pascha cum discipulis manducans, ita demum mane illucescente mundissima sui corporis et sanguinis mysteria in crucis altari consecrata, quasi azyma terræ repromissionis imbuendis fidelibus offerat. Denique quod sequitur :

Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Quantum Josue verbis consonat, qui ait : *Nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus terræ Chanaan (Josue, v).*—*Ego non manducabo, inquit, illud donec impleatur in regno Dei, id est, nequaquam ultra Moysaicum pascha celebrabo, donec in Ecclesia spiritaliter intellectum compleatur : ipsa est enim regnum Dei. De quo alibi discipulis ait : Regnum Dei intra vos est (Luc. xvii).* In quo regno Dominus hodieque vetus pascha impletum manducat, quando ea quæ Moyses

A rudi populo carnaliter observanda præcepit, in membris suis, hoc est in ipsa Ecclesia spiritaliter exercet.

Et accepto calice, gratias egit et dixit : Accipite et dividite inter vos. Et hic calix ad vetus illud Pascha, cui finem desiderabat imponere, pertinet. Quo accepto, gratias egit, ob hoc nimirum, quia vetera transitura, et ventura, fuerant omnia nova.

Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vestra, donec regnum Dei veniat. Potest quidem hic versiculus et simpliciter accipi, quod ab hac hora cœnæ, usque ad tempus resurrectionis, quo in regno Dei erat venturus, vinum bibiturus non esset. Postea namque illum, cibum potumque sumpsisse, testatur apostolus Petrus, qui ait : *Qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis (Act. x).*

B Sed multo consequentius, ut sicut supra typicum agni esum, sic etiam potum paschæ typicum negat se ultra gustaturum, donec cœntensa et manifestata resurrectionis suæ gloria, regni Dei fides mundo adveniat. Ut per duo maxima legis edicta, esum videlicet potumque paschalem spiritaliter immutata, disceres omnia legis sacramenta, vel jussa quæ carnaliter sonare videbantur, ad spiritalem jam nunc observantiam fuisse transferenda.

Et accepto pane, gratias egit, et fregit et dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.

Hoc facite in meam commemorationem. Finitis paschæ veteris solemnibus, quæ in commemorationem antiquæ de Ægypto liberationis agebantur, transiit ad novum, quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesia frequentare desiderat. Ut videlicet pro carne agni vel sanguine suæ carnis sanguisque sacramentum in panis ac vini figura substituens, ipsum se esse monstraret, cui *juravit Dominus et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix).* Frangit autem ipse panem quem porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non sine sua sponte futuram, sed, sicut alibi dicit, potestatem se habere pouendi animam suam, et iterum sumendi eam. Et sicut de veteribus terminandis egerat, sic et de novis incipiendis Patris gratias agit, nobis pariter exemplum tribuens, in omni boni operis inchoatione vel perfectione, Patrem qui est in cœlis esse glorificandum. Quod autem dicit : *Hoc facite in meam commemorationem,* exponit apostolus Paulus. Qui cum verba ipsius poneret dicentis : *Hoc facite in meam commemorationem, hoc est corpus meum quod pro vobis confringitur,* Et iterum : *Hic est calix novum testamentum in meo sanguine, hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem,* subjunxit exponendo, et ait : *Quotiescunque enim manducatis panem hunc, et calicem bibitis, mortem Domini annuntiate, donec veniat. (1 Cor. xi).*

Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens : Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, quod pro vobis fundetur. Quod dicit : *Similiter et calicem,* subauditur ἀπὸ τοῦ οἴνου, dedit eis ut sit plena sententia : *Similiter et calicem, postquam cœnavit, dedit eis.* Quia

ergo panis carnem confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne, hic ad corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. Verum quā et nos in Christo, et in nobis Christum manere oportet, vinum dominici calicis aqua miscetur. Attestante enim Joanne, *aquæ populi sunt* (Apoc. xv). Et neque aquam solam, neque solum vinum, sicut nec granum frumenti solum sine aquæ admisione et confectione in panem, cuiquam licet offerre, ne talis videlicet oblatio quasi caput a membris secernendum esse significet, et vel Christum sine nostræ redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine Christi passione salvari, ac Patri offerri posse confligat; quod si quem movet, cum cœnatis Salvator ap. totis suum corpus ac sanguinem tradiderit, quare non universalis Ecclesiæ consuetudine jejunii doceamur eadem sacramenta percipere, breviter audiat ideo tunc cœnatos communicasse apostolos, quia necesse erat pascha illud typicum antea consummari, et sic ad veri paschæ sacramenta transiri. Nunc in honorem tanti tamque terribilis sacramenti placuisse magistris Ecclesiæ, primo nos dominicæ passionis participatione muniri, primo spiritualibus epulis interius exteriusque sacrari, ac deinde terrenis dapibus corpus et vilibus escis refici. Quod autem dicit: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo*, ad distinctionem veteris Testamenti respicit, quod hircorum et vitulorum est sanguine dedicatum, dicente inter aspergendum legislatore: *Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus* (Hebr. ix). Necesse est enim exemplaria quidem cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis, juxta quod Apostolus per totam ad Hebræos Epistolam, inter legem distinguens et Evangelium, pulcherrima expositione et plenaria ratione declarat.

Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod defuitum est vadit, veruntamen vos illi homini per quem tradetur. Qui de passione prædixerat, et de proditore prædicit, dat locum poenitentiae, ut cum intellexisset scri cogitationes suas et occulta consilia, poeniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter, ne, manifeste correptus, impudentior fieret. Mutat crimen in numero, ut agat conscius poenitentiam. Prædicit et poenam ut quem pudor non vicerat, corrigant denunciata supplicia. Sed et hodie quoque et in sempiternum, vix illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui, insidiis mente conditis, qui, præcordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Et enim ille in exemplum Judæ filium hominis tradit, non quidem Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, quibus illud inæstimabile et inviolabile Domini corpus violare præsumit. Ille Dominum vendit, qui ejus amore ac timore neglecto, terrena et caduca, imo etiam criminosa plus amare et curare convincitur. Vix, inquam, illi homini, de quo Jesus qui altaribus sacrosanctis inter immolandum, ut pote proposita consecraturus,

adesse non dubitatur, astantibus sibi ministris celestibus quæri cogitur: Ecce, inquit, manus tradentis me, mecum est in mensa.

Et ipsi cœperunt quærere inter se quis esset ex eis qui hoc factururus esset. Et certe noverant undecim apostoli quod nihil tale contra Dominum cogitarent, sed plus credunt magistro quam sibi, et timentes fragilitatem suam, tristes quærunt de peccato, ejus conscientiam non habebant. Quærit et Judas impudens, sicut Matthæus Marcusque commemorant, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.

Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. Sicut bonis esse nobis solet in Scripturis semper exempla Patrum præcedentium, quibus ad meliora proficiant, quibus agnitis, de suis actibus humiliantur, inquirere, sic e contrario reprobi, si quid forte in electis reprehensibile reperiunt, quasi suas ex eo nequitiis oblecturi, aut pro justo defensuri, libentissime solent amplecti. Ideoque multo ardentius legunt quod facta est contentio inter discipulos Christi quis eorum videretur esse major, quam quod *multitudinis credentium erat cor et anima una* (Act. iv). Multo recolunt tenacius, quod facta est dissensio inter Barnabam et Paulum, ita ut discederent ab invicem, quam quod idem Paulus ait: *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? nonne homines estis?* quasi nobis infirmitas sanctorum imitanda proponatur, et non illud pollus, quia convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, hoc maxime in loco, ubi et ipsa contentio eorum causa est nobis incognita. Neque enim incredibile est quia juxta hoc quod alibi præcipitur: *Contendite intrare per angustam portam* (Luc. xiii), honore se invicem præveniendū certarint. Verum qualibet ex causa contenderint, nos potius non carnales adhuc discipuli quid gesserint, sed spiritalis magister quid jusserit videamus.

Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui major est in vobis, fiat sicut junior, et qui præcessor est, sicut ministrator. Cantantibus de prioratu discipulis, prius magister eorum non ininitæ contentio arguit, sed formam quam sequantur humilitatis modesta ratione describit. In qua tamen forma obtinenda, majores et præcessores, id est, doctores Ecclesiæ non minima discretionis opus habent, ne videlicet regum gentium instar dominari subjectis, seque ab eis gaudeant supervacuis laudibus attolli, sed ad exemplum regis præsent, efficiantur ac ministri. Quia nimirum necesse est ut sic agentibus per humilitatem sint socii, quatenus contra delinquentium vitia per zelum justitiæ sint erecti, ut et bonis in nullo se præferant, et cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscant. Ne enim præsentis animus ad elationem potestatis suæ delectatione rapiatur, recte per quemdam sapientem dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis* (Eccli. xxxii). Hinc etiam Petrus ait: *Non dominatus in*

clero, sca forma facti gregi (1 Petr. v). Et tamen A nonnunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus æqualitas quam disciplina custodiatur, quia enim falsa pietate superatus ferire Heleli delinquentes filios noluit, apud districtum iudicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Unde necesse est ut rectorem subditis et matrem pietas, et patrem exhibeat disciplina. Atque inter hæc sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa.

Nam quis major est, qui recumbit an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Ad verba exhortationis summet adjungit exempla, quæ Joannes evangelista plenus commemorans inter cætera scribit: *Si ego lavi vestros pedes Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes (Joan. xiii).* Quamvis etiam verbo ministrandi possint omnia quæ Deus in carne gessit intelligi. Nam et ipsum sui sanguinis sacramentum imministrandum nobis se effundere significat, cum dicit: *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis (Matth. xx),* et hoc quoque majoribus Ecclesiæ præcipuum ministrandi genus imitandum ostendens, ut non solum misericordiis, elemosynæ, doctrinæ salutaris, spiritualis exempli ministeria fratribus impendamus, verum etiam sicut ille pro nobis animam suam posuit, ita et nos pro invicem animas ponere discamus.

Vos autem estis qui permanistis mecum in tentationibus meis, et ego dispico vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Non inchoatio patientiæ, sed perseverantia cælestis regni gloria donatur. Quia nimirum perseverantia quæ alio nomine constantia vocatur, robur quoddam et fortitudo mentis, cunctarumque (ut ita dixerim) est columna virtutum. Quæ cum bene recta et firma consistit, nihil est certius, nihil tutius bonis moribus. Quod si aliquo deiciatur impulsa turbine, non sola labitur; omnia enim prorsus animi bona simul corruunt. Sicut ergo Pater disposuit filio regnum, quem factum obedientem usque ad mortem, mortem autem crucis, exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen (Philipp. ii), sic et filius idem permanentes secum in tentationibus æternum ducet ad regnum. *Si enim complati facti sumus, similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (Rom. vi).* A cujus sublimitate promissi Judas infelix excipitur. Nam et antequam hæc Dominus diceret, exisse credendus est. Qui non modo permanere cum illo in tentationibus sprevit, verum ipsos tentationum ejus jovit auctores. Excipiuntur et illi qui, auditis incomprehensibilis sacramenti verbis, abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant. Nun enim recedentes a Domino, nisi quotquot pœnitendo redierunt, potuere salvari.

Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno. Mensa hæc proposita omnibus sanctis ad fruendum, cælestis est gloria vitæ. Cibis potusque ille de quo alias dicitur: *Beati qui suriunt et sitiunt justitiam*

(*Matth. v*), quoniam ipsi saturabuntur. Fruendo, scilicet, olim desiderato et amato gaudio veri et inconcussi boni. *Et sedetis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Hæc est illa quam psalmus canit immutatio dextræ Excelsi (*Psal. lxxvi*), ut qui nunc humiles gaudent ministrare conservis, tunc super Domini mensam sublimes vitæ perpetuæ dapibus alantur; qui hic in tentationibus injuste judicati cum Domino permanent, illic cum eo super tentatores suos justii iudices veniant, et quanto hæc mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus majore culmine potestatis excrescant.

Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Ne gloriarentur undecim apostoli, suisve viribus tribuerent quod soli pene inter tot millia Judæorum dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino, ostendit et eos, si non juvenis se Domini essent opitulatione protecti, eadem procella cum cæteris potuisse conteri. Verum cum Satanas expetit eos tentare, et velut qui triticum purgat ventilando concutere, docet nullius fidem a diabolo nisi Deo permittente tentari. Satanae quippe ad cribrandum bonos expetere est, ad afflictionem eorum, militiæ æstibus anhelare. Quo enim eorum tentationem invidens appetit, eo illorum quasi probationem deprecans perit. Cum vero pro Petro rogans Salvator non ut non tentetur, sed ut non deficiat fides ejus obsecrat, hoc est, ut post lapsum negationis ad statum pristinum pœnitendo resurgat, insinuat utile sanctis esse tentationum flammis examinari, ut vel tentari quia fortes fuerint appareant, vel cognita per tentationes sua infirmitate fortiores discant, et sic, cum probati fuerint, accipiant et ipsi coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se (*Jac. i*)

Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Sicut ipse tuam (inquit) fidem, ne Satana tentante deficiat orando protegi, ita et tu infirmiores quosque fratres exemplo tuæ pœnitentiæ, ne de venia forte desperent, erigere et confortare memento. Quod idem et post resurrectionem exhortatur, cum ei tertio sese amare profitenti (decebat enim ut timorem ternæ negationis, ternæ confessionis amor elueret) tertio nihilominus pascendas suas oves commendat.

Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec abneges nosse me. Quia dixerat se Dominus pro Petri fide rogasse, conscius ille presentis affectus fideque ferventis, sed futuri caesus necius, non credit se ullatenus ab eo posse deficere. Verum qui solus novit quid sit in homine, ne qui fidelium suo vel de statu incaute confidat, vel de casu incautius diffidat, et quasi Deus modum, tempus, ac numerum negationis ejus prædici, et quasi misericors auxilium suæ defensionis promittit.

Quando misi vos sine sacco, et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt;

Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, A autem audaciam pro Domino certandi, et evulsa lecta ejus tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat tunicam et emat gladium. Quam juste discretionem matrem guncetaram nutricemque virtutum Patrum sententia definiat, et ex hoc Domini sermone probatur, qui non eadem vivendi regula persecutionis qua pacis tempore discipulos informat. Sunt namque virtutes quas semper obnoxioque tenendas, sunt quæ pro tempore locoque provida sunt discretionem mutandas. Quis etenim nesciat viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam, modestiam, castitatem, fidem, spem, charitatem, et his similia, sine ulla temporum intercapedine fidelibus esse servanda? At vero famem, æstivam, vigiliam, nuditatem, lectionem, psalmodiam, orationem, laborem operandi, doctrinam, silentium, et cætera hujusmodi, si qui semper exsequenda putaverit, non modo se horum fructu privabit, sed et notam indiscrete obstinationis, imo stultitiæ pervicacis incurrat. Magister itaque Dominusque virtutum ut modum discretionis insinuet, missis ad prædicandum discipulis, ne quid tollerent in via præcipit, videlicet, ordinans ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Mortis vero instante periculo, et tota simul gente, pastorem pariter gregemque persequente, congruam tempore regulam decernit, pecuniam, scilicet victui necessariam, donec, sopita persecutorum insania, tempus evangelizandi redeat, tollere permittendo. Ubi nobis quoque dat exemplum justa nonnunquam causa instante, quædam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitteri. Verbi gratia, cum per inhospitales porro regiones iter agimus, plura viatici causa, quam domi habebamus, licere portare. Gladium quoque vel habitum sumere, vel non habitum jubet emere, ut sciant legentes non facultatem resistendi deesse discipulis, sed magistro amorem potius inesse patiendi. Ubi et si nulla esset aïa causa evaginandi gladii, suffecerat illa, ut amputata servo auricula, tactu Domini sanaretur, et beneficia virtus Salvatoris, etiam percussores suos, ne iram percussi sustinere, sed fidem resurgenti suscipere vellent, admoneret.

Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me: » Et cum injustis deputatus est. » Etenim ea quæ sunt de me finem habent. Ecce quare discipuli sacculum, peram et gladium tollere momentur, videlicet quia Dominus cum injustis erat deputandus, quod passionem ejus describens inter cætera ponit Isaias (Isai. LIII), vel latrones utique, in quorum medio crucifigendus, vel inferos ad quos per mortem erat descendurus, insinuans. Et tunc enim deputatus est cum injustis, cum descendit ad inferos, et quos suos ibi reperit, revocavit ad superiores. Juxta quod eidem alius propheta decantat: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinclos tuos de lacu, in quo non est aqua (Zach. IX).

At illi dixerunt: Domine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis: Sa is est. Duo gladii sufficiunt ad testimonium sponte passi Salvatoris. Unus qui est apostolis

auricula, Domino etiam morituro pie atque virtutemque doceret inesse medicandi. Aliter qui nequaquam vagina exemptus ostenderet eos nec totum quod potuere pro ejus defensione facere permisos.

*Et egressus, ibat secundum consuetudinem in mortem Olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli. Tradendus a discipulo Dominus, conueni recessus locum quo facillime reperiri posset, adit. Ubi sunt ergo qui eum mortem timuisse, invitumque contendunt esse crucifixum? Et pulchre sui corporis et sanguinis mysteriis imbutos in mortem Olivarum discipulos educit, ut omnes in morte sua baptizatos altissimo sancti Spiritus chrismate confirmandos esse designet, qui dicere possint cum Psalmista: *B Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiã in corde meo (Psal. IV). Et de quibus ante subjungitur: A tempore frumenti vini et olei sui, multiplicati sunt (Ibid.).**

*Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem. Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in Oratione Dominica dicimus: Ne nos inducas in tentationem (Matth. VI): non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo et in præsentiarum, non ait *Orate*, ne tentemini, sed *Ne intretis in tentationem*, hoc est, ne tentatio vos superet ultima, intra suos casses teneat; verbi gratia, martyr qui pro confessione Domini sanguinem fundit, tentatus quidem est, sed tentationis reibus non ligatus; qui autem negat, in plagas tentationis incurrit.*

Et ipse avulsus est ab eis, quantum jactus est lapidis. Et positus genibus, orabat dicens. Dato apostolis præcepto orandi, et ipse avulsus ab eis solus orat pro omnibus, significans tantum orationem suam, quantum et passionem a nostra distare, et positus genibus orat, ut humilitatem mentis habitu carnis ostendat. Avulsus est autem ab eis quantum jactus est lapidis, tanquam hoc eos typice admonerit, ut in cum dirigerent lapidem, id est, usque ad ipsum perducerent in tentationem legis, quæ scripta erat in lapide. Usque ad illum enim potest pervenire ille lapis, quoniam finis legis est Christus ad justitiam omni credenti.

*Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Verum tamen non mea voluntas, sed tua fiat. Transferrî a se calicem postulat, non quidem timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illo bibat calicem propinatum. Unde et signanter non dixit *Transfer a me calicem*, sed *calicem istum*, hoc est populi Judæorum, qui excusationem ignorantie habere non potest si me occiderit, habens legem et prophetas, qui me quotidie vaticinantur. Et tamen revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter tenerat, ex Dei filii potestate confirmat.*

Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Non (inquit) hoc fiat, quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi. Si

ergo (inquit) fieri potest, ut sine interitu Judæorum credat gentium multitudo, passionem recuse. Sin autem illi excæcandi sunt, ut omnes gentes videant, non mea, Pater, voluntas, sed tua fiat. Aliter: Appropinquans passioni Salvator, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me*, eorumque timorem ut abstraheret, suscepit. Et rursus per obedientiam, fortitudinem mentis ostendens, ait: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat*. Ut cum hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus ut voluntas Conditoris nostri etiam contra nostram voluntatem fiat.

Apparuit autem illi angelus de cælo, confortans eum. Alibi legimus quia *angeli accesserunt, et ministrabant ei*. In documento ergo utriusque naturæ, et ei angeli ministrasse, et eum angelus confortasse describitur, quoniam quæ Deus ante sæcula existit, homo factus est in fine sæculorum. Qui et priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriam, divinitate super angelos fuit, sed tamen ab angelis, ut scriptum est, humanitate minoratus (*Psal. viii*), ex qua et morti subjacuit. At postquam mortem resurgendo calcavit, humanitatem suam etiam majestatis archangelorum superposuit. Certe si quid sibi hæresis ex hoc blanditur, ut infirmum assermet cui opus fuerit angeli confortantis auxilio, meminerit Creatorem angelorum creaturæ suæ non eguisse presidio. Quippe qui, si vellet, duodecim millia legionum de cælis angelorum deduceret. Tum deinde necessario eo modo eum confortatum, quo et tristem esse. Nam si nobis tristis est, id est, propter nos tristis est, necesse est ut et propter nos sit confortatus et nobis.

Et factus in agonia, precitius orabat. Quid pro se ille cum agonia peteret, qui in terris positus cælestia cum potestate tribuebat? Sed, appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quamdam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis æterno iudicio propinquamus. Neque enim tunc consiliet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc invenit, quod in æternum mutare non possit.

Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Nemo sudorem hunc infirmitati deputet, quia et contra naturam est sudare sanguinem. Neque ad hæresim infirmitatis pertinere ullo modo poterit, quod adversus hæresim phantasina mentientem proficit, per sudorem sanguinis ad corporis veritatem. Sed potius intelligat per irrigatam sacramque ejus sanguine terram, non sibi qui noverat, sed nobis aperte declaratum, quod effectum jam suæ precis obtineret, ut fidem videlicet discipulorum quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret; et quidquid illa scandali de ejus morte pertulisset, hoc ipse totum moriendo deleteret, immo universum late terrarum orbem peccatis mor-

tuam sua morte innoxia, cælestem resuscitaret ad vitam.

Et cum surrexisset ab oratione, et venisset ad discipulos suos, invenit illos dormientes præ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, et orate, ne intretis in tentationem. Id est, non in vos calix meæ passionis incumbat. Ubi liquido demonstrat, quia et pro illis oraverit, quos et ipsos sedulo monet, orationum suarum vigilando et orando existere participes.

Adhuc eo loquente, ecce turba, et qui vocabatur Judas unus de duodecim, antecedebat eos, et appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. Quare osculetur alii evangelistæ manifestant, hoc est, ut hoc indicio dignoscere possint ipsum esse quem traderet. Suscipit autem Dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne conditionem fugere videatur, simul et illud Davidicum compleus: *Cum hiæ qui oderunt pacem, eram pacificus (Psal. cxix)*.

Jesus autem dixit ei: Juda, osculo Filium hominis tradis. Filium, inquit, hominis tradis, quia caro, non divinitas, comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quod enim tradiderit, qui cum esset Dei Filius, propter nos tamen Filius hominis esse voluit. Et quasi dicat: Propter te suscepi, ingrato, quod tradis. Interrogative sane pronuntiandum puto, quasi amantis affectu corripiat proditorem. *Juda, osculo Filium hominis tradis? hoc est, amoris pigrore vulnus indigis, et charitatis officio sanguinem fundis, et pacis instrumento mortem irrogas, servus Dominium, discipulus prolis magistrum, electus auctorem?*

Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum principis Sacerdotum, et amputavit auriculam ejus dexteram. Petrus hoc fecit, ut Joannes evangelista docet, eodem nimirum mentis ardore, quo cætera fecerat. Sciebat enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos mercedem justitiæ et sacerdotii perennis acceperit. Quod vero sequitur:

Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Non ita sentiendum est, quasi placuerit ei usque huc factum, sed amplius fieri noluerit, in verbis quæ Matthæus ponit dixisse Dominum: *Converte gladium tuum in locum suum; omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt (Matth. xxvi)*; intelligebatur potius totum factum, quo usus est gladio Petrus Domino displicuisse. Illud enim verius est, quod cum eum interrogassent dicentes: *Domine, si percutimus in gladio? tunc respondit: Sinite usque huc*, id est, non vos moveat quod futurum est, permittendi sunt hucusque progredi, hoc est, ut me apprehendant, et impleantur quæ de me scripta sunt. Sed inter moras verborum interrogantium Dominum et illius respondentis, Petrus, defensionis aviditate, majore pro Domino commotione percussit. Sed non potuerunt etiam simul dici quæ simul fieri potuerunt. Non enim diceret: *Respondens autem Jesus, nisi illorum interrogationi responderet*. Nam

de facto Petri quid iudicaverit, Matthæus solus dicit. **A** Ubi etiam non dixit Matthæus: Respondit Jesus Petro: Converte gladium tuum, sed dixit: *Tunc ait illi Jesus: converte gladium, quod post factum apparet dixisse Dominum.*

Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum. Nunquam pietatis suæ Dominus obliviscitur, qui etiam hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt, ille persecutorum vulnera sanat: mystice docens et ipsos si convertantur posse sanari, qui in suæ sunt mortis consensione vulnerati. Juxta allegoriam servus iste populus est Judæorum, principibus sacerdotum indebito mancipatus obsequio, adeo ut illorum suasu Barabbam dimitti, Jesum vero quem paulo ante hosanna concinentes filium David regemque clamabant, peterent crucifigi. Qui in Domini passione dexteram auriculam, id est, spiritalem legis intelligentiam perdidit, sinistra tantum, hoc est, utilitate litteræ contentus. Quæ videlicet anris Petri gladio deciditur, non quod ille sensum intelligendi audientibus tollat, sed divino ablatum iudicio negligentibus pandat. Verum eadem dextera auris in iis qui ex eodem populo credere maluerunt, divinæ dignatione pietatis præstatio est restituta officio. Aliiter: auris pro Domino amputata, et a Domino sanata, significat auditum ablata vetustate renovatum, ut sit in navitate spiritus, et non in vetustate litteræ. Quod cui præstitum fuerit a Christo, præstabitur ei regnare cum Christo. Unde bene et Malchus, quo nomine servus ille vocabatur, rex sive regnatorum interpretatur. Quod autem servus inventus est, et hoc pertinet ad illam vetustatem quæ in servitute generat, quod est Agar. Sed cum accessisset sanitas, figurata est et libertas.

Dixit autem Jesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores. Quæritur quomodo Jesus principes sacerdotum, magistratus templi, et seniores qui ad se venerint alioqui dicatur, qui apud alios evangelistas non ipsi venisse, verum in atrio Caiphæ expectantes, ministros misisse perhibentur. Sed quia pontifices, Pharisei et seniores ita de Domini nece agebant, ut velut ipsi a sanguine ejus viderentur innocii: Non tradatur per nos, sed per discipulum suum, non comprehendatur a nobis, sed a tribuno turbisque; non a nobis pro illo Barabbas, sed eligatur a populis; ad extremum non a nobis, sed a præside damnetur, neque nostra, sed Romanæ militiæ manu cruci affigatur: volens evangelista eos maxime quorum cuncta consilio gerebantur sanguinis ejus ostendere reos, dicit principes sacerdotum et magistratus templi et seniores ad comprehendendum venisse Salvatorem, ut hinc conjici daretur quia sicut illi non per seipso, sed per eos quos miserunt apprehendendum Christum, quid aliud quam ipsi in suæ jussionis potestate venerunt? sic omnes qui crucifigendum eum impiis vocibus clamaverunt, non quidem per seipso eum, sed tamen per illum qui eorum clamore ad hoc nefas impulsus est, occiderunt.

Quasi ad latronem existis cum gladiis et fusibus? Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed hæc est hora vestra et potestas tenebrarum. Stultum est (inquit) eum cum gladiis et fusibus querere, qui ulro se vestris tradat manibus; et in nocte quasi latitante et vestros oculos declinantem per proditorem investigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo adversum me in tenebris congregamini, quia potestas vestra qua contra lucem mundi armamini, in tenebris est.

Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Principem sacerdotum Caipham significat, qui erat pontifex anni illius, sicut Joannes evangelista testatur.

Petrus vero sequebatur a longe. Merito a longe sequebatur, qui jam proximus erat negaturo. Neque enim negare posset, si Christo proximus adhaesisset. Verum in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quod Dominum non reliquit, etiam cum timeret. Quod enim timet, natura est; quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis; quod ponit, fidei. Aliiter: quod ad passionem euntem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam secururam quidem, hoc est, imitaturam passiones Domini, sed longe differenter. Ecclesia enim pro eo patitur, et ille pro Ecclesia.

Accenso autem igne in medio atrio et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. Est dilectionis ignis, est et cupiditatis. De hoc dicitur: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat (Luc. xii)?* De illo: *Ecce vos omnes accendentes ignem circumcincti flammis, ambulatis in lumine ignis vestri et flammis quas succendistis (Isai. l).* Iste super er dentes in cœnaculo Sion de cœlo descendens, variis linguis Deum laudare docuit. Ille terrena materia Caiphæ solus in atrio, flammis negandi Dominum turbas accendit. Hoc Moyses aureum idoli caput, illo Sedechias Jeremiæ prophetantis scripta consumpsit. Quicumque vitiosum noxiumque in se extinguit incendiium, potest Domino cantare: *Quia factus sum sicut uter in pruina, justificationes tuas non sum obtinuit (Psal. cxviii).* At qui flammam virtutum perdidit, audit a Domino: *Quoniam abundavit iniquitas, refrigeravit charitas multorum (Math. xxiv).* Quo frigore torpens ad horam apostolus Petrus persecutorum prunis calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium perdidit societate quærebat. Sed non mora, respectus a Domino, cum ignem eorum corpore, tum infidelitatem corde reliquit.

Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, et eum fuisset intanta, dixit: Et hic cum illo erat. Quid sibi vult quod prima eum prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerint recognoscere, nisi ut et iste sexus peccasse in necem Domini videretur, et iste sexus redimeretur per Domini passionem? Et ideo mulier resurrectionis accepit prima mysterium, et mandata custodit, ut veterem prævaricationis aboleret errorem.

At ille negavit eum dicens: Mulier, non novi illum.

Quidam pio erga apostolum Petrum affectu locum hunc ita interpretantur, quasi bene dixerit se illum non nosse quem mens humana nescit comprehendere, quia nemo sciat Filium nisi Pater (Matth. xi). Iterum quoque inquisitus dixerit: *O homo, non sum, malens se negare quam Christum.* Sed et tertio interrogatus, cum ait: *Homo, nescio quid dicis,* significaverit se sacrilegia illorum nescire, hoc est reprobando et execrando damnare. Sed hæc quam frivola sit expositio, et Dominus qui se veridica contestatione, ter negandum a Petro prædixerat, et ipse Petrus insinuat, qui se hæc non de industria, sed de ambreptione locutum, subsequentibus lacrymis manifestat.

Et post pusillum alius videns eum dicit: Et tu de aliis es. Petrus vero ait: *O homo, non sum.* In hac negatione beati Petri, discimus non solum ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui cum sit, negat se esse Christianum; Dominus autem non ait Petro: *Discipulum meum te negabis, sed me negabis.* Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum.

Et intervalla facta quasi horæ unius, alius quidam affirmabat dicens: Vere et hic cum illo erat, nam et Galilæus est. Non quod alia lingua Galilæi atque alia loquerentur Jerosolymitæ, qui utrique fuerunt Hebræi, sed quod unaquæque provincia et regio suas habendo proprietates, vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Unde in Actibus apostolorum cum hi, quibus Spiritus sanctus insederat, omnium gentium linguas loquerentur, inter alios qui de diverso mundi climate convenerant, etiam qui habitabant Judæam mirantes dixisse referuntur: *Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus?*

Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus. Solet Scriptura sacra sæpe meritum causarum, per statum designare temporum. Unde Petrus, qui media nocte negavit, ad galli cantum pœnituit. Qui etiam post resurrectionem, diurna sub luce, Dominum quem ter negaverat, tertio se amare professus est, quia nimirum quod in tenebris oblivionis erravit, et speratæ jam lucis rememoratione correxit, et ejusdem veræ lucis adeptæ præsentia plene totum quidquid mutaverat, erexit. Hunc opinor gallum aliquem doctorum intelligendum, qui nos jacentes excitans et somnolentos increpans, dicat: *Evigilate, justi, et nolite peccare (1 Cor. xv).*

Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus flevit amare. Respicente Domino, Petrus ad eum reversus, maculam negationis pœnitentiæ lacrymis tergit, quia non solum cum agitur pœnitentia, verum ut agatur, Dei misericordia necessaria est. Respicere namque ejus, misereri est. Unde Psalmista: *Usquequo (inquit) exaltabitur inimicus meus*

A super me? respice et exaudi me, Domine Deus meus (Psal. xii), id est, miserere et adjuva. Quam nociva sane alloquia perfidorum! Petrus inter Judæos vel hominem se nosse negavit, quem inter condiscipulos Dei filium confessus erat. Sedne, in atrio Caiphæ retentus, poterat agere pœnitentiam? Egredditur foras, ut, ab impiorum concilio secretus, pavida negationis sordes liberis fletibus abluat.

Et viri qui tenebant illum, illudebant ei credentes, et velaverunt eum, et percutiebant faciem ejus. Impleta est hoc loco prophetia, quæ ait: *In virga percutient maxillam judicis Israel (Mich. v).* Sed qui tunc casus est colaphis Judæorum, cæditur etiam unne blasphemias falsorum Christianorum. Velaverunt autem eum, non ut eorum ille scelera non videat, sed ut a seipso, sicut quondam Moysi fecerunt, faciem ejus abscondat. Si enim crederent Moysi, crederent forsitan et Domino. Quod veamentum usque hodie manet super eorum non revelatum, nobis autem in Christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente, velum templi scissum est medium.

Et interrogaverunt eum dicentes: Prophetiza quis est qui te percussit. Et alia multa blasphemantes, dicebant in eum. Hæc quasi in contumeliam faciebant ejus, qui se a populis prophetam voluerit haberi: sed ipso dispensante qui patitur, omnia pro nobis fiunt, ut sicut Petrus hortatur Christo in carne passo, nos eadem cogitatione armemur. Et hæretici autem, vel Judæi usque hodie qui Jesum Deum negant, et mali catholici, qui, eum reprobis actibus exacerbantes, videri ab illo suas cogitationes et opera tenebrarum non autumant, quasi ei illudentes aiunt: *Prophetiza quis est qui te percussit.*

Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, et principes sacerdotum, et scribæ, et duxerunt illum in concilium suum dicentes: Si tu es Christus dic nobis. Non veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant. Siquidem Christum hominem tantummodo de stirpe David venturum sperantes, sicut ei interroganti alias ipsi responderunt, hoc pro magno ab eo quærebant, ut si diceret, Ego sum Christus (secundum quod illi solum sapiebant) de semine David, calumniarentur quod sibi arrogaret regiam potestatem.

Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi. Si autem et interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Sæpe illis dixerat Christum se esse, videlicet, quando aiebat: *Ego et Pater unum sumus (Joann. x);* Et iterum: *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me, sed vos non creditis (Ibid.),* et cætera talia. Interrogaverat quoque quomodo dicerent Christum filium esse David, cum ipse David in spiritu Dominum suum illum vocaverit, ut tali nimirum interrogatione provocati discerent eum non solum verum hominem, quis filium David, sed etiam verum Deum, quia Dominum esse David. Verum illi neque dicenti credere sequendo, neque interroganti respondere quærendo, ne-

que eum qui innocuus approbatus est, immunem dimittere volebant. Qui autem semen David calumniari quærebant, plus est quod audiant.

Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. Si ergo tibi in Christo, o Judæe, pagane, et hæretice, contemptus, infirmitas, et crux, contumelia est, vide quia per hæc filius hominis ad dexteram Dei patris sessurus, et ex partu virginis homo natus, in sua cum cœli nubibus est majestate venturus. Unde et Apostolus, eum crucis abjecta descripsisset, adjunxit, dicens: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei (Philipp. 11).*

Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Vos dicitis quia ego sum. Ita responsionem temperat suam, ut et verum dicat, et sermone ejus calumniæ non pateat. Maluit enim se Christum Filium Dei probare, quam dicere, ut condemnandi causa tolleretur his qui quod obiciunt, hoc ipsi fatentur.

At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus. Testimonium Domini, quod ipse Christum et Filium dixerit Dei, in eo acceperunt quod ait: *Erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei.* Et interrogantibus: *Tu ergo es Filius Dei?* Respondit: *Vos dicitis quia ego sum.* Suae ergo sententia condemnant, qui eum morti tradunt, quem et oris et operis sui testimonio Deum esse cognoscunt. Condemnant et Arianos, qui verba diviniæ majestatis nuntia, clarificato jam post mortem Domino, nolunt intelligere, quæ, eo victo adhuc flagellatoque, et irriso, ipsi qui crucifixuri erant intellexere carnifices.

CAPUT XXIII.

Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ut sermo Jesu completeretur, quem de sua morte prædixit: *Tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur. Et postquam flagellaverint, occident eum (Luc. xviii).* Gentibus quippe Romanos significat. Nam Pilatus Romanus erat, eumque in Judæam Romani præsidem miserant, cui crucifigendum tradunt Dominum Judæi, qui se isto modo ab ejus interfectione velut alienos facere cupiunt, ut non eorum innocentia, sed ut dementia monstretur.

Caperunt autem accusare illum dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dare Cæsari, et dicentem se Christum regem esse. Arguantur impietatis Judæi, quod accusantes Salvatorem ne falso quidem aliquid verisimile quod ei obijcere possint, inveniunt. Et ideo sicut Marcus dicit: *convenientia eorum testimonia non erant (Marc. xiv).* Verum ipse ut nobis patientiæ præbeat exemplum, sicut ante verberatus, sic et modo accusatus silet ac reticet.

Pilatus autem interrogavit eum dicens: Tu es rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis. Eodem

verbo præsidii, quo et principibus sacerdotum respondet, ut propria sententia condemnentur. Et notandum quod duobus Domino objectis, videlicet quod et tributa Cæsari dare prohiberet, et se Christum regem diceret, Pilatus de uno regni verbo interrogandum putavit. Potuit enim fieri ut illud Domini judicium, quod ait: *Reddite Cæsari quæ Cæsaris sunt, et quæ Dei sunt, Deo (Matt. xxii),* etiam Pilatum aulisse contigerit, ideoque causam hanc, quasi apertum invidorum mendacium nihil pendens, solum hoc quod nesciebat quæsitum dignum duxerit.

Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine. Hoc est quod ipse pridie quam pateretur inter alia discipulis ait: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joann. xiv).* Sed quia princeps mundi, hoc est Pilatus, eum absolvit, in quo nihil causæ quam damnaret invenit, vide quid agant Judæi, qui non æquiritatis amore verum investigare, sed invidiæ stimulo justum damnare satigunt.

At illi invalescebant dicentes: Commovet populum, docens per universam Judæam, et incipiens a Galilæa usque huc. Illic accusantium sermo magis et eum qui accusatur innocuum, et eos qui accusant docet esse perversos. Docuisse enim populum, et a pristini temporis ignavia docendo commovisse, talique actu a Galilæa usque ad Judæam, hoc est totam a fine usque ad finem, terram repromissionis pertransisse, non criminis, sed indicium constat esse virtutis. Potuit namque aliquis amator Domini, sicut etiam fecit, eandem sententiam laudis loco ponere, dicendo suditoribus bonis: *Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam. Incipiens enim a Galilæa post baptismum, quod prædicavit Joannes, Jesus a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Dominus erat cum illo.* Denique Pilatus neque interrogandum de hoc ratus Salvatore, se magis ipsum nacta occasione, cupit ab eo judicando liberum reddere. Nam sequitur:

Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset. Et ut cognovit quod de Herodis potestate est, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Jerusalemis erat illis diebus. Pilatus quidem, ne contra eum, quem insontem et propter invidiam traditum cognoverat, sententiam dare cogeretur, Herodi eum misit audiendum, ut ipse potius eum qui ejus patriæ Tetrarchus existerat, vel absolveret, vel puniret: verum divina Providentia, ne qua Judæis excusatio remaneret, quasi non ipsi, sed Romani Christum crucifixerint, Herodes quoque, qui natus et religione erat Judæus, cum exercitu suo quid de illo senserit est ostentare permisus. Simul et impietas utriusque provincie, Judææ scilicet, in qua natus, et Galilææ, in qua nutritus est et conversatus, in ejus necem conspirantis ostenditur.

Herodes autem visu Jesu gratosus est valde. Erat

enim cupit. ns ex multo tempore videre illum, eo quod audiret multa de illo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem illum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat. Tacuit, et nihil fecit, quia nec illius crudelitas merebatur videre divina, et Dominus jactantiam declinabat. Et fortasse in Herode omnes impii significantur, qui si legi non crediderint et prophetis, mirabilia Christi opera in Evangelio quoque videre non possint.

Stabant etiam principes sacerdotum et scribæ constanter accusantes eum. Accusantibus se principibus sacerdotum et scribis, Dominus apud Pilatum pauca, apud Herodem nulla respondit, ne videlicet erimen diluens dimitteretur a præside, et crucis utilitas differretur. Nam et justum profecto erat ut Pilato qui invitatus ferebat sententiam, aliqua in parte responderet: Herodem vero cæterosque Judæorum optimates, quia contra legis suæ decreta innoxium condemnabant, indignos per omnia suo sermone duceret. Propter illa ergo, quamvis respondere noluit, ad hoc data est de Agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Ubi enim tacet, quasi agnus toto pro grege immolandum patientiam præstabat; ubi vero respondebat, quasi pastor bonus, pro creditis sibi ovibus contra luporum latronumque insidias pugnabat.

Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illius indutum veste alba, et remisit ad Pilatum. Quod veste alba induitur, immaculatæ dat indicia passionis, quoniam agnus Dei immaculatus totius mundi sit peccata ablaturus. Qui enim in veste alba pretus et illusus, ipse in casta carne est passus et sepultus. Aliter: quod hic alba, juxta vero alios evangelistas purpurea vel coccinea veste indutus, illuditur, geminum martyrii genus, quo per sanctæ Ecclesiæ passiones adornatur, exprimit. Quæ et innocuam ejusdem Domini ac sponsi sui mortem mirata: *Dilectus* (inquit) *meus, candidus, et rubicundus* (Cant. v). Candidus, scilicet actione, rubicundus sanguine. Et ipse variis membrorum suorum flosculis veruans, in pace lilla gignit, in bello rosas.

Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die. Nam antea inimici erant ad invicem. Hoc nefandissimum Herodis et Pilati fœdus, quod in occidendo Christo pepigerunt, hactenus eorum velut hæreditario jure successores custodiunt, quando gentiles et Judei sicut genere et religione, ita etiam mente dissidentes, in Christianis tamen persequendis, Christi que in eis fide perimenda consentiunt.

Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, et magistratibus, et plebe, dixit ad eos. Quantum dimittendi Jesu studium gerat Pilatus, attende. Primo accusantibus sacerdotum principibus, nihil se in eo causæ dicit invenisse. Deinde illis in cœpto persistentibus, mittit ad Herodem, ut si vel ille quid in eo sceleris invenire possit, an forte dimittendum decernere velit, exploret. Postremo et ejus agnita voluntate, nec invento in Jesu facinore etiam plebis, cui unum dimittere per Pascha consueverat, sententiam

quærit. Iterum quoque ac tertio dimittere illum volens interrogat. Sed quo curiosius auxiliatorem dimittendi Jesum quem non reperit, quærit: eo crimiñosiores eos quos unanimiter ejus mortem desiderante: reperit, arguit:

Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Hæc dicendo Pilatus, absolvit quidem Jesum, quem probavit insontem, sed ut implerentur Scripturæ, quem absolvit judicio, crucifixit mysterio.

Sed neque Herodes. Nam remisit vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei. Audi, cære Judæe, audi crudelis pagane. Pilatus ipse fatetur, neque se, neque Herodem dignum quid morte in Christo reperisse, sed tantum in occidendo vel illudendo innoxio alienæ crudelitatis obtemperasse clamoribus. Pereant ergo ecriptis, quæ tanto post tempore contra Christum composita, non illum apud Pilatum magicæ artis accusatum, sed vos apud Dominum perfidie et falsitatis accusandos esse demonstrant.

Emendatum ergo illum dimittam. Flagris illum et ludibriis quantum ipsi juletis, deomodo innoxium sanguinem non sitiatis, affliciam.

Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum. Necesse habebat, non imperialis legis sanctione, sed annua gentis, cui per talia placere gaudebat, consuetudine devinctus.

Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam, qui erat propter seditionem quorundam factam in civitate et homicidium, missus in carcerem. Hæret Judæis usque hodie sua petitio, quam tanto labore impetrarunt. Quia enim data sibi optione, pro Jesu latronem, pro salvatore interfectorem, pro datore vitæ, elegerunt adeptorem, merito salutem vitamque perdidit, et latrocinii se ac seditionibus in tantum submerserunt, ut et patriam regnumque summi, quod plus Christo amavere, perdidit, et hactenus eam quam veudidere, vel animæ, vel corporis libertatem recipere non meruerint.

Iterum autem Pilatus locutus est ad illos, volens dimittere Jesum. At illi subclamabant dicentes: Crucifige, Crucifige eum. Quanta perfidorum crudelitas, quæ non solum occidere innocentem, sed et pessimo genere mortis occidere, hoc est crucifigere desiderant! Pendentes enim in ligno crucifixi, clavis ad lignum pedibus manibusque confixi, producta morte necabantur, et diu vivebantur in cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citius finiretur. Verum ipse de morte pessima occidit omnem mortem. Pessima enim erat, non intelligentibus Judæis. Nam a Domino electa erat. Ipsam enim crucem suam signum habiturus erat, ipsam crucem de diabolo superato, tanquam tropæum in frontibus fidelium positurus, ut diceret Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Galat. vi).

Ille autem tertio dixit ad illos : Quid enim mali fecit iste ? nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, et dimittam. Hanc correptionem qua populo satisfacere, ne usque ad crucifigendam Salvatorem sævirent, summopere quærebat, non modo eum obtulisse rogitando, sed etiam deridendo et flagellando nefandorum desideriis exhibuisse, et verba evangeliste Joannis, et ipsa testatur columna cui alligatur. Ille qui solvere compeditos solet, plena Deo membra verberibus subdidit. Quæ videlicet columna in Ecclesia montis Sion posita dominici cruoris usque hodie cernentibus vestigia certa demonstrat. Sed hæc licet agat Pilatus, quid insatiabilis sacrilegorum furor concupiscat, attende.

At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur, et invalescebant voces eorum. Quia totam accusationem quam adversus Dominum detulerant, crebra ac sollicita Pilati interrogatione videbant evacuatam, tandem impudici ad solas se præces convertunt, ut quod criminando et quasi ratiocinando nequiverant, jam postulando et vociferando perficiant. Quem exinde ordinem sæviendi, etiam beatorum martyrum persecutores tenuisse, satis ecclesiastica demonstrat historia.

Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant. Jesum vero tradidit voluntati eorum. Latro seditiosus et homicidiorum auctor dimissus est populo Judæorum, id est, diabolus, qui jam olim patria lucis ob culpam superbiæ depulsus, et in tenebrarum fuerat carcerem missus, atque ideo Judæi pacem habere non possunt, quia seditio-nis principem quam Dominum eligere maluerunt. Quia vero Barabbas, filius patris, vel filius magistri, eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi quibus dicitur : *Vos ex patre diabolo estis* (Joan. viii), vero Dei Filio sunt peccaturi. Filius autem diaboli Antichristus, non ab ipso nascendo, sed sicut cæteri peccatores illum imitando vocatur.

Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa, et imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Joannes evangelista narrat, ipsum Dominum sibi bajulasse crucem. Unde intelligitur primo a Domino crucem portatam, ac deinde Simoni quem forte exeuntes obvium habuerunt inpositam, congruo satis ordine mysterii. Quia ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum ut sequamur vestigia ejus (I Petr. ii). Qui bene crucem post Jesum portasse describitur, juxta quod ipse præcipit : *Et tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi). Et quia Simon iste non Jerosolymita, sed Cyrenæus esse perhibetur, Cyrene enim Libyæ civitas est, sicut in Actibus apostolorum legimus, recte per eum populi gentium designantur. Qui quondam peregrini et hospites testamentorum, nunc, obediendo fidei, cives sunt et domestici Dei. Et, sicut alibi dicitur : *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* (Rom. viii). Unde pulchre Simon obediens

A Cyreno hæres interpretatur. Nec prætereundum quod Simon de villa venisse refertur. Villa enim Græce *κῆρος* vocatur, a qua pagani nomen trahunt, eo quod a civitate Dei alieni et quasi urbanæ sint conversationis ignari. Sed de pago Simon egrediens, crucem portat post Jesum, cum populus nationum, paganis ritibus derelictis, vestigia dominicæ passionis obedienter amplectitur.

Sequebatur autem illum multa turba populi, et mulierum, quæ plangebant et lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Jesus dixit. Multa simul turba crucem Domini, sed non una eademque mente sequebatur. Nam populus quidem, ut ejus mortem impetraverat, morientem lætus aspiceret; mulieres vero, ut quem vivere desiderabant, moriturum, morientem, et mortuum plorarent. Non autem ideo solus mulierum planctus eum sequebatur, quia non innumerus etiam credentium virorum cœtus de ejus erat passione mœstissimus, sed quia femineus, quasi contemptibilior sexus, liberius poterat præsentibus sacerdotum principibus et magistratibus quid contra eos senserit ostentare. Verum quia novit Dominus qui sunt ejus, prætermittit jam furentis populi turbam, ad amantes plangentesque se feminas oculos et ora convertit dicens :

Filii Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros. Ne me (inquit) moriturum lamentemini, ejus cita resurrectio mortem solvere potest, ejus mors et omnem mortem, et ipsum mortis destructura est auctorem. Vos potius ipsas, vestramque progeniem, ne in mee crucis ultionem cum perfidis æterna morte damnetur, digni lacrymarum fontibus abluite. Notandumque cum filias Jerusalem appellat, quod non solæ quæ cum eo venerant a Galilæa, sed et ejusdem urbis cives et mulieres adhæserint. Et nunc quoque quasi immolandum Jesum duplex turba prosequitur, cum ejus passionis historiam, alii tanquam risu dignas fabulas, alii lacrymantibus ut decet oculis legunt, audiunt, recolunt : ejus carnis sanguinisque mysteria hi quasi viles communesque escas, illi pectore tanta re digno percipiunt. Sed Dominus ubi cor contritum et humillatum respicit, mox addita salutiferæ compunctionis gratia, unde gratius, dulcius et blandus consolator irrogat.

Quia ecce venient dies, in quibus dicent : Beate steriles et ventres qui non genuerunt, et ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus : Cadite super nos ; et collibus : Operite nos. Dies venturæ a Romanis obsidionis et captivitatis significat. De quibus superius inter alia discipulis ait : *Tunc qui in Judæa sunt fugiant in montes.* Et paulo post : *Væ autem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus* (Matth. xxiv). Quia et naturale est imminente captivitate, hostilique per agros urbesque clade ferente, cunctos qui evadere queant alta quæque vel abdita, quibus absconduntur, refugia conquirere. Et specialiter refert Josephus, insistentibus sibi Romanis, Judæos cavernas certatim montium, collumque pe-

tisse speluncas. Ita ut semetipsum testetur, munitione quodam destructæ urbis Lotapata in Spelco cum quadraginta comitibus proditum, inventum, atque ab hostibus captum. Potest autem et ex superfluo, quod beatificandos dicit steriles et non parientes, de his intelligi, qui se ipsos in utrolibet sexu castraverunt propter regnum cælorum. Montibus et collibus dici: *Cadite super nos, et operite nos*, cum quilibet suæ fragilitatis memores, ingruente tentationum articulo sublimium quorumque, vel ipsa virginitate, vel martyrio, vel quacunque alia virtute virorum quæsierint exemplis, monitis et precibus defendi.

Quia si viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Viride lignum seipsum suosque electos, aridum vero impios et peccatores significat. Si ergo ipse, inquit, qui peccatum non feci, qui lignum vitæ merito appellatus, fructus gratiæ duodenos per singulos mentes affero, sine igne passionis a mundo non exeo, quid putas eos manere tormenti, qui fructibus vacui, ipsum iusuper vitæ lignum flammis dare non timent? Si nunc est tempus ut incipiat iudicium de domo Dei, et omnes qui volunt pie vivere in Christo persecutionem patiuntur, qui finis eorum qui non credunt Evangelio Dei?

Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur. Ut impleretur quod ait: Et cum iniquis deputatus est. Sed ille cum iniquis deputatus est in morte, ut iniquos justificaret in resurrectione, qui cum in forma Dei esset, propter homines homo factus est, ut hominibus potestatem daret filios Dei fieri (Joan. 1).

Et postquam venerunt in locum qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum. Extra urbem Jerusalem et extra portam loca erant in quibus truncabantur capita damnatorum, et Calvaria, id est decollatorium sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus est, et flagellatus, et crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur, ut ubi abundavit peccatum superabundet gratia. Qualiter sane Dominus in cruce sit positus, quidve eadem sacratissimi corporis positio regalis in se typi contineat, Sedulius in paschali carmine pulchre versibus dixit:

Neve quis ignoret speciem crucis esse colendam,
 Quæ Dominum poravit ovans ratione potenti,
 Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.
 Splendens auctoris de vertice fulget Eous,
 Occiduo sacrae lambuntur sidere plantæ.
 Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem,
 Cunctaque de membris vivit natura creantia,
 Et cruce complexum Christus regit undique mundum.

Moralem quoque sacrosanctæ crucis figuram describit Apostolus, ubi ait: *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo et longitudo, altitudo et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi* (Ephes. 3). In latitudine quippe bona opera charitatis significat, in longitudo perseveranti in sanctæ

conversationis usque in finem, in altitudine apertæ celestium præmiorum, in profundo inscrutabilia iudicia Dei, unde ista gratia in homines venit. Et hæc ita coaptantur sacramento crucis, ut in latitudine accipiatur transversum lignum quo extenduntur manus, propter operum significationem. In longitudine, ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare videtur, quod significat persistere, hoc est longanimiter permanere. In latitudine, ab ipso transverso ligno sursum versus, quod ad caput eminet, propter expectationem supernorum, ne illa opera bona atque in eis perseverantia propter beneficia Dei terrena ac temporalia facienda credantur, sed potius propter illud quod desuper sempiternum sperat fides, quæ per dilectionem operatur. In profundo autem pars illa ligni quæ in terræ abdita defixa latet, sed inde consurgit illud omne quod eminet, sicut ex occulta Dei voluntate evocatur homo ad participationem tantæ gratiæ alius sic, alius autem sic, supereminentem vero scientiæ charitatem Christi, eam profecto ubi pax illa est, quæ præcellit omnem intellectum.

Et latrones unum a dextris, et alium a sinistris. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi significant eos qui sub fide et confessione Christi, vel agonem martyrii, vel quæ continentie arctioris instituta subeunt. Sed quotquot hæc pro æterna solum celestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito et fide designantur. At qui vel humanæ laudis intuitu, vel qualibet minus digna intentione sæculo abrenuntiant, non immerito blasphematoris et sinistri latronis mentem et actus imitantur. De quilibet dicit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dederò omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia multa fecero, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* (1 Cor. 13). At vero, *beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (Matth. 5).

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Quia Lucas per vituli typum sacerdotium Christi scribere disposuit, recte apud eum Dominus et pro persecutoribus suis jure sacerdotis intercedit, et eodem munere latroni consenti paradisi januam pandit. Neque enim putandum est eum hæc Patrem frustra orasse, sed in eis nimirum qui post ejus passionem credidere quod orabat impetrasse. Notandum sane quod non pro eis qui, livoris ac superbiæ stimulis accensi, quem Filium Dei intellexere crucifigere quam confiteri maluerunt, sed pro eis utique qui, zelum Dei habentes, sed non secundum scientiam (Rom. 1), nesciæ quod fecerunt (Luc. 23), Patri preces obtulerit. Sed et Joannes apostolus dicit: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis* (1 Joan. 5). Imitare ergo Dominum tuum, pro inimicis intercede et si necdum potes, saltem cave ne contra illos orare presumas. Sic enim quotidianis profectibus auctus, et ad illud quandoque, Domino juvante, pervenies, ut etiam pro illis intercedere possis.

Dividentes vestimenta ejus, miserunt sortes. Et stabat populus spectans. Hæc Evangelista Joannes plenius exponit, quia scilicet milites cætera in quatuor partes juxta suum numerum dividentes, de tunica quæ inconsutilis erat desuper contexta per totum, sortem miserunt. Quadripartita autem vestis Domini quadripartitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus æqualiter, id est, concorditer, distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas, juxta Apostolum, et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiæ, et super omnia præcepta est (*Ephes. iii*), merito vestis qua significatur desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid, nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit, et cum sors mittitur, non personæ cujusque vel meritis, sed occulto Dei judicio ceditur.

Et deridebant illum principes, cum eis dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Etiam nolentes confitentur principes et populi Judæorum quod alios salvos fecerit. Itaque vestra vos condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique si vellet seipsum salvare poterat. *Se salvum faciat* (inquiunt) *si hic est Christus Dei electus.* Imo ideo se salvum facere de cruce descendendo noluit, quia ipse est Christus Dei electus. Nam qui ideo venit, ut pro nobis crucifigeretur, ideo seipsum salvare de cruce descendendo neglexit, quia cum cæteris peccatoribus etiam illos qui crucifigere salvare moriendo curavit.

Illudebant autem et milites accedentes, et acetum offerentes illi dicentes: Si tu es rex Judæorum, salvum te fac. Acetum ipsi erant Judæi, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum. Quo, videlicet, aceto milites Dominum potaverunt, quem eorum suggestionem morti tradiderunt. Et notandum, quod Judæi vocabulum Christi et filii Dei Scripturæ sibi auctoritate creditum blasphemantes irrident. Milites vero ut pote Scripturarum nescii, non Christo Dei electo, sed regi Judæorum insultant.

Erat autem et superscriptio scripta super illum litteris Græcis et Latinis et Hebraicis: Hic est rex Judæorum. Pulchre titulus qui Christum regem testetur, non infra sed supra crucem ponitur, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat. Qui apte etiam, quia rex simul et sacerdos est, cum eximiam Patri suæ carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque qua præditus erat titulo dignitatem præterdit, ut cunctis legere, hoc est audire et credere volentibus innotescat, quia suum per crucem non perdidit, sed confirmavit potius et corroboravit imperium. Unde et Apostolus cum ignominiam crucis descripsisset, adjunxit: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne*

nomen, etc. (Philipp. ii). Nam quod hoc nomen Hebraice, Græce et Latine scriptum erat, hoc est quod idem Apostolus subsecutus adnectit: *Et omnis lingua confiteatur, quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Ibid.).* Quantum vero ad litteram, hæc tres linguæ ibi præ cæteris eminebant. Hebræa propter Judæos in lege gloriantes, Græca propter gentium sapientes, Latina propter Romanos multis ac pene omnibus jam tunc gentibus imperantes. Velint nolint ergo Judæi, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia divinæ legis sacramenta testantur, quia Jesus rex Judæorum est, hoc est imperator credentium et confitentium Deum.

Unus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac te metipsum et nos. Movet forte aliquos quomodo alii evangelistæ dicant latrones qui crucifixi erant cum eo, conviciatos ei. Unus quidem eorum quando conviciatus est, secundum Lucæ testimonium, alter et conspexit eum, et in Deum credidit. Sed intelligamus eos breviter perstringentes hunc locum, pluralem numerum pro singulari posuisse. Sicut in Epistola ad Hebræos legimus pluraliter dictum: *Clause-runt ora leonum (Hebr. xi)*, cum solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum: *Secti sunt (Ibid.)*, cum de solo Isaia tradatur. In psalmo etiam quod dictum est: *Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum (Psal. ii)*, pluralem numerum pro singulari positum, in Actibus Apostolorum invenitur. Nam reges propter Herodem, principes propter Pilatum intellexerunt, qui testimonium ejusdem psalmi adhibuerunt. Quid autem usitatus (verbi gratia) quam ut dicat aliquis, *Et rustici mihi insultant, etiam si unus insultet?*

Respondens autem alter increpabat illum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste. Nam digna factis recipimus. Hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum. Quis hujus latronis animum non miretur? imo juvantis cum Domini gratia quis digne miretur? digna gratiarum actione veneretur? In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihil in eo a pœnis liberum nisi cor et lingua remanserant, inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc quod scriptum est: *Corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem (Rom. x).* In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus dicens: *Nunc autem manet fides, spes, charitas (I Cor. xiii).* Quas cunctos subita repletus gratia et accepit latro et servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem et collatronem pro simili scelere morientem et de iniquitate sua arguit, et ei vitam quam cognoverat prædicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum,

quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant apostoli eum, quem miracula videbant divina virtute facientem.

Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi : Hodie mecum eris in paradiso. Pulcherrimum affectandæ conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur, et uberius est gratia quam precatio. Semp̄ enim plus Dominus tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat, ut memor sui fuisset Dominus cum venisset in regnum suum. Dominus autem ait : *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Vita est enim esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. Quidam duos latrones cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. *Quicumque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (Rom. vi).* Ambo namque similes crucifixi, sed unus in cruce blasphemis pejor, alter est confessione martyr effectus. Quia per baptismum quo cum peccatores essemus ablui, alii dum Deum in carne passum, fide, spe, et charitate laudant, coronantur; alii dum aut fidem aut opera baptismi habere renuunt, dono quod accepere privantur.

Erat autem fere hora sexta, et tenebræ factæ sunt in universa terra usque in horam nonam, et obscuratus est sol. Clarissimum mundi lumen retraxit radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Et notandum quod Dominus sexta hora, hoc est recessuro a centro mundi sole crucifixus sit; diluculo autem, hoc est oriente jam sole, resurrectionis suæ mysteria celebravit. Statu enim temporis signavit quod effectu operis exhibuit. Quia mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram (Rom. iv). Nam et Adam peccante, scriptum est quod audivit vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem (Gen. iii). Post meridiem namque, inclinata luce fidei. Ad auram vero, refrigerante fervore charitatis: Deambulans autem audiebatur, quia ab homine peccante recesserat. Rationis igitur ordo poscebat ut eodem temporis articulo quo tunc Adæ peccanti obcluserat, nunc latroni penitenti Dominus paradisi januam panderet.

Et velum templi scissum est medium. Hoc expirante Domino factum est, sicut Matthæus, Marcusque testantur, sed Lucas præoccupando narravit. Volens enim miraculum miraculo adungere, cum dixisset *Sol obscuratus est*, continuo subjungendum existimavit : *Et velum templi scissum est medium.* Sciuntur autem velum templi, ut arcana testamenti et omnia legis sacramenta, quæ prius tegebantur, appareant, atque ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat : *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. lxxv).* Nunc autem : *Exaltare super cælos, Deus, et super omnem (inquit) terram gloria tua (Psal. lvi).* Et in Evangelio prius dixit : *In viam gentium ne abieritis (Matth. x).* Post passionem vero : *Evangelio docete omnes gentes (Matth. xxviii).*

Et clamans voce magna Jesus ait : Pater, in manus

tuas commendo spiritum meum ; et hæc dicens exspiravit. Patrem invocando Filium Dei se esse declarat. Spiritum vero commendando, non defectum suæ virtutis, sed confidentiam ejusdem cum Patre potestatis insinuat. Amat enim dare gloriam Patri, ut nos ædificet gloriam dare Creatori. Commendat itaque Patri spiritum, juxta hoc quod delectato corde et exsultantibus spe resurgendi labiis, in alio psalmo loquitur : *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv).*

Videns autem centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens : Vere hic homo justus erat. Non solus centurio glorificavit Deum, sed et milites qui cum eo erant custodientes Jesum (sicut Matthæus scribit), viso terræ motu et his quæ fiebant, timerunt valde dicentes : *Vere Dei Filius erat iste (Matth. xviii).* Quanta ergo cæcitas Judæorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte ejus apparentibus signis, credere respuerunt, et insensibiles gentilibus Deum glorificare vel timere contempserunt. Unde merito per centurionem fides Ecclesiæ designatur quæ, velo mysteriorum cælestium per mortem Domini reserato, continuo Jesum et vere justum hominem, et vere Dei Filium synagoga tacente confirmat. Nam et ipsa summa centenaria, quæ in flexu digitorum, sicut et supra memoratum est, de sinistra transit in dexteram, Ecclesiæ sacramentis et fidei aptissime congruit, cui pro lege Evangelium creditum, pro terræ divitiis regnum est cæleste promissum.

Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur. Quod percutiebant pectora, quia poenitentia est et luctus indicium, potest dupliciter intelligi. Sive enim eum cujus vitam dilexerunt, injuste occisum dolebant, seu cujus mortem se impetrasse meminerant, hunc in morte amplius glorificatum tremebant. Sed sive hæc, sive illa, sive utraque causa diversas in turba dissidentesque personas pectus tundere coegerit, notanda distantia gentis et gentis. Gentiles quippe moriente Christo Deum timentes aperta confessionis voce glorificant, Judæi percutientes solum pectora, silentes domum redeunt.

Stabant autem omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ erant eum a Galilæa hæc videntes. Hoc est, quod ipse Dominus in psalmo explicita suæ passionis serie Patri queritur, dicens : *Elongasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria (Psal. lxxxvii).*

Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus et justus. Hic non consenserat consilio et actibus eorum. Decurio vocatur quod sit de ordine curiæ, et officium curiæ administret, qui etiam curialis a procurando munera civilia solet appellari.

Ab Arimathia civitate Judæa, qui expectabat et ipse regnum Dei. Ab Arimathia, ipsa est Ramathaim

civitas Helcanæ et Samuelis in regione Thannitica A juxta Diospolim.

Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Jesu. Magnæ quidem Joseph iste dignitatis ad sæculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur, ut per justitiæ meritorum sepeliendo corpore dominico dignus foret, et per nobilitatem potentiae sæcularis idem corpus accipere posset. Non enim quilibet ignotus ad præsidem accedere et crucifixi corpus poterat impetrare.

Et depositum involvit sindone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et ex simplici sepultura Domini, ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumultis quidem possunt carere divitiis. Possimus autem juxta intelligentiam spiritalem et hoc sentire, quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente susceperit. In novo autem ponitur monumento, ne post resurrectionem cæteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Quod bene monumentum de petra excisum fuisse memoratur, ne si ex multis lapidibus ædificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur. Aliter: solus tumulo Dominus includitur, ut specialis illius sepultura, id est, nostræ dissimilis, sicut et cætera dispensationis ejus arcana a nostræ naturæ fragilitate discrepavere, specialis et resurrectio designetur. Nam et vetus homo apparuit, sed ex virgine matre conceptus et natus. Et tentatus est per omnia, sed pro similitudine absque peccato. Et mortuus est, sed quomodo ipse voluit. Et sepultus est, sed quandiu voluit. Et suscitatus est, sed quando voluit. Hoc est ergo quod ait: *Singulariter sum ego donec transeam (Psal. cxl).* Et alibi de singulari sepultura: *In pace in idipsum obdormiam et requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me (Psal. iv),* id est, cæterorum mortalium in fine resurrectione servata, me singulari dono a mortuis die tertia resurgere promissisti.

Et dies erat Parasceves, et Sabbatum illucescibat. Parasceve præparatio interpretatur, quo nomine Judæi qui inter Græcos conversabantur sextam Sabbati, quæ nunc a nobis sexta feria vocatur, appellabant, quod eo videlicet die quæ in Sabbatum forent necessaria præpararent. Juxta quod de manna quondam erat præceptum: *Sexta autem die colligitis duplum, etc. (Exod. xvi).* Qui vero inter Romanos vitam ducunt Judæi, usitatus eum Latine cenam puram cognominant. Quia ergo sexta die homo factus, et tota mundi est creatura perfecta, septima autem Conditor ab opere suo requievit, unde et hanc Sabbatum, id est, requiem, vocari præcepit, recte Dominus eadem die sexta crucifixus, humanæ reparationis implevit arcanum. Unde cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est (Joan. xix),* id est, sexti diei, quod pro mundi resurrectione suscepti, totum est opus perfectum. Sabbato autem in sepulchro requiescens, resurrectionis quæ octava die ventura erat, expectabat eventum. Ubi nostræ simul

devotionis præluet exemplum, quos in hac quidem sexta mundi ætate pro Domino pati, et velut mundo crucifigi necesse est; in septima vero ætate, id est, cum leti quis debitum solvit, corpora quidem in tumultis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, et post bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente ætate etiam corpora ipsa resurrectione purificata, cum animabus simul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant. Unde pulchro septima dies in Genesi vesperam habuisse non legitur, quia requies animarum quæ illo in sæculo nunc est, non ullo consumenda mœrore, sed pleniore gaudio futuræ est resurrectionis adaugenda.

Subsecutæ autem mulieres quæ cum ipso venerant de Galilæa, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus ejus. Supra legimus quia stabant omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ erant eum. His ergo noti Jesu post depositum ejus cadaver ad sua remeantibus, solæ mulieres quæ arctius amabant, funus subsecutæ quomodo poneretur inspicere cupiebant, ut ei tempore congruo munus possent suæ devotionis offerre. Sed et hactenus sanctæ mulieres faciunt idem die Parasceves, cum animæ humiles, et quo majoris sibi consciæ fragilitatis eo majori Salvatoris dilectione ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc sæculo, quo requies est præparanda futura, diligenter obsequuntur, et si forte valeant imitari, sedula curiositate quo ordine sit eadem passio completa perpendunt.

Et revertentes præparaverunt aromata et unguenta. Et Sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Mandatum erat ut Sabbati silentium a vespera usque ad vesperam servaretur, et ideo religiosæ mulieres, sepulto Domino, quandiu licebat operari, id est, usque ad solis occasum in unguentis præparandis erant occupatæ. Quod non solum in die Parasceves egerant, verum, transacto Sabbato, id est, sole occidente, mox ut operandi licentia remeabat, emerunt aromata ut mane venientes ungerent corpus ejus, sicut Marcus Evangelista testatur. Neque enim vespere Sabbati, præoccupante jam noctis articulo monumentum adire voluerunt. Inspecta autem Domini sepultura revertentes parant aromata et unguenta, qui lecta, audita, recordata passione dominica, mox ad patranda se opera virtutum quibus Christus delectetur convertunt, et Sabbato quidem paratis aromatibus silent venturi post Sabbatum cum muneribus ad Dominum, cum, finita præsentis vitæ parasceve, beata in requie gaudentes expectant, quando tempore resurrectionis apparente, redolentibus Christo spiritalium actionum, quasi aromatibus occurrant.

CAPUT XXIV.

Una autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ præparaverant arom. Una Sabbati, sive prima Sabbati, prima est dies a Sabbato, quam diem Dominicam propter Domini resurrectionem mos Christianus appellat. Quod autem valde diluculo mulieres venerunt ad monumentum, juxta

historiam quidem magnus quærendi et inveniendi **A** vultum declinamus in terram, cum superiorum civium quæ sint gaudia æterna contemplantes, humiliter nos cinerem esse terramque recolimus. Sicut beatus Abraham: *Loquar, inquit, ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (*Gen. xviii*). Et notandum quod sanctæ mulieres astantibus sibi angelis non in terram cecidisse, sed vultum dicuntur in terram declinasse. Nec quempiam sanctorum legimus tempore dominicæ resurrectionis, vel ipso Domino, vel angelis sibi visis, terræ prostratum adorasse. Unde mos obtinuit ecclesiasticus, ut vel in memoriam dominicæ, vel in nostræ spem resurrectionis, et omnibus dominicis diebus, et toto quinquagesimæ tempore, non flexis genibus, sed declinatis in terram vultibus oremus.

B *Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere.* Die tertia Dominus, sicut ipse (quod ex hoc loco discimus) inter discipulos viros etiam feminis quæ eum sequebantur prædixit, resurrectionis suæ triumphum celebravit. Die namque parasceves hora non spiritum tradens, vespere sepultus, mane prima Sabbati surrexit, sicut aperte Marcus evangelista designat. Non ergo immerito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis tenebris duplici nostræ mortis adjunxit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur, unam ad nos suam, id est, carnis mortem detulit, et duas nostras quas **C** recepit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a nulla liberaret, sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit. Simplam suam duplici nostræ contulit, et duplicem nostram moriens subegit.

Et factum est dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Mente consternatæ erant, quia et lapidem tam immensæ magnitudinis revolutum stupebant, et corpus tam eximie venerationis non inventum dolebant. Sicut autem tentato in solitudine Domino mox impleta victoria accedentes ei angeli ministrant, ita eodem passo in carne Salvatore, post devictæ certamina mortis veniunt angeli, qui non solum verbo consolante, sed et fulgente habitu gloriam triumphantis annuntiant. Quomodo autem posito in sepulcro corpori Salvatoris angeli astitisse leguntur, ita etiam celebrandis ejusdem sacratissimi corporis mysteriis tempore consecrationis assistere sunt credendi, monente Apostolo mulieres in Ecclesia velamen habere propter angelos (*1 Cor. xi*).

Cum timerent autem et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis? Non est hic, sed resurrexit. Nolite (inquiunt) cum mortuis, hoc est in monumento qui locus est proprie mortuorum, quærere eum qui ad vitam jam resurrexit a mortuis. Et nos autem exemplo devotarum Deo seminarum quoties Ecclesiam intramus, mysteriis cælestibus appropinquamus, sive propter angelicæ præsentiam virtutis, seu propter reverentiam sacræ oblationis, cum omni humilitate et timore debemus ingredi. Ad conspectum quippe angelorum

D *Recordatæ sunt verborum ejus.* Mulieres quæ in monumento Domini stantes verborum quæ de sua dispensatione præfatus est recordantur formam nobis præbeant, ut inter ipsa dominicæ passionis mysteria celebranda, non solum ejusdem beatæ passionis, sed ab inferis resurrectionis, nec non et in cælis gloriæ ascensionis digna semper veneratione recordemur.

Et egressæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, et cæteris omnibus. Sicut in principio mulier auctor culpæ viro fuit, vir executor erroris, ita nunc quæ prior mortem gustaverat resurrectionem prior vidit, et ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quæ culpam viro transfuderat, transfudit et gratiam.

Erat autem Maria Magdalene, et Joanna, et Maria Jacobi, et cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Maria Magdalene ipsa est soror Lazari, quæ unxit Dominum unguento. Joanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis de quibus supra lectum est. Maria Jacobi mater est Jacobi minoris et Joseph, ut Marcus evangelista dicit, soror matris Domini, unde et ipse Jacobus frater Domini meruit vocari.

Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, et non credebant illis. Quod resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt, non tam

illorum infirmitas quam nostra (ut ita dicam) futura firmitas fuit. Ipsa namque resurrectio illis dubitantibus per multa argumenta monstrata est. Quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur?

Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit, secum mirans quod factum fuerat. Lucas breviter de cursu Petri commemorat; sed hoc quomodo gestum sit plenius exsequitur Joannes, dicens etiam illum discipulum quem diligebat Jesus, cucurrisse eum Petro, se videlicet insinuans. Unde quæritur quomodo Eneas de Petro dicat: *Et procumbens vidit linteamina sola posita* (Luc. xxiv), cum Joannes se potius hoc fecisse significet, Petrum vero introeuntem in monumentum vidisse non solum linteamina, sed et sudarium quod fuerat super caput ejus. Sed intelligendum est Petrum primo proeumbentem vidisse quod Lucas commemorat, Joannes tacet; post autem ingressum, ut diligentius interiora dignosceret, ingressum, tamen antequam Joannes intraret.

Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta a Jerusalem nomine Emmaus, et ipsi loquebantur adinvicem de his omnibus quæ acciderant. Stadium, quo Græci, auctore (ut dicunt) Hercule, viarum spatia mensurant, octava est pars milliarii, et ideo sexaginta stadia, septem millia passuum, et quingentos significant. Quod bene spatium itineris congruit eis qui de morte ac sepultura Salvatoris certi, dubii de resurrectione gradiebantur. Nam resurrectionem, quæ post septimam Sabbati facta est, octavo numero concinere quis ambiget? Discipuli ergo qui de Domino loquentes incedebant, et sextum cœpti itineris milliarium compleverunt, quia illum sine querela viventem usque ad mortem, quam sexta Sabbati subiit, pervenisse debebant, compleverunt et septimum, quia hunc in sepulero quiescisse non dubitabant. Verum de octavo dimidium tantum peregerunt, quia gloriam celebratæ jam resurrectionis nondum perfecte credebant. Emmaus autem ipsa est Nicopolis civitas insignis Palestinæ, quæ post expurgationem Judææ sub Marco Aurelio Antonino principe restaurata, cum statu mutavit et nomen.

Et factum est dum fabularentur, et secum quærent, et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Loquentes de se Dominus appropinquans comitabatur, ut et fidem suæ resurrectionis eorum mentibus incendat, et occultæ præsentia majestatis semper se quod promisit impleturum designet. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi (ait) sum in medio eorum.*

Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: *Qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes?* Apparuit quidem Dominus, sed eis speciem quam recognoscerent non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi namque apud semelipsos intus et amabant

et dubitabant; eis autem Dominus foris et præseus aderat, et quis esset non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit.

Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, et non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus? Peregrinum putabant eum, cujus vultum non agnoscebant. Sed et revera peregrinior erat eis a quorum naturæ fragilitate percepta jam resurrectionis gloria longe distabat. Peregrinus erat eis, a quorum adhuc fide, ut pote resurrectionis ejus nescia, manebat extraneus.

Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt ei: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo. Prophetam et magnum fatentur, Filium Dei tacent, vel scilicet nondum perfecte credentes, vel solliciti ne incidere in manus Judæorum persequentium, quia nesciebant quis esset eum quo loquebantur, quod verum credidere celantes.

Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Merito tristes incedebant, quia et seipsos quodammodo arguebant, quod in illo redemptionem speraverint, quem jam mortuum viderant, et nec resurrectionem credebant. Et maximo dolebant eum sine culpa occisum, quia noverant innocentem.

Et nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt. Sed et mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento corpore ejus, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Terruisse dicuntur merito eos, quorum mentibus plus de non invento corpore dominico mortificationem qua dolebant addere, quam denunciata per angelos ejus resurrectione, gaudium quo recrearentur videre potuerunt.

Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt. Cum ipse Lucas supra Petrum dixerit cucurrisse ad monumentum, et nunc Cleopham dixisse, ipse retulerit quod quidam eorum cucurrerant ad monumentum, intelligitur attestari quod dixerint ad monumentum. Sed Petrum solum primo commemoravit, quia illi primitus Maria nuntiaverit.

Et ipse dixit ad eos: O stultij et tardi cordis ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophætæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Hoc nobis in loco non ulla Scripturam interpretandi, sed gemina nosipos humiliandi necessitas incumbit, qui neque in Scripturis quantum oportet edocui, neque ad implenda quæ discere forte potuimus quantum decet sumus intenti. Nam si Moyses et omnes prophætæ Christum locuti sunt, et hunc per angustiam passionis in gloriam suam intraturum,

qua ratione se gloriantur esse Christianos, qui juxta A virium suarum modulum neque Scripturas qualiter ad Christum pertineant investigare, neque ad gloriam quam cum Christo habere cupiunt, per passionem tribulationum desiderant attingere?

Et appropinquaverunt castello quo ibant, et ipse se finxit longius ire, et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies. Et intravit cum illis. Nihil simplex veritas per duplicitatem fecit, sed quod dicitur: Finxit se longius ire, talem se exhibuit discipulis in corpore, qualis apud illos in mente erat. Probandi autem erant si hi qui eum etsi necdum ut Deum diligenter, saltem ut peregrinum amare potuissent. Sed quia esse extranei a charitate non poterant hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hospitium quasi peregrinum vocant. Cur autem dicimus vocant, cum illic scriptum sit: Et coegerunt illum? Ex quo nimirum exemplo colligitur, quia peregrini non solum ad hospitium invitandi sunt, sed etiam trahendi.

Et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem, et benedixit ac fregit, et porrigebat illis, et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum. Quem in Scripturæ sacræ expositione non cognoverunt, in panis fractione cognoscunt. Audiendo præcepta Dei illuminati non sunt, faciendos illuminati sunt. Quia scriptum est: Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. II). Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam intelligere potuit, opere implere.

Et ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? Ignem, inquit, veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat (Luc. XII)? Ignem quippe Dominus in terram misit, cum afflatu Spiritus sancti cor carnalium incendit. Et terra ardet, cum cor carnalium in suis prius voluptatibus frigidum relinquit concupiscentias præsentis sæculi, et incenditur ad amorem Dei. Nonne cor nostrum (inquiunt) ardens erat in nobis dum loqueretur nobis in via, et aperiret nobis Scripturas? Ex auditu quippe sermone inardescit animus, corporis frigus recedit, sit mens in superno desiderio anxiosa, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus qui hanc revelaverit, in fletibus cruciat. Sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur, audire ei libet præcepta cœlestia, et quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur.

Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Jerusalem, et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant dicentes, quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Jam erat fama, quod resurrexerat Jesus, ab illis mulieribus facta, et a Simone Petro cui jam apparuerat. Hoc enim isti duo invenerunt loquentes, ad quos in Jerusalem venerunt. Fieri itaque potest ut timore prius in via noluerint dicere, quod eum audierant resurrexisse, quando tantummodo angelos dixerant visos esse mulieribus. Ignorantes enim cum quo loquerentur, merito possent esse solliciti, ne

A quid passim de Christi resurrectione jactantes, in manus inciderent Judæorum. Omnium ergo virorum primo Dominus apparuisse intelligitur Petro, ex his duntaxat omnibus quos evangelistæ quatuor et Paulus apostolus commemoraverunt. Loquitur enim ad Corinthios de Domino Paulus, quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, et quia apparuit Cephæ, et postea undecim.

Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Præter hoc quod pro merito mentis eorum adhuc ignorantis, quod oportebat Christum mori et resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt non veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non valentibus, et aliud quam res est opinantibus, certi etiam mysterii causa factum est, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, et sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, ne quisquam se Christum agnovisse arbitretur, si ejus corporis particeps non est, id est Ecclesiæ, cujus unitatem in sacramento panis commendat Apostolus dicens: Unus panis, unum corpus multi sumus (Rom. XII), ut cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, et agnoscerent eum. Aperirentur utique, ad ejus cognitionem, remoto scilicet impedimento quo tenebantur ne agnoscerent. Non autem incongruenter accipiamus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana fuisse, ne agnosceret Jesus, sed tamen a Christo facta est permissio usque ad sacramentum panis, ut unitate corporis ejus participata removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci.

Dum hæc autem loquuntur, Jesus stetit in medio eorum, et dixit eis: Pax vobis. Ego sum, nolite timere. Hanc ostensionem Domini post resurrectionem intelligitur et Joannes commemorare sic loquens: Cum esset ergo sero die illo una Sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli propter metum Judæorum, venit Jesus et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis, etc. Quod autem dicit Joannes, non cum illis fuisse tunc apostolum Thomam, cum secundum Lucam duo illi, quorum erat unus Cleophas, regressi Jerusalem invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant, procul dubio intelligendum est, quod inde Thomas exierit antequam eis Dominus hæc loquentibus appareret.

Conturbati vero et conterriti existimabant se Spiritum videre. Quod hæretici Manichæi de Christo suspicantur et credunt, quod non erat vera caro, sed spiritus erat, hæc prima cogitatio surrexit in cordibus apostolorum. Et illi quidem Manichæi nunquam credunt Jesum fuisse hominem. Discipuli autem noverant hominem, cum quo tanto tempore fuerant conversati. Sed posteaquam mortuus est, quod noverant, quando crederent hoc potuisse resuscitari quod potuit mori? Apparuit ergo oculis ipsorum talis qualem illum noverant. Et non credentes tertio die potuisse veram carnem de sepulcro resurgere, putaverunt se spiritum videre. Error iste apostolorum secta est Manichæorum. Solent autem quando illis

hæc obijciuntur, ita respondere: Quid mali credimus? quia Christum Deum credimus, spiritum fuisse credimus, carnem non credimus. Melior est spiritus quam caro. Quod melius est credimus, quod deterius est credere nolimus. Si nihil mali est in isto sermone, dimittat Jesus discipulos suos in isto errore. Quid mali crediderunt et discipuli? Christum spiritum crediderunt. Non enim esse putaverunt nullum, sed spiritum. Parvo morbo te putas periclitari, audi sententiam medici.

Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Quales cogitationes, nisi falsæ, morbidae, perniciosæ? Perdidisset enim Christus fructum passionis, si non esset veritas resurrectionis. Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Tanquam bonus agricola diceret: Quod ibi plantavi, ibi inveniam, non spinas, quas non plantavi. In cor vestrum descendat, quia desuper est. Cogitationes autem istæ non desuper descendunt, sed in ipso corde sicut herba mala ascenderunt.

Videte manus meas et pedes, quia ipse ego sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. Resurrectionem enim certam et veram multis et variis documentis persuadere dignatus est, propter ædificandam fidem, et fugandam de corde perfidiam, omnemque dubitationem de sua resurrectione tollendam. Parum fuit oculis se videndum præbere, si non præberet etiam manibus contrectandum. Qui dum palpanda discipulis ossa, carnemque præmonstrat, aperte statum veræ resurrectionis quæ in se facta, et in nobis est futura significat. Quia non sicut Eutychius Constantinopolitanæ urbis episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritalis potentiae, sed palpabile per veritatem naturæ. Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare: *Quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt (I Cor. xv).* Hoc enim loco Apostolus, carnis et sanguinis nomine, substantiam veri corporis, sed corruptionem mortalitatis significat. Sicut ipse consequenter exposuit dicens: *Neque corruptio incorruptelam possidebit (Ibid.).* Aliter namque caro in Scriptura sacra juxta naturam, aliter juxta culpam, aliter juxta corruptionem mortalitatis quæ ex culpa contigit, appellatur. Juxta naturam quidem cum dictum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea (Gen. ii).* Et *Verbum caro factum est et habitavit in nobis (Joan. i).* Juxta culpam vero cum dicitur: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem (Galat. v).* Juxta corruptibilitatem autem, cum scriptum est: *Et memoratus est quia caro sunt (Psal. lxxvii),* id est, fragiles et moribundi, hoc enim se carnis nomine designasse manifestat ipse Psalmista, qui protinus addit: *Spiritus vadens et non rediens (Ibid.).* Regnum itaque Dei caro non possidebit, id est, caro juxta culpam vel mortalitatem. Et tamen caro possidebit regnum Dei, id est, caro juxta na-

turam. Quam et Dominus post resurrectionem videntem palpandamque discipulis exhibuit. Et de qua beatus Job, cum gloriam resurrectionis describeret, ait: *Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum (Job. xix).* Lege epistolam sancti Augustini ad Consentium de corpore Domini post resurrectionem.

Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. Non solum manus et pedes quibus indita clavorum claruere vestigia, sed, attestante Joanne, etiam latus quod lancea foratum fuerat ostendit. Ut videlicet ostensa vulnerum suorum cicatrice, dubietatis atque infidelitatis eorum vulnus sanaret. Verum quomodo post resurrectionem clavorum vel lanceæ loca pandendo discipulorum dignatus est fidem speique roborare, ita in die judicii et eadem suæ passionis indicia, et ipsam pariter crucem monstrando venturus est impietatem superbiorum infidelitatemque confundere. Scilicet, ut ipsum se esse qui ab impiis et pro impiis mortuus est, cunctis palam angelis et hominibus ostendat, videantque (ut scriptum est) *in quem pupugerunt, et plangent se super eum omnes tribus terræ (Apoc. i).* Sane notandum quod solent in hoc loco gentiles calumniam struere, et fidem speratæ a nobis resurrectionis stulta garrulitate deridere. Si enim ipso Deus vester (inquiunt) nec sibi inflicta a Judæis vulnera enare prævaluit, sed cicatricum vestigia cælo-secum (ut dicitis) invexit, qua temeritate putatis eum vestra de pulvere membra ad integrum esse restauraturum? Quibus respondendum quia Deus noster qui suam, perpetua jam immortalitate glorificatam; de sepulcro carnem resuscitare quando voluit et quomodo voluit potuit, etiam majorem voluit suscitavit. Neque enim consequens est ut qui majora fecisse probatur minora facere nequiverit. Sed certe dispensationis gratia qui majus fecit, minus facere supersedit, hoc est, qui mortis regna destruxit, signa mortis obliterare noluit: Primum videlicet ut per hæc discipulis fidem suæ resurrectionis astrueret. Deinde ut patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro mortalium vita per-tulerit, semper ostendat. Tertio ut sua morte redemptis quam misericorditer sint adjuti, propositis semper ejusdem mortis innovet indicia, ideoque misericordias Domini in æternum cantare non cessent, sed dicant qui redempti sunt a Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. Postremo ut etiam perfidis in judicio quam juste damnentur, ostensa inter alia flagitia etiam vulnerum quæ ab eis suscepti cicatrice denuntiet. Veluti similes aliquis fortissimus, jubente suo Rege, pro totius gentis salute singulari certamine desudans, multis quidem vulneribus exceptis, hostem tamen interficiat, spolia ejus diripiat, victoriam suam genti reportet; et interrogatus a medico, cui curandus committitur, ita ne velit curari ut nec vestigia vulnerum ulla resideant, an magis ita ut cicatrices quidem remaneant, deformitas vero protius omni et leditas absit, respondeat se potius ita velle

sanari ut, toto salutis decorisque pristini statu recuperato, perpetua secum tanti circumferat signa triumphi. Sic profecto Dominus perpetis ob signum victoriæ non excepta pro nobis vulnera passionis, sed ipsorum cicatrices cælo inferre quam abolere mauiit. Nec tamen ex his quidpiam fidei nostræ resurrectionis præjudicat, de qua veraci promissione prædicitur: *Et cavillus de capite vestro non peribit* (Luc. xxi).

Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? Ad insinuandam resurrectionis suæ veritatem, non solum tangi a discipulis, sed etiam convesci cum illis dignatur. Non quidem quasi post resurrectionem cibo indigens, nec quasi nos in resurrectione quam expectamus cibus egere significans, sed ut eo modo naturam corporis resurgentis astrueret, ne illud non corpus, sed spiritum, esse arbitrarentur et sibi non solide, sed imaginaliter apparere. Manducavit potestate, non necessitate. Aliter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius candens. Illa indigentia, iste potentia.

At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. Quid signare credimus piscem assum, nisi ipsum Mediatorem Dei et hominum hominem passum? Ipse enim latere dignatus in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostræ, et quasi tribulatione assatus est tempore passionis suæ. Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, favus mellis nobis exstitit in resurrectione. An qui in piseo asso figurari voluit tribulationes passionis suæ, in favo mellis in utramque naturam exprimere voluit personæ suæ? Favus quippe mel in cera est. Mel vero in cera est divinitas in humanitate. Sic autem sua Redemptor iudicat, ut imitationis viam nobis sequentibus sternat. Ecce enim in cibo suo pisci asso coniungere favum voluit, quia videlicet illos in suo corpore ad æternam quietem suscipit, qui cum hic tribulationes pro Deo sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt. Cum asso pisce favus sumitur, quia qui hic afflictionem pro veritate suscipiunt, illic dulcedine vera satiantur.

Et dixit ad illos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. Id est, cum adhuc essem in carne mortali in qua estis et vos. Tunc enim in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat. Et cum illis quidem posteaquam surrexit fuit quadraginta diebus (ut legitur) exhibitione corporalis præsentis, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanæ.

Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi et Prophetis et Psalmis de me. Vide quomodo tulit omnes ambages. Visus est, tactus est, manducavit, ipse certe erat. Tamen ne aliquo sensus humanos ludificasse videretur, misit manus ad Scripturas. Dicant pagani quidquid volunt, magus fuit, potuit se sic ostendere. Nunquid

magus antequam natus potuit de se prophetare? Da Scripturas, quia quod videtis ante provisum est, quod cernitis ante prædictum est. Audi, filia, et vide (Psal. xlv); audi prædicta, vide completa.

Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia. Præbet se videndum oculis, præbet manibus tractandum. Parum est lege, commemorat Scripturas. Et hoc parum est, aperit sensum, ut quod legis intelligas. Deinde post commendatam sui corporis veritatem, commendat Ecclesiæ unitatem.

Et prædicari in nomine ejus penitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus a Jerosolymis. Non latet rabies hæreticorum de angulo, toto terrarum orbe Ecclesia diffusa est, omnes gentes habent Ecclesiam, nemo nos fallat, ipsa est vera, ipsa est catholica, cœpit a Jerusalem, pervenit ad nos, et ibi est et hic. Non enim ut huc veniret, inde discessit. Crevit, non migravit. Et merito sic scriptum est inter cætera dominicæ pietatis sacramenta, et sic oportebat ut ministri sermonis, qui in nomine Christi crucifixi et resuscitati a mortuis penitentiam erant et remissionem peccatorum in omnes gentes prædicaturi, a Jerosolymis inciperent, non solum quia credita sunt illis eloquia Dei, quia eorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamenta, et legislatio, et obsequium, et promissa, quia eorum patres, et ex his Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula (Rom. ix), verum etiam, ut gentes quæ variis erant erroribus et facinoribus implicatæ, hoc maxime divinæ pietatis indicium ad spem impetrandæ veniæ provocaret, quod eis quoque qui filium Dei crucifixerunt, non tantum veniam reatus a patre, sed et vitæ æternæ gaudium viderent esse donatum.

Vos autem estis testes horum, et ego mitto promissum Patris mei in vos. Promissum patris Spiritus sancti gratiam dici, et in Evangelio Joannis plenius et hic quoque breviter intimatur cum sequitur:

Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto. De qua virtute, id est Spiritu sancto, et Mariæ dicit angelus: *Et virtus altissimi obumbrabit tibi* (Luc. i). Et ipse Dominus alibi: *Nam et ego novi virtutem de me exisse* (Luc. viii). Sed et ipse Lucas apertius in Actibus apostolorum ejus promissæ virtutis ex alto, et præceptæ in civitate sessionis meminit. *Præcepit (inquit) eis a Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis per os meum. Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos hos dies* (Act. i)

Et paulo post: *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes* (Ibid.). Notandum sane quod sunt quos a prædicationis officio vel imperfectio, vel ætas prohibet, et tamen præcipitatio impellit, qui admonendi sunt ut considerent quod ipsa Veritas quæ repente quos velle roborare potuisset, ut exemplum sequentibus daret

ne imperfecti prædicare præsumerent, postquam A plene discipulos de virtute prædicationis instruxit, illico adjunxit: *Vos autem sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.* In civitate quippe consideremus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur, ut cum divina virtute perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruente exeamus.

Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in cælum. Prætermisiss omnibus quæ per quadraginta dies agi ab illo cum discipulis potuerunt, primo diei resurrectionis ejus conjungit tacite novissimum diem quo ascendit in cælum. Pulchre autem ascensus in cælum, discipulos quibus benedixit foras in Bethaniam educit. Primo quidem propter nomen civitatis, quæ domus obedientiæ dicitur. Quia qui propter inobedientiam perversorum descendit, propter obedientiam nimirum conversorum ascendit: *Mortuus est enim, sicut Apostolus ait, propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram (Rom. iv).* Deinde etiam propter situm ejusdem villæ, sive civitatulæ, quæ in latere montis Olivarum posita esse narratur. Quia videlicet obedientis Ecclesiæ domus, apostolico digna hospitio, non alibi quam in ipsius summi montis, id est, Christi latere, fidei, spei, dilectionisque suæ fundamenta locavit. De quo nimirum latere lancea patefacto sacramenta sibi sanguinis et aquæ, quibus nascatur simul et nutriatur, gaudet emanasse. De ejus vertice uberrimo, id est, apice divinitatis, unctionis spiritalis munera desiderat, lucisque ac pacis perpetuæ promissa inbianter expectat. Tertio, quia sicut Joannes scribit, *erat Bethania juxta Jerosolyma quasi stadiis quindecim (Joan. xi).* Qui profecto numerus, propter septem et octo, quibus constat, Scripturarum mysteriis accommodus, vel vitam quæ nunc est et futuram, vel Vetus et Novum Testamentum, vel sabbatum animarum in futuro et carnis resurrectionem, vel certe aliud aliquid cælestis semper et spiritalis continet arcani. Et ideo recte quibus utriusque Testamenti scientiam aperuit, quos et omnem vivendi et sperandi regulam edocuit, eos quindecim stadiis in D locum quo eis benediceret, et præcepta docendi

traderet, eduxit. Recte quindecim stadiis locum gloriosæ ascensionis a loco victoriosissimæ passionis secrevit, ut omnes pro se vel vivere vel mori cupientes, et primo quiescendi post mortem, et in sine a mortuis resuscitandi desiderio pariter et amore firmaret.

Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno, et erant semper in templo laudantes et benedicientes Deum. Ascendente in cælum Domino, discipuli adorantes in loco ubi steterunt novissime pedes ejus, confestim Jerosolyma redeunt, quia ibi promissionem Patris quam audire per os Domini, sunt expectare præcepti. Gaudia magna referunt, quia Deum ac Dominum suum, post triumphum resurrectionis etiam cælos penetrasse lætantur. B Manent semper in templo laudantes et benedicientes Deum ut in loco orationis et inter laudum devotiones promissum sancti Spiritus adventum promptis per omnia paratisque cordibus expectent. Et nos autem discipulorum exemplo post celebrata Jerosolymis, et hoc in visione pacis, dominicæ passionis et resurrectionis solemnia, Bethaniæ mox arva Christo duce petamus, ut cum mente quieta, et ab omni discordiarum turbine jam pacata, carnis ejus et sanguinis sacramentis imbuamur: ipsi domus obedientiæ curemus existere, illius nimirum vestigia sequentes, qui ut nobis formam vivendi tribueret, factus est obediens usque ad mortem (*Philipp. ii*). Sic etenim quotidiana illius etiam nos mereamur benedictione sublimari, si, quotidie triumphalis illius in cælum ascensionis memores, laudantes et benedicientes Deum, in Jerusalem, id est, in supernæ pacis sperata jam jamque ac desiderata visione quiescimus, similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis (*Luc. xii*). Quia vero beatus evangelista Lucas, inter quatuor cœli animalia per vitulum, cujus victimatione qui in sacerdotio eligebantur initiari sunt jussi, designatus accipitur, eo quod ipse sacerdotium Christi cæteris amplius exponendum suscepit, pulcherrime qui evangelium suum a ministerio templi per sacerdotium Zachariæ cœpit, hoc in templi devotione complevit, cum apostolos inibi, ministros videlicet novi sacerdotii futuros, non in victimarum sanguine, sed in laude Dei et benedictione conclusit. Amèn.

IN S. JOANNIS EVANGELIUM EXPOSITIO.

AUCTORIS COMMENDATIO.

Ille est Joannes evangelista, unus ex discipulis Dei, qui virgo a Deo electus est: quem de nuptiis, volentem nubere, vocavit Deus. Cui virginitatis in hoc duplex testimonium in Evangelio datur, quod et præ

cæteris defectus a Deo dicitur, et huic matrem suam de cruce commendavit Dominus, ut virginem virgo servaret. Denique manifestius in Evangelio, quod ipse incorruptibilis Verbi opus inchoans, solus Ver-